Digitized by Google

SIGILLUM · COLLEGII · COLUMBIAE · NOVI · EBORACI
IN LUMINE TUO VIDEBIMUS LUMEN

VADERLANDSCHE HISTORIE

DOOR

M. STUART.

DERDE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

VAN DE VESTIGING VAN HET ERFSTADHOUDERSCHAP IN DE MANNELIJKE EN VROUWELIJKE LINIE TOT AAN 'S LANDS VERLOSSING UIT DE INLIJVING IN HET FRANSCHE KEIZERRIJK,

DOOR

MARTINUS STUART,

GESCHIEDSCHRIJVER DES RIJKS.

MET PLATEN EN KAARTEN.

DERDE DEEL.

TE AMSTERDAM BIJ

E. MAASKAMP.

MDCCCXXIV.

VERVOLG
DER
NAAMLIJST
VAN
INTEEKENAARS.

A.

Alberda (U. A. Menkema), Stud. te Groningen.

Andriesſe (P. J.) Ambt. te Batavia, te Amſterdam.

B.

Beer (J. B. de), Koopman te Groningen.

Bibliotheek (De) der Heeren Officieren bij de 12de afdeeling te Namen 2 Exempl.

Bibliotheek (De) der Heeren Officieren bij de 16de afdeeling Nationale Infanterie te IJperen.

* Bi-

Bibliotheek (De) der Heeren Officieren bij de 15de afdeeling Nationale Infanterie te Antwerpen.

Bibliotheek (De) der Heeren Officieren bij de 14de afdeeling Nationale Infanterie te Maastricht.

Blomkolk (J. E.), Procureur te Amſterdam.

Boreel (Lucas) bij de Beverwijk.

C.

Cleef (Gebr. van) voor de Militaire School te Samarang, 2. Exempl.

E.

Engelkens (H. J.) Advokaat te Winſchoten.

G.

Gasman (H. C.), te Amſterdam.

Groote (H.), te Amſterdam.

H.

Hattem (J. H. van), te Amſterdam.

H (J. S. van), Stud. te Groningen.

Hekman (B.), te Amſterdam.

Horst (G. J. F. ter), Candidat. in de Regten te Groningen.

K.

Kan (D. M.), Literar. Candidat. te Groningen.

Karshoff (J.) Notaris te Beverwijk.

Kleerſnijder (L.), Koopman in Venſterglas, te Amſterdam.

L.

Leesgenootſchap (Het) te Maasſluis, onder de zinſpreuk: *Tot oefening van het verſtand en verbetering van het hart.*

Leesgezelſchap (Het) in N°. 2, *Tot Nut en Vermaak*, te Enkhuizen.

Leesgezelschap (Het) onder de zinspreuk: *Varietas delectat*, te Hoorn.

Limburg Stirum (O. H. O. G. W. van), Luit. Generaal en Gouverneur der Provincie Vriesland, te Leeuwarden.

M.

Meulen (J. van der), Lid van 't Kollegie van Heeren Weesmeesteren te Batavia, bij de Gebr. van Cleeff.

Muntinghe (Mr. H. W.), Raad van Nederlands Indiën, te Amsterdam.

R.

Riesz (C. J.), Luitenant-Kolonel der Artillerie in Oost-Indiën.

Rinia (E. J. J.) van Nauta, Candidat. in de Regten te Groningen.

Roepel (A.), Equipagiemeester van Zr. Ms. Marine te Amsterdam.

Roo-

Rosen (E. M.), te Amsterdam.

Roijen (J. A. van), Juris Studios. te Groningen.

S.

Salm-Salm (Erfprins van), Kolonel, kommanderende de 13de afdeeling Nationale Infanterie te *Antwerpen*.

Stheeman (H. E.), Schout en Notaris te Scheemda.

Schietekatte (C.), voor den Ring van Ysendijk.

Schokker (J.), Med. et Art. Obst. Doctor te Purmerend.

Sijmons (N. J.), te Amsterdam.

Sijbouts (Mr. H.), Advocaat te Leeuwarden.

T.

Tromp (Mr. T. S.), Regter ter Instructie in de Regtbank te Leeuwarden.

V.

Veldwijk (E. G.), van Paramaribo.

Vijver (L. de), te Amsterdam.

W.

Wens (J. W. W.), Candidaat in de Regten te Groningen.

BERIGT VOOR DEN BINDER.

EERSTE BOEK.

VADERLANDSCHE HISTORIE ONDER HET ERFLIJKE STADHOUDERSCHAP IN DE MANNELIJKE EN VROUWELIJKE LINIE VAN 1752 TOT 1795.

VIERDE HOOFDSTUK.

AANLEIDING TOT DEN OORLOG MET ENGELAND.

Vrede en rust, met algemeenen voorſpoed gezegend, waren de onwaardeerbare ſchatten van het Gemeenebest. De regeringsvorm ſcheen voor altijd bekrachtigd door de geboorte van den Prins, in wien het Rijk der Nederlanden zijnen Koning vereert, deszelfs ganſche bevolking haren Vader bemint. De vrede werd van geenen kant bedreigd, de rust in geen gedeelte des lands geſtoord. De ganſche Inleiding.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

Staat had het voorkomen van een welvarend ligchaam, hetgeen den blos der gezondheid op het aangezigt draagt. — Maar bedrieglijk wordt die blos niet zelden bevonden, en de welgedaanheid zelve van het uiterlijk gestel verbergt soms gebreken, die deszelfs slooping te zekerder bewerken, om dat zij minder worden vermoed. — Alzoo, helaas! was Neêrlands staatsgestel. Vertooning van aanzien zonder kracht, van rust zonder eensgezindheid, van welvaart zonder nieuwe bronnen, van voorspoed zonder genot voor algemeene belangen. Noch de moeilijk bewaarde onzijdigheid in den zevenjarigen krijg, noch het tienjarig genot van den daarna herstelden algemeenen vrede, hadden iet vermogt, om den Staat in weerbaren stand ter zee of te land te brengen; geen vijf-en-twintigjarig rustig bestuur, na het hersteld stadhouderlijk bewind, had den wrevel uit het hart der genen doen verdwijnen, die zulks met leede oogen hadden aangezien; de eenmaal noodzakelijk gekeurde voorzorgen tegen verlegging van handel en zeevaart, tegen kwijning van fabrijken en trafijken waren zonder gevolg, de vermogens der ingezetenen ongebruikt gebleven tot hoognoodige algemeene verbeteringen van wateren en wegen en heilzame stichtingen, waaraan zelfs nauwelijks bij het veel-

hoof-

hoofdig Staatsbewind was te denken; terwijl, eindelijk, al het voorgevallene met Engeland en Frankrijk gedurende derzelver jongſten oorlog eene verdeeldheid van gezindheden bij de ingezetenen omtrent beide had veroorzaakt, die voor alle de rampen der tweedragt bij nieuwe vredebreuk tusſchen die Mogendheden moest doen ſchromen.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

Alreeds broeide het onweder, in het opſchrift van dit hoofdſtuk aangeduid, doch vooraf zijn ons nog *verſcheidene op zich zelve* ſtaande zaken te vermelden, waarvan ſommige ſlechts eenen geringen invloed hadden op den algemeenen geest der natie.

Reis van den Stadhouder naar Vriesland, Groningen en Drenthe.

Dezelve was als nog geheel ingenomen met hartelijke liefde voor den Stadhouder, en ſpelde zich niet dan heil van zijne regering. Dit ondervond de Vorst allerwege op zijne reize, in Hooimaand aangevangen, door Noordholland naar Vriesland, Groningen en Drenthe, in welker hooge Staatsvergaderingen hij zitting nam; terwijl zijne Gemalin eene keer naar Berlijn had gedaan. Overal waren de plegtſtatigſte inhalingen en prachtigſte onthalen der Regeringen vergezeld geworden door de hartelijkſte vreugdebetooningen der ingezetenen: en de algemeene indruk, dien WILLEM V, thans alle gewesten bezocht hebbende, op den

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

geest des volks achterliet, was die zijner goedheid (1).

Tweede eeuwfeest der verlosfing van Alkmaar.

Alkmaar ontving ditmaal 's Vorften bezoek niet (2), alhoewel zich voor deze ftad dit jaar door het tweede eeuwgetijde harer verlosfing van het beleg der Spanjaarden onderfcheidde. De feestdag, die op een' marktdag zou hebben ingevallen, werd door de Regering eenen dag vervroegd en op den 8ften van Wijnmaand gevierd met plegtige Godsdienstoefening, afgewisfeld door algemeene vreugdebetooning, waarin een ieder zich beijverde, terwijl een prachtige tempel, met gepaste zinnebeelden en zinfpreuken omgeven, het algemeen heiligdom der burgertrouw en dankbaarheid mogt heeten (3).

Gefchillen bij de Westindifche Kompagnie.

Nieuwe gefchillen tusfchen de Bewindhebbers der Westindifche Kompagnie te Amfterdam

(1) „Bedrieg ik mij, of zal ons billijk nageflacht
„U onderfcheiden met den eernaam van DE GOEDE?"
Dit was het flot der groete van E. WOLFF geboren BEKKER bij 's Vorften komst in de Beemfter. Alzins opmerklijk in den mond dezer vermaarde vrouwe, die den algemeenen geest van haren tijd even juist kende, als zij op denzelven eenen zeldzamen invloed, door hare eigene gevoelens, verkreeg. — *Mengelpoëzij*, D. III. bl. 126—131. — De geheele reis is breedvoerig bewaard in de *Jaarboeken* van dezen tijd.

(2) Zie D. II. bl. 417.

(3) Jaarb. 1773. bl. 1109—1200.

dam en in Zeeland waren in dit jaar ontſtaan en beſlist. Zij betroffen het octrooi tot het graven van een kanaal tusſchen Demerarij en Esſequebo, hetwelk de Kamer van Zeeland meende, dat haar alleen toekwam te verleenen; alsmede de verklaring der Kamer van Tienen, dat Demerarij eene volkplanting op zich zelve was, van Esſequebo geheel afgezonderd; en derzelver beſluit, waarbij aan Zeeland de bijzondere bezorging van St. Euſtatius, St. Martin en Seba was ontnomen: omtrent al hetwelk Zeeland, ondanks deszelfs veelvuldige tegenſpraak, door Hun Hoog Mogenden werd in het ongelijk geſteld (1).

Voorzieningen aan de Helder.

Bij de Staten van Holland werden hoognoodige en kostbare vernieuwingen gevorderd en te werk geſteld aan de zeeweringen van de Helder, waar verzakkingen en wegvallingen der benedenſte gronden gevarelijke overſtroomingen en onveiligheid tevens voor de Texelſche reede dreigden (2.)

Onrust op Zuidbeveland.

Op Zuidbeveland had men vele ſchorren en verdronken landen ter plaatze, waar in de zestiende eeuw de overſtroomde ſtad Reimerswaal, door

(1) Gen. Reſ. 1773. 25 en 28 April. Not. van Zeel. 1773. Maart, April, Mei, Junij en Augustus.

(2) Reſ. van Holl. 1773. 10 December. — 1774. 21 Mei en 20 December.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

door vele Dorpen omringd, gelegen had, te zamen duizend morgen groot, ingedijkt en droog gemaakt. Oproer onder het werkvolk, het welk drie duizend man ſterk meestal uit Oost Vriezen beſtond, had dit heilzaam werk, door het drooge voorjaar anders uitſtekend bevorderd, tot in zomermaand vertraagd; zoodat hetzelve, na het dempen des oproers door den gewapenden arm, eerst tegen het najaar voltooid werd (1.)

Vernietiging van Societeit der Jeſuiten.

Grooten invloed op den algemeenen geest des tijds had de vernietiging van de orde der Jeſuiten door Paus CLEMENS XIV, bij een brevet van den 16den van Oogstmaand. Hun val ſcheen de zegepraal der wijsbegeerte: doch het geweldige van dien deed voor ſtaatkundige tegenwerkingen duchten. Al vroeger waren zij in Portugal, Frankrijk, Spanje, Napels en Parma, door het wereldlijk gezag verdreven: maar zij hadden hunnen ſteun gevonden aan den Roomſchen Stoel, zoo lang CLEMENS XIII leefde. Het vast beſluit der Hoven van het huis van Bourbon tot hunnen ondergang had GANGANELLI, deszelfs opvolger, eindelijk tot dezen ſtouten ſtap gedrongen.

In Maastricht alleen waren tot dus verre de Jeſuiten hier te lande toegelaten. Zij hadden aldaar een

(1) Tegenw. ſtaat van Zeeland, D. II. bl. 265 en 269. Jaarb. 1773. bl. 351 en 705. 1774. bl. 44.

een kollegie van onderwijs in de Latijnſche taal, Aardrijkskunde en andere Wetenſchappen. Eenige burgers vervoegden zich met een verzoekſchrift tot den Raad der Stad, om dit kollegie ten beste hunner kinderen te mogen behouden: dan, de beſchikking hierover kwam eeniglijk aan H. H. M. toe, en werd dan ook, zoo over dit kollegie als opzigtens de goederen van de, nu geheel vernietigde, Sociëteit daaraan eerbiedig verbleven. — Het beſluit van H. H M. was: „ dat, *offchoon wel niet gehouden of verpligt* 's Pauſen *bulle* te erkennen in de landen, onder hunne Souvereiniteit ſtaande, en ook ongezind, om uit kracht dier bulle eenige orders te ſtellen omtrent de perſonen, die de, nu vernietigde, Sociëteit der Jeſuiten hadden uitgemaakt, voor zooverre zij zich in Maastricht bevonden, niettemin H. H. M. ernſtig hadden moeten nadenken over de tegenwoordige geheele vernietiging dier orde; en, hierop zoowel, als op de maatregelen, door verre de meeste Mogendheden van Europa genomen omtrent die perſoen derzelver goederen, lettende, geoordeeld hadden, dat de voortduring dier Sociëteit, als zoodanig, binnen Maastricht van geen' minder ſchadelijken invloed zou kunnen zijn, als onder de Souvereiniteiten van andere Mogenheden; en er te minder reden voor die voortduring was te vinden, daar zij niet dan bij

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

uitzondering op de wetten van den lande, als geene zoogenaamde Jesuiten binnen dezelven gedogende, was toegelaten; weshalve H. H. M. uit derzelver Souvereine magt mede genegen zijnde te zorgen, dat deze klasse van menschen, die thans alom zoo gevaarlijk werd geoordeeld, door het voortzetten hunner geestelijke bedieningen, en het onderwijzen der jeugd, geene nadeelige uitwerkselen kreeg, aan het kollegie te Maastricht verboden het dragen der kleederen en kenteekenen der orde, het oefenen van alle geestelijke bedieningen en het onderwijzen der jeugd, met verpligting om onder aflegging van eede opgave te doen van de goederen, inkomsten en bezittingen, aan hetzelve toebehoorende, mitsgaders van de kapitalen en gereede penningen, die zich in handen van bijzondere personen voor rekening van de Sociëteit mogten bevinden, op straffe van nadere en strengere beschikkingen, bij aldien naderhand iets strijdigs met die opgave zou mogen ontdekt worden." — Ten einde al zulke verduistering van goederen en bezittingen te krachtiger te voorkomen en dezelve, zoo veel mogelijk, te ontdekken, stelden tevens H. H. M. eene publikatie van den nadrukkelijksten inhoud vast, die niet alleen te Maastricht en in het Graafschap van den Vroenhove, maar ook in de drie landen van Overmaze, werd afgekondigd,

en

en van wegens de geregten ſtiptelijk ten uitvoer gelegd (1.) I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

Ter

(1) Gen. Reſol. 1773. 15 October. — De Graaf VAN WARTENSLEBEN, gevolmagtigd Minister van onzen Staat bij de drie geestelijke Keurvorsten mitsgaders bij de Opper-Rijnſche, Neder-Rijnſche en Westfaalſche-kreitſen, voegde bij zijnen ministeriëlen brief aan den Griffier FAGEL, van den 14den van Wijnmaand dezes jaars, dit ſlot: „hierbij ſluit ik in 't geheim de Secrete „inſtructiën tot gedrag van de orde der Jeſuiten; een „*ſtuk*, *dat zeer raar en bezwaarlijk te hebben is*, en „veelligt ook nog niet bekend zou kunnen zijn; in „allen gevalle mag het geen kwaad, wanneer het ook „dubbeld in de griffie van den Staat is." De Grffier heeft dit ſtuk niet medegedeeld in het beſogne van 26 October, alwaar dezelfde brief vermeld wordt. — (*Reg. van de Secr. Roſol. van H. H. M.*) Uit het, in den tekst opgegeven, beſluit van H. H. M. blijkt duidelijk genoeg, dat hun de kunſtenarijen der Kollegiën, om zich tijdelijke goederen te verwerven en verborgen te houden, geenszins onbekend waren. — Deze Secrete Inſtructiën, door VAN WARTENSLEBEN aan den Griffier medegedeeld, bepalen zich tot de volgende hoofdſtukken. 1. Hoe zich de Sociëteit te houden hebbe bij de ſtichting van een kollegie. 2. Hoe zij de gunst en gemeenzaamheid van Vorsten, Grooten en Voornamen zal zoeken en bewaren. 3. Hoe zij zal handelen met hen, die grooten invloed hebben in den Staat, en, ſchoon niet rijk zijnde, haar evenwel op andere wijzen kunnen dienen. 4. Wat den Predikers en Biechtvaders der Grooten aanbevolen zij. 5. Hoe te handelen met Religieuſen, die zich met dezelfde bedieningen in de Kerk afgeven. 6. Over het winnen der ge-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

Nieuwe Pfalmberijming.

Ter verfijning van den fmaak en befchaving van den geest in de Hervormde Kerk ftrekte alzins de vervanging der Pfalmberijming van DATHENUS door eene nieuwe, den zin der gewijde Liederen en Lofgezangen niet flechts trouwer bewarende, maar tevens in eene zuiverder taal overgebragt en met al de vloeibaarheid en welluidendheid der toemalige dichtkunst voorgedragen, zoodat, daar het eene walg voor den meer befchaafden was geworden, het oude kreupelrijm met alle de onkiesch-he-

genegenheid van rijke Weduwen voor de Societeit. 7. Hoe die Weduwen te behouden en over derzelver goederen te befchikken. 8. Wat te doen, om dier Weduwen zoons en dochters den Geestelijken ftand te doen aannemen. 9. Over de vermeerdering der inkomsten van een kollegie. 10. Over de tucht van ftrengheid in de Societeit. 11. Hoe men zich eenparig zal gedragen tegen de weggezondene uit de Societeit. 12. Wie behouden en begunstigd moeten worden in de Societeit. 13. Over de keus van Jongelingen voor de Societeit en hoe dezelve te behouden. 14. Over voorbehoudene gevallen en de oorzaak van wegzending. 15. Hoe men te handelen hebbe met Kloosterlingen. 16. Over het uiterlijk vertoon van minachting voor den rijkdom. 17. Over de middelen ter uitbreiding van de Societeit. — Dit alles wordt voorafgegaan door eene voorrede, ten einde te zorgen, dat alle deze voorfchriften nimmer als zoodanig zouden kunnen in het licht komen, maar altijd als mondelijke vermaningen en perfonelijke raadgevingen van meer ervarene aan min ervarene, doch meest vertrouwde, broeders medegedeeld wierden. (*Memoriën van den Grave* W. BENTINCK.)

heden eener slordige bewerking en met de onverstaanbaar geworden termen eener vroegere taal, ter verheerlijking Gods aan te heffen, het nu een reine lust des harte mogt heeten, in een Psalmgezang te deelen, het welk door den magtigen invloed der verhevenste Poëzij, den geest verrukt en de ziel ten hemel verheft. I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

Al voor lang was dit de algemeene wensch geweest: in dit jaar kon aan denzelven worden voldaan. Vroegere pogingen daartoe, van den aanvang dezer eeuw af, waren geheel mislukt; en derzelver hervatting in het jaar 1758 kreeg nu eerst dat gevolg, hetwelk wij hier vermelden. De Kerkvergaderingen van Zuid- en Noord-Holland vervoegden zich te dien jare daarover bij H. Ed. Gr. M. gelijk die van Vriesland zulks reeds gedaan hadden bij de Staten van dat Gewest. Eerst drie jaren later verklaarden de Staten van Holland, wel te mogen lijden, dat de Psalmen van DATHENUS of geheel vervangen, of slechts verbeterd werden, mits het eene of andere onder derzelver oog gebragt en ter beoordeling wierd gesteld. Zij gaven daarbij tevens te verstaan, de zaak ter algemeene Staatsvergadering wel te willen voordragen te dien einde, dat eene dergelijke volmagt onder dezelfde bepaling verleend wierd aan alle de Synodale vergaderingen bij de Bondgenooten. — De Staten-Generaal vereenig-

I. BOEK. IV. HOOFD:T. 1773.

eenigden zich eenstemmig met den voorslag van Holland: maar, hoewel dit reeds in 1762 plaats had, duurde het overleg der middelen, om hierin tot een gewenscht einde te komen, nog zoo lang, dat men al begon te vreezen voor eene nieuwe mislukking. Zes gewesten hadden zich in 1765 reeds kunnen vereenigen, op den voorgang van Gelderland, om de Psalmberijming van J. E. VOET ten grondslag der verbetering te leggen, of wel uit die van VOET, GHIJZEN, HALMA en van het Kunstgenootschap *Laus Deo Salus Populo*, welke in 1759 het licht had gezien en bij andere Kerkgemeenten was ingevoerd, eene keurpoëzij voor de Nederlandsche Kerk te verzamelen. Holland alleen bleef besluiteloos, hetwelk de afgevaardigden van Utrecht in 1769 ter algemeene Staatsvergadering deed aandringen om de zaak te verlevendigen en bij de Staten van Holland om derzelver goedkeuring aan te houden; maar ook nu nog duurde het tot in Bloeimaand 1772, aleer de afgevaardigden van dat Gewest zich verklaarden over den gang, dien zij voor het geheele werk het heilzaamst oordeelden. Dezelve zou dan bestaan, niet in eenige verbetering van DATHEEN's Psalmen, maar in eene geheele nieuwe berijming; in welke ook geenzins den voorrang aan ééne, zoo als die van J. E. VOET, moest worden gegeven, maar de keuze van de beste uit verschei-

fcheidene berijmingen gedaan; doch waarbij men zich zou hebben te bepalen bij die van VOET, GHIJZEN en het gemeld Kunstgenootfchap, en uit dezelven niet dan geheele Pfalmen zou hebben over te nemen; dat hiertoe een zeker getal van taal- en dichtkundige Predikanten konde worden benoemd, en wel door de Staten der Provinciën, uit elk derzelve één, doch door die van Holland, waarin twee Synoden beftonden, twee; alle welke hunne vergadering zouden houden te 's *Gravenhage*, in tegenwoordigheid van twee Heeren, door H. H. M. benoemd; waarna aan H. H. M. zelve de gedane keuze der Pfalmberijming zou worden overgegeven, om, na onderzoek des werks, door een befluit te worden gevolgd.

Het wel doordachte des Hollandfchen voorftels, waarin zorgvuldig voorgekomen was alle verderflijk gefchil, hetwelk uit eene geheel kerkelijke behandeling dezer zake had kunnen ontftaan, vond gereeden ingang bij H. H. M. In Wintermaand deszelfden vorigen jaars werden de Gelastigden der Algemeene Staten tot dit werk benoemd, die zich ieder eenen affchrijver koozen, en met het beleid der Vergadering waren bekleed. Dezelve werd gehouden in het zoogenaamd huis van Prins Maurits. Zij ving op den 11den van Louwmaand dezes jaars aan, en eindigde, na honderd

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773. derd een en twintig zittingen, op den 19den van Hooimaand, hebbende steeds de minzaamste eendragt onder de ambt- en kunstgenooten geheerscht (1).

De regelen, bij de verzameling van den aangenomen keurbundel gevolgd, en eene oppervlakkige vergelijking slechts van elke nieuwe berijming met de zoo gebrekkige als geheel verouderde, die dezelve verving, schenen de algemeene invoering voor allen tegenstand te moeten vrij waren. Men had zich, namelijk, bij deze keuze bepaald tot die berijming, die den zin des H. Dichters het best trof, — aan der Staten overzetting het naast kwam, — voor de leerbegrippen der Kerk het meest voldeed, — de bevattelijkste was voor de Gemeente, — met de verdeeling der oude berijming in Zangverzen naast overeen kwam, — de minste smelting of affnijding in woorden had, en in woordschikking het gemaklijkst vloeide. En evenwel had deze invoering het hoog bevel der Regering noodig, om het dom vooroordeel en de oude onverzetlijkheid van

(1) Zij waren de Leeraars: A. VAN DEN BERG, wegens Gelderland, J. VAN SPAAN en R. SCHUTTE, wegens Holland, J. HINLOPEN, wegens Utrecht, G. LEMKER, wegens Vriesland, D. SEMEINS VAN BINNEVEST, wegens Overijssel, TH. LUBBERS, wegens Stad- en Lande, en H. J. FOLMER, wegens Drenthe.

van dadelijke weêrstreving te wederhouden, die daardoor zelfs op sommige plaatsen niet geheel voorgekomen werd. — Welk een spoed er voorts met den druk en verspreiding des nieuwen bundels gemaakt werd, het duurde tot den aanvang van 1775, alvorens dezelve overal bij de Gemeenten in gebruik kon komen (1); en in 1776 nog kwam het tot openbaar geweld in de gemeente te Maassluis, zich geenszins willende voegen naar eene geringe *versnelling* der zangwijzen en het rusten voor eenen oogenblik tusschen elken dichtregel; in welke daden van geweld zoo vele personen waren betrokken, dat de Vrouwe dier Heerlijkheid de Staten van Holland verzocht om brieven van amnestie of vergeving en vergeting voor de schuldige ingezetenen, die dan ook, bij publikatie van den 26sten van Hooimaand diens jaars, werden verleend (2).

Verbod bij Holland van ongodsdienstige Geschriften.

Te dezen jare schreven Staten van Holland een verbod uit van alle geschriften, waarin de Christelijke Godsdienst in het algemeen, of de leerstukken, die in de openbare kerken onder derzelver hooge bescherming, werden geleerd, met verachting wedersproken of bespottelijk voorgesteld werden, op straffe naar vereisch, zelfs tot verbanning toe van schrijvers,

(1) Jaarb. 1775. bl. 815—840.

(2) Jaarb. 1776. bl. 723—728.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

vers, uitgevers en verspreiders. — Dit besluit werd genomen na de wederopvatting der raadpleging over het verslag, in den jare 1770 uitgebragt, op een voorstel des Hofs ter beteugeling van de drukpers (1).

Belisarische twist.

De aanleiding hiertoe schijnt de hevige lettertwist te hebben gegeven over den *Belisarius* van MARMONTEL. Dat geschrift, bij de Sorbonne te Parijs veroordeeld, en alhier in het Nederduitsch vertaald uitgegeven, had de pen gescherpt van den Hoogleeraar P. HOFSTEDE wegens des schrijvers pleit voor deugdgezinde Heidenen, wien hij eene gelijke plaats nevens deugdgezinde Christenen in den Hemel had toegekend. Des Hoogleeraars regtzinnigheid sloot denzelven niet slechts ook voor de Socratessen en Titussen, maar bezwalkte derzelver nagedachtenis zoo zeer, dat de Remonstrantsche Leeraar C. NOZEMAN meende, de eer des naams van eenen Socrates vooral openlijk te moeten handhaven. De twist bleef, gelijk het gaat, niet bij de zaak, het eindelijk lot van vrome Heidenen. Des Hoogleeraars onverdraagzaamheid noemde de dulding der Remonstranten in het land eene bloote oogluiking van den Staat, welke hij gaarne had geëindigd gezien. En nu bleef het evenmin bij de aanvankelijke geschilvoerders, maar verspreis-

(1) Zie D. II. bl. 474 en 475. — Resol. van Holl. 1773. 1 Mei.

ſpreidde zich een bittere twist, waarin een aantal anderen deel namen, doch dien de Staten van Holland met hun verbodſchrift deden eindigen (1). I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

Ter-

(1) Jaarb. 1773. bl. 466. — „Liever, indien de „ſtrijd over zulke onderwerpen, als zij oorſpronkelijk „waren, noodig en voeglijk was, zou ik den ſtrijd „deelen met den laatstgenoemden; hoe niet liever aan „de liefde en billijkheid van God de meest mogelijke „*uitgeſtrektheid toekennen*, dan die binnen zeer naau„we perken *te ſtellen*; hoe mij als wachter willen „plaatſen aan de poort des Hemels, opdat toch nie„mand uit de duizende millioenen Adamskinderen, die „buiten het plekje van den Joodſchen en Christelijken „grond geboren zijn, mogt ingaan!" Dus ſchrijft een Leeraar bij de afdeeling der Hervormden in zijn *Geſchiedkundig onderzoek over de vereeniging der Proteſtanten in de Nederlanden*, 's Gravenh. 1822. bl. 229. Op den 5den van ſprokkelmaand 1769 ſtelde de Graaf BENTINCK deze aanteekening: „ik heb den Prins „gezegd, dat ik het boek van HOFSTEDE over *Beliſa„rius* heb gelezen; dat dit het eenige boek is, het„welk ik ooit heb gelezen, tegen de deugd op zich „zelve beſchouwd en tegen deugdzame lieden, als „zoodanige, geſchreven; maar dat ik, het boek op „zich zelf daarlatende en het alleen beſchouwende, „als opgedragen aan de Prinſes, en grofheden en „onbetamelijkheden behelzende, die aan Zijne Hoog„heid zelve niet ter lezing behoorden aangeboden te wor„den, mij niet kon wederhouden te zeggen, dat een „man, die in ſtaat was, aan de Prinſes op te dragen „en ter lezing aan te prijzen een boek, waarin men „ge-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

Afzetting van den Hoogleeraar F. A. VAN DER MARCK.

Terwijl zij, die den vrede beminden, zich zeer verheugden over het ſluiten van den zoogenaamden Beliſariſchen krijg, bedroefden zij zich niet weinig, ten dezen zelfden jare, over de zegepraal, welke de onverdraagzaamheid in meer dan een opzigt behaalde bij de afzetting van den Groningſchen Hoogleeraar F. A. VAN DER MARCK. Sedert eenige jaren in het regt der natuur en der volkeren, en in het algemeen ſtaatsregt, met roem onderwijs gegeven en vele voortreflijke leerlingen gevormd hebbende, bragt 's mans bijzondere ijver in zijn vak hem in opſpraak bij Regtsgeleerden en Godgeleerden tevens, als maakte hij veel te grooten ophef van het natuurlijk regt ten nadeele, gelijk de eerſten vermeenden, van het Romeinſche, en ter krenking, zoo als de laatſten beweerden, van de Goddelijke openbaring. In het jaar 1770 begonnen de Hervormde Kerkleeraars te Groningen zich van den kanzel te laten hooren over dien buitenſporigen ophef van de natuurwet, en deed een hunner eene aanteekening ſtellen in de kerkelij-

„geheele hoofdſtukken vond over de Sodomie, verdiende uit het huis van den Prins gedreven en verbannen „te worden. — Maar — voegde hij er bij — het ſpijt „mij te erkennen, dat dit op den Prins de werking „niet deed, die ik daarvan had verwacht." — *Medegedeelde Memoriën.*

lijke akten over de ſtellingen, door eenen Kandidaat in de Wijsbegeerte onder des Hoogleeraars voorzitting openlijk verdedigd. I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

Het houden van bijzondere lesſen over het natuurregt, toegepast op de Godgeleerdheid, ten dienſte inzonderheid van Studenten in dat vak, en het ſtellen van enger perken aan het algemeen kerklijk regt der Hervormden, wekten echter de waakzaamheid der Godgeleerden het allermeest. Een viertal Leeraars vervoegden zich, *namens de Klasſe* van Groningen en het Gorecht, in herfstmaand des volgenden jaars ſchriftelijk tot de Bezorgers en Hoogleeraars der Hooge School van Stad en Lande met bezwaren en bedenkingen tegen de uitgegevene Akademiſche lesſen van VAN DER MARCK over eenige uitgezochte hoofdzaken van de oefenende Wijsbegeerte en het Natuurlijk Regt, en voornamelijk over de pligten omtrent God. Dit geſchrift, ſchoon zacht en zedig opgeſteld, ſtrekte regtſtreeks om den Hoogleeraar te beklagen over afwijkingen van de aangenomene Leer der Hervormde Kerk en van hare Formulieren van eenigheid.

De Bezorgers der Hooge School oordeelden, de zaak ter kennisſe te moeten brengen van den Stadhouder, als Eerſten Curator, en haar inmiddels in ſtate te moeten laten. Zij gaven van dit hun oordeel aan de

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

Hoogleeraars kennis, ook hen verzoekende aan geene bijeenroeping van den Achtbaren Raad te denken. Het antwoord van den Stadhouder kwam ſpoedig en hield in: „dat het adres der Klasſe een' onverhinderden loop behoorde te hebben, en aan den Hoogleeraar eene volledige verdediging moest worden toegeſtaan, waarna, ingeval van oneenſtemmigheid der Leden van den Akademiſchen Senaat bij de eindelijke uitſpraak in deze zaak, de ſchriftelijke gevoelens van de Theologiſche Faculteit op de vier overige Akademiën zouden verzocht en ingenomen worden." Na het ontvangen van dit antwoord werd de Achtbare Raad bijeengeroepen en daarin beſloten: „afſchrift der bezwaren en bedenkingen aan den Hoogleeraar te geven, en denzelven den tijd van drie maanden toe te ſtaan om daarop te antwoorden, met mededeeling tevens van hetgeen de Stadhouder had geantwoord."

Van der marck, in den onverhinderden loop van de bezwaren der Klasſe niet dan een' geregelden, met het regt beſtaanbaren, onderſtellende, en in zijne volledige verdediging alle middelen van uitzondering geoorloofd achtende, bediende zich hiervan, om de bezwaren, zoo wel in den form als ter zake, onontvankelijk te doen verklaren met oplegging van een' bepaalden tijd voor de vier adresſanten, om hunne be-

bedenkingen in eenige vaste ſtellingen te vervatten en naar genoegen regtens te bewijzen, onder verpligting tot een eeuwig ſtilzwijgen bij gebreke van dien. Tevens gaf hij eene verklaring in het licht op en tegen de ingebragte bezwaren.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

Dit uitzonderend antwoord werd van de hand gewezen en in het, daarop gebouwd, verzoek niet getreden, maar van den Hoogleeraar gevorderd het begeerd berigt, of wel om zich binnen acht dagen te uiten, of hij zijne gedrukte verklaring daarvoor begeerde aangemerkt te hebben, in welk geval hetzelve binnen den geſtelden tijd zou moeten worden ingeleverd; doch, indien hij iet meer of anders ter zijner verdediging meende te moeten inbrengen en daartoe langer tijd te behoeven, zulks almede binnen acht dagen te verzoeken. — De Hoogleeraar verkoos het laatſte, als hebbende zijne verklaring eeniglijk geſchreven tegen de opgevatte vooroordeelen van het gemeen, maar verzocht tot het opſtellen van eene nadere verklaring, of liever berigt aan den Akademie-raad, den tijd tot het einde der aanſtaande groote vakantie. — Op dit verzoek werd goedgevonden: „de gedrukte verklaring in geene aanmerking te nemen, maar geheel voor rekening van den Hoogleeraar te laten, en aan hem andermaal drie maanden toe te ſtaan tot

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

het opstel van zijn berigt, hetwelk men kort en duidelijk en alleen betrekkelijk op de bedenkingen en bezwaren der Klasse begeerde, zonder daaruit zelve stellingen te formeren, ten einde daarna uitspraak zou kunnen geschieden."

Ongesteldheid had VAN DER MARCK belet binnen den bepaalden tijd gereed te zijn. Hij verzocht eene verlenging van vier, drie of ten minste twee weken. Hem werden nu nog vier weken vergund, waarna op den 28sten van herfstmaand 1772 zijn berigt schriftelijk bij den Akademie-raad ingediend en tevens door den druk gemeen gemaakt werd. Het besluit van dit berigt was de eisch: „dat de Akademie-raad wilde verklaren de bedenkingen en bezwaren der Klasse in des Hoogleeraars lessen niet te zijn gegrond, en den Hoogleeraar zelven deswegen vrij te spreken van alle verdenking van onregtzinnigheid; of anders, dat dezelve Raad, alvorens tot eene beslissende uitspraak te komen, aan hem bepaaldelijk wilde opgeven zoodanige bezwaren, als uit zijne lessen aan denzelven Raad zouden schijnen met de aangenomene leer der Hervormde Kerk nog niet volmaakt overeen te stemmen, op dat, hij daarover nader zijnde gehoord, zou kunnen worden bepaald, zoo als geoordeeld zou worden met de wetten der Akademie overeenkomstig te zijn."

Men

Men nam den tijd om deze zaak, als op zich zelve niet flechts van groot gewigt maar waarvan de eer en welvaart van een braaf en geleerd man, aan wien de Hooge School veel was verpligt, als ook het beftaan van zijn talrijk huisgezin afhingen, zorgvuldig te behandelen, waartoe zelfs eenige Hoogleeraren hunne lessen eenige dagen zouden hebben opgefchort. De dag, ter afdoening bepaald; werd zelfs wegens de afwezigheid van twee Curatoren nog veertien dagen verfchoven; maar toen was het, op den 12den van Wintermaand, dat de Akademie raad, ondanks de afwezigheid dier zelfde Curatoren, bij meerderheid van negen tegen zeven ftemmen, verklaarde: „ de Klasfe wel gegrond te zijn in derzelver bezwaren voor zoo ver het betrof drie punten, namelijk, het oorfpronkelijk en algemeen bederf van den gevallen mensch; de wedergeboorte en genade; en de bijzondere genade en toepasfing der verdienften des Middelaars en den aard der voldoening; — het berigt van den Hoogleeraar daarentegen onvoldoende en deszelfs ftellingen over de vermelde punten voor onbeftaanbaar met en aanloopende tegen de leer der Hervormde Kerk van Nederland, zoo als die in hare Symbolifche Boeken was vervat, — met ontzegging aan den Hoogleeraar van alle de eifchen, door hem bij zijn uitgegeven berigt gedaan."

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

De uitspraak, bij besloten brieve aan den Hoogleeraar medegedeeld, bragt van zijne zijde een nieuw verzoek aan Bezorgeren der Hooge School te weeg, waarin hij betuigde: „ onbewust te zijn van zijne afwijking in de opgegevene punten, en eene bepaalde opgave zijner afwijkingen gewenscht te hebben, doch nu voor zich niets overig te zien, dan, na voorafgaande vermaning volgens de Akademische Wet, af te zien van het leeraren zijner veroordeelde stellingen; maar tevens aanbood, zijne ware meening over gemelde punten duidelijker en, zoo hij hoopte, voldoende op te geven, onder aanbod echter, des gevergd, om nimmer op deze Hooge School over gemelde stukken iet te zullen leeren of door anderen te laten beweren." — Dan, nu scheen het geduld en de gematigdheid in zijne zaak geheel ten einde. Men besloot, op dit verzoekschrift geen acht te slaan. Ingeval VAN DER MARCK geene onregtzinnigheid in zijne stellingen erkende; of weigerde een opstel, zoo als hem zou worden voorgelegd, te onderteekenen; of daarin eenige verandering mogt begeeren, zou men het daar voor houden, dat Zijne Doorluchtige Hoogheid en de Bezorgers der Hooge School alles hadden gedaan, wat de menschlievendheid vorderde, om den Hoogleeraar te behouden, die zich zelven alzoo zou hebben te wijten, wat hem verder overkwam; hetwelk de ont-

ontzetting zijn zou van zijn Hoogleeraar-ſchap. I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

Van der marck maakte zwarigheid in de onderteekening van het opſtel, zoo als hetzelve was geſteld, maar toonde zich daartoe bereid, indien hem ſlechts eene kleine verandering in twee van de zeven, hem opgelegde, verklaringen werd vergund. Hij leverde te dien einde een verzoekſchrift in aan Z. D. H., als Eerſten Curator, en aan de Bezorgers der Hooge *Schole*, daar nevens voegende eene verklaring zijner ware gevoelens omtrent de drie ſtukken, bij het beſluit van den Akademie-raad vermeld. Maar welke eene bevrediging eene edelmoedige regtzinnigheid in 's mans geloofsverklaring ook had mogen vinden, de ſcherp loerende onverdraagzaamheid vorderde voldoening. De Curatoren vonden op den 30ſten van louwmaand dezes jaars goed, zijn verzoek onaannemelijk te verklaren overeenkomſtig het genomen beſluit, en dit aan den Hoogleeraar te kennen te geven tot zijn narigt. — De tijd van drie dagen, ter onderteekening geſteld, verloopen zijnde, werd de Hoogleeraar voor Curatoren geroepen en gevraagd, of hij nu tot de onderteekening gereed was. Van der marck volhardde bij den inhoud van zijn verzoekſchrift, en begeerde dienaangaande een gunſtig berigt aan Z. D. H., vermeenende, daar hij van

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1773.

de Vrouwe-Gouvernante zijne aanſtelling had bekomen, nu ook niet ontſlagen te mogen worden zonder bijzondere toeſtemming van Z. D. H. — Na eene korte beraadſlaging, in afwezigheid des Hoogleeraars, vond men goed dit zijn voorſtel in geene aanmerking te nemen, maar het beſluit, hetwelk met voorkennis en goedvinden van Z. D. H. te zijnen aanzien was bepaald, thans tegen hem uit te voeren; hetwelk hem, weder binnen geroepen zijnde, door den oudſten Curator werd voorgelezen en waarna zijne zaak geëindigd werd met de uitſpraak zijner ontzetting. — De Heer VAN DER MARCK bleef bij zijn verzoek en wenschte als nog, dat zijn rekwest mogt worden verzonden aan Z. D. H; doch het antwoord was onmiddellijk: „ dat men na het gevallen decreet geen verzoek of protest kon aannemen; dat Zijn Edele had afgedaan (1)."

Het gerucht van deze zaak vervulde het ganſche Land en verdeelde den geest van het nadenkend gedeelte der natie. Het natuurlijk regt werd een ſchier algemeen voorwerp van onderzoek en beoefening, met geene geringe miskenning van het Romeinſche; en de zegepraal zelve der onverdraagzaamheid bragt grooten afkeer te wege van alle ſteile regt-

(1) [illegible] bl. 965—1086. VAN DER MARCK [illegible] 1775.

1773.

regtzinnigheid. Daartoe ſtrekte ook niet weinig het ſpoedig gevolgd beroep van den Heer VAN DER MARCK als Hoogleeraar in de Regtsgeleerdheid, onder goedkeuring van den Koning van Pruisſen, aan het *Athenaeum* te Lingen, alwaar hij in wintermaand dezes zelfden jaars zijne intrede deed met eene redevoering, waarin hij de redenen opgaf, waaraan hij zijne afzetting te Groningen toeſchreef. Onder dankbaar herdenken zijner verpligtingen aan het *Huis van Oranje*, en volkomene vrijkenning van den Stadhouder aan zijn ontſlag, ſprak hij van een ligt geraakt ſlag van Geestelijken, hetwelk zijne grondbeginſels van het *kerkelijk* regt ten kwade had opgenomen, doch, den wrevel hierover verbergende, ſlechts een voorwendſel van onregtzinnigheid had opgeraapt tot zijnen ondergang (1).

Geboorte van een Prins van Oranje.

In herfstmaand dezes jaars had Zijne Hoogheid aan de Hooge Staatsvergaderingen de nieuwe hoop medegedeeld, welke het hart der vorſtelijke Ouders ſtreelde, voor wier vervulling algemeene gebeden waren bevolen. Op den 15den van ſprokkelmaand des volgenden jaars had de geboorte van een' Prins plaats, voor wien de Afgezondenen van Gelder- 1774.

(1) *Orat. Inaug. de Gloria Dei Suprema Naturae Lege.* 17 Dec. 1773.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1774.

derland het Peterschap aanboden, hetwelk door Zijne Hoogheid dankbaar werd aanvaard. Bij den H. Waterdoop, door den Leeraar P. NIEUWLAND bediend, na eene korte leerrede van den Eerw. J. MONNIKEMOLEN, ontving de jonggeboren Prins den naam van WILLEM GEORGE FREDERIK; waarna aan de vermelde Afgezondenen, als Gevaders bij deze plegtigheid gestaan hebbende, gehoor bij Hare Koninklijke Hoogheid werd verleend, en door hen de pillegift en het geschenk voor de kraamkamer overhandigd (1).

Inënting der kinderziekte aan de twee oudste Vorstelijke telgen.

Zoo hartelijk als zich het Vorstelijke paar verheugde in den dierbaarsten huwelijkszegen, zoo zeer bekommerde hetzelve zich bij de toenmalige woede der kinderziekte, die als een verderflijke wind over de tedere bloemen ging, en schier elk kinderrijk gezin met bitteren rouw vervulde. De eenmaal onopgevolgde raad van den Grave BENTINCK, hetgeen der Prinsesse zelve zoo duur was komen te staan (2), drukte den beiden Ouderen nu met diepen nadruk op het hart, en, bemoedigd door de voorbeelden der genen, die God dankten voor den zegen der inënting, aan hun-

(1) Jaarb. 1774. bl. 84 en 189. — De inzameling der liefdegaven bij de Doopplegtigheid bedroeg ƒ 2239.

(2) Zie D. II. bl. 447.

see Note p 357

te Amsterdam, by E. Maaskamp

WILLEM, GRAAF VAN BENTINCK,
Heer van Rhoon en Pendrecht.

Zie Kok p 357.

te Amsterdam, by E. Maaskamp

Digitized by Google

hunne telgen beproefd, beſloten Zij hun kroost der weldadige kunst over te geven in biddend vertrouwen op den zegen des Hemels, wiens Voorzienigheid niet ſlechts door middelen werkt, maar in derzelver dankbaar en ootmoedig gebruik door de redelijke ſchepſelen zijn welbehagen toont. De Lijfarts van Hunne Hoogheden, de Hoogleeraar GAUBIUS, maakte eenige zwarigheid, om zelf de inënting aan de Vorſtelijke kinderen te werk te ſtellen, maar prees, indien de Ouders daartoe geneigd waren, zijnen Mede-Hoogleeraar in de Geneeskunde te Leijden, den Heer VAN DOEVEREN, daartoe aan, die, van de voordeelen der inënting ten volle overtuigd, en ſteeds gelukkiglijk daarin ſlagende, zulks manmoedig ondernam, en in het midden van grasmaand in tegenwoordigheid van den Lijfarts van Z. D. H. aan den jongen Erfprins en de jonge Prinſesſe de inënting verrigtede, terwijl de jongstgeboren Prins daarvoor nog te teder werd geoordeeld. Het kunstmiddel ſlaagde zoo gelukkig, dat niet ſlechts op den 24ſten dier maand in alle kerken der Hofplaats plegtige dankzeggingen mogten gedaan, maar ook de algemeener aanwending van hetzelve in ons vaderland van dat tijdſtip af kon gedagteekend worden (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1774.

Even

(1) Jaarb. 1774. bl. 400.

I. BOEK. IV. HOOFDST.

1774.

Oprigting van het Genootschap *Servandis Civibus.*

Even gedenkwaardig voor de weldadige kunst, die, zoo lang mogelijk, den dood zijne prooi betwist, was de oprigting te dezen jare van een Geneeskundig Genootschap te Amsterdam, onder de spreuk: *Servandis Civibus*, hetwelk, behalve de uitschrijving van prijsvragen onder uitlooving van gouden en zilveren eerepenningen, zich tevens voorstelde: „om van al, wat aan hetzelve mogt worden medegedeeld, niets, hoe gering, indien slechts nuttig, te verwerpen, niets, hoe schitterend, indien nutteloos, aan te nemen (1).”

Vrees voor den ondergang der wereld.

De aanvang van dit jaar had zich intusschen gekenmerkt door eene vrij algemeene vrees. Sterrekundigen hadden opgemerkt, dat de Planeten *Mercurius* en *Mars* in hetzelve zeer na voorbij den Aardbol zouden loopen; bij sommigen scheen het mogelijk, dat dezelve daarvan eenigen invloed zou gevoelen; en daar zulks op den 8sten van Bloeimaand zou plaats hebben, werd die dag door het gemeen met veel bekommering als de jongste des Aardbols te gemoet gezien. In Vriesland inzonderheid hield die angst den algemeenen geest zoo zeer bevangen, dat moedeloosheid bij sommigen den gewonen arbeid deed staken, als had men na dien dag daarvan geene vrucht meer te verwachten. Akelige voorspel-

(1) Jaarb. 1774. bl. 533.

ſpellingen van eenen, voorzeker krankzinnigen, Schoolmeester hadden nog bij de reeds ontruste en verbijſterde verbeelding geloof gevonden, zoo dat de hooge Regering van dat gewest het noodig hield, de gemoederen te bedaren door het opmerkelijk berigt: „dat men door deskundigen was onderrigt, dat de bewegingen der gemelde Planeten geenen invloed op de Aarde hebben; dat de conjunctie van *Venus* met de *Zon* reeds was geſchied op den 22ſten van lentemaand, zonder dat men haar, *gelijk in 1761* en *1769*, eens had kunnen waarnemen; waarna voorts de conjunctie van *Mercurius* met de *Zon* op den 11den van grasmaand was voorgevallen; dat beide die Planeten op de gemelde tijden het naast aan de Aarde waren geweest, en zich nu weder dagelijks verwijderden; dat daarenboven het zeer gering vermogen van *Jupiter* op de *Aarde* den 8ſten van bloeimaand op het allerkleinſte zijn zou; dat men den ſtand der Planeten op dien dag zeer juist voorwist, en dat zij, die daarvan eenig onheil vreesden, ſlechts hunne onkunde beleden aan derzelver loop in hare eigene, zeer ver van elkander verwijderde, kringen." *Zij*, die zich geen denkbeeld van de zekere gronden der Sterrekunde konden vormen, vonden hierin weinig geruſtſtelling; ook anderen, die daarvan wel eenig denkbeeld hadden, maar de wetenſchap zelve niet kenden, zagen zich allen twijfel aan misrekening nog niet ontno-

I. IV. HOOFDST. 1774.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1774.

nomen; en over het geheel bleef heimelijke angst het hart beheerschen tot dat de noodlottige dag veilig voorbij was gegaan, en het bijgeloof zich de bespotting zijner ijdele angstvalligheid moest getroosten (1).

Hooge watervloed in bloeimaand.

Gelukkig voor de zorg tegen de verwarringen, uit angst en moedeloosheid geboren, werden eerst op het einde van bloeimaand eenige plaatsen door een' ongewonen voorjaarsramp getroffen. Na eene zeer ongelijke luchtgesteldnis in het midden dier maand, zoo dat de warmtemeter een onderscheid van twintig tot acht en twintig graden op éénen dag teekende, stak op den 27sten een felle storm uit het noord-westen op, die het IJwater tot eene hoogte opzettede, zoo als niemand zulks in dat jaargetijde had gezien; ook de Zuiderzee zwol tot eene ongehoorde hoogte; en de Noordzee deed veel vee op het koegras bij Kalantsoog verdrinken (2).

Tweede eeuwfeest van Leijdens ontzet.

Aangenamer stof is de vermelding van het tweede eeuwfeest van Leijdens ontzet, aldaar op den 3den en 4den van Wijnmaand met eene hartelijke vreugde gevierd, waarin geheel het vaderland deelde. Op den eersten dier dagen had de jaarlijksche Godsdienstige viering dier ver-

(1) Jaarb. 1774. bl. 412.

(2) Jaarb. 1774. bl. 525.

verlosfing plaats, doch was het tweede jubel van dien dag vermeld door drie losbrandingen van het gefchut der wallen, door klokkefpel en trompetgefchal van den ftadshuis-toren; en had zich de Regering en de Krijgsraad der fchutterij in ftatigen optogt van het Raadhuis naar de Pieterskerk begeven. Des avonds fchitterden de logementen *het Zwijnshoofd*, weleer het woonhuis van den Burgemeester VAN DER WERF, en *de Burg*, tijdens het beleg van een zoo groot belang, met de fraaifte en toepasfelijkfte kunstverlichtingen. Den volgenden dag hield de vermaarde J. LE FRANCQ VAN BERKHEY, in de Gasthuiskerk, eene dichtmatige redevoering, daarna onder het opfchrift van *het verheerlijkt Leijden* in druk uitgegeven. Nimmer had eenige dichterlijke voordragt eene gelukkiger werking gedaan. Het gansch gehoor eener volgedrongene kerk had aan 's Dichters lippen gehangen, en elk, door hem uitgedrukt, gevoel was als een elektrieke fchok door aller harten gegaan. Ook na het gehoor was aller mond even vol van 's redenaars lof, als van de ftof der algemeene vreugde, gebleven, waartoe almede vrolijke maaltijden en gepaste gedenkpenningen bevorderlijk waren (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1774.

Her-

(1) Jaarb. 1774. bl. 1030—1036.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1774.

Tweede eeuwfeest van Leijdens Hooge School.

Herinnering, verlevendiging en verheffing van dit echt vaderlandsch genot schonk Leijden in het volgende jaar bij het tweede eeuwfeest der Hooge Schole, op den 3den van herfstmaand gevierd, waaraan de Staten van Holland tien duizend guldens hadden toegestaan, meestal tot het slaan van gouden en zilveren gedenkpenningen besteed, en hetwelk de Stadhouder met zijne tegenwoordigheid vereerde. De Hoogleeraar H. D. GAUBIUS hield eene Latijnsche redevoering: „ over de wonderbare blijken van Gods voorzienigheid in het stichten, beschermen en luisterrijk maken van 's Lands Hooge School te Leijden;" daarna bezong de Hoogleeraar A. VAN ROOIJEN, in een Latijnsch Dichtstuk, den lof der voornaamste Hoogleeraren in de Genees-, Heel-, Schei- en Kruidkunde, die deze Hooge School verfierd hadden. Vier Studenten werden, ten einde de plegtigheid te verhoogen, na der vaderen wijze, met de kap bevorderd tot Doktoren, BRANTSMA en VOSMAER in de Regtsgeleerdheid, FORSTEN in de Geneeskunde, en VAN DER HEIM in de Wijsbegeerte. Deze wijze van bevordering had sedert den jare 1735 geene plaats gehad (1).

Wat ook over het gebruik en misbruik des too-

(1) Jaarb. 1775. bl. 63—85 en 199—222.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1774.

tooneels door zedekunde en ſtaatkunde beide als betwistbaar of bedenkelijk kon worden in het midden gebragt, het verband van letterkunde en beſchaving met een' welbeſtuurden ſchouwburg, en de aangelegenheid van ſchuldeloos vermaak voor eene talrijke bevolking, hetwelk het Amſterdamſche tooneel ſchier anderhalve eeuw aan burgers, inwoners en vreemdelingen had verſchaft, konden alleen door dweepziek vooroordeel miskend worden. Na den brand van dien ſchouwburg mogt hetzelve zich dan luid genoeg hebben laten hooren, de achtbare Regering der ſtad verhief er zich boven, en beſloot tot de oprigting van een' nieuwen ſchouwburg, op het plein bij de Leijdſche poort, naar het ontwerp van den Heer J. E. DE WITTE, Directeur-Generaal van ſtadswerken en gebouwen, onder wiens opzigt dat werk in zeventien maanden tijds door ſtadswerklieden werd voltooid. Schoon ſlechts op een' ſteenen voet rustende, meermalen bij de twee duizend aanſchouwers bevattende, en wel eens met minachting eene houten tent genoemd, mogt dit kunstgeſticht nu ſchier eene halve eeuw verduren, en met geene mindere gerustheid voor deszelfs hechtheid dan voor de veiligheid bij het ontſtaan van dergelijken ramp, als den vorigen ſchouwburg vernielde, bezocht worden: en had de *Gijsbrecht van Amſtel* van

Nieuwe ſchouwburg te Amſterdam.

 den

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1774.

den grooten VONDEL dat tooneel geopend, de *Jakob Simonszoon de Rijk* van de onovertroffene J. W. VAN WINTER, geboren VAN MERKEN, werd ter inwijding van het tegenwoordige opgevoerd (1); zoo als het voor den nationalen schouwburg voegde, die zijnen VONDEL reeds in volle kracht bezat, toen zich de gaven van P. CORNEILLE in Frankrijk eerst ontwikkelden, en nu met zijne eigene *Melpomene* feest hield, wanneer Duitschland eerst dacht, om aan *Thalia* te offeren.

Verbetering der financiën in Vriesland.

Bij gelegenheid der verligting aan de geldmiddelen van Zeeland, in den jare 1771 toegebragt (2), werd Vriesland van de opbrengst tot die verligting vrijgesteld, ter zake van den minvermogenden toestand van eigene geldmiddelen. Op vroegere klagten van onvermogen had de Stadhouder in 1768 reeds aan de Staten van dat Gewest voorgesteld, het onderzoek naar den staat van 's Lands inkomsten aan eenige bekwame leden op te dragen. Dit was geschied; doch hadden deze gelastigden in den voorleden jare eerst een berigt hunner bevindingen uitgebragt, zoo wel van de middelen tot herstel, als van den staat der inkomsten van het Gewest, welk berigt aan Z. D. H. door

(1) Jaarb. 1774. bl. 1274—1281.

(2) Zie D. II. bl. 466.

door de Staten was gezonden, met verzoek van daarop Hoogstdesselfs gedachten te vernemen. De Stadhouder voldeed in den aanvang van dit jaar aan het verzoek, en ten gevolge daarvan werden door de Staten verscheidene maatregelen beraamd en vastgesteld; waaromtrent evenwel zeer werd getwijfeld, of zij het kwaad wel in den grond aantasteden, en dus een volkomen herstel konden doen verwachten (1).

Affchaffing van het regt van *Aubaine* met Frankrijk.

Volgens eene wet van KAREL DE GROOTE, mogten geene vreemdelingen goederen erven in Frankrijk, die alsdan vervielen aan de schatkist des Rijks. Voor vreemdelingen werden gehouden, die over de Elve, de grensscheiding van het toenmalig Fransch grondgebied, woonden en naar de *Albis*, *Albanii* of *Aubenæ* werden genaamd. Dit regt, daarna *droit d'Aubaine* in het Fransch geheeten, bragt een, vrij algemeen, regt van wedervergelding onder de volkeren in werking, welks hatelijkheid echter deszelfs affchaffing van tijd tot tijd te weeg bragt. In 1597 werd hetzelve wederkeerig tusschen Frankrijk en het Gemeenebest afgeschaft; doch men had in Frankrijk niet goedgevonden, de vlugtelingen van daar herwaarts

(1) Jaarb. 1774. bl. 539, 579 en 590.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1774.

waarts wegens vervolging om den Godsdienst, in de vruchten dier afschaffing te doen deelen, ook niet na dat zulke vlugtelingen als inborelingen in dezen Staat waren aangenomen, zoo dat de Staten eindelijk verklaard hadden, dat men de Franschen wederkeerig niet zoude toelaten tot de erfenis van goederen dier vlugtelingen hier te lande. Gelukkig kwam in dit jaar een verdrag tot stand ten voordeele der wederzijdsche onderdanen, waarbij het voorgemelde regt volkomen werd afgeschaft en vernietigd (1).

Men was geene gemaklijkheid van Frankrijk ge-

(1) Gen. Ref. 1774. 2 Mei. Jaarb. 1774. bl. 526. In het laatst van 1772 waren de onderhandelingen hierover van deze zijde aangevangen, en werd onze Minister in den zomer van 1773 met volle magt ter teekening der overeenkomst bekleed. Reg. van Secr. Resol. van H. H. M. 1772. 3 Dec. en 1773. 12 Julij. — In Zeeland werd dit verdrag, ten behoeve der ingezetenen, afgekondigd in 1775. — Not. van Zeel. 1775. 24 Sept. en 21 Dec. — In het Jaarboek van 1774 bl. 864 wordt wel gezegd: „ dat hetzelfde verdrag met de Hoven van Zweden is aangegaan ;" doch daarvan is geen blijk in de Resolutiën van H. H. M. In derzelver Secreet Register van 23 Febr. 1774 alleen wordt iet gevonden van zekere negotiatie, door dat Hof te beproeven met de stad Amsterdam en misschien meer andere steden over het regt van Exue; welk berigt bij Holland werd overgenomen en aldaar commissoriaal gemaakt, doch zonder gevolg. — Resol. van Holl. 1774. 19 Maart.

gewoon zonder eenig ftaatkundig doel. Ook waren de omftandigheden reeds geboren, waarin hetzelve groot belang zou hebben bij het algemeen gevoelen onzer natie. Engeland geraakte in openbaren krijg met eigene volkplantingen, die Frankrijk eerlang tegen het moederland met de wapenen onderfteunde. Ook van dien kant was fpoedig aanzoek bij den Staat te wachten, terwijl het Gemeenebest nog even weerloos was, als in den laatften krijg dier beide Mogendheden, om de eenig heilzame onzijdigheid met kracht te handhaven. I. BOEK. IV. HOOFDST. 1774.

Vruchtelooze pogingen tot herftel der zeemagt.

Vruchteloos was de allereerfte poging van den Stadhouder, in 1767, gebleven om den Staat den naam eener Zeemogendheid waardig te doen dragen. Even vruchteloos was deszelfs aandrang in 1769 geweest tot herftel van land- en zeemagt tevens, ten einde het Gemeenebest deszelfs aanzien onder de Mogendheden behield, en zich gerust op deszelfs verbonden kon verlaten. Het herhalen van dien aandrang, telkens met vernieuwde klem, in 1770 en 1771, had even weinig vermogen gehad, om de Gewesten daartoe de handen te doen in een flaan, als het afzonderlijk voorftel van Holland omtrent de zeemagt de andere Gewesten tot krachtdadige befluiten had kunnen brengen (1)

In

(1) Zie D. II. bl. 392, 478 en 481.

I. BOEK. IV. HOOFDST.

1774.

Op verbetering van land- en zeemagt tevens aangedrongen.

In 1772 was reeds bij het inbrengen van den ſtaat van oorlog opgemerkt, niet ſlechts dat een Gemeenebest altijd gevaar loopt, hetwelk, uit hoofde van zwakheid en werkeloosheid, van vijanden geen ontzag, van vrienden geen' bijſtand te wachten heeft; maar ook dat de netelige omſtandigheden, waarin de zaken van Europa zich al dadelijk bevonden, niet alleen met opzigt tot de belangen van dezen Staat in het bijzonder, maar ook met betrekking tot die van andere Mogendheden, alzins vorderden, dat men zich in eene waardige in rustige houding voor vrienden en vijanden beide zou weten te ſtellen (1). De Staten van Holland erkenden de gegrondheid van dezen aandrang volkomen, maar meenden dien alleen van den zeekant te gevoelen, weshalve zij hun laatst gedaan voorſtel met de meeste klem herhaalden. — Overijsſel zou met genoegen het ontwerp eener matige vermeerdering der landmagt te gemoet zien. — Utrecht was voor de verbetering van land- en zeemagt beide, maar klaagde over geldelijk onvermogen. — Gelderland had reeds vroeger in den aanbouw van oorlogſchepen geſtemd, maar bleef ook aandringen op eene matige vermeerdering der landmagt. — Ook Zeeland was

(1) Reſol. van Holl. 1773. 12 Jan.

was voor beide, maar kwam nogmaal met onvermogen en veelvuldig beklag over de behandeling der overige Gewesten te berde. — Vriesland erkende de noodzaaklijkheid van land- en zeeverſterking, maar ſchroomde voor de kosten, en verlangde eerst het ontwerp voor de landmagt te zien. — Stad-en-Lande was ijverig voor de zeemagt, en niet ongenegen tot de vermeerdering der landmagt, doch het ontwerp daartoe afwachtende.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1774.

Ontwerp daartoe.

Het begeerd ontwerp werd in hooimaand 1773 aan de Gewesten rondgezonden, ten einde zoo in hetzelve als in den aanbouw van vier en twintig ſchepen toe te ſtemmen. 's Lands krijgsmagt zoude worden vermeerderd met 1368 paarden en 8929 hoofden, waarvoor het jaarlijksch onderhoud was begroot op *f* 1,560,654; het aanritsgeld en de recrutering op *f* 65,3987 daar en boven.

Ander voorſtel van Holland.

Stad en Lande, Vriesland, Overijsſel, Gelderland en Utrecht bewilligden, reeds voor het einde van wijnmaand, in dit ontwerp; doch Holland bleef met deszelfs beſluit ter Vergadering van H. H. M. tot in grasmaand van dit jaar achter, en gaf nu te kennen: „in de beſluiten der andere Gewesten geene genoegzame gerustſtelling te hebben gevonden, dat de verbetering der zeemagt bijdezelven naar vereisch zou zijn ter harte genomen,

 waar-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1774.

waarvan niet minder dan de welvaart of het verderf van Holland en, bij onvermijdelijk gevolg, het behoud of de ondergang van het Gemeenebest moest afhangen. De verbetering der zeemagt toch was niet door het aanbouwen van schepen alleen uit te werken, maar door het jaarlijks in zee brengen van een bekwaam aantal oorlogschepen, hetwelk de steeds afnemende vaart en handel voor een geheel verval moest behoeden. Om die reden had Holland, het onvermogen der Admiraliteits-Kollegiën daartoe gebleken zijnde, bij voorgaande gelegenheden voorgesteld het vaststellen van een fonds, door de Bondgenooten bijeen te brengen, voor de jaarlijksche uitrustingen; en zoo lang daartoe zoo wel, als tot den aanbouw, niet krachtdadiger besloten werd, zou hetzelve van zich niet kunnen verkrijgen, om zijne gewestelijke geldmiddelen door eenigen verderen of meerderen last ter zake der verdediging te lande te bezwaren. Nooit toch kon de verdediging der Republiek, zoo te water als te land, op vruchtbare gronden worden gevestigd, zoo lang de middelen tot het werk der zee werden ingevoerd en vastgesteld met eene mindere zekerheid, dan omtrent de verdediging te lande plaats had; — men had van ouds gehad *Staten van oorlog te water*, die in onbruik waren gekomen, en door buitengewone peti-

ti-

tiën vervangen, welke het zeer groot verschil tusschen slechts toegestane en tusschen dadelijk gedragene lasten hadden aan den dag gelegd en de zaken der zée tot het tegenwoordig verval gebragt. — Holland moest dan het aanleggen van een vast fonds voor uitrusting op het dringendst aanbinden; en zou nu wel kunnen volstaan met de begrooting van dat fonds, zonder zich over het ontwerp van vermeerdering der landmagt uit te laten, alvorens de nadere besluiten der overige Gewesten op zijnen aandrang waren ingekomen, maar gevoelde te veel ijver voor de belangen van den Staat, om zich niet bereidwillig te toonen, om ook de versterking der landmagt op dien voet te bevorderen, als bestaanbaar was zoo met de redenen van zijne financie, als met zijne overtuiging, dat het verval van 's Lands zeemagt het groot en voornaam onderwerp uitleverde, hetwelk eene nadere en krachtdadiger voorziening vorderde. — Men zou wel niets liever wenschen, dan dat de vermeerdering van uitgaven voor de landmagt nevens het fonds voor de uitrusting geen te bezwarende last voor de gewestelijke geldmiddelen waren; dan het geldwezen zich geenszins zoo gunstig voordoende, zoude men het ongeraden vinden om tot de beide voorwerpen meer toe te leggen, dan reeds in de consenten voor de verdediging te land plaats had; —

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1774.

had; — de berekening van hetgeen de Kollegiën van de Admiraliteit in vredestijd noodig hadden, om een bekwaam getal schepen ter bedekking van vaart en handel in zee te houden, moest gebragt worden op *f* 780,000; hetgeen nu, na aftrek dezer somme van de consenten voor de landmagt overschoot, mogt dan tot eene matige versterking voor dezelve besteed worden; — en daarop drong dan Holland aan, als op eene *conditio sine qua non*, en dat wel met alle voorzorgen voor de stipte nakoming. — Hiermede meenden nu H. Ed. Gr. M. doorslaande blijken te hebben gegeven van hunne genegenheid, om alles toe te brengen, wat met eenige redelijkheid van hen kon worden gevergd, in het vertrouwen, dat de *non equiperende* provinciën (gelijk zij hier werden genaamd) niet langer zouden vertoeven te beantwoorden aan de vermaningen van Z. Hoogheid en den Raad van State bij het slot der jongste petitie aan dezelven gerigt, daar toch de banden van het bondgenootschap nooit minder gevaar liepen van verbroken te worden, dan wanneer aan het meest contribuërend lid niet werd onthouden het genoegen van zijne pogingen tot redding en herstel van zaken door de medewerking zijner Bondgenooten ondersteund te zien."

Hun Hoog Mogenden stelden dit voorstel

van

van Holland in handen hunner Afgevaardigden tot de zaken van den krijg, om daarop het gevoelen van den Stadhouder in te nemen en daarna te dienen van berigt en raad, terwijl de Afgevaardigden der andere Gewesten hetzelve overnamen, om bij hunne Lastgevers overwogen te worden.

Voorstel ter bemiddeling en vereeniging.

Had het lang geduurd, eer Holland in zulk eene dringende zaak met deszelfs voorstel was opgekomen, het duurde nu ook tot in louwmaand des volgenden jaars, alvorens het berigt der Afgevaardigden van H. H. M. inkwam. Hetzelve was evenwel volkomen geschikt, om het gedaan voorstel aan te bevelen. „ Men had wel het verschil opgemerkt tusschen de gevoelens van Gelderland, Utrecht, Vriesland, Overijssel en Stad-en-Lande, die volledig toegestemd hadden in het ontwerp tot vermeerdering van land- en zeemagt, en het voorstel van Holland; doch tevens het wenschelijke en mogelijke ingezien, om dat verschil uit den weg te ruimen. Zijne Hoogheid, met dat zelfde oog de zaak inziende, had ten nieuwen blijke zijner aanhoudende zorg voor de eensgezindheid der Bondgenooten, een vereenigingsontwerp voorgeslagen, wanneer de vijf genoemde provinciën konden besluiten, behoudens derzelver gegevene toestemming in het ontwerp van versterking der land- en zeemagt, die omtrent de landmagt in

200

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1774.

zoo verre te veranderen, dat de som, daartoe voorgeslagen, werd verminderd op negen tonnen gouds, en dat op den staat van oorlog eene post van zes tonnen werd gebragt tot uitrusting van schepen; doch in verwachting, dat de eene post niet zonder de andere zou worden verminderd, en wel in deze evenredigheid, dat de eerste met honderd en vijftig duizend verminderd wordende, de tweede honderd duizend zou afleggen; en alzoo ook omgekeerd; terwijl men tevens alles zou aanwenden ter bezuiniging bij de Admiraliteiten, en derzelver Kollegiën door eene rigtiger invordering der middelen te water tevens in staat zou stellen, om jaarlijks eenige fregatten uit te rusten ter bescherming van den handel en zeevaart. — Dit ontwerp was door de Afgevaardigden alzins geschikt gevonden tot een billijk genoegen voor de wederzijdsche verschillende Gewesten, en tevens om de land- en zeemagt van den Staat eenigermate te zien verbeteren.

Hetzelve blijft zonder gevolg.

De Afgevaardigden van Gelderland, Vriesland, Overijssel en Stad-en-Lande verklaarden terstond, hunne Zenders wel genegen te kennen, om dit ontwerp aan te nemen en tot stand te brengen ondanks de bedenkingen, welke zij omtrent het voorstel van Holland mogten gehad hebben, niets meer dan eensgezindheid wenschende in den drang van 's Lands algemee-

meene belangen. Zeeland en Utrecht namen het berigt over, om in de hunnen nader te overwegen; maar bleven, gelijk Holland zelf, daarop hunne verklaring schuldig, gelijk H. H. M. bij derzelver toezending van den staat van oorlog voor 1776 op den 29sten van wintermaand 1775 met treurigen ernst te kennen gaven.

Daarvan was Holland oorzaak.

Holland, hetwelk *f* 780,000 noodig had gesteld voor het fonds van uitrusting, vond zich nu met het voorstel van zes tonnen niet bevredigd; en liet om een verschil van *f* 180,000, waarvan het zelf toch vijf negende gedeelten had moeten dragen, eene zoo ver gevorderde en zoo allernoodigste vereeniging slippen, waarin men toch, bij deszelfs toegevendheid, van Utrecht of Zeeland geene tegenstreving zou verwacht hebben! Dit aan eene onverzetlijke eigenzinnigheid alleen, bij de gereede en edelmoedige toegevendheid van vier Gewesten, toe te schrijven, gedoogt inderdaad de staatkunde niet, welke de Raadsvergaderingen van dat Gewest steeds kenmerkte: maar ook het oor te leenen aan de verdenking van het gansche doel des gedanen voorstels van Holland, en aan de veronderstellingen, welke de uiterste partijschap zich hierin heeft veroorloofd, als had men het Land opzetlijk weêrloos willen houden, om heimlijke bedoelingen tegen den Stadhouder zelven te

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1774.

bereiken, vermag ook de gefchiedenis niet bij gebrek van duidelijker blijk." Men kon er Holland geen fmaak in doen vinden: „is de zonderlinge term, waarmede de tegenovergeftelde vooringenomenheid hiervan heeft gefproken (1). Wij zullen den draad der gebeurtenisfen volgen.

1775.

Eerfte aanzoek van den Engelfchen Gezant omtrent den opftand in Noord Amerika.

In fprokkelmaand van den jare 1775 leverde de Afgezant van den Koning van Groot-Brittannie, de Ridder YORKE, bij H. H. M. een gefchrift in, ftrekkende: „om, bij den opftand van een gedeelte der Staten van Zijne Majefteit in Noord-Amerika, en de maatregelen van Hoogstdenzelven, om zijne onderdanen tot derzelver pligt te brengen, den nooddrang des Konings te doen opmerken, om te verhinderen, dat de misnoegden, onder voorwendfel van den handel, niets ontvingen, hetwelk den opftand voeden en fterken kon. De Koning had daarom in zijne Rijken allen uitvoer van wapenen of krijgstuig verboden, doch zou zijne voorzorg verijdeld zien, indien dit van elders vrij ftond. Men had herhaalde berigten, dat kooplieden, alhier woonachtig, het

(1) Jaarb. 1775. bl. 845 en 1229. Staten van oorlog van 1775 en 1776. Ref. van Holl. 1775. 18 Jan. en 1776. 17 Jan. VAN DER AA, Gefch. der Ver. Ned., D. IV. bl. 125. *Onmidd. vervolg op* WAGENAAR D. XXIV. bl. 396.

het zij inboorlingen, het zij vreemden, bij aanhoudendheid krijgstuig verzonden naar Amerika, zoo wel onmiddellijk, als door tusschen komst der Hollandsche volkplantingen in de West-Indiën. De Koning kon zich niet verbeelden, dat H. H. M. bekrachtiging zouden willen leenen aan eenen handel, zoo gevaarlijk, en zoo strijdig met de vriendschap tusschen H. H. M. en Z. M. De Gezant verzocht alzoo ten dringendste, dat H. H. M. zonder uitstel geliefden te nemen krachtdadige maatregelen, zoo als de voorzigtigheid en wijsheid hun zouden voorschrijven, om te beletten, dat hunne onderdanen, onder geen voorwendsel, meer wapenen en krijgstuig naar de West-Indiën verzonden, dan ter goeder trouwe noodig was voor hunne eigene volkplantingen (1)."

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

Oorzaken van dien opstand.

De Engelsche volkplantingen in Noord-Amerika hadden zich, door haren oorsprong uit zucht tot godsdienstige en burgerlijke vrijheid van onder vervolging en onderdrukking, onderscheiden van alle andere Europesche volkplantingen in de Oost- en West-Indiën. Het ontginnen van woeste landen en het bebouwen der nieuwe gronden hadden een' even gelukkigen invloed gehad op de ontwikkeling van krach-

(1) Resol. Gen. 1775. 27 Febr.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

krachten als op de beſchaving van zeden der kolonisten, en het moederland had deszelfs vergunningen en beſcherming rijkelijk vergolden gezien door de voordeelen van den handel met de voortbrengſelen eener ſteeds toenemende bebouwing. — Die beſcherming was zeer kostbaar geworden in den jongſten krijg met Frankrijk, wiens afſtand van Canada en Florida de volkplantingen, zich bevorens reeds van de Misſiſippi tot aan den Laurens-ſtroom, en in het binnenſte tot aan het Alleghenni gebergte uitſtrekkende, aanmerkelijk had vermeerderd. — Het moederland behoefde vergoeding dier kosten tot eigen herſtel van geldmiddelen, en het Parlement werd op belastingen bedacht. De volkplantingen daar en tegen gevoelden eigene krachten, en wenschten zich onafhanklijk. Er ontſtond wederſtreving min van gevoeligen druk, dan van vermeend onregt. Of het Britsch Parlement het regt had, om aan de koloniën, die in hetzelve niet werden vertegenwoordigd, belastingen op te leggen? werd het punt van geſchil na de algemeene invoering eener zegelakte in 1764. Dezelve werd twee jaren later ingetrokken. Was dit niet zonder grooten weêrzin van het Parlement geſchied; deze eerſte behaalde overwinning ſchiep een' nieuwen volksgeest in de koloniën, die de uitwerking eener belasting, welke men nu legde

op

op den uitvoer uit Engeland naar Amerika van verfcheidene middelen, als noodwendige behoeften der kolonisten befchouwd, door eigene kunstvlijt en zelfsverlochening wist te verijdelen. Van 1767 tot 1770 duurde deze ftrijd tusfchen ftaats-fchranderheid en volks-onverzettelijkheid, wanneer de eerfte toegaf, alle de belastingen op den gemelden uitvoer herriep, met uitzondering alleen van die op de thee; — een halve maatregel, altijd *verderflijk*. — Inmiddels was de opftand der volkplantingen volkomen voorbereid en geregeld, en de algemeene geest door den invloed veler gefchriften geleid tot den openbaren worfteiftrijd voor eene volflagene onafhankelijkheid, die in 1773 te Boston, bij het geweldadig wegnemen en het laten zinken eener lading thee, uit de Oost-Indiën tolvrij ingevoerd, den aanvang nam, en in 1774 gevolgd werd door de opening van een kongres te Philadelphia, hetwelk alle handelbetrekkingen met Engeland ophief. — Het moederland had nu de keuze nog tusfchen toegevendheid of den burgerkrijg. Een billijk traktaat fcheen velen verkiezelijk boven de bagchelijke kanzen van den oorlog en het onvruchtbare en gevarelijke der overwinning zelve: maar de fteilhoofdigheid befliste en de volkplantingen werden voor rebellen verklaard.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

Antwoord van H. H. M. op het aanzoek van den Engelschen Gezant.

Naauwelijks was nu Noord-Amerika in opstand door het Britsch Parlement verklaard, of de bovenstaande memorie werd door den Britschen Gezant bij H. H. M. ingeleverd. Na het berigt en de bedenkingen der Admiraliteiten op de Maze en te Amsterdam op de gedane klagten over toevoer van krijgsbehoeften door middel der volkplantingen van dezen Staat in de West-Indiën ingewonnen te hebben, gaven H. H. M. den Afgezant te verstaan: „ dat men zich naauwelijks kon verbeelden, dat de ingebragte klagten voldoende zouden kunnen worden bewezen; doch dat, indien dezelve al eenigen grond mogten hebben, zulks op geenerlei wijze aan de Regering van dezen Staat kon worden geweten, die ook te veel blijken van zucht ter goede verstandhouding en vriendschap met de kroon van Groot-Brittannie had gegeven, om deswegen eenige onaangenaamheden te kunnen verwachten, of maatregelen ter belemmering in de vaart en handel, die ter goeder trouwe op en van eigene koloniën werden gedreven, te mogen vooruitzien; vooral niet, daar men, ten blijke der oplettendheid op 's Konings verzoek en om alle misbruik hierin tegen te gaan, bij voorraad voor den tijd van zes maanden allen uitvoer van wapenen en buskruid, zonder uitdrukkelijke toestemming der Admiraliteiten, kwam te verbie-

bieden;" hetgeen dan ook dadelijk gefchiedde bij eene afkondiging van den 20ften van lentemaand, aan wier hoofd eeniglijk was gefteld „ om bijzondere redenen ons daartoe bewegende „ en in wier inhoud de naam zelfs der, in opftand verklaarde, kolonisten niet werd vermeld. De uitvoer daarvan met eenige fchepen, onder de Domeinen van Groot-Brittannie te huis hoorende, werd op ftraffe van verbeurdverklaring en eene boete van *f* 1000 verboden; op gelijke ftraffe werd de uitvoer met vreemde of eigene fchepen, zonder verlof van het Kollegie der Admiraliteit, naar buiten 's Lands voor zes maanden opgezegd (1).

De uitvoer van wapenen en buskruid voor zes maanden verboden.

Yorke betuigde weldra het genoegen des Konings over dit befluit van H. H. M. en deszelfs vertrouwen, dat de handhaving der genomene maatregelen hem andere fchikkingen voor de veiligheid en belangen van zijn volk onnoodig zou maken (2). Bevorens echter de geftelde termijn des verbods verftreken was, leverde de Gezant eene tweede memorie namens den Koning in, met verzoek van deszelfs verlenging, onder betuiging van zijns mees-

Dit verbod daarna nog voor een jaar verlengd.

(1) Refol. Gen. 1775. 20 Maart.

(2) Refol. Gen. 1775. 7 April.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

meesters leedwezen over de noodzakelijkheid der voortduring van deze geringe belemmering op onzen handel, doch waarvan de inwilliging aan H. H. M. een nog ſterker regt op 's Konings vriendſchap zou geven." — Onder wederkeerige betuiging van vriendſchap, en dat het H. H. M. aangenaam zoude zijn geweest, dat de onderdanen van den Koning hem de noodzaak hadden geſpaard, om tegen dezelve verdere middelen van dwang te moeten gebruiken, beſloten zij het verzoek in te willigen, en hetzelfde verbod nog voor den tijd van één jaar te doen voortduren, in het vast vertrouwen, dat Z. M. ook bij voortduring de noodige orders zou gelieven te ſtellen, dat geene belemmering in de vaart en handel, ter goeder trouwe op eene van de koloniën van den Staat gedreven, wierd toegebragt. (1).

Klagten over de bedienden der Engelſche Oostindiſche Kompagnie.

Misſelijk genoeg kwam hier tusſchen een breed verſlag van de Bewindhebberen der Oostindiſche Kompagnie ter Kamer Amſterdam wegens vijandige aanſlagen der bedienden van de Engelſche Kompagnie tegen onze belangen, zoo op de kust van Koromandel, als op Ceijlon. — Men onderhield er den Engelſchen Gezant over, betuigende zich wel verzekerd te

(1) Reſol. Gen. 1775. 8, 18 en 25 Aug.

te willen houden, dat dit buiten kennis geschiedde van den Koning en van het Bestuur der Engelsche Kompagnie, maar toch dringend verzoekende, dat de Gezant bij Z. M. wilde uitwerken, dat gemeld Bestuur gelast werd deszelfs bedienden alle feitelijkheden en vijandelijkheden, middellijk of onmiddellijk, tegen die der Nederlandsche Kompagnie en tegen derzelver bezittingen, en wel inzonderheid de opgegevene, te verbieden. — YORKE nam gaarne aan te voldoen aan den wensch van H. H. M., doch meende genoeg in staat te zijn ter dadelijke gerustſtelling omtrent de gevoelens van den Koning en tegen alle bedenking omtrent de veiligheid der bezittingen van de Nederlandsche Kompagnie. — Daarna werd hij door zijnen meester gelast, H. H. M. te verzekeren, dat Bewindhebberen verkeerdelijk waren ontrust door hunne bedienden in de Indiën, hebbende Z. M. zich daarop wel doen onderrigten; dat evenwel, om zoo veel mogelijk allen grond van jaloezij weg te nemen, door Z. M. bevolen was de krachtigste vernieuwing der orders, te voren gegeven en nog bestaande, om de onverbrekelijkste harmonie en vriendschap met de vertegenwoordigers der Nederlandsche Kompagnie te onderhouden, overeenkomstig den inhoud der

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

 trak-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

traktaten en het wederzijdsch belang der natiën (1).

Klagt van den Koning van Frankrijk over den Zeekapitein DE BRUIN.

In het laatst des vorigen jaars had de Afgezant van den Koning van Frankrijk klagten ingebragt over den Zeekapitein DE BRUIN, bevel voerende over een oorlogsfregat, hetwelk in quarantaine liggende voor de haven van Livorno, een kanonfchot had gelost op een' Franfchen tartaan, voor welke belediging Zijne Majefteit eene voldoening vorderde, geëvenredigd aan de zwaarte van zulk een vergrijp. Daarop was terftond geantwoord, dat, hoe gevoelig H. H. M. ook waren over het gedrag van eenen officier, die reden zou gegeven hebben, om derzelver achting voor 's Konings vlag te doen verdenken, niemand onverhoord kon worden veroordeeld; doch dat naar bevind van zaken in alle billijkheid zou worden befchikt, en, ingeval van gebleken pligtverzuim des Kapiteins, behoorlijke genoegdoening aan den Koning gegeven (2).

Regtvaardiging van DE BRUIN.

Niet lang daarna ftelden H. H. M. den Franfchen Gezant het berigt in handen, door het Kollegie ter Admiraliteit op de Maze over het geval uitgebragt, nevens alle de daartoe behoorende bijlagen, ten einde daaruit te doen zien, dat

(1) Refol. Gen. 1775. 30 Mei, 26 Julij en 3 Aug.

(2) Refol. Gen. 1774. 8 Nov.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

dat de gedane klagt ten naauwkeurigste was onderzocht, en dat daarna ten allerklaarste was gebleken, dat de schipper van den tartaan de omstandigheden niet naar waarheid had opgegeven, en dat DE BRUIN zich niet anders had kunnen gedragen, zonder deswegen vermoed te kunnen worden van eenig oogmerk om kleinachting aan de Fransche vlag te toonen; waarin men vertrouwde, dat de Koning genoegen en voldoening zou gelieven te vinden. (1).

'sKonings ontevredenheid daarover.

De Koning het berigt en de bijlagen in zijnen Raad hebbende doen onderzoeken, vond den inhoud geenszins voldoende en geliefde daarin geen genoegen te nemen. Het berigt van de Admiraliteit kenmerkte, in 's Konings oog, eene partijdigheid ter regtvaardiging alleen van den Kapitein; in de verklaringen van dezen kwamen hem stootende uitdrukkingen voor het Hof van Frankrijk voor; en het besluit zelf van H. H. M. wedersprak dadelijk alle gedane betuigingen van hoogachting. Dit alles beval de Koning zijnen Afgezant uitdrukkelijk te zeggen aan den Griffier van H. H. M., en voegde dezelve, de Markgraaf DE NOAILLES, daar nog toe eenen afzonderlijken brief van den Graaf DE VERGENNES, waarin die Staatsdie-

(1) Resol. Gen. 1775. 18 Jan.

I. BOEK. IV HOOFDST. 1775.

dienaar niet flechts 's Konings misnoegen over deze zaak nog al nadrukkelijker te kennen gaf, maar tevens de dreigende aanmerking maakte: „ dat, fchoon het traktaat van koophandel met het Gemeenebest niet meer beftond, men hetzelve tot nogtoe had in acht genomen, en aan de Republick vele voordeelen toegeftaan, maar dat daarin veroudering zou kunnen komen." — Na betuigd te hebben, dat de zaak hier geheel anders was voorgekomen, en gevraagd, of de Gezant ook eenige verdere ftappen hieromtrent zoude doen, ontving de Griffier het ftug antwoord: „ dat de Koning geene voldoening van den Staat zou bedelen, maar dat de Heer DE VERGENNES er den Heer LESTEVENON VAN BERKENRODE over zou onderhouden, aan wien dan H. H. M. hunne bevelen konden geven (1)."

De Heer FAGEL, eene maand gewacht hebbende naar hetgeen onze Gezant daarover zou fchrijven, meende dit gefprek niet langer onder zich te mogen houden; doch hij had hetzelve naauwelijks medegedeeld aan het geheim befogne van H. H. M., of ontving berigt van den Heer LESTEVENON, dat de Graaf DE VERGENNES hem op gelijke wijze over deze zaak had onderhouden, waaromtrent de Koning had ge-

(1) Hetzelfde had de Gezant ook te kennen gegeven aan den Raadpenfionaris.

gewild, dat de Heer DE NOAILLES geene openbare voordragt zou doen, maar alleen fommige Leden van den Staat in partikuliere gefprekken onderhouden.

Betuigingen van H. H. M. ter verdediging van hun gehouden gedrag in deze zaak.

Het berigt van den Griffier en de brief van den Gezant tot ernftig onderzoek aanbevolen zijnde geworden, werd goedgevonden, door den Heer LESTEVENON aan den Graaf DE VERGENNES te doen betuigen: „ dat H. H. M. met zeer veel leedwezen het bovengemelde hadden vernomen, als hebbende niet anders getracht, dan aan den Koning blijken van eerbied en achting te geven; dat de zaak zelve niet onpartijdiger noch ernftiger had kunnen worden onderzocht; dat, indien er eenige min kiefche termen in de, bij het berigt gevoegde, ftukken mogten gevonden zijn, in aanmerking behoorde te komen, dat die ftukken niet waren gefteld, om onder het oog van Z. M. te worden gebragt, en men alzoo van de billijkheid en de grootmoedigheid des Konings durfde verwachten, dat daarop niet verder zou worden gedrongen, als niets afdoende tot het wezenlijke der zaak, welke naar form en ftijl van onderzoek, zoo als men in de Republiek gehouden was te volgen, behandeld was, en nu nog breeder, ten betoge der regtmatigheid der gedane uitfpraak, ontwikkeld werd; dat, indien ter zake zelve, van den

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

den kant des Franschen schippers deugdzame tegenvertogen en bewijzen mogten worden ingebragt, H. H. M. het onderzoek gereedelijk hervatten zouden, ten einde alle verdenking, als of deze Staat geene betamelijke oplettendheid voor de vriendschap en welwillendheid van Z. M. noch op de gedane klagten zoude hebben willen betoonen, voor altijd weg te nemen; met bijvoeging, van wel te mogen lijden, dat de vaartuigen onder hunne vlag varende, die onvoorzigtig genoeg zouden mogen zijn, om zich tegen een der oorlogschepen van Z. M. op die wijze te gedragen, als de schipper van den tartaan omtrent 's Lands fregat van oorlog, door de officieren van Z. M., zich in gelijke omstandigheden als de Kapitein DE BRUIN bevindende, op gelijke wijze werden behandeld."

De zaak hier mede afgedaan.

De Heer LESTEVENON berigtede, deze bevelen volbragt en daarna van den Graaf verstaan te hebben: „ dat, niettegenstaande het aan den Koning toescheen, dat men het gedrag van den Kapitein wilde verbloemen, die, in plaats van zich zelven regt te verschaffen, aan den Franschen Consul te Livorno had kunnen schrijven, over dit geval niet meer zou worden gesproken (1)."

De

(1) Reg. van Secr. Resol. van H. H. M. 1775. 20 en 29 Maart, 10 April en 9 Mei.

De openbare vijandelijkheden tusschen Engeland en deszelfs volkplantingen in Noord-Amerika waren den 19den van grasmaand bij het dorp Lexington, niet verre van Boston, begonnen. Eenig Amerikaansch krijgsvolk had zich met de landlieden vereenigd, om openbaren wederstand te bieden aan de Engelschen, die in die streek eene verzameling van krijgs- en mondbehoeften wilden vernielen. Met dezen aanvang was de oorlog tegen het moederland beslist; er werden troepen geworven en onder bevelhebbers gesteld; het opperbevel werd aan WASHINGTON toevertrouwd, weleer geoefend in den krijg tegen de Franschen, daarna, nevens FRANKLIN, de leidsman van den geest der natie, en de afgevaardigde op het eerste algemeene kongres; een man van zuivere beginselen, edelmoedige gevoelens, beleidvollen moed, onwrikbare trouw, en, eindelijk voldongene, belangeloosheid en ingetogenheid, welke hem ten sieraad der menschheid hebben verheven.

Aanvang der vijandlijkheden van Amerika tegen Engeland.

Men geloofde in Engeland, Amerika met maar weinige regementen krijgsvolk te zullen bedwingen; men zond in bloeimaand eenige nieuwe troepen, doch weldra vervoegde men zich bij onzen Staat, om ook de zoogenoemde Schotsche brigade daartoe terug te bekomen.

De Schotsche brigade uit onzen dienst terug gevraagd.

Op den 22sten van slagtmaand gaf de Stadhou-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

Voordragt van den Stadhouder aan H. H. M. over de terugvraging.

houder aan de Afgevaardigden van H. H. M. tot de buitenlandſche zaken te kennen, voor eenige weken wegens den Koning van Groot-Brittannie aangezocht te zijn, om ter kennisſe van H. H. M. te brengen deszelfs verlangen, ten einde de Staat bewogen wierd, als een blijk van vriendſchap en geenszins uit hoofde van eenige beſtaande verbonden, welke daartoe zouden verpligten, gemeld korps, bij leening voor eenigen tijd en wel gedurende de tegenwoordige troebelen in de Amerikaanſche koloniën, in 's Konings dienst en ſoldij te doen overgaan, biedende Z. M. daartegen aan, om de vermindering, welke de krijgsmagt van den Staat door het gemis dier zes batailIons zou ondergaan, met een gelijk getal Hanoverſche of andere troepen, in ſoldij van den Koning ſtaande, te doen vervangen.

Dit voorſtel was door Z. H. in ernſtige overweging genomen uit inzigt zoo wel der veelvuldige zwarigheden in het overnemen van vreemde troepen voor 's Lands dienst en het plaatſen van dezelve binnen de ſteden en vestingen van den Staat, als der gewigtige redenen tegen zoodanige vermindering van 's Lands krijgsmagt in den tegenwoordigen toeſtand van zaken, weshalve Z. H had gemeend, deze bedenkelijkheden aan Z. M. in eenen brief te moeten voordragen.

Het

Het gevolg daarvan echter was geweest, dat de Koning op het gedaan verzoek met nieuwen aandrang was blijven ſtaan, doch met een' naderen voorſlag, tot wegneming der bedenkelijkheden, om alle de kosten, die tot aanwerving van een gelijk aantal nationale troepen door den Staat zouden worden gemaakt, ten zijnen laste te nemen, en met volkomene vrijlating aan de Republick, om, na het eindigen der Amerikaanſche troebelen, de Schotſche brigade terug te roepen, of anders in zijnen dienst te laten blijven, met verzekering, dat die brigade altijd in Schotland zou mogen rekruteren, ingeval van derzelver terugroeping door dezen Staat. I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

Dezen herhaalden aandrang en nadere voorſlag had Z. H. zich nu verpligt gevonden aan H. H. M. ter kennis te brengen, met verzoek om de zaak, onder de noodige geheimhouding, ter overweginge van de Staten der Provinciën te brengen, ten einde daarop zoo ſpoedig, als de ſtaatsgeſteldheid eenigzins kon toelaten, geraadpleegd en beſloten zou kunnen worden

Men vond goed, het gedaan voorſtel ter kennis van de Staten der Provinciën te brengen, met bijvoeging van H. H. M. vertrouwen: „ dat een verzoek van den Koning van Groot-Brittannie, door

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

door welks inwilliging aan Zr. Ms. verlangen zou kunnen worden voldaan zonder de minste kosten aan den Staat te veroorzaken, zonder het, thans matig, getal van krijgsvolk te verminderen, en zonder de minste achterdocht aan eenige Mogendheden te geven, van gewenschten ingang zou wezen, om daarop een gunstig besluit te helpen nemen (1).

H. H. M. raden de voldoening van den Koning bij de provinciën aan.

Binnen de volgende maand kwamen de gave toestemmingen in der Staten van Gelderland, Vriesland, Overijssel en Stad-en-Lande, met overlating der verdere regeling dezer zaak aan de Bondgenooten met overleg van Zijne Hoogheid.

Afloop dezer zaak.

Hoezeer de Afgevaardigden der drie overige Provinciën bij herhaling waren verzocht, de besluiten hunner Heeren Staten mede ten spoedigste te willen uitwerken, gaf Z. H. eerst op den 5den van grasmaand des volgenden jaars aan de Afgevaardigden van H. H. M. tot de buitenlandsche zaken te kennen, dat hij, onderrigt zijnde van de besluiten der Heeren Staten dier Provinciën, en in het bijzonder van de voorwaarden, waaraan die van Holland en West-vries-

(1) Reg. van Secr. Resol. van H. H. M. 1775. 22 November.

vriesland hunne toestemming (1) hadden verbonden, dienstig had geoordeeld van den staat dezer overleggingen eenige opening te geven aan den Ridder YORKE met overgave tevens, ter voorkoming van alle misverstand, eener schriftelijke nota, de bepalingen behelzende, onder welke het aan Z. H. was voorgekomen, dat de eenparige toestemming van de gezamenlijke Gewesten in het gedaan verzoek zou kunnen uitgewerkt worden, bestaande in de navolgende: 1°. dat de leening der troepen zou geschieden buiten kosten van den Staat, en dat mitsdien het gemelde korps, terstond bij de inscheping, in de soldij van de Kroon gebragt en de kosten der overvoering naar Engeland, mitsgaders van de terugkomst herwaarts, bij de Kroon gedragen zouden worden; 2°. dat Z. M. zich zou gelieven te verbinden, om de brigade noch voor het geheel, noch voor een gedeelte, mitsgaders in geenerlei geval, buiten de rijken en bezittingen van Z. M., in Europa gelegen, te gebruiken; en 3°. dat het Z. M. mogt behagen, aan dit korps, na deszelfs

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

(1) Res. van Holl. 1776. 16 Febr., waartegen Haarlem zich had verzet alleen wegens den voet der rekrutering; doch Amsterdam zich met het geheele besluit, als bij overstemming opgemaakt, niet had willen vereenigen.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775. zelfs terugkomst herwaarts en in de ſoldij van den Staat, de vrijheid te vergunnen, om zich in Schotland te mogen rekruteren. — Op dit alles was gevolgd een eigenhandige brief van Z. M. aan Z. H., waarbij hoogstdezelve hem in de vriendelijkſte bewoordingen en op de minzaamſte wijze dank had betuigd voor de goede dienſten en genomene moeite, en wijders te kennen gegeven: „dat, bijaldien de Koning zich buiten verwachting in het geval mogt bevinden, van zijn verzoek op dit onderwerp te vernieuwen, hij zulks doen zou op den voet en voorwaarden, bij gemelde ſchriftelijke nota uitgedrukt." — Z. H. had niet willen afzijn, hiervan aan H. H. M. kennis te geven (1).

Alhoewel H. H. M. reden hadden, om den Stadhouder voor deszelfs goede dienſten te bedanken, daar nu deze zaak niet ſlechts geen gevolg had, maar de geſtelde voorwaarden zelve door den Koning waren aangenomen, ingeval Z. M. mogt worden gedrongen, op hetzelfde verzoek terug te komen; en ſchoon alles, van den aanvang af, met die kieſche en ſtaatkundige geheimhouding was aangelegd, welke het vertrouwelijke van 's Konings brief aan

(1) Reg. van Secr. Reſol. van H. H. M. 1775. 20 en 22 December en 1776. 5 April.

aan Z. D. H., het netelige der zaak, en het hoog belang bij eene gave onzijdigheid in de aanſtaande gewigtige gebeurtenisſen voor Europa al even zeer vorderden; liet deze zelfde zaak niet na ten onregtvaardigſte misduid te worden tegen den Prins, en tevens het ergerlijkst gerucht te maken door verſpreiding van perſonelijke raadſlagen. 's Konings verzoek werd een eisch genoemd. 's Vorſten bedenkingen allereerst en eenvoudige voordragt daarna moesten eene gereede toeſtemming van zijne zijde heeten (1). Aan Amſterdam alleen werd het toegeſchreven, dat de eisch geen gevolg had. (2) Het ſchriftelijk advies, eindelijk, van den Baron J. D. VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL, in de Staten van Overijsſel, ſlingerde de vonken van tweedragt over den geheelen Staat. In hetzelve heetede het: „ krijgsvolk te geven zou zijn partij te kiezen, terwijl het verval van handel en landbouw door onzijdigheid alleen herſtelbaar

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

(1) Ook de Hoogleeraar A. KLUIT ſprak daarover aldus in zijn *Iets over den Engelſchen Oorlog*, bl. 45 aanm., hetgeen niet vreemd is, daar heden, voor zoo veel wij weten, het beleid en de afloop dezer zake voor het eerst uit de Registers der Secrete Reſolutiën van H. H. M. zijn aan den dag gebragt.

(2) *Vaderl. Hist. ten verv. op* WAGENAAR D. I. bl. 58.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

baar zoude kunnen zijn; — bood men zijner Brittannische Majesteit hulpe, men zou er ook vinden, die zulks den Amerikanen niet zouden weigeren, en men zou zich in onlusten wikkelen met een der magtigste naburen (Frankrijk), door wederzijdsch belang onzen natuurlijken vriend, die niet anders kon wenschen, dan dat er steeds zulk een onzijdig en door den koophandel bloeijend gewest aanwezig ware; — aan Engeland had men geene verpligtingen, om ongehoudene diensten in overweging te nemen; — tot het dempen van hetgeen men rebellie noemde, mogt men eer Janitsaren, dan troepen van een' vrijen Staat huren; — hatelijk zou het zijn, in dien onnatuurelijken broederkrijg een volk zich te zien mengen, dat zelf slaaf was geweest, den naam van rebel gedragen en zich vrij gevochten had; en zulks tegen manmoedige en godvruchtige verdedigers van regten, welke zij als menschen, van geene wetgevende magt in Engeland, maar van God zelven hadden ontvangen, zoodat het te hopen was, dat alle volken, die in hunne voorregten mogten verkort zijn, en tevens nog gelukkig genoeg waren van tot derzelver behoud of herwinning eenige pogingen te kunnen aanwenden, hun voorbeeld mogten volgen; — ook vreesde men, dat deze overgift van' krijgsvolk aanleiding

ding kon geven tot eene vermeerdering van landmagt, waarvan het gedrogt der militaire jurisdictie in civiele zaken en gemeene misdaden hem ten hoogste afkeerig maakte (1)." I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775.

Naauwelijks komen bijzondere voorvallen in eenig gedeelte des Lands of ook algemeene, doch meer gewone, rampen, uit deszelfs ligging geboren, in aanmerking bij het rijzen van zulk een staatkundig onweder over het geheele vaderland. Het was evenwel belangrijk genoeg, dat in dit jaar op het eiland Walcheren de rust dermate gestoord werd, bij gelegenheid eener nieuwe belasting op de landerijen, dat er versterking van krijgsvolk noodig was om het oproer te dempen, hetwelk zelfs niet volkomen bedaarde, dan na den dood van den Opper-Kommies J. DINGMANS, die vermoedelijk aan de gevolgen van den schrik, door het oproer veroorzaakt, stierf (2). — Gelijk het dan ook hagchelijk genoeg was, dat een aanzienlijk gedeelte des Lands op den 15den van slagtmaand veeg stond door een' geweldigen storm, die, onder het akeligst onweder, de zee over dijken en dam-

Oproer op het eiland Walcheren.

Geweldige storm op den 15den van slagtmaand.

(1) Jr. J. D. VAN DER CAPELLEN *Regent.* bl. 5. — *Schets van een groot tafereel* (door DUMONT PIGALLE) Leijd. 1786. D. I. bl. 79 en 80 der voorafspraak.

(2) Jaarb. 1775. bl. 224, 534 en 1335.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1775. dammen joeg, en verscheiden gewesten dreigde geheel met haar te vereenigen. Gelukkig verving een stille dag den allerschriklijksten nacht, die, behalve de schaden aan dijken en waterweringen, veel vee had doen omkomen, vele koopmanschappen bedorven en veelvuldige schipbreuk veroorzaakt (1).

1776. Harde winter. Vermaard onder de harde winters is die des volgenden jaars, de koude overtreffende van die van 1709 en 1740. Dezelve begon den 3den van louwmaand, en teekende, op den 27sten, twee graden onder nul op de schaal van Fahrenheid. De zuiderzee ging digt, de noordzee lag, zoo ver men van Kijkduin kon zien, vol schotsen; de gemeenschap met de eilanden was afgesneden; op het IJ had het ijs de dikte van 17 duimen; het ijsvermaak op de Maas voor Rotterdam, waar men een rijtuig met zes paarden bespannen zag spelerijden, werd door eene fraaije kunstprint voor het geheugen bewaard. Algemeene en onpartijdige weldadigheid kwam der armoede en het gebrek met ruime giften te stade, en eene gezegende ontdooijing der riviermonden liet van

(1) J. H. HERING *Bespiegeling over Nederlands Waternood*, II Deelen, Amst. 1776. — Jaarb. 1775. bl. 1371. *Historisch verhaal der overstroomingen in de Nederlanden*. Amst. 1776.

van dezen ſtrengen winter geene naweeën over (1).

Veel meer had men dezelven op het einde dezes jaars te duchten van hetgeen dijken en ſluizen hadden geleden door den jongſten watersnood, daar tusſchen den 21ſten en 22ſten van ſlagtmaand een vliegende ſtorm, met regen, hagel en donderbuijen gepaard, uit het weste en noordweste aangierende, de zee tot eene geduchte hoogte deed ſtijgen, dijken en dammen doorbrak, vee en menſchen deed omkomen, en de ſchipbreuk ſchier algemeen maakte. De ſchrik en angst overtroffen die des vorigen jaars, van wiens vernielingen de dijken wel herſteld, maar nog niet genoeg bezonken waren, en vele waterweringen nog maar ten halve hadden kunnen vernieuwd en voltooid worden. Ook bevond men te Rotterdam den vloed, die negen uren was blijven wasſen, het dubbeld van den gewonen tijd, een' halven duim hooger, dan dien van 1775. Dan de nood zelf verdubbelde den ijver, en het gebed werd verhoord, 't welk daarbij uit het hart oprees (2).

Schrikkelijke ſtorm tusſchen den 21ſten en 22ſten van ſlagtmaand.

Bij

(1) Jaarb. 1776, bl. 181—185. Kunstplaat van R. MUYS.

(2) Jaarb. 1776. bl. 1433—1444.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1776.

Oorlog met den Keizer van Marokko.

Bij den deerlijk vervallen ſtaat, waarin zich de zeemagt bevond, en waarin, ondanks de aanhoudende vermaningen in alle de ſtaten van oorlog, evenmin als in de niet noemenswaardige landmagt, nog maar geen herſtel was gekomen, eerst door wederſtreving der oneensgezinde Gewesten, laatst door ſteilheid van Holland bij eigen voorſtel, ondanks de toegevendheid der overige Provinciën bij een weinig verſchillend bevredigingsontwerp van den Stadhouder, door H. H. M. zoo hartelijk aanbevolen, mogt eene oorlogsverklaring van den Keizer van Marokko ſchier welkom heeten, als meer geſchikt, om het zeewezen te verlevendigen, dan bij den algemeenen vrede tot dus ver was mogelijk geweest. — Al vroeg in het vorige jaar had de Staat berigt ontvangen, dat de Keizer de gewone geſchenken had van de hand gewezen en zich tot den oorlog gezind betoond; later was hij er openlijk voor uit gekomen, dat derzelver vergrooting den vrede kon bewaren; eindelijk had hij den oorlog verklaard voor drie jaren lang, indien hem de ſom, welke hij bepaalde, niet wierd voldaan. Met deze onwaardige onderhandeling was dat jaar ten einde geloopen, doch had dezelve nieuwen aandrang verleend

aan

aan de petitie, voor dit jaar uitgeschreven (1).

„Het zal ligtelijk te begrijpen zijn, (deze waren de woorden dier petitie geweest) dat, indien er ware genegenheid is, om eene billijke afkomst van zaken te bevorderen, zulks niet anders kan geschieden, dan door inschikkelijkheid en onderlinge toegevendheid, welke weg zoo eigen is aan den aard en gesteldheid van dezen Staat, dat men zonder dien van de meeste en beste zaken zelfs geen goeden uitslag verwachten kan. — Mogten slechts de Bondgenooten intusschen de noodige voorzieningen doen ter bescherming van de zeevaart en koophandel van den Staat in het algemeen, de eenige bronader, waardoor nog eenige welvaart in het Gemeenebest te behouden is, en in het bijzonder van den handel op de Middellandsche Zee en de Levant, door de kapers van Marokko reeds ontrust en bedreigd (2)."

Er was, namelijk, in herfstmaand des vorigen jaars reeds eene aanvraag gedaan tot eene bijzondere uitrusting bij wijze van eskader, ter somme van *f* 663,000; en in sprokkelmaand des te-

(1) Res. Gen. 1775. Jaarb. 1775. bl. 23.

(2) Res. van Holl. 1776. 17 Jan.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1776.

tegenwoordigen jaars kwamen daarop nu de eenparige toeftemmingen in.

Het weinig beduidende van den oorlog.

De Marokkaanfche oorlog had nu ook weinig te beduiden en was fpoedig beflist. De prijs voor de verzekering der fchepen fteeg flechts, hetwelk den kooplieden vreemde, boven Hollandfche, fchepen deed verkiezen. Slechts één Surinaamsvaarder kwam door misverftand in 's vijands handen. Op de hoogte der Canarifche eilanden twee zijner fregatten ontmoetende, zag hij ze voor Algerijnen aan, en zettede de floep uit, om zijne pas te vertoonen. De Marokkanen namen hem weg en bragten hem te Mogador op. Hij had 32 man en 12 foldaten voor de kolonie aan boord. De Engelfche Conful nam den fchipper en ftuurman aan zijn huis, en mogt aan het volk eenige onderfteuning bewijzen. De Keizer vierde intusfchen dit voordeel door bloot misverftand, als ware het eene roemrijke en belangrijke overwinning geweest, met openbare vreugdebedrijven gedurende twee dagen. —

Nog eenmaal flechts zou de Keizer hebben mogen zegevieren op den buit zijner roovers, ware die hem zelven niet zeer duur te ftaan gekomen. Twee Hollandfche koopvaarders werden naar de reede van La Roche weggevoerd: maar twee Hollandfche oorlogfchepen, onder de Bevelhebbers DEDEL en BENTINCK, naderden

te-

tevens de Moorsche kust. Het Marokkaansch admiraalschip, hetwelk zijnen roof niet kon behouden, zettede de beide schepen op strand en wierp de manschap in eene gevangenis. De schepen sloegen aan stuk; van derzelver lading was weinig uit de schipbreuk te halen; en het admiraalschip, hetzelfde dat ook den Surinamer genomen had, een fregat van 36 stukken en 4 draaibasſen met 200 koppen bemand, werd door de Hollandsche oorlogschepen mede op strand gejaagd, alwaar het aan stukken stiet. — Een ander vijandelijk fregat, hetwelk in Mamora wilde binnen loopen, onderging, door onze oorlogschepen vervolgd, hetzelfde lot, waarmede de vermetele zeeroover het grootst gedeelte zijner keizerlijke zeemagt vernield zag.

Spoedig had de Marokkaan berouw van zijnen onvruchtbaren en verderflijken krijg, en deed de eerste stappen tot den vrede. Hij zond een' Gezant met zijn schriftelijk aanzoek aan den Bevelhebber van ons eskader in de baai van Gibraltar; terwijl onze Consul te Kadix eene verklaring van hem ontving, dat de Kapitein van den Surinaamsvaarder het bevel over zijn schip had terug bekomen, en het aanbod tevens, om de Hollandsche slaven zonder losgeld vrij te stellen. Het laatste mogt in het volgende jaar, bij het sluiten van den vrede, aan vijf en zeventig personen gebeuren. —

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1776.

ren. — De Kapitein J. H. VAN KINSBERGEN ontving den last, om den gemaakten vrede namens H. H. M. te gaan bevestigen en de gewone geschenken aan den Keizer over te brengen, nadat men deszelfs voornemen om een' Ambasfadeur te zenden had weten te ftuiten (1).

Vrede met Marokko.

De Noord-Amerikanen verklaren zich onafhankelijk.

Inmiddels was het jaar 1776 al belangrijker, dan het vorige, geworden door de voortzetting van den oorlog van Engeland tegen deszelfs Noord-Amerikaanfche koloniën, wier algemeen kongres te Philadelphia, op den 4den van hooimaand, ze alle dertien onafhankelijk verklaarde, na eene vruchtelooze onderhandeling met 's Konings gelastigden, tot herftel van den vrede.

Klagt der Engelfchen over verboden handel, vooral op St. Euftatius.

Op den 19den van grasmaand had de Ridder YORKE den Voorzitter van H. H. M. verzocht een gefprek te houden met derzelver afgevaardigden tot de buitenlandfche zaken. In hetzelve, hem gaarne toegeftaan, gaf hij te kennen: „al terftond gevreesd te hebben, dat de maatregelen door H. H. M., op verzoek van zijnen meester den Koning genomen, tegen het vervoeren van krijgsbehoeften ten dienfte der we-

(1) Refol. Gen. 1776. en 1777. — Jaarb. 1776. bl. 1316, en 1777. bl. 15, 1097, 1250 en 1445. — Reg. van Secr. Refol. van H. H. M. 1777. 1 Oct.

wederſpannige volkplantingen, en vooral van buskruid, aan velerlei uitvlugten zouden onderhevig zijn, en in den ongemeenen uitvoer daarvan, ſedert een jaar, zijne beduchtheid niet dan al te veel vermeerderd te hebben gezien, maar, wel gevoelende, wat men daarop zou kunnen antwoorden, zich tot eerbiedig ſtilzwijgen bepaald te hebben; doch thans uitdrukkelijken last van den Koning te hebben ontvangen, om ter kennisſe van H. H. M. te brengen een voorval, hetwelk bewijzen zou, dat zijne vrees niet ongegrond was geweest. Z. M. had, namelijk, een echt en omſtandig berigt bekomen van ongeoorloofden handel tusſchen de wederſpannigen in Amerika en de onderdanen van H. H. M. te St. Euſtatius, hebbende een koopman aldaar eene hoeveelheid buskruid, van onderſcheidene plaatſen ontvangen, in een vaartuig van Virginie geladen, om naar Noord-Carolina overgebragt te worden; en vervolgens 2000 ponden ſterling naar Europa gezonden, om buskruid in te koopen en weder over St. Euſtatius aan de Amerikanen te zenden. — Hoe genegen de Koning nu ook zijn mogt, om den redelijken handel van derzelver onderdanen in alles te ontzien, het zou H. H. M. niet kunnen verwonderen noch ſtoren, dat de ſchepen van Z. M. aan den kant van St. Euſtatius met bui-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1776.

buitengewone waakzaamheid hierin kwamen te handelen. — Daarvan echter had Z. M. aan H. H. M. kennis willen geven, niet twijfelende, of de vriendschap, die dezelve hem toedroegen, en de wijsheid van derzelver raadslagen zouden hun middelen aan de hand geven, om hunne onderdanen te doen waarschuwen, zich van een gedrag zoo strijdig met den zin hunner bevelen te onthouden, of dat zij aan zich zelven zouden hebben te wijten de gevolgen, wanneer zij ontdekt wierden."

Voorziening van H. H. M. daartegen.

Na deze voordragt gehoord te hebben, werd door H. H. M. besloten: „den vertegenwoordiger van Z. D. H. en de Bewindhebberen der Westindische Kompagnie ter Vergadering van Tienen binnen Amsterdam aan te schrijven, hoe onaangenaam het voor H. H. M. was te vernemen, dat derzelver ernstige bevelen op eene zoo verregaande wijze werden verwaarloosd, waardoor gelegenheid werd gegeven, dat de betamelijke handel zou worden blootgesteld aan de buitengewone waakzaamheid van officieren, die de eer en het belang der kroon van hunnen meester steeds voor oogen hadden; — dat H. H. M. verlangden het strengst onderzoek naar het voorledene en de stiptste bevelen voor het toekomende, vooral op St. Eustatius, het zij naar aanleiding der

pu-

Antwoord aan den Engelschen Gezant.

publikatie van H. H. M. zelve, het zij door andere middelen, die de Vertegenwoordiger van Zijne Hoogheid en Bewindhebberen, naar omstandigheid van alle de Koloniën, maar inzonderheid van St. Eustatius, zouden oordeelen in hunne magt te hebben; — met dringenden eisch om berigt aan H. H. M. zoo wel van die maatregelen, als van het gevolg des onderzoeks naar het voorgevallene." Tevens werd besloten, den Engelschen Gezant hiervan kennis te geven; doch daarbij wilde men nog voegen: „dat H. H. M. hoopten, dat deze orders voldoende zouden bevonden worden; maar dat men niet kon verbergen, met leedwezen vernomen te hebben, dat dezelfde contrabande-handel door de onderdanen van Z. M. zelve, niet alleen regtstreeks werd gedreven, maar dat ook de ingezetenen dezer landen door hen lieden daartoe werden gebruikt en verleid; als zijnde men daardoor niet buiten vrees, dat alle maatregelen van dezen kant weinig invloeds stonden te hebben op de gemoederen van de ingezetenen dezer landen en van derzelver koloniën, zoo lang zij, met zulk een voorbeeld voorgegaan, natuurlijkerwijze aangespoord werden, om mede in de voordeelen van dien verboden handel te deelen." Het slot was eene betuiging der verwachting van H. H. M. dat Z. M. in de bevelen aan deszelfs officieren wel

te-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1776.

tevens zou uitdrukken den wil, dat de handel hunner ingezetenen behoorlijk wierd ontzien, en dat dienvolgens de vaart en handel van dezelve tusschen de Republiek en derzelver koloniën, en van de eene derzelve op de andere, vrij en ongehinderd wierd gelaten."

Dit alles werd den Ridder YORKE alzoo te kennen gegeven, die hetzelve aannam, om het als antwoord aan zijn Hof te zenden (1).

Strenger bevelen van den Koning aan zijne officieren.

Weldra bleek het, dat de Koning strenger bevelen aan zijne officieren had gegeven, daar H. H. M. klagten ontvingen, zoo wel van Bewindhebbers der Westindische Kompagnie als van Kooplieden, over beledigingen van een Engelsch oorlogschip, en over wegneming en opbrenging van een schip naar Amsterdam bestemd. Deze klagten werden evenwel niet vruchteloos door onzen Gezant, op last van H. H. M., bij 's Konings ministerie overgebragt. Het genomene werd vrijgegeven met de verontschuldiging, dat het Amerikaansch maaksel van schip en deszelfs bestuur door een' Engelschen schipper kwaad vermoeden had verwekt (2).

De

(1) Reg. van Secr. Resol. van H. H. M. 1776. 22 April, 20 en 30 Mei. — Res. Gen. 1776. 19 April en 24 Mei.

(2) Res. Gen. 1776. 13 Junij, 6 en 8 Aug. en 11 Dec.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1776.

Memorie van YORKE ten verzoeke van vernieuwing des verbods van uitvoer van buskruid.

De Ridder YORKE kwam, op den 1ſten van wijnmaand, weder met eene memorie te berde, waarbij niet eenvoudig werd verzocht de vernieuwing van het verbod van uitvoer voor oorlogsbehoeſten naar de Engelſche volkplantingen, maar tevens aangehouden op betere maatregelen, om hetzelve van werking te doen zijn, en wel op het niet toelaten van Amerikaanſche ſchepen in onze havens; zijnde dit het beloop zijner memorie: „ de, door H. H. M genomene, maatregelen om dat verbod te handhaven, waren onvoldoende bevonden, wijl de inladingen van krijgsbehoeſten in de havens van den Staat zoo openlijk hadden plaats gehad, als of er geen verbod had beſtaan. Daartegen kon men ligtelijk inbrengen, dat deze verzendingen geſchiedden voor de koloniën van den Staat of voor andere vreemde havens, en dat de gevergde eed aan geene Amerikaanſche beſtemming mogt doen denken. Maar H. H. M. waren veel te verlicht, om zich door zulke uitvlugten te laten misleiden, daar geheel Europa wist, dat de voorname markt voor zulke waar thans de zetel was van den opſtand tegen Groot-Brittannie. Z. M. kon zich evenwel niet verbeelden, dat de oude Bondgenooten van zijne kroon, naburen, wier veiligheid en welvaart zoo naauw waren verbonden met het welzijn zijner Rijken, minder voor Hem zouden doen

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1776.

dan andere Mogendheden van Europa. Zijne zaak was die van alle Souvereinen, en het klein tijdelijk belang van eenige perſonen, gretig naar winst, mogt toch niet opwegen tegen al, wat de menſchen heiligst kenden. De Koning begeerde niets meer, dan hetgeen door H. H. M. reeds was toegeſtaan, maar zulks krachtdadiglijk. Gevolglijk verwachtede Z. M. dat H. H. M. ernſtig en zonder uitſtel de noodige maatregelen zouden nemen, om dien heimelijken toevoer van krijgsbehoeften te ſluiten, en de noodige orders ſtellen, om het binnenkomen van alle ſchepen uit de rebellerende koloniën te weren, of ze op het oogenblik, dat zij zich voor de havens vertoonden, te doen vertrekken. Op dit alles zou de Gezant met ongeduld, maar met vertrouwen, het ſlot der overwegingen van H. H. M. afwachten."

Antwoord daarop.

Het verzoek om vernieuwing des verbods werd terſtond, voor den tijd van een jaar, toegeſtaan, en de ernſtigſte aanſchrijving tot ſtrenge handhaving daarvan verzekerd: doch wat de verder gevorderde voorzorgen en de ontzegging der havens aan Noord-Amerikaanſche ſchepen betrof, zulks werd door H. H. M. aan een nader onderzoek van derzelver afgevaardigden tot de zaken van de zee aanbevolen, waaromtrent den Gezant werd geantwoord: „ dat men de ver-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1776.

vernieuwing des verbods niet had willen ophouden, tot dat men rijper overleg over die voorzorgen zou hebben gehad;" terwijl de wensch, dat de maatregelen van Z. M. en de zaken van de koloniën zich spoedig ten genoegen zouden schikken, bij het geven van dit antwoord geuit, een opzettelijke voorbijgang was van den aandrang op ontzegging der havens aan de Noord-Amerikanen, die in de memorie van den Gezant, ook slechts ten slotte der verlangde voorzorgen en als onder dezelve begrepen, was vermeld (1).

Staatsregeling, door de Staten van Amerika aangenomen.

Drie maanden na dat zich de dertien Engelsche koloniën in Amerika onafhankelijk hadden verklaard, namen zij den regeringsvorm aan van een bondgenootschappelijk Gemeenebest van dertien Staten, onderling verbonden door eene eeuwige vereeniging, welke op den 4den van wijnmaand vastgesteld en geteekend werd.

Had men nu reeds den opstand der koloniën tegen het moederland, schoon min uit gevoel van druk, dan uit bezef van regt ontstaan, vergeleken bij dien onzer vaderen tegen willekeur, knevelarij en gewetensdwang; had men in de stoute opzegging van gehoorzaamheid aan

(1) Resol. Gen. 1776. 1 en 10 Oct. — Jaarb. 1776 bl. 1244.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1776.

aan Engeland en in de eigene vrijverklaring eenen geest van vrijmoedigheid en verlichting willen opmerken, die onze vaderen nog niet zoo gereedelijk zou hebben bezield en maar flaauwelijk bestraald; allertreffendst was thans de hulde, door het nieuwe Gemeenebest zelf aan de wijsheid dier vaderen openlijk gebragt in de aanneming eener Unie, op den leest geschoeid der Unie van Utrecht, waaromtrent Mr. P. PAULUS in zijne verklaring der laatstgenoemde zeide: „over het algemeen genomen zou de Utrecht„sche Unie, mijns bedunkens, ver boven de „Amerikaansche te stellen zijn (1)."

Moeijelijke omstandigheden van Suriname.

Terwijl St. Eustatius, Curacao en andere onzer koloniën in de Westindiën bloeiden door zeevaart en handel, waarin thans velen deel namen, die anders aan denzelven niet dachten, verliepen de zaken aanmerkelijk op Suriname, en zulks ten gevolge van vroegere, te duurzaam veronderstelde, voordeelen. Alhoewel de uitvoer van koffij, suiker, cacao en katoen in het vorige jaar omtrent anderhalve millioen guldens in waarde had bedragen, waren er de omstandigheden nog steeds hagchelijk. De plantagiën waren door vroegere hooge prijzen der produkten zoo zeer in waarde gerezen, dat men gaarne aandeel in

(1) Mr. P. PAULUS *over de Unie* D. III. bl. 241 en 253.

in de geldleeningen op dezelve had genomen; doch de prijzen waren, ook uit hoofde van veelvuldiger ondernemingen, aanmerklijk gedaald. Dit zoo wel, als eene overdadig gewordene leefwijze deed de geldopnemers in gebreke blijven met de renten en buiten ſtaat geraken, om hunne ondernemingen voort te zetten (1). Hierbij kwamen de veelvuldige ſchaden van de invallen der boschnegers, die ſommige plantagiën vernielden en aan de wegloopende ſlaven eene wijk- en vrij-plaats boden. Gedurige togten om derzelver negerijën en kostgronden te vernielen en ze alzoo te verſtrooijen, hadden het krijgsvolk, er bevorens gezonden, aanmerkelijk verzwakt en gedund, zoodat ſedert lang ernſtige raadpleging bij H. H. M. had plaats gehad, op welke wijze het best hierin kon worden voorzien. Na veel overlegs, door weêrſtrevige denkwijze in de kolonie zelve opgehouden, werd in dit jaar door H. H. M. eene petitie aan de Gewesten gedaan ter zending van krijgsvolk naar Suriname. Het aanleggen van een kordon van tegenweer, het best geoordeelde middel ter beſcherming, vereischte tijd, moeite en arbeid, en vorderde veel krijgsvolk en geld; het laatſte konden de Di-rek-

(1) Jaarb. 1775. bl. 1432.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1776.

rekteurs noch de eigenaars der zwaar belaste plantagiën verstrekken, weshalve men hiertoe den onderstand der gewesten inriep ter somme van *f* 225,000. Holland stemde gereedelijk hierin toe, gelijk vervolgens ook de overige provinciën (1).

Oktrooi der Oostindische Kompagnie verlengd.

Aan de Oostindische Maatschappij werd het, ten einde geloopen, oktrooi wederom voor den tijd van twintig jaren door de Algemeene Staten verleend (2).

Maatschappij van Landbouw opgerigt.

De oprigting eener Maatschappij ter bevordering van den Landbouw door het opgeven van prijsvragen en het bekroonen der best gekeurde antwoorden met een' gouden eerepenning ter waarde van vijftig dukaten, of dezelfde som in geld, nevens een' zilveren eerepenning, op denzelfden stempel der Maatschappij geslagen, ter keuze van den schrijver, kenmerkte dit jaar voor de huishoudelijke Geschiedenis des Lands, als den aanvang van de oefening eener wetenschap, in den ouden Romeinschen Staat het vermaak der voornaamste mannen, doch in den onzen nog eeniglijk overgelaten aan den landman zelven, en zelfs bij de rijke winsten van den koophandel veel te gering geacht (3).

Te

(1) Gen. Ref. 1776. 13 Aug. — Jaarb. 1776. bl. 486, 569, 602, 1373 en 1379.

(2) Gen. Resol. 1776. 12 Dec.

(3) Jaarb. 1776. bl. 689.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1776.

Te regt mogten Zijne Hoogheid en de Raad van State bij het overbrengen van den ſtaat van oorlog in de Vergadering van H. H. M. te dezen jare opmerken, dat van ouds af die plegtigheid had gediend, om door middel van H. H. M. aan de Heeren Staten der provinciën onbewimpeld voor te dragen, wat de tegenwoordige toedragt van zaken van de gezamenlijke Bondgenooten zou vereiſchen met opzigt tot derzelver gemeene verzekering en beveiliging, als hetgeen altijd had moeten zijn het middenpunt en het voorname onderwerp van Zijner Hoogheids en des Raads onvermoeide zorgen. — Wat nu tot de zekerheid en veiligheid van den Staat zou behooren, om niet bij den eerſten aanſtoot overhoop geworpen te worden, was bij meer dan eene algemeene petitie ter nedergeſteld en aangedrongen. Daartoe had al menigmaal inzonderheid gediend de zoo matig voorgeſtelde verſterking van land- en zeemagt: dan daarop had tot hiertoe geen vruchtbaar beſluit kunnen genomen worden. Wel was dit punt bij vele der Bondgenooten niet onverſchillig aangezien, en had de meerderheid der gewesten het, door Zijne Hoogheid gedane, voorſtel in zoo verre aangenomen, dat het geſchil tusſchen dezelve thans eeniglijk aankwam op de bepaling der evenredigheid in de verſterking

Staat van oorlog en bijzondere petitie.

 king

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1776.

king van land- en zeemagt; ook daaromtrent was het nu weder zoo ver gebragt, dat er een billijk voorkomend middel van bevrediging was gevonden, waardoor, indien slechts de Bondgenooten met zoo veel ernst waren aangedaan, als de zaak zelve drong, voor lang eene gewenschte afkomst had kunnen gemaakt worden. De raadplegingen ten minste daarover hadden al voor lang behooren te zijn voortgezet, op dat toch een eindbesluit met onderlinge eenstemmigheid mogt kunnen genomen worden. Daar op vonden zich Z. H. en de Raad van State gedrongen, als nog ten sterkste aan te houden, niet alleen om de voldingende redenen, daartoe zoo dikwijls aangevoerd, maar inzonderheid, daar sedert al dien tijd, dat gemeld ontwerp ter versterking van den Staat was overgelegd geweest, de algemeene geruchten van oorlog niet waren verminderd, en de voornaamste Mogendheden van Europa zich op versterking hadden toegelegd, zoo dat men niet kon weten, waar het onweder zou kunnen henen draaijen of nedervallen, maar dat het dringende pligt werd, het vaderland tegen alle ondernemingen te dekken en naar behooren te verdedigen, of ten minste in staat te stellen, ter bewaring der onzijdigheid, als ten volle bekend zijnde, dat een weêrlooze Staat van vriend noch vijand werd ontzien, maar door alle beweeg-

weegredenen, zelfs van bloote *conviniëntie*, het uiterste gevaar liep, om van alles beroofd te worden (1). I. BOEK. IV. HOOFDST.

In wijnmaand had de Raad van Staten twee voorloopige petitiën gedaan, de eene van *f* 396,000 ter versterking van het eskader in de Middellandsche zee, de andere van *f* 152,1780 ter bemanning en uitrusting voor het volgende jaar van twaalf zoo schepen als fregatten, tot aflossing en vervanging van de thans in dienst zijnde schepen. — Het duurde almede tot den 21sten van oogstmaand des volgenden jaars, eer H. H. M. die voordragt ten besluite konden brengen, en zulks nog in afwachting der stem van Zeeland (2). 1776.

De algemeene staten van oorlog over den jare 1777 werden door de gezamenlijke provinciën toegestaan, maar Holland drong bij die toestemming tevens aan op een spoedig besluit tot den nieuwen aanbouw van oorlogschepen volgens het ontwerp van 1771 (3), hebbende dat gewest daartoe een bijzonder voorstel gedaan op den 21sten van lentemaand. 1777.

De afgevaardigden van H. H. M. tot de zaken van de zee bragten weldra hunne gedach-

(1) Resol. van Holl. 1777. 16 Jan.

(2) Gen. Resol. 1776. 23 Oct. 1777. 26 Aug.

(3) Zie boven D. II. bl. 483.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

dachten in: „dat men nagenoeg behoorde te volgen het ontwerp van 1759 (1), doch dat men, om de kosten niet te zeer te verhoogen, liever minder ſchepen en van minder charter, dan toen was bepaald, zou uitrusten; dat men alzoo, boven en behalve de ſchepen voor het bezetten der kust van Marokko beſtemd, en reeds in dienst of geordonneerd, nog zou hebben uit te rusten twintig ſchepen en fregatten: namelijk 4 van 60 ſtukken, 7 van 50, 3 van 40, 3 van 36 en 3 van 20, te zamen voerende 5240 man; en dezelven in dienst te ſtellen voor veertien maanden, ten beloope der ſomme van ƒ 2,640,960. Wanneer de petitie dezer ſomme zou zijn toegeſtaan, dan kon nader worden gezien, hoe de Kollegiën der Admiraliteiten zouden hebben te voorzien in hetgeen zij te kort mogten ſchieten in de levering der ſchepen en fregatten voor het aandeel van ieder derzelven."

H. H. M. de toeſtemming van vier gewesten ontvangen hebbende op den 26ſten van oogstmaand, vonden goed aan de gemelde Kollegiën aanſchrijving te doen, om de noodige aanſtalten in gereedheid te brengen tot de voorzeide ſchepen en fregatten. — De afgevaardigden van Zeeland, Utrecht en Stad-en-Lan-

(1) Zie boven D. II. bl. 57.

Lande waren toen nog ongelast. — Voorts werden de aandeelen voor elk der Kollegiën bepaald, doch hetwelk eerst op den 25sten van slagtmaand werd besloten, zijnde toen ook de toestemming van Utrecht en Stad-en-Lande ingekomen, doch de stem van Zeeland nog uitgebleven (1).

Verbod van vreemden dienst aan onze zeelieden.

Een besluit in Engeland genomen, om, bij gebrek aan matrozen, de koopvaardijschepen met drie vierde gedeelte vreemdelingen te bemannen, had den Staat zoo vele Vriezen, Groningers en Eilanders voor eigene zeevaart doen verliezen, dat de walvischvangst inzonderheid daarvan reeds gevoel had gehad, en de aanritzing van scheepsvolk daardoor nu zeer moeilijk zou worden. Ter nodige voorziening hierin besloten H. H. M. in bloeimaand, een verbod af te kondigen tegen alle vreemde wervingen hier te lande, nevens eene kwijtschelding voor allen, die zich, strijdig met vroegere plakkaten, hadden laten verleiden tot buitenlandschen dienst, met uitnoodiging om in dien van den lande terug te keeren, alwaar het hen niet aan plaatzing zou ontbreken. — Daar dit verbod van werving voor vreemden dienst nog aan eenige twijfeling onderhevig scheen, werd hetzelve in wintermaand nader verklaard en aangedrongen (2).

Het

(1) Gen. Resol. 1777. 21 Maart, 18 April, 26 Aug. en 25 Nov.

(2) Gen. Resol. 1777. 1 Mei en 11 Dec.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

Z. D. H. bezoekt de Amsterdamsche Admiraliteit.

Het Kollegie der Admiraliteit te Amsterdam noodigde Zijne Hoogheid uit, om 's Lands magazijnen en de aldaar liggende oorlogschepen te komen bezigtigen, makende zich een feest van de plegtige inhaling van 's Lands Admiraal Generaal. De komst had plaats op den 27sten van herfstmaand, en schoon Z. H alle aangeboden eerbewijzingen van stadswege beleefdelijk had afgewezen, vond de Regering goed, den Stadhouder met 21 schoten, van stads wallen, bij hoogstdeszelfs komst en vertrek te begroeten, en eene eerewacht aan de poort van het magazijn te plaatsen. De Prins kwam van Soestdijk omtrent half negen in den morgen binnen Amsterdam, begaf zich terstond naar het magazijn, doch verkoos geen statelijk gehoor te geven, en ontving alleen de Heeren Hoofdofficier en regerende Burgemeesteren, door hunne Secretarissen aangediend. Hij nam daarna alles in oplettenden oogenschouw; liet zich in eene sloep voeren naar het, op stroom liggende, oorlogschip en twee fregatten; hield het middagmaal met veertig genoodigden, waaronder de Hoofdofficier en Burgemeesteren zich bevonden; en vertrok des avonds te acht uren weder naar Soestdijk. De koopvaardijvloot op het IJ had door veelvuldige losbarstingen van het kanon, gedurende den vorstelijken maaltijd vooral, de blijde

ver-

verwachtingen gekenmerkt van 's Prinſen deelneming in het herleven der zeemagt (1). De opmerkzame echter moest getroffen worden door de ſteile bepaling van 's Vorſten komst tot 's Lands magazijn alleen en de vermijding van een ſtatelijk gehoor.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

In den zomer had Zijne Hoogheid, vergezeld van Hoogstdeszelfs Gemalin en Kinders, Vriesland en Groningen bezocht. De Gedeputeerde Staten van Vriesland waren met de zorg belast geweest voor het luisterrijkst en aangenaamst onthaal; waarin die van Stad-en-Lande zich gelukkig beijverden om niets bij hunne naburen te kort te komen. Ook het Landſchap Drenthe onthaalde de Vorſtelijke familie, bij den doortogt, met de meeste hartelijkheid (2).

Reis van het vorſtelijk Gezin naar Vriesland en Groningen.

Intusſchen waren de uitwendige moeilijkheden en de inwendige partijſchappen wegens den oorlog tusſchen Engeland en het onafhankelijk geſtelde Noord Amerika niet weinig toegenomen.

Op den 17den van ſprokkelmaand had de Ridder YORKE namens zijnen meester den vrijen doortogt gevraagd voor Hesſiſche en Hanauſche troepen in dienst van denzelven, komende met

YORKE verkrijgt doortogt voor Duitſche troepen.

(1) Jaarb. 1777. bl. 1102—1107.

(2) Jaarb. 1777. bl. 1129—1166 en 1262—1285.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

met wapenen en bagagie langs den Rijn naar Dordrecht of de Willemſtad, vrij van de betaling van regten en tollen, alsmede voor den doortogt op denzelfden voet voor dertien honderd Anſpachſche met eene kleine veldartillerij. Dit verzoek was, op het berigt van de afgevaardigden tot de krijgszaken en gelastigden uit den Raad van State, onder de vereischte voorzorgen, op den 5den van lentemaand toegeſtaan, waarvoor, nadat alle die troepen in eene goede orde en zonder eenig ongemak te water langs de rivieren van Nijmegen tot Dordrecht waren vervoerd en van daar in zee geſtoken, namens Zijne Majeſteit aan H. H. M. dank was betuigd: gelijk ook de Markgraaf van Anſpach daarvoor een' brief van dankzegging had gezonden (1).

Memorie van YORKE over het gedrag van den Kommandeur van St. Euſtatius.

Van geheel anderen aard en in geheel anderen toon was eene memorie door den Ridder YORKE, den 21ſten van ſprokkelmaand ingeleverd, houdende klagten over den nieuwen Kommandeur van St. Euſtatius, den Heer J. DE GRAAFF, als die niet alleen zou hebben toegelaten eenen onbepaalden koophandel met de Amerikaanſche rebellen, maar zelfs een En-

(1) Reſol. Gen. 1777. 17 Febr. 5 Maart en 18 en April.

Engelsch schip door een' Amerikaanschen zeeroover zou hebben laten wegnemen schier van onder het geschut van zijn eiland, en de eereschoten zou hebben laten beantwoorden aan de vlag van een' rebel, zonder des te hebben willen hooren naar de vriendschappelijke voorstellen, hem door den President van het naburig eiland St. Christoffel gedaan, of eenige ophelderingen te geven aan een Lid van 's Konings Raad op dat eiland, door den President daartoe naar St. Eustatius gezonden; zoodat nu niet anders overschoot, dan uit naam van den Koning eene formele afkeuring der gegeven eereschoten, en het ontslag en de onmiddellijke terugroeping van den Gouverneur te vorderen, onder verklaring van Z. M., dat men, zoo lang die voldoening niet werd gegeven, niet moest verwachten, dat de Koning zich zou laten ophouden door eenvoudige verzekeringen, of eenen oogenblik zou nalaten die maatregelen te nemen, welke Z. M. zich verpligt zou achten aan de belangen en de waardigheid zijner Kroon. Zeven beëedigde verklaringen van aanzienlijke inwoners van St. Christoffel behoorden tot de bijlagen dezer memorie, die, nevens dezelve, in handen werd gesteld van de afgevaardigden tot de buitenlandsche zaken, alsmede van den Representant en Bewindhebberen van de Westin-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

di-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777. dische Kompagnie ter Kamer Amsterdam, om zonder uitstel te berigten, of met de laatst aangekomene brieven van St. Eustatius, daarvan iets ter hunner kennisse ware gekomen.

Antwoord daarop. Na een volstrekt ontkennend antwoord besloten H. H. M., door onzen Gezant, aan den Koning van Groot-Brittannie te vertoonen: „dat zij zeer gevoelig waren wegens den inhoud der voorzeide memorie, en zich ten ernstigste beklaagden over de aantijgingen, als of zij zouden moeten worden verdacht, van Z. M. met vriendelijke verzekeringen, door daden wedersproken, op den tuil te houden; alsmede over den dreigenden toon dier memorie, verre afwijkende van hetgeen tusschen souvereine en onafhankelijke Mogendheden, vooral tusschen naburen sedert lang door banden van overeenstemming en vriendschap verbonden, plaats moest hebben; — dat H. H. M. ten aanzien der troebelen in Amerika alles meenden gedaan te hebben, wat van een' goeden nabuur en welgezinde Mogendheid had kunnen worden verwacht; dat H. H. M. dezelfde vriendschap met Z. M. wenschten aan te kweeken, en daarom alleen besloten hadden, met afwijking van den gewonen form van schriftelijke onderzoekingen, den Kommandeur van St. Eustatius onverwijld terug te roepen, om behoorlijk berigt te geven van al wat gedu-

ren-

rende zijn kommandement op het eiland met betrekking tot de Amerikaansche volkplantingen en schepen mogt hebben plaats gehad en zijn gehouden gedrag open te leggen; terwijl H. H. M. wel uitdrukkelijk afkeurden alle daden van eerbewijs, door hunne officieren of bedienden aan gemelde schepen betoond; en tevens de bevelen hadden vernieuwd aan alle Gouverneurs en Kommandeurs hunner Westindische Koloniën tegen allen uitvoer van buskruid naar de Engelsche volkplantingen."

Te vergeefs verzocht DE GRAAFF verschoond te worden van de overkomst, bij de overzending eener ontwikkeling van al het voorgevallene met de noodige bijlagen; of wel zijne reize te mogen uitstellen tot het volgende voorjaar. Het laatste alleen werd hem toegestaan; mits daartoe gebruikende het eerst terug keerende schip, en had zulks plaats in hooimaand van het volgende jaar (1).

Inmiddels had de Koning op het vertoog van onzen Gezant doen antwoorden: „niet te begrijpen, hoe de memorie van den Heer YORKE H. H. M. zoo zeer kon hebben gehinderd;

(1) Resol. Gen. 1777. 21 en 26 Febr., 28 Aug. en 6 Oct. 1778. 23 Junij.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

derd; maar zich toch te verblijden, dat Hoogstdezelve aan zijne verwachting hadden voldaan door den Gouverneur terug te roepen, alle kleinachting zijner kroon te ontkennen, en bevelen aan de Bevelhebbers en Bestuurders hunner koloniën in de Westindiën te zenden tot handhaving der plakkaten tegen den uitvoer van oorlogstuig; waarmede Z. M. dan met genoegen een einde zag gemaakt aan alle reden van leedwezen, welke de gevolgen van de beledigende handelwijze des Bevelhebbers van St. Eustatius hun hadden kunnen veroorzaken (1)."

Verontrusting van den geoorloofden handel en zeevaart door de Engelschen.

Men vond intusschen van dezen kant geene geringe reden om zich te beklagen over de onveiligheid, welke de geoorloofde handel en scheepvaart op onze Westindische bezittingen van de zijde der Engelschen ondervond. De Kompagnie bragt des hare klagten bij H. H. M. ter tafel in herfstmaand dezes jaars, welke spoedig gevolgd werden door die van eenige koopliedeu, en deze alweder door anderen. — Men hield, als het ware, alle de havens der Republiek en der volkplantingen bezet; men was met geene vertooning van zeebrieven en papieren te vrede; men deed feitelijk onderzoek en men eigende zich alles toe, wat slechts aanstond, tot willekeurig gestelde prijzen; men had reeds

(1) Jaarb. 1777. bl. 402.

reeds vele fchepen van hier of van daar aangehouden en in Engeland opgebragt, en, fchoon een langwijlig geding de vrijverklaring al eens ten gevolge had gehad, waren de kosten doorgaans half en half verklaard, en aan geene fchavergoeding wegens oponthoud of bederf van goederen gedacht, zoodat het verleenen van een gewapend geleide en het beftendig houden van een toereikend getal oorlogfchepen op de kusten van Amerika al meer en meer eene voorziening van de uiterfte noodzaaklijkheid werd (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

Het gewapend geleide werd nu tegen den 10den van wintermaand door de Gekommitteerde Raden ter Admiraliteit aangekondigd, doch niet, dan onder deze vijf bepalingen: „ 1° dat onder het geleide alleen zouden worden aangenomen fchepen hier te lande te huis behoorende, waarvan voldoende moest blijken; 2° dat de fchippers derzelver ware beftemming hadden op te geven en te volgen; 3° dat de fchepen niet meer buskruid of krijgstuig aan boord hadden dan eene bepaalde hoeveelheid; 4° dat in alle verkenbrieven en verklaringen der lading bij de koopmanfchappen, die geteekend ftonden *den inhoud onbekend*, zou worden uitgedrukt dat het niet was buskruid of krijgstuig,

Een gewapend geleide onder bepalingen toegeftaan.

(1) Jaarb. 1778. bl. 772—787.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

tuig, terwijl het aan de officieren, bij wien geleide werd gevraagd, zou vrijſtaan de ſchepen te onderzoeken, en de ſchippers op eenen eed te vergen; 5° dat op de terugreize geen andere ſchepen onder geleide zouden worden genomen, dan die hier te lande te huis behoorden en van hier waren uitgevaren, of, in de Westindiën aangekocht zijnde, met den bijlbrief bewezen konden worden niet in Noord-Amerika gebouwd of voor den jare 1776 reeds door onze ingezetenen of door die van eenige andere Mogendheid buiten Noord-Amerika bezeten te zijn, of ſedert als prijzen, op die van Noord-Amerika gemaakt, verkocht te wezen; en het daar en boven bleek, dat het ſchip aan onderdanen van dezen Staat toebehoorde, en de ſchippers één jaar en zes weken vóór 1776 gezeten burgers van het Gemeenebest of deszelfs volkplantingen waren geweest." — Zoo ſcherp waren de maatregelen, waarmede H. H. M. zich beijverden het verbod des uitvoers van krijgstuig te handhaven, hetwelk zij in ſlagtmaand weder voor een jaar hadden verlengd (1).

Nadeelen der Engelſchen in Noord-Amerika.

Inmiddels begon zich de kans van den oorlog ten voordeele der volkplantingen te verklaren. De Engelſche Generaal BOURGOIJNE met

(1) Jaarb. 1777. bl. 1300—1304.

met dertien duizend man uit Canada naar Boston opgebroken, zonder eenige verstandhouding mèt Lord HOWE, die zich van Philadelphia had meester gemaakt, en zonder genoegzame voorziening voor mondbehoeften op zijnen schier onuitvoerelijken togt, was genoodzaakt geworden, zich met al zijn volk krijgsgevangen te geven aan de Amerikanen. Hij dadigde met den Generaal GATES bij Saratoga op den 16den van wijnmaand.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

Deze gebeurtenis verleende ingang aan de onderhandelingen van BENJ. FRANKLIN, SEL. DEANE en ARTH. LEE, gevolmagtigde gelastigden van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, te Versailles, ter erkenning van de onafhankelijkheid der Amerikanen. — Dezelfde gevolmagtigden hadden reeds den 19den van grasmaand aan onzen Gezant bij het Hof van Frankrijk, den Heer LESTEVENON VAN BERKENRODE, eenen brief geschreven, op welken hij gemeend had niet te moeten antwoorden, zonder van H. H. M. te hebben vernomen, of en op wat wijze hij zulks zou hebben te doen; welke aanvraag zelve, van den oorspronkelijken brief in het Engelsch geschreven vergezeld, bij Holland werd overgenomen, doch zonder bepaald antwoord bleef (1).

De

(1) Reg. van Secr. Resol. van H. H. M. 1777. 30 April. De inhoud van dien brief wordt niet gemeld.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

De Koning van Engeland het ſtelſel van zijnen Staatsdienaar BUTE, die voor de wapenen tegen Amerika het ſterkst had geijverd, ſteil volgende, werd door de voordeelen der Amerikanen gedrongen nieuwe onderhandelingen aan te vangen bij de Hoven van Duitschland, om er hulpbenden van te trekken, welke dezelve hem nog wel konden bezorgen: doch de Koning van Pruisſen zag met tegenzin het Duitſche rijk zich van verdedigers ontblooten, ingeval er een nieuwe oorlog mogt ontſtaan, en betwistede daarom den doortogt van de benden dier Vorſten, wanneer dezelve genoodzaakt waren door het land van Maagdenburg, door dat van Minden, of langs den Nederrijn te trekken; zonder evenwel de zaak verder te willen drijven, door eene langdurige ondervinding geleerd, — volgens 's Konings eigene betuiging, — dat, daar men eene menigte vijanden in de wereld vindt, men zich niet goedsmoeds andere moet verwekken (1).

De Koning van Engeland vindt eenigen tegenſtand bij den Koning van Pruisſen.

Inwilliging bij onzen Staat.

Bij onzen Staat had de Gezant van Engeland den 3den van ſlagtmaand op nieuw den vrijen doortogt verzocht van krijgsvolk tot verſterking der Duitſche troepen in Amerika: doch alvorens daarop een beſluit viel, werd door hem zel-

(1) *Nagel. Werken van* FREDERIK II. D. V. bl. 193—195.

zelven te kennen gegeven, dat die troepen langs een' anderen weg zouden gevoerd worden, en men nu eeniglijk voor derzelver bagagie vrijen doortogt vroeg, waarop terstond de noodige paspoorten werden verleend (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

Een Amerikaansche kaper in het kanaal.

Geen geringen indruk had het, reeds in bloeimaand, onder de ingezetenen gemaakt te vernemen, dat een Amerikaansche kaper tot in het kanaal was doorgedrongen en zich van eene Engelsche paketboot op Holland had meester gemaakt. Het was, namelijk, op den 2den dier maand, dat men van de paketboot, de Prins van Oranje genaamd, ter hoogte van het eiland Schouwen een driemastschip in het gezigt kreeg, hetwelk geene vlag voerde, maar den geheelen dag bij bleef houden. Tegen den avond klampte hetzelve de paketboot aan boord, en sprongen er een twintigtal gewapende personen over, die dezelve vermeesterden. Op deze geheel onverwachte ontmoeting, wilde de stuurman de brievenmaal over boord werpen, doch zag zich voorgekomen en genoodzaakt dezelve over te geven, welke de kapers in de sloep van de paketboot naar hun schip lieten overbrengen, tevens het scheepsvolk me-

(1) Resol. Gen. 1777. 3 Nov. en 1778. 4 Febr.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

medenemende, uitgezonderd den ſtuurman en nog één man, dien zij aan boord van de paketboot lieten. Aan alle de pasſagiers werd verzekering gegeven, dat hun geen leed zou geſchieden, en zij des anderen daags aan wal zouden worden gezet; doch inmiddels bleven zij in de kajuit opgeſloten en bewaakt. Den volgenden morgen kwam, op een gegeven ſein, een visſchers pink aan boord, die op de hoogte van 's Graveſande de reizigers overnam en te Scheveningen aan land bragt. Bij derzelver vertrek liet de kaper eene witte vlag met roode ſtrepen waaijen en deed drie ſchoten, hebbende de Bevelhebber aan een der pasſagiers toegevoegd: „als gij nu te Rotterdam komt, kunt gij zeggen, dat gij door een' Amerikaan genomen „zijt geweest; maar zegt er dan met een bij, „hoe men u behandeld heeft." — Des Konings postbode had zijne papieren heimelijk over boord kunnen werpen. Ook zou met de naastvorige paketboot den kaper een veel rijker buit tot nadeel der kooplieden in handen gevallen zijn (1).

Had ook hetgevoelen van den Ridder VAN DER CAPELLEN TOT DEN POLL over de Schotſche brigade, bij de Staten van Overijsſel ſchriftelijk ingebragt, grooten invloed gehad op de openbare denkwijze over de zaak der Amerikanen, een

(1) Jaarb. 1777. bl. 666

een vertoog van denzelven over de vervulling van provinciale kommisfiën, werd niet min algemeen ter harte genomen, en mag, als de aanvang van alle volgende bemoeijingen tot een grondwettig herftel van ingeflopene misbruiken, die eerlang den geest des tijds in Nederland kenmerkten, niet onopgemerkt blijven.

VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL. verzet zich tegen ingeflopene misbruiken.

Het regeringsreglement dier provincie had bepaald, dat voor de openftaande kommisfiën door de Ridderfchap van elk kwartier en door elke ftad eene voordragt van vier perfonen aan den Stadhouder moest worden aangeboden, om daaruit eene keuze te doen, of ook wel, als Zijne Hoogheid dit zou goedvinden, buiten de voordragt, iemand ter vervulling te benoemen; — alsmede, dat noch in de Vergadering der Ridderfchap, noch in de Regering der fteden, eenige perfonen mogten worden toegelaten, die aan den Lande wegens eenigen ontvang of beftuur verantwoordelijk waren. Beide deze voorfchriften werden wel eens overtreden. Omtrent het eerfte herinnerde VAN DER CAPELLEN den Drost van Salland, tot welk kwartier hij behoorde, aan het reglement, en verzocht van hem de bijeenroeping der Ridderfchap van dat kwartier ter gelegenheid der nieuwe vervulling; doch deze daarin zwarigheid gemaakt hebbende, droeg hij het laatfte tevens in een vertoog ter Staatsvergadering voor,

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777. waarvan hij bevorens ook aan den Stadhouder mededeeling had gedaan. Zijne Hoogheid had zulks voor bloote kennisgeving aangenomen; en de Staten aarzelden eenigen tijd, om het vertoog in de aanteekeningen van derzelver Vergadering op te nemen. Op den dag voor derzelver scheiding gaf de Ridder zijne gevoeligheid hierover krachtig te kennen. „Hem wedervoer telkens eene harde behandeling: — dus liet hij zich hooren. — Een ruim veld van klagen stond voor hem open, indien hij wilde spreken over al de verdrietelijkheden, hem wegens zijn advies in de zaak der Schotsche brigade wedervaren. Nadat hetzelve van den eenen tot den anderen landdag in de aanteekeningen had gestaan, had men goedgevonden, om bijzondere redenen H. E. M. daartoe brengende, en om de onvoegzame uitdrukkingen daarin gevonden, hetzelve daaruit te ligten. Zulk eene eeuwigdurende tentoonstelling had, — in 's Ridders oog, — niet zonder eene openlijke en billijke regtspleging mogen geschieden, en kwam ten minste niet te pas tegen het voorbehouden zijner aanteekening op een besluit, hetwelk, naar zijn oordeel, geene meerderheid had mogen nemen, en hetwelk men almede had doorgehaald. En nu maakte men nieuwe zwarigheid, om een schriftelijk voorstel aan te nemen tot een punt van overweging. Mogt ook

ook in dit voorſtel iet onbetaamlijks aan het ſcherpziend oog der Staten voorkomen, hij bad, dat hem zulks wierd aangewezen: maar zoo niet; zoo in dit ſtuk niets gevonden werd, dan eene pligtelijke, eene hoogstnoodige, en gepaste poging om het Staatsgeſtel te behouden en, zoo lang doenlijk, te verhinderen, dat het niet nederſtortte over diezelfde zijde, naar welke meest alle regering van ons, wel eer zoo vrij, werelddeel zoo onwederſtaanbaar overhelde, zoo riep hij het regt in, den leden toekomende, en zonder eene onbelemmerde uitoefening van hetwelk zij niet anders zouden zijn dan verachtelijke leden van een' ſprakeloozen Raad, volkomen gelijk aan dien van het ſlaafſche Rome ten tijde der Keizers." — Na de bedenkingen en raad te hebben gehoord van daartoe gelastigden, beſloten de Staten, het bedoeld vertoog in de handelingen te plaatſen, ten einde de Leden der Vergadering in ſtaat te ſtellen, om hetzelve in overweging te nemen en er nader op te beſluiten (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

Bij Holland was de vijfjarige dienst van den Raadpenſionaris ten einde geloopen, en werd de Heer Mr. P. VAN BLEISWIJK tot denzel-

(1) Jaarb. 1777. bl. 788—797.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

zelfden post op nieuw met eenparige stemmen, in tegenwoordigheid van Zijne Hoogheid benoemd, onder dezelfde voorwaarden, als waarop hij dat hoog gewigtig ambt voor het eerst had aanvaard; hetwelk zich de Heer VAN BLEISWIJK dankbaar liet welgevallen. —

Van Bleiswijk als Raadpensionaris op nieuw benoemd.

In de kennisgeving van de voleinding van zijnen dienst aan H. Ed. Gr. M., had de Raadpensionaris zijne aanspraak tot Zijne Hoogheid gewend met deze, door zijn volgend gedrag hoogst opmerkelijk gewordene, betuiging: „dat eene gelukkige ondervinding in de ruimste mate vervuld had de hoop, welke hij bij het intreden van zijnen post had gevestigd op zijne bewustheid aangaande die talenten, die hoedanigheden en die grondbeginselen, welke hij, als toen reeds van nabij, in zijne Doorluchtige Hoogheid had mogen eerbiedigen en bewonderen; en dat deze bewustheid, hem had gegeven het streelend vooruitzigt, om dit zwaarwigtig ambt te bekleeden, onder het oog van een' Vorst, wiens volstandige aankleving aan 's Lands onwankelbare Constitutie de zekerste waarborg was tegen alles, wat daarvan in het minste zou kunnen afwijken; een' Vorst, die, veel meer bedacht op het gestadig oefenen der geheiligde pligten, aan zijne hooge waardigheden onafscheidelijk verknocht, dan belust op het ge-

genot der voorregten, daaraan vastgehecht, zich altoos afkeerig betoonde van al, wat naar eenige uitbreiding van gezag zou mogen smaken; een' Vorst, met één woord, die door de grootmoedigste gevoelens bezield en aangedreven, alles toebragt en niets achterliet van hetgeen strekken kon, en, onder Gods zegen, meer en meer strekken moest, om het Erfstadhouderlijk bestuur, op de krachtigste wijze, te doen medewerken tot versterking en bevestiging van die hoofdzuilen en vastigheden, waarop het gebouw van dezen Staat veilig rustede; — dat hij zich dus voorspeld hebbende het geluk om door zoo een' Vorst zijn ministerie bestraald en begunstigd te zien, dit geluk hem in den hoogen persoon van Zijne Hoogheid was te beurt gevallen; — dat hij in de volste genieting van hetzelve voor niemand zijner voorgangers, onder dezen gewenschten regeringsvorm, had behoeven te wijken, en dat Zijne Hoogheid dit geluk wel had gelieven te vergrooten door zeer vele personele gunstbewijzen, waardoor hem eene verpligting was opgelegd, waarvan de duurzame dankerkentenis niet eerder noch anders, dan te gelijk met zijn' levensdraad zou worden afgebroken (1)."

De

(1) Resol. Holl. 1777. 28 Nov.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

De Gouverneur-Generaal van Nederlands-Indiën J. VAN REIMSDIJK, in dit jaar overleden zijnde, werd bij voorraad opgevolgd door den Heer R. DE KLERK (1).

Voortdurende ongelegenheid te Suriname.

Suriname bleef nog ſteeds in groote ongelegenheid, daar de verdeeldheid onder de regeering der volkplanting zelve alle voorzieningen belemmerde zoo wel tegen de vijandelijkheden der boschnegers, als in de betalingen van opgenomene gelden bij eenen ſchralen oogst en lagen prijs der goederen. H. H. M., daarvan onderrigt, beſlisten de geſchillen ten voordeele van den Gouverneur, doch toonden hun misnoegen over het verzuim van een kordon ter beveiliging der plantagiën. Men ontving nu wel een ontwerp van zulk een kordon uit Suriname, maar begeleid van een betoog der belanghebbenden van de onoverkomelijke zwarigheden in deszelfs uitvoering, en van het ontoereikende des ontwerps zelven, met een verzoek tevens, dat het krijgsvolk niet mogt teruggeroepen, maar verſterkt, worden (2).

De visſcherij aangemoedigd.

De Walvischvangst werd bij de Staten van Holland aangemoedigd door eene gift van dertig guldens voor elken man, waarmede een Groen-

(1) Jaarb. 1778. bl. 296 en 620.

(2) Jaarb. 1777. bl. 1431—1443.

Groenlandsvaarder in zee was gestoken. De haringvisscherij ontving eene belooning van vierhonderd guldens voor elke buis, die daartoe uitvoer (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

De uitschieting van een' *Oekonomischen* of *Huishoudelijken tak* uit de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem kenmerkte het feest van derzelver vijf-en-twintig jarig bestaan, en wekte eenen algemeenen geest op voor handel, landbouw, handwerken, en visscherij door uitlooving van eereprijzen en belooningen (2). Te Hoorn werd in dit jaar eene Vaderlandsche Maatschappij voor reederij en koophandel, met oogmerk om de armoede te verminderen, den nijver op te wekken en de kinders der armen in tucht en goede zeden op te leiden, naar het ontwerp van den Doopsgezinden Leeraar C. RIS, opgerigt (3). — Te Amersfoort vonden eerlang vijftien- tot zestienhonderd menschen werk in eene uitgebreide lakenfabrijk, van Staats- en Stadswege aanmerkelijk begunstigd (4). — Te Deventer beijverde zich de regering, eene wol-fabrijk aan den gang te hel-

De Oekonomische tak.

Reederij te Hoorn.

Lakenfabrijk te Amersfoort.

(1) Jaarb. 1777. bl. 404 en 577.
(2) Jaarb. 1777. bl. 742—767.
(3) Jaarb. 1777. bl. 1112—1126.
(4) Jaarb. 1777. bl. 1250.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1777.

helpen, om den armen eerlijk brood te bezorgen (1). — Bij Zutphen ondernam de Heer Mr. W. VAN HASSELT zijdewormen te kweeken en zijde te winnen (2). — De voortdurende runderfterfte in Vriesland en Groningen, die wel drie vierden van het ziek geworden vee wegnam, bragt de inënting der kalveren op nieuw in zwang, waarvan er naauwelijks een van de vijf en twintig ftierf, terwijl de overige voor de befmetting der ziekte beveiligd bleven (3).

Teelt van zijwormen te Zutphen.

Veeinënting.

De Heerlijkheid Borkelo door den Prins gekocht.

Eene der aanzienlijkfte heerlijkheden in Gelderland, Borkelo of Berkulo naar de rivier Berkel of Borkel genaamd, welke oudtijds eene eigene Ridderfchap had en behalve het ftadje van dien naam ook nog Gelzelaar, Geesteren, Eibergen, Rekken en Nede in zich begreep, werd benevens die van Ligtenvoorde en de Havezathe Marhulzen, in dit jaar door Zijne Hoogheid aangekocht voor de fomme van zes tonnen gouds van den Vorst CZARTORYSKI, Generaal van *Podoliën* en deszelfs Echtgenoote de Gravinne VAN FLEMMING; waarna deze goederen, met alle derzelver heerlijke regten en geregtigdhe-

(1) Jaarb. 1777. bl. 690.
(2) Verhand. der Holl. Maatfch. D. XVII. St. II.
(3) Jaarb. 1777, bl. 1167—1169.

heden overgingen tot de domeinen van den Prins van Oranje, onder het luid gejuich der inwoners en met alle de plegtigheden, bij zulken overgang gebruikelijk (1).

Staat van oorlog voor dit jaar.

In den ſtaat van oorlog, door Z. Hoogheid en den Raad van State voor den jare 1778 ingeleverd, werd de volſtrekte noodzaaklijkheid, om het Gemeenebest in beteren ſtaat van verdediging te brengen, zoo ten aanzien der land- als der zeemagt, welke zoo dikwijls was betoogd en aangedrongen, eeniglijk aangevoerd, om de Bondgenooten te doen opmerken de goede uitwerkſelen van de verbetering der zeemagt, ſedert eenigen tijd met ernst aangevat, als waaraan het was toe te ſchrijven, dat niet alleen die Mogendheid, die den vrede zoo trouwloos had verbroken, tot herſtelling van dien was genoodzaakt geworden, maar dat bovendien de zeevaart en handel de zoo noodige beſcherming hadden verkregen; en waardoor de Staat niet ſlechts zijne eigene belangen en die der ingezetenen merkelijk had bevorderd en verzekerd, maar waaruit niet anders kon voortvloeijen, dan dat deszelfs eer en aanzien zouden worden vermeerderd; doordien, op dezen voet voortgaande, met de daad zou

(1) Jaarb. 1777. bl. 739—742.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

zou kunnen blijken, dat de naam van Zeemogendheid, denzelven voor lange toegevoegd, tot dus verre niet geheel onverdiend zou gedragen zijn. Het waren deze goede uitwerkfelen, die de Bondgenooten tevens moesten overtuigen van de wezenlijke noodzaaklijkheid, die er was en van tijd tot tijd dringender werd, om, door eene matige vermeerdering der krijgsmagt, den Staat mede aan de landzijde, daar de gevaren meer waren te wachten, tegen alle onverhoedfche aanvallen in beteren ftand van tegenweer te brengen; als ziinde het onbetwistbaar, dat het getal der troepen, welke men op den been had, naauwelijks toereikend was tot behoorlijke bezetting der uitgebreide frontieren, en nog al minder was ingerigt naar de gefteldheid der naburen of naar de bedenkelijke omftandigheden, waarin de zaken in het algemeen konden gezegd worden te verkeeren; bedenkingen, die voor het Gemeenebest, hoe ongenegen ook om zich te willen uitbreiden of aan eenigen nabuur den minften aanftoot te geven, zwaar genoeg moesten wegen, om zich met alle gematigdheid en voorzigtigheid ten minfte in zoodanigen ftaat te ftellen en te houden, als noodig zijn zou, om hetzelve tegen de mogelijkheid van een' onverwachten aan-

aanval te verzekeren, en allen toeleg van eene volslagene overheersching te doen voorkomen of verijdelen (1).

Opmerkelijk zijn de toestemmingen der Gewesten op dezen staat van oorlog, voor zoo ver zij tevens eenen wederslag inhouden op den, daarbij vernieuwden, aandrang ter vermeerdering van de landmagt.

Consenten der Provinciën.

Vriesland liet er zich geheel niet over uit. — Utrecht had wel gewenscht, dat de toestand van zaken in alle de Gewesten al voor lang zulke maatregelen had toegelaten, ter beveiliging van den Staat voor alle aanvallen en inbreuken op zijne ware en billijke belangen; maar verklaarde tevens, zich nooit te zullen onttrekken, om naar en zelfs boven vermogen mede te werken en des noods alles bij te zetten tot al, wat ter beveiliging, zoo ter zee als te lande, en ter bescherming der onafhankelijkheid bij het Bondgenootschap zou noodig geoordeeld worden, en dienaangaande gaarne te zullen afwachten zulk een ontwerp, als de Raad van State, des verzocht, met overleg van den Stadhouder, daartoe zou opmaken.

Overijssel beriep zich op veelvuldige pogingen, om de Bondgenooten op te wekken ter behartiging van zoo dure belangen, erkende den

(1) Resol. van Holl. 1778. 20 Jan.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

den ongelukkigen keer der algemeene zaken voor de rust van Europa op vele plaatsen en voorzag een' openbaren oorlog, waarin deze Staat, van eigene kracht ontbloot, tegen wil en dank zou kunnen worden medegesleept; ook beklaagde het zeer, dat, daar de zeemagt op een' beteren voet was gebragt, er nog geene neiging bestond om de landmagt te versterken. Gaarne zou dit Gewest voortgaan met sprekende blijken, hoezeer de zeemagt aan hetzelve bleef ter harte gaan, indien de Bondgenooten niet langer onverschillig bleven voor de zekerheid van den Staat aan de landzijde; en alzoo zou voor hetzelve niets aangenamer zijn, dan door de besluiten der Bondgenooten te dezer zake opgewekt te worden, om voldoende pogingen aan te wenden, ten einde alles *pari passu* (op gelijken voet) te behandelen, daar toch de zaken aan beide kanten op gelijke wijs bedenkelijk en gevaarlijk waren.

Holland had met veel aangenaamheid gezien het genoegen van Z. H. en den Raad van State over de goede uitwerksels van de verbetering der zeemagt, sedert eenigen tijd met ernst aangevat; daardoor toch was op nieuws en ten volle bevestigd de kracht, zoo wel als de hooge nuttigheid, der oude gronden, waarop H. Ed. Gr. M., zoo in vroegere als in deze tijden, met allen ernst hadden aangedrongen;

en

en zoo als dezelve nooit klaarder waren ontwikkeld, dan door den Raad van State zelven in 1659 bij gelegenheid van gemaakte zwarigheden door twee, niet equiperende, provinciën omtrent de toenmalige consenten voor de zaken der zee, als wanneer dezelve nadrukkelijk had beweerd: „dat de beveiliging „van de zee de krachtigste tak van den Staat „was, zonder welke dezelve, als een ligchaam zonder ziel, niet kon bestaan; „dat de koophandel en zeevaart de zenuwen „waren, die het geheele ligchaam deden „bloeijen; dat, de Staten ligtelijk beschermd „wordende op dezelfde wijze, waarop zij zijn „gevormd, deze Staat zijn beginsel, groei „en grootheid van de zee bekomen hebbende, „ook door dezelfde middelen moest behouden „worden; dat het verkeerd was de provinciën, „die de voordeelen der zee niet onmiddellijk „genoten van de buitengewone lasten daarvan te „willen verschoonen, daar toch alle provinciën ten gevolge van den handel en zeevaart „werden bevoordeeld, en zich ten minste „voor vier vijfde gedeelten ontheven zagen „in het dragen der algemeene kosten voor „de landmagt en overige behoeften van den „Staat." Deze gronden waren nog onveranderd dezelfde, en geliefden de Bondgenooten die te volgen, dan wilde men ook gaarne van

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

deze gelegenheid gebruik maken, om aan dezelven niet alleen te verzekeren: „dat, „wanneer de duistere en verwarde ſtaat van „zaken van Europa, onverhoopt, zoodanige „gebeurtenisſen mogt aanbrengen, waardoor „de zekerheid van den Staat *te lande*, en de „regten van zijne onafhankelijkheid ook *van* „*die zijde* gevaar mogten loopen van eenigen „aanſtoot te lijden, H. E. Gr. M. nimmer „in gebreke zouden bevonden worden om„trent al het gene, dat van eene gepaste en „waakzame zorg tot beſcherming van het „Gemeenebest, zoo te lande als te water, „gevergd en verlangd kon worden;" maar ook om de Bondgenooten te verwittigen, dat H. E. Gr. M. reeds werkelijk in den haren eene ernſtige raadpleging over de middelen tot eene toereikende verſterking der landmagt hadden aangelegd.

Gelderland, met aandacht gelet hebbende op den tegenwoordigen toeſtand van zaken in Europa, kon deszelfs bekommering niet ontveinzen over de geſteldheid van het Gemeenebest. De Staat toch vond zich omringd van naburen, wier krijgstoerustingen deden vreezen voor het uitbarſten van een' algemeenen oorlog, en zou onvermogend zijn tegen een' onverhoedſchen aanval, ja zelfs om eenig ſchuilzoekend korps, en met hetzelve het too-

tooneel van oorlog, van zijnen grond te weren. Men had voorzeker den besten tijd verzuimd, om zich zonder verhaasting en op eene min kostbare wijze in weerbaren ſtaat te ſtellen; doch men wilde den Bondgenooten geene verwijtingen doen; men wilde alleen op het ernſtigſte derzelver opmerking verzoeken op den ſtaat der zaken, en tevens op vorige tijden, wanneer men gemeend had den Staat alleen door magtige en kostbare vloten te behouden, en denzelven ondertusſchen aan de landzijde weerloos had gelaten, en wanneer men deze provincie, aan den eerſten aanval ſteeds blootgeſteld, met verſcheidene anderen onverhoeds door den vijand had zien overrompelen, ja het ganſche Gemeenebest met deszelfs volſlagen ondergang bedreigen. — Zij, die het meest belang hadden bij handel en zeevaart mogten toch eenmaal letten op de bereidwilligheid van deze en de andere landprovinciën om de zeemagt te verbeteren, en ook daardoor, eer het te laat was, worden bewogen, om met hunne Bondgenooten mede te werken, dat de Raad van State, hoe eer hoe beter, werd verzocht, om met overleg van den Stadhouder een ontwerp voort te brengen tot eene toereikende vermeerdering der landmagt, hetwelk, aan H. H. M. voorgedragen, alsdan met zoo veel vaardigheid, als de aard der zaak

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

toeliet en de nooddruft vereischte, ten besluite en in werking gebragt mogt worden, ten einde de eer en onafhankelijkheid van den Staat te kunnen handhaven, en het lieve vaderland bij een' duurzamen vrede te bewaren. — Bij onverhoopte ontstentenisse van dien, wilden H. E. M. onschuldig worden gehouden van alle de gevolgen, welke eene nalatigheid in het verzorgen van 's Lands zekerheid kon na zich slepen; alle de onheilen, die den Staat zouden kunnen overkomen ter verantwoording stellende van die genen, die daarvan de oorzaken zouden geweest zijn.

Voor Zeeland liep in dit jaar het tijdperk van soulaas ten einde, aan deszelfs geldmiddelen in 1771 toegestaan. Men voorzag de verlenging daarvan te zullen moeten vragen. Alvorens kon men zich over het algemeene, in den staat van oorlog aanbevolene, niet verklaren.

Stad-en-Lande, eindelijk, verklaarde, zich nimmer te zullen onttrekken, om naar vermogen, ja boven vermogen zelfs, mede te werken en alles des noods bij te zetten, om, zoo te water als te lande, den Staat in veiligheid te stellen, en dienaangaande gaarne af te wachten de voorslagen, door den Raad van State met overleg van Z. H. aan H. H. M. te doen (1).

Om

(1) Resol. Gen. 1778. 18 Maart, 6, 10, 17 en 18 April, 6 en 8 Mei.

Om al het hagchelijke der omſtandigheden in Europa, in de verklaringen der onderſcheidene gewesten, even zeer als in den ſtaat van oorlog, aangeduid, klaarder in te zien, heeft men op te merken, dat het tusſchen den Keizer JOSEPH II, meer dan in naam mederegent van zijne moeder MARIA THERESIA, en FREDERIK II, den Koning van Pruisſen, reeds tot openbare vijandelijkheden wegens Beijeren was gekomen, waarin de Rijksvorſten niet alleen onmiddellijk betrokken geacht moesten worden, maar Rusland zich openlijk aan de zijde van Pruisſen voegde, en Frankrijk zelf, hoe zeer door vroegere traktaten en door het huwelijk van LODEWIJK XVI met eene Aartshertogin aan Oostenrijk verbonden, tegen den Keizer inwerkte. — De Keurvorst van Beijeren was op het laatst des vorigen jaars, zonder opvolger, aan de kinderziekte overleden. Zijn naaste erfgenaam was de Keurvorst van de Paltz, die zelf, in zijn vier en vijftigſte jaar zonder wettige kinders, den Hertog van Tweebrugge als zijnen opvolger beſchouwde. De Keizer, wien Beijeren ter ronding zijner Staten wel was gelegen, vond goed hetzelve vervallen te verklaren aan de kroon van Bohemen, en deed tevens den Keurvorst van de Paltz ſchrikken voor de krijgsmagt, waarmede hij op Munchen aanrukte; zoodat deze met hem op

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Hagchelijke omſtandigheden in Europa.

 den

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

den 3den van louwmaand dezes jaars een verdrag sloot, waarbij drie vierde gedeelten van Beijeren voor zijnen opvolger verloren gingen. Hier tegen nu kwam FREDERIK II op. Hij vroeg opheldering van het Oostenrijksche Hof: doch vond zich niet voldaan. JOSEPH wilde den krijg. De Koning bragt twee legers van tachtig duizend man ieder op den been, met het eene ter verdediging, met het andere ten aanval bereid, en Rusland zei hem onderstand toe. Bohemen zelf werd het krijgstooneel. MARIA THERESIA echter was afkeerig van dezen krijg, en de vrede, door CATHARINA II met de Turken gesloten, gaf overwigt aan Ruslands tusschenkomst ter onderhandeling. De dreigende houding duurde evenwel voort, en alle bemiddeling werd tegengewerkt door JOSEPH zelven, tot dat in bloeimaand van het volgende jaar de vrede van Teschen een einde maakte, min aan den oorlog, dan aan de gewapende onderhandeling, en het gevaar voorbij ging, hetwelk gedreigd had, de staatsgesteldheid van het keizerrijk om te keeren en de onafhankelijkheid der Duitsche Vorsten te vernietigen.

Handeltraktaat tusschen Frankrijk en Noord-Amerika.

Bij dit hagchelijke der omstandigheden in de nabuurschap van het Gemeenebest, waarvan alleen men nog goed vond te gewagen, kon men evenwel geenszins voorbijzien de moeijelijke gevolgen, die de gang der zaken in Amerika nood-

noodwendig moest na zich slepen voor dezen Staat. Frankrijk begunstigde niet slechts de belangen der volkplantingen, maar erkende openlijk de onafhankelijkheid der Vereenigde Staten van Noord Amerika, en ging met dezelven op den 6den van sprokkelmaand dezes jaars een vriendschaps- en handeltraktaat aan, hetwelk, den oorlog met Engeland ten gevolge moetende hebben, eerlang voor dezen Staat eene geheel weêrlooze en eene, slechts van den éénen kant weêrbare, onzijdigheid even onmogelijk zou maken.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Houding van Frankrijk tegen Engeland.

Frankrijk zelf had nogtans de houding aangenomen, als had het bij het aangaan van dat traktaat aan geene verwijdering van Engeland gedacht. Deszelfs Gezant aan het Hof van Groot-Brittannie ontving uitdrukkelijk bevel, om er te Londen kennis van te geven met betuiging: „ dat de Koning vastelijk overtuigd was, dat in deze bekendmaking nieuwe bewijzen zouden worden gevonden van de standvastigste geneigdheid tot den vrede, en dat Zijne Britsche Majesteit, met dezelfde gevoelens bezield, insgelijks al, wat de goede eensgezindheid zou kunnen storen, vermijden en wel in het bijzonder krachtdadige maatregels nemen zou, op dat de handel van Zijner Majesteits onderdanen met de Vereenigde Staten van Noord-Amerika niet gestremd wierd, en in deze opzigten de gebrui-

ke-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

kelijkheden, door handeldrijvende natiën aangenomen, teffens met de regelen, die tusfchen de kroonen van Frankrijk en Groot-Brittannie beftaanbaar mogten aangemerkt worden, werden in acht genomen; in welk billijk vertrouwen het de Afgezant overtollig zou kunnen rekenen, aan het Britfche Ministerie te kennen te geven, dat zijn Meester, befloten hebbende, de wettige handelvrijheid zijner onderdanen krachtig te befchermen en de eer zijner vlag ftaande te houden, ten gevolge van dien, in overleg met de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, de noodige maatregels in voorraad alreeds had genomen."

Kennisgeving van Frankrijk aan dezen Staat.

De Heer BERENGER, bij afwezigheid van den Franfchen Gezant, den Hertog DE VAUGUION, met de zaken alhier belast, deelde op den 18den van lentemaand aan het voorzittend Lid der Vergadering van H. H. M. eene verklaring mede, hoedanig ook aan andere Mogendheden gefchiedde: „dat de Koning uit hoofde van deszelfs toegenegenheid voor de Republiek der Vereenigde Nederlanden, van welke Z. M. altijd geneigd was bij alle gelegenheden blijken te geven, hem Gezant gelast had, aan H. H. M. mede te deelen, dat de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, die volgens eene akte van den 4den van hooimaand 1776, in het volle en volkomene bezit

der

der onafhankelijkheid waren, aan Z. M, voorgesteld hebbende, om de verbindtenissen, die er bereids tusschen de beide natiën hadden stand gegrepen, door een formeel traktaat te bevestigen, de wederzijdsche Gevolmagtigden een verbond van vriendschap en koophandel geteekend hadden; met bijvoeging, dat de beide partijen contractanten bij het gemelde traktaat geen uitsluitend voorregt voor de Fransche natie bepaald hadden, maar dat de Vereenigde Staten zich de vrijheid hadden voorbehouden, om met alle andere natiën op eenen gelijken voet te handelen, en dat de Koning aan deszelfs Gezant in Engeland bevel had gezonden, om hiervan aan het Groot-Brittannische Ministerie kennis te geven (1)."

Brief van de Amerikaansche Gemagtigden te Parijs aan den Raadpensionaris.

Wij vinden niet, dat het voorzittend Lid, de Heer VAN PALLANDT, deze mededeeling in de Vergadering van H. H. M. heeft overgebragt. — Zoo duurde het ook tot den 28sten van wijnmaand, eer de Raadpensionaris goed vond, onder aanbeveeling van geheimhouding, ter kennisse der gelastigden van H. H. M. tot de buitenlandsche zaken te brengen, dat hij in het begin van bloeimaand een' brief had ontvangen, onderteekend door B. FRANKLIN, A. LEE en J. ADAMS, als Gevolmagtigden der Vereenigde Sta-

(1) Jaarb. 1778. bl. 197—199.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Staten van Noord-Amerika, gedagteekend den 28ſten van grasmaand uit Parijs, houdende: „dat de Vereenigde Staten voorn. thans zijnde „eene onafhankelijke Mogendheid, en als „zoodanig bij het Hof van Frankrijk erkend, „een traktaat van vriendſchap en koophandel „tusſchen hetzelve Hof en voorn. Staten was „voltooid geworden, waarvan zij een afſchrift „aan hem Heer Raadpenſionaris toezonden, „om door hem, zulks geſchikt oordeelende, „medegedeeld te worden aan H. H. M., „voor welken de voorn. Staten de grootſte „achting hadden; tevens op het ſterkst ver„langende, dat tusſchen het volk van de beide „natiën eene goede verſtandhouding aange„kweekt en een wederzijdſche voordeelige „handel gevestigd mogt worden, behelzende „het voorſchr. traktaat, zoo als blijken zou„de, niets hetgeen daartegen ſtreed of daar„aan hinderlijk kon zijn." Daarop was nu wel gevolgd, dat op den 27ſten van hooimaand door zekeren korrespondent van voorn. Heeren, zich hier te Lande bevindende, aan den Raadpenſionaris was ter hand geſteld een afſchrift van het gemelde traktaat, doch met bijgevoegd verzoek, om hetzelve vooreerst onder zich te houden, zonder daarvan voor als nog gebruik te maken. Het eene en andere door den Raadpenſionaris onbeantwoord gelaten

zijn-

zijnde, vervoegde zich dezelfde korrespondent op den 22sten van wijnmaand wederom aan zijn huis, en stelde hem een gedrukt exemplaar van dat traktaat ter hand, te kennen gevende, dat, vermits hetzelve in Frankrijk met den druk was gemeen gemaakt, de reden van het bovengemeld verzoek als nu kwam op te houden. Bij die gelegenheid was het den Raadpensionaris niet duister gebleken, dat gemelde Heeren een antwoord van hem waren wachtende geweest, en dat zij uit zijn verder stilzwijgen het besluit zouden opmaken, dat bij dezen Staat geene geneigdheid gevonden werd, om eenige verbindtenis (*connexie*) te hebben met de Vereenigde Staten van Amerika; waarom de Raadpensionaris het van zijnen pligt had geoordeeld, de zaak ter kennisse van de gelastigden van H. H. M. te brengen. — De Heeren afgevaardigde der provinciën namen de geheimhouding van dit alles aan, terwijl de zaak zelve aan het onderzoek van gemagtigden werd aanbevolen, om te dienen van berigt (1).

Het was alzoo niet ten eenemaal verdicht, hetgeen een Nieuwstijding-schrijver in Engeland had gemeld: „dat er eén voorstel tot verdrag tusschen de Amerikanen en de Staten der

(1) Regist. van Secr. Resol. van H. H. M. 1778. 28 Oct.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

der vereenigde gewesten ter tafel van H. H. M. was gebragt."

Maar het was ook niet gebleven bij de gedane voorſtellen aan den Raadpenſionaris gedurende den tijd, dat hij meende, deze voorſlagen onder zich te moeten houden. Zonder daarop eenig antwoord te vergen, vond het Amerikaansch congres, misſchien des ongeduldig geworden, goed, langs eenen anderen weg eene erkenning en verbindtenis door en met dezen Staat, gelijk aan die met Frankrijk, te bevorderen. Een Gemagtigde, genaamd WILLIAM LEE, door hetzelve daartoe afgevaardigd, gaf te Aken aan een voornaam Amſterdamsch koopman, J. DE NEUFVILLE, te kennen: „dat men wel genegen was, om met dezen Staat eenige handelverbindtenisſen aan te gaan." Dit ter kennisſe gebragt zijnde van Burgemeesteren van Amſterdam, namen dezen, onder zich, benevens den oudſten Penſionaris der ſtad, den Heer E. F. VAN BERCKEL, de zaak in overweging, en, lettende op het voordeel, hetgeen de koophandel daarvan zou kunnen trekken, maakten zij eene verklaring op, door VAN BERCKEL in hunnen naam geteekend en aan den Heer LEE te zenden, om daarvan gebruik te maken, waar 't behoorde. Deze verklaring was woordelijk: „de Heer VAN BERCKEL zal uit naam

„van

Voorbereidende onderhandeling van Burgemeesteren van Amstedam met Noord-Amerika.

„ van Heeren Burgemeesteren der ſtad Amſter-
„ dam, en op hunnen uitdruklijken last ſchrij-
„ ven aan den Heer LEE, dat, in eene vaste
„ onderſtelling, er in het congres, thans in
„ Amerika met de Engelſche Heeren Kom-
„ misſarisſen gehouden wordende, niets in het
„ minſte zal worden vastgeſteld of beſloten
„ tot nadeel van den handel van deze Repu-
„ bliek, Burgemeesteren van hunne zijde gene-
„ gen zijn, om, zoodra de onafhankelijkheid
„ der Vereenigde Staten in Noord-Amerika
„ door Engeland erkend zal zijn, naar hun
„ vermogen de zaken daarheen te ſturen, dat
„ tusſchen de gemelde Vereenigde Staten en
„ deze Republiek een traktaat van eeuwig-
„ durende vriendſchap en koophandel tusſchen
„ de wederzijdſche ingezetenen worde geſlo-
„ ten; met kwalificatie aan bovengemelden
„ Heere LEE, om met behoorlijk menagement,
„ onder de hand, van deze H. Ed. Gr. Achtb.
„ opregte gevoelens gebruik te maken, daar
„ het behoort." Dezen last volvoerende, voegde er VAN BERCKEL, met goedkeuring van de vier Heeren Burgemeesteren, nog bij:
„ geenszins twijfelende, of de Heer LEE zal
„ dit doen met al de beſcheidenheid, welke
„ zijne voorzigtigheid zal noodig oordeelen, op
„ dat niets uitlekke bij dezulken, die belang
„ mogten hebben om de uitvoering, ware het

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

„mogelijk, te doen mislukken of moeilijk te „maken van een ontwerp, hetwelk geen ander „doel kan hebben, dan de wederzijdsche be„langen der beide Gemeenebesten te bevor„deren (1).”

Schoon nu in dit alles nog maar eene bereidwilligheid van Burgemeesteren van Amsterdam getoond werd, om in verbindtenis van handelbetrekking te komen met de nieuwe Republick, zoodra hare onafhankelijkheid door En-

(1) Memoriën van Mr. J. RENDORP, D. I. bl. 93—97. — „De Pensionaris was daartoe en verder niet gelast;” zegt RENDORP, er bijvoegende: „de oorspronkelijke aanteekening, berustende in Burgemeesters kamer, toont dit ten klaarste aan.” — De Heer A. KLUIT. dit gezegde aanhalende in zijn *Iets over den Engelschen oorlog*, bl. 47 en 48, laat daarop, vrij wantrouwend, volgen: „ik geve dit slechts op, zoo als het gezegd is. Ik kan of wil dit niet beoordeelen. De Registers van Burgemeesters kamer, of hoe men die Akten noeme, konden dit denkelijk best uitwijzen.” — Het heeft mij mogen gebeuren, met heusche vergunning van Heeren Burgemeesteren van Amsterdam, deze oorspronkelijke stukken ter stads Secretarije te zien, en ze letterlijk overeenkomstig te vinden met het aangevoerde van den Heer RENDORP, wiens verzekeringen alzoo de twijfelingen van den Heer KLUIT niet hebben verdiend; hetgeen ik alleen opmerke, omdat 's mans memoriën, bij een volkomener vertrouwen, in hooge belangrijkheid voor het vervolg dezer geschiedenis aanmerkelijk moeten winnen.

Engeland zou erkend zijn; ging deze onderhandeling, op den 27sten van Oogstmaand aangevangen, zoo snel en zoo ver voort, dat het voorbereidend ontwerp van een traktaat van commercie, tusschen H. H. M. de Staten van de zeven provinciën van Holland (gelijk het daarin heetede) en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika aan te gaan, na dat hetzelve alsdan daartoe ter tafel van H. H. M. zou gebragt zijn, op den 4den van Herfstmaand, reeds in de wereld kwam. Hetzelve bestond uit 34 artikelen, en had dit onderschrift: „dit is de ruwe schets van een traktaat van „commercie, welk ik, ingevolge van den last „en instructiën, door den Heer Mr. E. F. VAN „BERCKEL, Raadpensionaris van de stad Amster„dam, aan mij JAN DE NEUFVILLE, burger der „voorn. Stad Amsterdam, gegeven, heb ge„ëxamineerd, overwogen en gereguleerd met „WILLIAM LEE, Schildknaap, Kommissaris van „het Congres, om te kunnen worden aange„gaan tusschen tusschen H. H. M. de Heeren „Staten der zeven Vereenigde provinciën van „Holland en de Vereenigde Staten van Noord„Amerika." — Dit ontwerp zelf was evenwel toen nog niet als zoodanig volkomen aangenomen, want op den 28sten van Hooimaand des volgenden jaars, sloeg DE NEUFVILLE aan den den Voorzitter van het Amerikaansch Congres

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

nog eenige veranderingen daarin voor, welke hij evenwel zeide van weinig belang te achten, schoon *men* dezelve noodig had gevonden. Wenschende, dat eerlang de vereeniging der twintig Staten tot bestand mogt komen, vond hij goed, dezen nieuwen voorslag te onderschrijven met zijne kantoorteekening DE NEUFVILLE *en Zonen.*

Eerst twee jaren later kwam deze handel aan het licht, wanneer wij tot denzelven zullen wederkeeren. Inmiddels strekke deszelfs vermelding ter oplossing der houding, door de afgevaardigden van Amsterdam ter Vergadering van Holland aangenomen.

Ontwerp ter vermeerdering der Landmagt.

Het gevoelen door Gelderland op den staat van Oorlog voor dezen jare uitgebragt, was door H. H. M. bijzonder ter overweging aanbevolen van derzelver afgevaardigden tot de krijgszaken, in wier handen ook dat van Stad-en-Lande was gesteld. Derzelver berigt en raad, gegrond op de aanmaningen in de achtervolgende staten van oorlog tot versterking der landmagt, op de billijkheid, dat men even bereid ware, om aan de landprovinciën voldoening te geven, als dezen gereed om voor de zeemagt te zorgen, en op de zaken in Europa, zoo als zij zich thans vertoonden, en voornamelijk op de gistingen en bewegingen, die bij de meeste en voornaamste Mogendheden werden bespeurd, deed H. H. M. besluiten,

Z.

Z. H. en den Raad van Staten te verzoeken, om een ontwerp te willen formen van eene meest dienstige en minst bezwarende, doch toereikende, vermeerdering der landmagt; en tevens de noodige petitiën op te maken ter voorziening van de frontieren en magazijnen van den Staat. (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Het begeerd ontwerp kwam weldra ter tafel en strekte tot eene versterking der landmagt met 1312 paarden en 13797 hoofden, waarvan de soldijen en het stafstraktement in het jaar beloopen zouden *f* 1,938,452, terwijl de onkosten tot rekrutering werden berekend op *f* 978,712. Hetzelve werd met een' aanbevelenden brief gezonden aan de Gewesten. „H. H. M. erkenden in denzelven wel, dat de oorlog over de Beijersche Staten zich vooreerst scheen te bepalen tot Duitschland, en dat de geschillen tusschen Frankrijk en Engeland waarschijnlijk ter zee stonden beslist te worden; maar de ondervinding van vorige tijden had doen zien, dat de oorlog, eens aanvang genomen hebbende, zelden blijft bij de plaats, waar die eerst begon, maar zich verspreidt, als eene vlam, die een huis in brand steekt en zich hoe langer zoo verder

Door H. H. M. aanbevolen.

(1) Resol. Gen. 1778. 21 Mei.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

der uitſtrekt. Het verwekken van opzien aan vreemde Mogendheden te ſchromen, zou een bewijs zijn van de vrijheid en onafhankelijkheid reeds verloren te hebben. Op het bezwaar der financiën te komen was niet altijd gegrond, wijl redenen van financiën ſomtijds voor redenen van ſtaat moesten wijken. Wanneer de nood aan de man kwam, zou zulk een bezwaar veel meer drukken, en dan misſchien nutteloos zijn. Ook was derzelver bekrompenheid in dit ontwerp wel in het oog gehouden."

Door de Ridderſchap van Holland aangeprezen.

Het was Holland voornamelijk of wel eeniglijk, waarvan men bezwaar tegen dit ontwerp kon wachten: maar terſtond, bij de eerſte raadpleging over hetzelve, vereenigden zich daarmede de Heeren van de Ridderſchap, tevens aandringende op een ſpoedig en vruchtbaar beſluit der verdere Leden, die hetzelve overnamen om er den wil hunner zenderen op te verſtaan.

Door Amſterdam beſtreden.

De afgevaardigden van Amſterdam kwamen in herfstmaand met een zeer breed vertoog van redenen voor den dag, waarom hunne zenders zich niet hadden kunnen ſchikken naar de aanmaning der Ridderſchap, hetwelk zij, als een uittrekſel uit de beſluiten der Vroedſchap van den 1ſten dier maand, geplaatst wenschten in de handelingen van H. Ed. Gr.

M.

M. Hetzelve kwam hierop neer. „De opgegeven vrees voor een' algemeenen oorlog had aan eene algemeene voorziening moeten doen denken, en het ontwerp betrof eeniglijk de landmagt, terwijl de bezittingen over zee en de koophandel, die reeds aanmerkelijke nadeelen leed, die voorzieningen zoo veel te meer vorderde, als men zelf erkende, dat de geschillen tusschen Frankrijk en Engeland waarschijnlijk ter zee beslist zouden worden, en dat de oorlog over Beijeren zich nog tot Duitschland bepaalde. Men was wel aan de ontrustende voordragten van den Raad van State bij elken staat van oorlog sedert 1770 gewoon, maar men had nog steeds op versterking van zee- en landmagt even zeer hooren aandringen: nu voor het eerst werd van de laatste alleen gesproken, en niet, gelijk weleer, van eene matige en onkostelijke versterking van troepen, met de herstelling der geruïneerde zeemagt bestaanbaar; maar van een zoodanig uitgestrekt ontwerp van vermeerdering, hetwelk ruim een derde van de tegenwoordige armée zou beloopen, en door deszelfs kostbaarheid de herstelling niet alleen, maar zelfs alle verbetering, der zeemagt zou onmogelijk maken. Zulk eene verandering van stelsel kon toch niet worden toegeschreven aan eenigen wrevel, dat H. Ed. Gr.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Acht. of wel de Raad dezer Stad niet toegevend genoeg zou zijn geweest, om het vroeger ontwerp van beider versterking op gelijken voet (*pari passu*) tot stand te brengen; want daartegen kon men zich beroepen op de consenten van 1770 en 1774, en scheen den Raad eer te veel, dan te weinig, gedaan te zijn, zoodat dezelve beducht kon wezen, of die te groote toegevendheid ook aanleiding kon hebben gegeven, om het gansche stelsel om te keeren, en al, wat men eenmaal gezamenlijk voor land- en zeemagt had gevraagd, ja zelfs nog vier tonnen gouds meer, nu voor de landmagt alleen te vergen. Men wist wel, dat er een aloud begrip was, dat de landmagt behoorde gebragt te worden op vijftig duizend man, om, zelfs in vredestijd, behoorlijk in staat van tegenweer van de landzijde te zijn, maar ook, dat hierop nooit was aangedrongen, dan in de onderstelling, dat de zeemagt mede in evenredigheid zou worden versterkt. Dat dit voorstel aan sommigen wel vermoedens zou kunnen geven, of deze Republiek, die, natuurlijker wijze, in de tegenwoordige omstandigheden, waarin de onafhankelijkheid van Noord-Amerika welhaast erkend stond te worden, het meest belang had om haren koophandel te dekken onder anderen tegen alle die genen, wier naijver de in-

ingezetenen van dezen ſtaat van den handel met de vereenigde koloniën in Noord-Amerika zouden trachten uit te ſluiten, van deze zoo hoognoodige voorziening zou afzien, en het vermogen van het financie-wezen geheel in al zou willen in het werk ſtellen ter uitvoering van geheel andere oogmerken, dewelke aan de eene of andere Mogendheid, aan deze zijde van den oceaan, niet onverſchillig zouden kunnen voorkomen, en haar zouden kunnen bewegen tot het nemen van maatregelen, die aan H. H. M. niet aangenaam zouden zijn. Eindelijk verwonderde men zich over de gevoelens van de Ridderſchap, die, na het uitgebragte conſent in den jongſten ſtaat van oorlog, nu gereedelijk inſtemden in een ontwerp, hetgeen de vereischte uitrusting ter zee hoe lang zoo moeijelijker, ja geheel onmogelijk, zou maken; en waartegen zich de Heeren van de Ridderſchap zoo wel, als alle de andere Leden van H. Ed. Gr. M. vergadering zich bij alle vorige gelegenheden zoo krachtig hadden verklaard. Ten ſlotte van dit alles werd het voorgeſteld ontwerp niet ſlechts gewezen van de hand, maar ook tegen alle beſluiten, die hier met de meerderheid, ſtrijdig tegen 's Lands grondwetten, zouden mogen worden genomen, van nietigheid geprotesteerd, met verklaring, dat de Achtb.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Raad der Stad Amſterdam zich daaraan niet zou houden."

Tegen-aanteekening der Ridderſchap.

De Heeren van de Ridderſchap meenden, het gevoelen van Amſterdam, ten ſlotte zoo bijzonder gerigt tegen het hunne, hetwelk met geene redenen in de handelingen der Staten was bekleed geworden, niet onbeantwoord te mogen laten, maar hunne aanteekening daartegen in dezelfde handelingen te moeten doen invoegen. Het duurde tot in de wintermaand, eer zij die ter tafel bragten. Dezelve overtrof die van Amſterdan zeer verre in uitgebreidheid, en bevattede de volgende hoofdzaken. „Bij het jongst uitgebragt conſent op den ſtaat van oorlog had de Ridderſchap, eene gelijke vermeerdering van land- en zeemagt alzins noodzakelijk achtende, ter beveiling van den Staat, en ter handhaving van deszelfs onzijdigheid, te vergeefs aangedrongen op eene behoorlijke voorziening te lande, waartoe men een ontwerp zou verzoeken van Z. H. en den Raad van Staten, terwijl tevens de Admiraliteiten zouden worden beſchreven, om te overleggen, hoedanige meerdere uitrusting van een bekwaam getal oorlogſchepen, behalve de reeds bij deze provincie geconſenteerde, tot genoegzame beſcherming der zeevaart zou kunnen en behooren gedaan te worden. Amſterdam inzonderheid had zich toen te-

tegen dit vereenigd voorſtel verzet. Aan dien zelfden tegenſtand was het toe te ſchrijven, dat ter Generaliteit zulk een vereenigde voorſlag niet had kunnen overwogen worden, maar dat men zich bepaald had tot den bijzonderen aandrang van Gelderland en Stad en Lande. — Gelijk zij de redenen voor hun toenmalig gevoelen in deze tegen-aanteekening herhaalden, zoo lieten zij nu ook die in het breede volgen, welke zij mondeling hadden aangevoerd als gronden hunner gave aanneming van het thans betwist ontwerp. Onveranderlijk blijvende bij hunne gevoelens, en voor buitenlandſche invloeden geheel onvatbaar, zouden zij nimmer afwijken van die grondbeginſelen, waarna de Republiek wel met alle omzigtigheid moest vermijden, aan geene der oorlogende Mogendheden eenigen aanſtoot te geven, en nooit eenige andere oogmerken vormen, dan de regten van hare onafhankelijkheid, de voorregten van hare onzijdige vlag, en de zekerheid van haar onzijdig grondgebied te verdedigen; doch naar welke grondbeginſelen ook uit alle ſtaatsoverleggingen, aangaande het zoo teder onderwerp der ſchuldpligtige betrachting van eigene veiligheid en eigene beſcherming, geheel verbannen moest worden de vrees, van aan de eene of andere Mogendheid, het zij aan deze, het zij aan gene

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

gene zijde van den oceaan zich bevindende, te mishagen, of aanleiding te geven tot nadeelige vermoedens; waarvoor dan ook, door het brengen der landmagt op eenen voet, die zelfs in vollen vredestijd noodig was geoordeeld, geen grond kon zijn bij Mogendheden, van welke men niet zou willen vermoeden, dat zij van hunne zijde eenige vijandelijke bedoelingen tegen de Republiek in den boezem voedden en tot hiertoe verborgen hielden."

Op deze tegenaanteekening der Ridderſchap behielden zich de afgevaardigden van Amſterdam eene wederaanteekening van hunne zenders voor (1).

Door Gelderland gaaf aangenomen.

Gelderland was het eenige gewest, hetwelk eene gave toeſtemming op het ontwerp ter vermeerdering der landmagt inzond, en zulks nog eerst op het laatst van wintermaand, wanneer de Gedeputeerden der overige gewesten nog verzocht werden de beſluiten hunner zenders ten ſpoedigſte te willen uitwerken (2).

Gelukkiger was de Raad van State geweest met

(1) Reſol. van Holl. 1778. 8 Julij, 8 Sept. en 17 Dec. — Jaarb. 1778. bl. 245—311.

(2) Reſol Gen. 1778. 28 Dec.

met deszelfs vraag om *f* 528,990 tot het vinden van de helft der kosten aan de voortzetting der buitengewone uitrusting ter zee voor dezen jare, alhoewel het tot in slagtmaand duurde, alvorens het besluit van H. H. M. daartoe kon worden opgemaakt (1).

Petitie voor eene buitengewone uitrusting ter zee toegestaan.

Hoe wel gegrond ook het stelsel zijn mogt, dat 's Lands onafhankelijkheid en onzijdigheid, in de tegenwoordige omstandigheden vooral, eene dubbelde wapening vorderden, waarvoor men zich alle geldlijke opoffering behoorde te getroosten; men gevoelde toch nog eeniglijk deze dadelijke behoefte ter zee, hetwelk den genen, wier staatkundige inzigten van Engeland afkeerig en voor Frankrijk genegen waren, een aanmerklijk voordeel gaf boven hunne tegenstrevers, en de onpartijdigste Staatsmannen zelve moest neigen, om, bij gebreke van algemeene, volstrekt noodige, voorzieningen, ten minste aldaar bescherming te verleenen, waar veelvuldige aanval plaats had.

Vele en velerlei klagten over Engelsche gewelddadigheden ter zee.

De Graaf VAN WELDEREN, onze Gezant in Engeland, gaf telkens aan H. H. M. kennis van het opbrengen onzer schepen. Bewindhebberen der Westindische Kompagnie beklaagden zich van gewelddadigheden der Engelsche kapers, zich niet ontziende schepen, aan de ingezetenen der Nederlanden toebehoo-

(1) Resol. Gen. 1777. 10 Dec. en 1778. 17 Nov.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

hoorende, te nemen en op te brengen, onder voorwendſel, dat, de ingeladen tabak en rijst Noord-Amerikaansch voortbrengſel zijnde, derzelver ſcheepspapieren geen geloof verdienden. De Kommandeur van Demerarij deed ter kennis van H. H. M. komen, dat een Engelſche kaper uit een' ſchoonder, aan hem Kommandeur toebehoorende, eenige proviſiën had weggenomen, doch dat, de Kapitein van een 's Lands fregat, J. A. VAN DE VELDEN, eenig gewapend volk op den ſchooner geſteld, en denzelven met nog twee bemande ſloepen in zee gezonden hebbende, de kaper zelf was opgebragt en het misdadig volk aan dien Kapitein was overgegeven. De Kommandeur voegde er nog bij de klagt van eenige ingezetenen van Demerarij over de onbeſchoftheden van Engelſche kapers, waardoor niet alleen de handel met de naburige eilanden en landen, van waar men gewoon was allerlei voorraad en levensbehoeften, zoo voor blanken als ſlaven, te ontvangen, geſtremd werd, maar zelfs de onderlinge gemeenſchap tusſchen Esſequebo en Demerarij verhinderd, en die rivieren als geblokkeerd werden gehouden: welk alles door Bewindhebberen der Westindiſche Kompagnie, bij misſive, aan H. H. M. werd overgebragt. Alzoo kwamen telkens berigten in: van onzen Afgezant aan het Hof van Frankrijk;

van

van den Kapitein VAN HOEY op de rivier van Suriname; van de Kommisfarisfen VAN DEURS te Elfeneur en BRONKHORST te Bourdeaux, omtrent de vijandelijkheden der Engelfche kapers tegen onze koopvaardijfchepen; benevens eene menigte verzoekfchriften van bijzondere perfonen, om voorziening tegen het geweld, hetwelk gepleegd werd aan alle vaart, die eenige betrekking had op Frankrijk. — Verfcheidene kooplieden, reeders en verzekeraars ter beurze van Amfterdam vereenigden zich almede, om aan H. H. M. te kennen te geven, dat de brieven van voorfchrijving aan den Graaf VAN WELDEREN, ten einde op het ontflag hunner fchepen aan te dringen, die ondanks alle vertoon van geene contrabande goederen in te hebben, door de Engelfchen waren genomen en opgebragt, van zoo weinig vrucht waren geweest, dat dit nemen en opbrengen nog dagelijks toenam, zulks er bij de Engelfchen een volftrekt voornemen fcheen plaats te hebben, de vaart en handel der ingezetenen van dezen Staat op de Franfche havens geheel en al te willen beletten; en om alzoo dringend te verzoeken, dat H. H. M. daartegen wilden doen de vaardigfte en krachtigfte voorziening, zoo door de allerernftigfte vertogen bij het Engelfche Hof over de gepleegde ongeregeldheden en tot ftuiting van dezelven, als door het dadelijk

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

lijk verleenen eener genoegzame befcherming van oorlogfchepen voor de fcheepvaart en handel van 's Lands ingezetenen, zoo als H. H M. naar derzelver vaderlijke zorg en ijver voor de welvaart van den Lande zouden oordeelen te behooren. — In een dergelijk fmeekfchrift van Rotterdam werd gezegd: „ dat het gedrag der Engelfche natie, waarvan de onbillijkheid uit het regt der volkeren met weinig moeite zou kunnen bewezen worden, indien dezelve niet middagklaar bleek uit het traktaat van 1674, en de uitleggende overeenkomst van 1675, noodwendig den ganfchen ondergang van Neêrlands koophandel en fcheepvaart moest veroorzaken, zoo daarin niet tijdig en krachtig werd voorzien." Gelijkluidend hiermede was ook de inhoud van een fmeekfchrift van verfcheidene kooplieden en reeders van fchepen te Dordrecht.

Befluit en last van H. H.M. op alle deze klagten.

Het was op den 21ften van herfstmaand, dat H. H. M., die al het bovenvermelde, en nog zeer vele verzoekfchriften van bijzondere perfonen, achtervolgens ten onderzoek hadden aanbevolen aan hunne Gemagtigden, goedvonden, onverminderd de verdere raadpleging over alle die ftukken, aan den Grave VAN WELDEREN te doen weten: „ dat zij zich hadden laten welgevallen, dat hij in eene zaak van die bekendheid zonder bijzonder bevel

vel daartoe af te wachten, hetgeen hem evenwel gezonden was, niet had nagelaten om de schepen en goederen van 's Lands ingezetenen, onlangs in het Rijk van Groot-Brittannie zoo onregtvaardig opgebragt, terug te vorderen en op derzelver koste- en schadeloos ontslag aan te dringen; — dat H. H. M. wel met genoegen hadden vernomen, dat bij den Koning aan zijne klagt was gehoor verleend en met er daad getoond, dat deze geweldige en in vrede gansch onbetamelijke handelwijze niet op deszelfs last was gehouden, alsmede dat Z. M. de magt en den wil had, om aan de verongelijkten regt te doen, ten minste geen oogmerk had, om de scheepvaart van het Gemeenebest, zoo als het in den beginne moest voorkomen, geheel te verderven, hetwelk ook uit eenige vrijgevingen was gebleken; doch dat daarmede geene schadevergoeding was gedaan, noch ook eenig koninklijk ongenoegen betoond aan hen, die buiten 's Konings bevel zoo veel hadden onderstaan; weshalve er ook in de gunstigste gevallen nog groote reden van bezwaar bij H. H. M. overbleef; behalve nog de onzekerheid van het lot van vele, later opgebragte, schepen of die daarvan nog gevaar liepen, en de noodzaaklijkheid van eene volkomene gerustſtelling voor het vervolg tegen dergelijke onbehoorlijke behandeling der schepen van

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

de Republiek." Uit dien hoofde gaven H. H. M. den Grave VAN WELDEREN in last, om, waar hij zulks van de meeste vrucht zou oordeelen in hunnen naam te vertoonen: „de zucht tot vrede en vriendschap en het vertrouwen op de bestaande traktaten bij H. H. M., maar de stoutheid tevens van Engelsche zeelieden, met kommissie van Z. M. voorzien, als die in een ander werelddeel, zonder aanzien van grondgebied, de rivieren van Essequebo en Demerarij als geblokkeerd hielden, en met klein vaartuig onder den wal den toevoer van levensmiddelen derwaarts belemmerden, terwijl zij de kleine vaartuigen van de kolonisten, langs den wal varende naar de plantagiën, met zoo weinig geschiktheid om zee te bouwen en aan Zijner Majesteits koloniën in Noord-Amerika iets toe te voeren, dat zij zelfs van geen kompas voorzien waren, aandeden en op zee bragten, om bij een ver in zee liggend schip van hare reizen en ladingen verantwoording te doen, en ze vervolgens, op eene onmenschelijke wijze, op Gods genade lieten drijven, en, zonder het noodige om den weg in zee te vinden, naar den wal lieten zoeken, andere van haren voórraad beroofden, en de vijandelijke vaartuigen op de rivier van onder de batterijen weg haalden. Ook zelfs Zijner Majesteits eigene officieren ontzagen zich niet, de scheepvaart der in-

ingezetenen van dezen Staat op allerlei ongehoorde en vijandelijke wijzen te ontrusten, nu eens, onder voorwendsel van den oorlog met Zijner Majesteits koloniën, aanhoudende en naar de havens van deszelfs rijk opzendende de schepen, die vreedzaam van onze koloniën naar de Republiek voeren; dan weder, onder voorwendsel van de troebelen tusschen Engeland en Frankrijk, zonder dat vooraf ooit eenige legale waarschuwing omtrent de vaart van schepen van onzijdige Mogendheden was gedaan, aangrijpende en in Engeland opbrengende de schepen van ingezetenen van den Staat, onder deszelfs vlag varende, wanneer zij slechts naar Frankrijk waren bestemd, zonder eenige acht te slaan op hetgeen uitdrukkelijk was bedongen bij het traktaat van 1674. — Er waren toch geene redenen, waarmede zoodanige geweldige aanhouding en opbrenging zou kunnen worden gekleurd, veel min geregtvaardigd; en alzoo moesten H. H. M. daarover ten ernstigste bij Z. M. doen klagen. De hoofdbron van het bestaan van dezen Staat in den handel en bij uitstekendheid in de scheepvaart gelegen zijnde, kon dezelve geene inbreuk op beider vrijheid en veiligheid lijden zonder zelf daardoor op het gevoeligst geraakt te worden; terwijl de gemoederen der ingezetenen er de sterkste aandoeningen over lie-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

ten blijken. Z. M. zou dan ook wel willen billijken, dat H. H. M hierbij niet ongevoelig ſtil wilden zitten, maar toevlugt namen tot 's Konings regtvaardigheid, als die dergelijke behandelingen der ingezetenen van een' vrijen Staat, tegen de duidelijke letter der traktaten, niet zou goedkeuren. Weshalve zij op het ernſtigſte verzochten eene koste- en ſchadelooze vrijgeving van alle ſchepen, die op geen beteren grond waren aangehouden en opgebragt; en tevens die genoegdoening, van hoogstdeszelfs ongenoegen over dergelijke onbetamelijke belemmeringen van de vrije vaart en handel wel te willen te betoonen aan degenen, die daaraan deel hadden, en zulks tevens voor het vervolg nadrukkelijk te verbieden en te ſtuiten, met behoorlijk ontzag van het grondgebied van dezen Staat in de Westindiën; zullende H. H. M. van hunne zijde altijd volvaardig wezen, om alles toe te brengen, hetgeen kon ſtrekken tot bewaring van de harmonie en vriendſchap, ſedert meer dan eene eeuw zoo gelukkig tusſchen Groot-Brittannie en het Gemeenebest beſtaan hebbende."

Alhoewel de Afgevaardigden van Zeeland het ontwerp tot dit beſluit wenschten in beraad te houden, tot dat zij daarop bijzonderen last van hunne zenders konden ontvangen hebben, werd hetzelve eenſtemmig door de overige

Ge-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Gewesten vastgesteld en weldra door Zeeland mede aangenomen (1). Voorzeker strekt hetzelve tot een belangrijk gedenkstuk van de eenparigheid der gevoelens over de handelwijze der Engelschen en het volkomen regt om zich over dezelve allernadrukkelijkst te beklagen. Mogt het tevens een even deugdelijk blijk geweest zijn van er zich, desnoods, met genoegzame kracht tegen te hebben kunnen verzetten.

Verbreedde last voor de Zee-officieren.

Aan den wil daartoe werd nu wel niet getwijfeld. De Stadhouder verbreedde, terstond na dat besluit, den algemeenen last van 1774 voor Kapiteinen en andere Zee-officieren, bevel voerende over eenige schepen of fregatten van oorlog, als waarin het voorschrift, hoe te handelen, wanneer er in Europa eenige vredebreuk tusschen vreemde Mogendheden voorviel, thans vervangen werd door de bepaling, om, gedurende de tegenwoordige onlusten tusschen Frankrijk en Groot-Brittannie, omtrent de schepen der handeldrijvende ingezetenen, den wil hebbende naar eene haven van een der voornoemde Rijken, voor contrabande waren te houden *alleen* de genen, die als zoodanige bij de traktaten van Londen van 1 wintermaand 1674

(1) Resol. Gen. 1778. 21 Sept. en 30 Oct. — Jaarb. 1778. bl. 1392—1402.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

1674 en van Verfailles van 21 dier zelfde maand 1739 befchreven waren (1).

Het traktaat van 1739 met Frankrijk was na den vrede van Aken in 1748 niet vernieuwd, maar, bij de vruchtelooze pogingen daartoe van deze zijde, door de Franfchen als onverbindend befchouwd (2). Dat met Groot-Brittannie had men wel even vruchteloos willen vernieuwen bij de troonbeklimming door GEORGE III, doch hetzelve was als van volkomene kracht erkend (3): doch de volle werking dier kracht had wel Engeland ten zijnen, maar hadden wij nimmer ten onzen, bate mogen genieten; en ook nu was zulks niet van den blooten wil aan deze zijde, maar eeniglijk van de vereischte magt ter regtshandhaving, te verwachten. Dit inzigt had Zeelands Afgevaardigden doen aarfelen bij den last aan den Graaf VAN WELDEREN; gelijk dat Gewest de weg van handeling fteeds wilde ingeflagen en volgehouden hebben, ook na dat de eer der natie zulks bezwaarlijk kon gedogen.

Het was ligt genoeg te voorzien, waarop alles nu wederom zou neêr komen In het voorjaar reeds had de Ridder YORKE aan den Griffier

(2) Jaarb. 1778. bl. 1403.

(2) Zie D. I. bl. 193—200.

(3) Zie D. II. bl. 153—155.

fier FAGEL den wensch te kennen gegeven naar een onderhoud met Mr. J. RENDORP, Vrijheer van Markette, eenen man, wiens ſnel en ſcherp oordeel, wel geoefende en kennisrijke geest, gepaard met eene gemakkelijkheid voor onderhandelingen, op buitenlandſche reizen verkregen, hem bijzonder geſchikt deden voorkomen aan den Engelſchen Gezant, om op de Regering van Amſterdam te werken, ſchoon toen nog de Burgemeesterlijke waardigheid aldaar niet bekleedende. Deszelfs verſchooning, als in geen' bijzonderen post van regering zijnde, en zich geenen invloed toekennende, werd geenszins aangenomen. In grasmaand had het onderhoud in het, zoogenaamde, kamertje van den Griffier plaats. — YORKE vroeg, waarlijk ruw genoeg: „of het nu weder zijn zou, zoo als in den vorigen oorlog, toen men over de ſcheepvaart van de onderdanen der Republiek zoo veel getwist en zoo veel papiers vuil gemaakt had?" Het mannelijk antwoord was: „dat zulks veel van Engeland zou afhangen; ontrusting van de ſcheepvaart, door traktaten gewettigd, zou geen gewilligen afſtand van regt, maar wel geſtadige klagt en twist, ten gevolge hebben, vooral wanneer men de vrije vaart en handel op de Franſche bezittingen in Amerika weder wilde beletten." De Ridder kwam terſtond op de traktaten van 1674

Onderhandeling tusſchen YORKE en RENDORP.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

en 1678. Ontwijfelbaar kon, naar zijn oordeel, uit hoofde van het laatste onderstand gevraagd worden; doch bijaldien de Koning, wel wetende, dat dezen Staat geen oorlog geleek, uit eene bijzondere toegevendheid daarvan afzag, zou hij zich vleijen, dat de Staten niet zouden dringen op hetgeen bij het eerste wegens het vervoeren van scheepsbouwstoffen was besproken: maar nooit zou de Koning de vaart op de Fransche eilanden, dewijl die in vredestijd verboden was, gedurenden den oorlog onverhinderd kunnen toelaten. — De aanmerking van RENDORP was zeer juist: „dat het geval des verbonds (*casus foederis*) nog onerkend, maar het beletten van het vervoeren van scheepsbouwstof eene openbare onregtvaardigheid was omtrent een traktaat, oorspronkelijk ten behoeve der Engelschen bedongen en eenmaal ten hunnen voordeele werkzaam geworden; en dat voorzeker alle poging, om zich over het een en ander te verstaan, vruchteloos zijn zou, indien men op geen onbelemmerden handel op de Fransche bezittingen, gedurende den oorlog, mogt hopen." — Eenige dagen later hervattede YORKE dit onderhoud, als ware het hem bij nadere overdenking voorgekomen, dat de Koning zich gemakkelijker zou betoonen omtrent gemelde vaart, bijaldien de Staat afzag van de stipte nakoming van het traktaat van 1674.

REN-

Rendorp hiervan zeer geringe verwachting betoonende, kwam de Ridder verder uit. „De Koning eischte, ten minste voor het tegenwoordige, geene volstrekte vernietiging van hetzelve of van de artikelen in verschil, maar, niet aandringende op den bijstand, dien hij vermeende te kunnen vorderen, en zoo min mogelijk de vaart op de Fransche bezittingen in Amerika belemmerende, kon hem de Republiek ook van haar' kant wel een wederkeerig blijk van genegenheid tot behoud der goede verstandhouding geven. Het punt van het vervoeren van scheepsbouwstoffen kon toch eene zaak van onderhandeling en schikking worden, gedurende welke onderhandelingen dat vervoer naar vijandelijke havens kon opgeschort blijven." — De bedenking, dat zulk eene onderhandeling het punt zelf op losse schroeven zou stellen, ten zij men tevens over eenig ander punt, den Engelschen even onbetwistbaar toekomende, zoo als de beruchte akte van scheepvaârt, wilde handelen, kon de Ridder niet ongegrond noemen. Rendorp verklaarde zich nogtans gezind, om van deze opening kennis te geven aan Lieden van invloed op 's Lands bestuur, maar verborg tevens zijne verwondering niet, dat de Ridder zelf daarover niet had gesproken met de Ministers van den Staat. „De stad van Amsterdam was daarin het meeste betrokken; men had gemeend, allereerst hare

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

denkwijze te moeten innemen: en onder de Regenten geene andere kennisfen hebbende, tot zoodanige opening meer gefchikt, had YORKE zich tot hem gewend."

In RENDORP's oordeel was het voorgeftelde zoo geheel verwerpelijk niet. Men was nog niet in ftaat, om zijn regt tegen geweld te handhaven; het voordeel van het vrij vervoer van fcheepsbouwftoffen kon in geene vergelijking komen met de winften van den algemeenen koophandel en de onbelemmerde vaart en handel op de Franfche bezittingen in Amerika; bij het beproeven van fchikkingen omtrent dit punt liet men het punt zelf nog niet los, wanneer men zulks tevens omtrent de akte van fcheepvaart had ondernomen; het laatfte zou wel zoo gewigtig zijn geweest, dat men bij de Franfchen het niet fterk dringen op het eerfte ligt kon verfchoond hebben; terwijl toch Frankrijk zeker was, dat geen onderftand aan Engeland verleend, en dat zijne bezittingen van alles voorzien zouden worden; en alzoo, eindelijk, zou de Republiek tijd winnen om zich te wapenen, terwijl men deze onderhandeling, naar eigen voeg, kon aanhouden of afbreken. — De Burgemeester E. DE VRIJ TEMMINK, die de onzijdigheid van het Gemeenebest tijdens den zevenjarigen oorlog met zoo veel beleids, als hoogst gelukkig

ge-

te Amsterdam, bij E. Maaskamp.

Mr. J. RENDORP,
Vryheer van Marquette
Burgemeester der Stad
Amsterdam.

Kok woord Rendorp p 160
[illegible]
[illegible]

te Amsterdam, by E. Maaskamp.

Digitized by Google

gevolg, had helpen bewaren, en thans in hoogen ouderdom nog al den invloed zijner ervarenis en braafheid genoot, was de man, aan wien RENDORP deze opening mededeelde, en wien hij tevens meende zijne gedachten daarover aannemelijk gemaakt te hebben. Hij vergenoegde zich dan ook met deszelfs verzekering van er met andere Leden der Regering over te zullen spreken en begaf zich weder voor eenige maanden buiten 's lands: doch vernam daarna, dat van deze onderhandeling niets was gekomen (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Gevolg der memorie van VAN WELDEREN.

Ten zelfden dage, toen de Graaf VAN WELDEREN aan den last van H. H. M. had voldaan door het overgeven eener memorie voor den Koning van Groot-Brittannie aan Lord SUFFOLK, deed deze Lord hem weten, bevel gezonden te hebben aan de Admiraliteit, om alle schepen, die geene scheepsmaterialen aan boord hadden, ten eerste te ontslaan, en orders te geven aan de Kommandanten van schepen, om zorgvuldig te vermijden van de zoodanige in het toekomende meer op te brengen; alsmede geschreven te hebben aan den Heer YORKE, om daarvan kennis te geven in Holland, en te gelijk te spreken over de aangehoudene sche-

(1) RENDORP *Memoriën* D. I. bl. 6—77.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

ſchepen met ſcheepsmaterialen geladen, zullende men voorſlaan, de vragt te betalen en de lading te koopen, uitgezonderd, wanneer het zou blijken, dat het Fransch eigendom was. — Bij het aannemen der memorie had dezelfde Lord reeds betuigd: „dat het hem leed deed, dat aan H. H. M. reden van klagten was gegeven; dat hij zich, zoo veel ſlechts mogelijk was, zou beijveren, om daaromtrent alle voldoening te geven en alle verdere redenen tot klagten te voorkomen, met herhaling van alle gedane verzekeringen wegens 's Konings gevoelens voor de Republiek (1)."

Alle die betuigingen nu mogten eenige waarde hebben voor de ſtaatkundige betrekkingen tot Engeland: zij waren geheel onvoldoende voor de zeevarende en handeldrijvende ingezetenen des Lands, die op geenen voet hoegenaamd hunne vaart in derzelver beſtemming verhinderd, noch hunne koopwaren tegen hunnen wil naar eene vreemde markt geſleept wilden hebben, als hetwelk vaart en handel van zelf zou verderven, en de ſchoone gelegenheid affnijden, om door het drijven van beide, overeenkomſtig de letter van het traktaat van 1674, ſchatten te winnen.

De

(1) Gen. Reſ. 1778. 5 Oct.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

De afgevaardigden van Vriesland ter Algemeene Staten droegen den 12den van wijnmaand voor, dat verscheiden kooplieden, boekhouders en reeders in hun Gewest, zich bij deszelfs Gedeputeerde Staten ten hoogste hadden beklaagd over de behandeling der Engelschen in het opbrengen van een groot aantal hunner schepen en over het nadeel, dat daaruit voor de natie moest voortspruiten, verzoekende daaromtrent de noodige voorziening. Het smeekschrift, waarin dit alles was vervat, werd door de afgevaardigden ter tafel van H. H. M. overgelegd, met dringend verzoek, dat op hetzelve behoorlijk acht geslagen en voor het belang dezer provincie en van deszelfs goede ingezetenen krachtdadiglijk gezorgd mogt worden: welk smeekschrift en voorstel tevens werden overgenomen door die van Holland en van Zeeland (1).

Vriesland brengt de klagt der ingezetenen bij H. H. M.

Weldra keerden verscheidene kooplieden van Dordrecht ook weder met hunne klagt: „ dat de gedane stap van H. H. M. geen algemeen gevolg had gehad ten hunnen voordeele; dat bij enkelde vrijlatingen van schepen aan geene schavergoeding was gedacht; en dat sommige, door ontronseling van het bootsvolk, niet hadden kunnen terug keeren; terwijl het verklaard oog-

Klagt der kooplieden van Dordrecht

(1) Gen. Res. 1778. 12 Oct.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

oogmerk om alles weg te nemen, wat met masten, deelen, hennep en dergelijke goederen voor Fransche havens was bevracht, tegen het bekende traktaat aanliep; weshalve zij om krachtdadige maatregelen en voorziening smeekten ter wegneming van deze klagten zoo over de geledene schade en de belemmering van vrije vaart en handel, als ter voorkoming van verdere bedreigde moeilijkheden, zoo als H. H. M. naar den aard der zake en het groot belang der ingezetenen zouden oordeelen te behooren."

Alsmede van Amsterdam en Rotterdam.

Gelijktijdig, en ter zake volkomen overeenstemmende, kwamen van de kooplieden van Rotterdam en van die van Amsterdam even dringende verzoekschriften in, welke gezamenlijk door de afgevaardigden van Holland, Vriesland en Zeeland werden overgenomen, terwijl ze, dien onverminderd, aan de gelastigden voor de zaken ter zee ten onderzoek werden aanbevolen, om na ingenomen raad van de Kollegiën der Admiraliteit, daarop te dienen van berigt (1).

Antwoord op last van Engeland.

Inmiddels had Lord SUFFOLK, op 's Konings last, aan den Grave VAN WELDEREN een schriftelijk antwoord gegeven op zijne memorie. „In hetzelve werden, uit 's Koningsnaam, alle ver-

(1) Gen. Res. 1778. 23 Oct.

verzekeringen van vriendschap aan de zijde van H. H. M. aangenaam verklaard en wederkeerig herhaald; ten gevolge dier gevoelens was bevel gegeven, alle schepen met *onschuldige* ladingen te ontslaan en aan den onschuldigen koophandel der onderdanen van H. H. M. geenen hinder toe te brengen. Voorts wenschte de Koning tot zelfs de allerminste reden van klagten te verwijderen, maar de onafscheidbare gevolgen van den oorlog maakten zulks onmogelijk. In denzelven bevond zich Z. M. ingewikkeld, zonder daartoe reden gegeven te hebben, en ten gevolge der listige en onregtvaardige handelingen van het Hof van Frankrijk, hetwelk Engelands wederspannige onderdanen voor onafhankelijke Staten had verklaard eeniglijk, om dat zij zelve goedgevonden hadden zich alzoo te noemen en de Mogendheden, die genegen mogten zijn, van hunnen opstand gebruik te maken, uit te noodigen, om zich bij hun verbond te voegen. Deze *aanval*, door het Hof van Frankrijk voorgesteld als eene natuurlijke handelwijze ter bevordering van zijnen eigen koophandel, was door het zenden eener vloot tot ondersteuning der wederspannigen gevolgd, en zulks voor dat de Koning van Groot-Brittannie eenigen stap had gedaan, dan alleen dien van zijnen Gezant van Parijs terug te roepen. Maar de Koning, met geheel

ver-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

verschillende grondbeginselen bezield, verklaarde stellig, dat, zelfs wanneer beweegredenen van zijne eigene verdediging en behoudenis hem zouden noodzaken, alle toevoer van scheeps- en oorlogsbehoeften naar de havens van Frankrijk te beletten, hij echter alle mogelijke achting zou betoonen voor de regten van H. H. M. en (zoo veel zulks doenlijk zou wezen) zich op de stiptste wijze houden aan de bepalingen en den zin der traktaten, die tusschen Hem en H. H. M. plaats hadden. Daar evenwel die oorlog plotsling was ontstaan en de onderdanen van H. H. M. daarvan geringe voorkennis droegen, zou Z. M. tegen eene billijke waardering de scheepsmaterialen koopen, zich aan boord hunner opgebragte schepen bevindende, voorts de vracht daarvan betalen en den eigenaars alle onvermijdelijke onkosten en schaden der aanhouding vergoeden, en tevens zijnen Gezant met last voorzien, om met de Ministers van de Republiek in onderhandeling te treden, ten einde voor 't vervolg eene schikking te maken volgens gronden van billijkheid en vriendschap, zoo als het tusschen zulke goede en oude Bondgenooten behoorlijk zou wezen. De artikelen dier verbindtenissen waren duidelijk en bepaald, en offschoon 's Konings gematigdheid en opregt verlangen om de rampen van den oorlog

zoo

zoo min mogelijk uit te breiden, hem tot nu toe hadden terug gehouden, in het vragen van de nakoming dier traktaten, zoo merkte evenwel Z. M. die verbindtenisfen thans niet minder verpligtende aan, dan voorheen; en zou hij noch verlangen noch toeftaan eenige vermindering van het wederzijdsch belang, hetwelk de beide natiën federt zoo lang had vereenigd, en hetwelk Z. M. alzins wenschte te vereeuwigen (1)."

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Onderhoud en voorflag van den Ridder YORKE.

De Ridder YORKE trad op den 2den van flagtmaand in het, door hem verzocht, onderhoud met de afgevaardigden van H. H. M. over den last, waarvan in de mondelijke en fchriftelijke antwoorden van Lord SUFFOLK aan onzen Gezant was gewag gemaakt. Hij deed mondelijk en gaf tevens fchriftelijk over eene voordragt van den volgenden, zakelijken, inhoud. „H. H. M. hadden in het bovengemeld fchriftelijk antwoord van een' der eerfte Secretarisfen van Staat van Z. M. de overtuigendfte blijken gezien van 's Konings vriendfchap. Z. M. onthield zich als nog, om H. H. M. aan te fpreken over den onderftand, welken de duidelijkfte en plegtigfte traktaten Hen zouden verpligten te verleenen op eene aanvraag

(1) Refol. van Holl. 1778. 27 Oct. Refol. Gen. 1778. 26 Oct.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

vraag van 's Konings zijde; zij waren het traktaat van 1678 en het afzonderlijk artikel van 1716. De Koning bepaalde zich voor het tegenwoordige tot het openleggen van den staat der zaken, van de beweegredenen van zijn gedrag, en van de verpligting, waarin Hij zich bevond, om te denken op eigene verdediging en het behoud zijner rijken. Met dat inzigt alleen had Z. M. hem gelast, aan H. H. M. voor te stellen, om wel in onderhoud te willen treden met zijnen Afgezant over de middelen, om in het minnelijke te schikken, hetgeen voor het vervolg voegzaam zou zijn ten aanzien van artikelen van handel, welke de Koning, zonder zich ter bescheidenheid van zijnen vijand te stellen, onmogelijk kon toelaten, dat deze gerustelijk bekwam. Het kon aan de schranderheid van H. H. M. niet ontgaan zijn, dat Lord SUFFOLK duidelijk had te kennen gegeven, dat de Koning opregt verlangde de traktaten te eerbiedigen, voor zoo ver zij niet strekten, om hem aan een dreigend gevaar bloot te stellen; dat het volstrekt zijn oogmerk niet was, om den handel van Holland met Frankrijk te storen, uitgezonderd krijgs- en scheepsbehoeften, en zulks zelfs met alle billijkheid, ja, mogt hij zeggen, met alle mogelijke edelmoedigheid. Indien dan H. H. M. besloten hadden, daarover met hem eene onder-

han

handeling te openen, zoo verklaarde hij zich daartoe gereed; tevens verzekerende, dat H. H. M. in hem, door 's Konings gevoelens gemagtigd en door een verblijf van zeven en twintig jaar alhier daartoe geschikt, alle mogelijke gemakkelijkheid zouden vinden; en zich vleijende, H. H. M. te overtuigen, dat, welk eene wending men ook daaraan wilde geven, het gedrag van zijn Hof gegrond was op regtvaardigheid, gematigdheid en op de noodzakelijkheid der omstandigheden. In afwachting van het besluit van H. H. M. op deze voordragt, durfde hij zich tevens van de billijkheid van H. H. M. en van derzelver vriendschap voor den Koning beloven, dat zij hunne onderdanen niet zouden magtigen, om onder konvooi naar Frankrijk scheepsbehoeften te zenden, die het gevaarlijkst voorwerp uitmaakten voor de veiligheid van Groot-Brittannie."

Berigt en raad van gelastigden van H. H. M. op de memorie van YORKE.

Zoo kwam dan nu regtstreeks ter bane, hetgeen omtrent voor acht maanden reeds zijdelings was geopperd aan den Heer RENDORP. — De memorie van den Engelschen Gezant werd voor alle de Gewesten overgenomen en inmiddels in handen van de afgevaardigden tot de zaken van de zee gesteld tot onderzoek en berigt.

Vier dagen later kwam het berigt, en de raad tevens op het voorgestelde van Vriesland bij de

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

inlevering van de klagten der ingezetenen, op de verzoekschriften der Dordrechtsche, Amsterdamsche en Rotterdamsche kooplieden, op den brief van Lord SUFFOLK aan den Grave VAN WELDEREN en op de memorie van den Ridder YORKE, bij H. H. M. in. Op alles ingenomen hebbende de bedenkingen en raad van de Gemagtigden uit de Kollegiën ter Admiraliteit, en na voorgaande mededeeling en overleg met den Stadhouder, was, met deszelfs goedvinden, het gevoelen der afgevaardigden: „dat het antwoord van Groot-Brittannie, bij den brief van Lord SUFFOLK, niet voldoende was bevonden aan hetgeen H. H. M. hadden moeten verwachten van de gegrondheid hunner klagten. Dat antwoord was wel minzaam opgesteld en verzekerde wel eene zucht, om de traktaten aan te kleven en de wederzijdsche belangen in het oog te houden: maar het gevolg daarvan werd maar al te sterk belet door het uitleggen van derzelver zin en meening naar eene conveniëntie, die op den nood van zelfsverdediging en zelfsbehoud gebouwd werd. Ook was dat antwoord, van den anderen kant, zeer steil in het vermelden van een genomen besluit, om den toevoer van scheepsbehoeften zoo wel, als van krijgstuig, aan 's Konings partijen te beletten. — Evenwel was de regel *vrij schip, vrij goed*

ner.

nergens in dat antwoord als schadelijk voor 's Konings belangen beschreven, maar zelfs in het beloofde ontslag der opgebragte schepen toegelaten. Ook kon dezelve niet geacht worden begrepen te zijn onder de voorwerpen van schikking, waaromtrent de Afgezant van Z. M. gelast zou worden. Deze onderhandeling werd daardoor natuurlijk bepaald tot het punt, waarin men meende, van de letter des traktaats van 1674 te mogen afwijken, namelijk den vervoer van scheepsmaterialen voor het vervolg, dien men wilde beletten. Alzoo zou de schikking, in de eerste plaats, moeten gaan over de bepaling, welke goederen daaronder waren te rekenen; en, in de tweede, hoe te handelen met de scheepsmaterialen, die op de reize naar Frankrijk in de schepen zouden worden bevonden, omtrent welke eene overneming tegen betaling, waartoe Z. M. omtrent de reeds opgebragte verklaarde bereid te zijn, en die in den vorigen oorlog ook was voorgesteld, met de daad eene nadere aankleving aan de traktaten en eene mindere belediging zijn zou, dan de verbeurdverklaringen, waaraan de contrabanden onderhevig waren. Maar daarin juist was het onvoldoende van dat antwoord gelegen, dat Z. M. dien toevoer aan Frankrijk wilde beletten, en daarvan afhankelijk maakte zijne besluiten omtrent

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

het voorledene en toekomende; en het ontflag der opgebragte fchepen bepaalde tot niet fchadende ladingen (*cargaisons innocentes*), en de vrijheid, welke men den handel wilde laten, tot een' onfchadelijken (*commerce innocent*); terwijl van de fcheepsbehoeften werd gezegd, dat die niet zouden vrijgegeven worden, maar belet dat dezelve naar Frankrijk werden gevoerd.

„Hierop alleen lettende, zonder te hechten op de bijzondere uitdrukking, in het antwoord voorkomende, van de fchepen en de officieren van Z. M., terwijl nergens van kommisfievaarders werd gewaagd, hetwelk altijd voor uitvlugten vatbaar was (die evenwel in de uitdrukking van 's Konings gezindheid niet mogten worden veronderfteld) was er overvloedige ftof, om bij wederantwoord te betogen, dat de eenige grondflag van alles was *conveniëntie*, die wel de grond was van alle traktaten, doch, na derzelver fluiting, moest ondergefchikt blijven aan de duidelijke bedingen derzelve, en vooral in traktaten, bepalende wat in oorlogstijden zal plaats hebben, niet kon worden geholpen of gewettigd door het bijbrengen van de noodzaaklijkheid uit den oorlog fpruitende of van noodige zelfsverdediging of zelfsbehoud; en om verder op die gronden het goed regt van den Staat tot eene

vrije

vrije vaart, ook met ſcheepsbehoeften, aan te toonen en ſtaande te houden. — Maar de groote vraag ſcheen te wezen, hoe men het waar belang van het Gemeenebest hierin op het best zou behartigen.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

„ De ondervinding had geleerd, hoe moeilijk het ware, dit waarachtig grondbeginſel te doen ſmaken aan den geen, die daaraan meende zijne verdediging en behoud op te offeren. De laatſte oorlog tusſchen de Engelſchen en Franſchen had doen zien, van hoe weinig kracht de bondigſte redeneringen daarover waren, toen men ruim zes jaren lang met onvruchtbare vertogen en onderhandelingen had geſleten, terwijl inmiddels de genomene ſchepen waren gebleven, waar zij zich bevonden, zoodat zelfs een laat en ontijdig ontſlag wel eens ſchadelijker was geworden, dan derzelver gereede verbeurdverklaring zou geweest zijn; terwijl men eindelijk er nog toe had moeten komen, om zijn goed regt voor een' tijd te laten ſlapen, en maatregelen, meer van kloekzinnigheid, dan tot handhaving van regt, te nemen; in welke tijden vele zaken te gelijk in geſchil waren getrokken, bijzonder de regel *van vrij ſchip, vrij goed*, waarbij de zeevaart van den Staat kon worden gezegd te ſtaan of te vallen.

„ Thans ſcheen de opoffering van het (*emploi*) gebruik van het regt van vrije vaart omtrent

 wei-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

weinige ſpeciën te zullen kunnen voldoen, om zich te verzekeren van het dadelijk ontſlag van zoo vele en kostbare ſchepen, als reeds waren opgebragt, en van eene vrije geruste vaart en handel, midden in den oorlog; althans in zoo verre, dat dezelve onder beſcherming van 's Lands ſchepen tegen allen onbehoorlijken aanſtoot zouden gedekt zijn; terwijl zulks, zoo men niet alleen zijn regt, maar ook de oefening daarvan tot het uiterſte wilde vasthouden, niet te verwachten ſcheen te zijn.

„ Evenwel geen oogmerk hoegenaamd hebbende, om het goed regt aan het begrip eener vreemde Mogendheid op te offeren, kon men niet aanraden, om in eene onderhandeling te treden, waarvan men al het gevolg inzag, en waarbij men kon ſchijnen te beſchikken over het goed en den eigendom niet alleen van 's Lands ingezetenen, maar ook van vreemden, die het hunne in derzelver ſchepen betrouwd hadden, en mede te werken tot maatregelen, welke men zich in Engeland kon veroorloven en de Republiek kon laten aanzien, maar die H. H. M. toch niet ſchenen te kunnen goedkeuren, maar wel ernſtig te moeten afkeuren en tegengaan.

„ Al wat men voor het vervolg zou vastſtellen, zou toch eene vermindering zijn van het regt bij het traktaat van 1674 voor 's Lands in-

ingezetenen verkregen, en, in onderhandeling tredende, zou men toch vooraf moeten vastſtellen, wat men zou kunnen laten glijden, wilde men niet zulk eene onderhandeling tot onzekerheid en nadeel van den handel openhouden; terwijl de Staat zelf dadelijk eenige bepaling kon daarſtellen in afwachting, wat men in Engeland verder doen zou. Werd daarin genoegen genomen door Z. M., en had dit het ontſlag der ſchepen en het bevel, om de vaart van den Staat onbelemmerd te laten, ten gevolge, dan was het oogmerk bereikt. Had dit niet plaats, werden er geene oplettendheden voor de regten van H. H. M. betoond; men zou ten minſte alhier het genoegen hebben van, alvorens tot middelen van kracht te beſluiten, die van toegevendheid te hebben beproefd, en daarna moeten overwegen, — of liever al terſtond doen overwegen, — hoe de vrije vaart en handel, waarvan H. H. M. in geenen deele konden afzien, krachtdadiglijk zouden kunnen worden beſchermd, en de eer en vrijheid van den Staat gehandhaafd, bijaldien men in Engeland mogt weigeren of uitſtellen, door het ontſlag der opgebragte ſchepen regt te doen, en voortgaan met de ſcheepvaart aan te randen.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

„Men kon en behoorde dan eene proef te nemen, of niet alle onderzoek over den uitvoer

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

van scheepsbehoeften zou kunnen worden vermijd door eenvoudig, nu in het begin van den oorlog tusschen Groot-Brittannie en Frankrijk, te doen hetgeen, waarmede men in den vorigen oorlog had geëindigd, wanneer men bij geheime besluiten van den 1sten van wijnmaand en den 4den van slagtmaand 1762 had goedgevonden, geen geleide te verleenen voor masten en hout, tot het bouwen van schepen van oorlog vereischt; met dat gelukkig gevolg, dat de verdere onaangenaamheden voor dien tijd en tot dat de voorloopige vredespunten geteekend waren, en deze geheime besluiten van H. H. M. op den 8sten van wintermaand diens jaars waren ingetrokken, voorkomen waren geworden (1).

„Men zou dan daartoe alle de noodige orders en voorzieningen hebben te geven en te maken, en dien overeenkomstig aan den Graaf VAN WELDEREN te schrijven, en hem het antwoord aan Lord SUFFOLK in de pen te geven."

De

(1) Het voorgevallene met den Zeekapitein S. DEDEL (zie D. II. bl. 174—176.) had aanleiding gegeven tot het nemen van dit geheime besluit. (Secr. Resol. van Holl. D. XIII. bl. 94 en 95.) In het begin van slagtmaand werden de praeliminairen geteekend te Parijs; (zie D. II. bl. 167.) Er was alzoo naauwelijks eenige tijd geweest voor de werking van hetzelve besluit, hetgeen dan ook, daar ter plaatse, niet eens is vermeld geworden.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

De afgevaardigden der Gewesten namen aan, zich ter dezer zake nader te zullen verklaren; die van Zeeland alleen namen het geheele berigt over, om in de hunnen breeder overwogen te worden (1).

Aanmerking van Zeeland tegen het dreigend slot in dit advies.

Het besluit door de Staten van Zeeland hierover uitgebragt, strekte, om, uit aanmerking van het zoo nabij zijnde uitgaan van het, bevorens bepaald, geleide, wel ten spoedigste met de overige Bondgenooten het slot des berigts vast te stellen, doch met aflating van hetgeen daarbij aangeraden was, om te overwegen, hoe de vrije vaart en handel krachtdadig beschermd en de eer van den Staat gehandhaafd zou kunnen worden, bijaldien men in Engeland weigeren of verwijlen mogt, om aan het Gemeenebest regt te doen; zijnde men in Zeeland van begrip, dat zulks altijd tijdig genoeg zou kunnen geschieden, wanneer zoodanige weigering of verwijl plaats had; daar integendeel het vroeger aanleggen van overwegingen daarvan, niet alleen als eene te sterke bedreiging, maar ook als een te gering vertrouwen op de gedane verzekeringen van Zr. Ms. geneigdheid tot het onderhouden van vriendschap, zou kunnen worden aangezien (2).

Al-

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1778. 2 en 6 Nov.

(2) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1778. 13 Nov.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Alvorens de gevoelens der overige Gewesten waren ingekomen, werden H. H. M. aangeloopen met verzoekschriften van verscheidene schippers, varende op koopvaardijschepen onder de vlag van den Staat, en kooplieden, reeders en verzekeraars ter beurze van Amsterdam.

Klagten van schippers over Engelsch geweld en vertraging van konvooi.

De schippers klaagden over de moedwillige schennis der Engelschen van plegtige traktaten, waardoor zij zich op de hardste wijze zagen te kort gedaan, daar vele schepen ten onbruik waren liggende in de Engelsche havens; dat verscheidene schepen reeds vijandelijk waren aangetast, eene menigte schepen geplunderd, ja zekere schipper op zijn eigen dek, tot schande der gansche Republiek, was doodgeschoten; dat er ook verscheidene schepen in Texel lagen te wachten op konvooi, blootgesteld aan alle de gevaren der winterstormen; waarvan zij de akeligste gevolgen vertoonden, smeekende om de aanwending der krachtigste maatregelen ter bescherming van handel en zeevaart, waaraan zij, benevens het grootste getal der ingezetenen van Amsterdam, zoo wel als van Vriesland en Zeeland, tot nu toe hun bestaan waren schuldig geweest (1).

De

(1) Gen. Res. 1778. 16 Nov.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Adres van Amsterdamsche kooplieden aan H. H. M.

De Amsterdamsche kooplieden gaven te kennen, door den inhoud van den brief van Lord SUFFOLK van den 19den van wijnmaand, in de noodzaaklijkheid gebragt te zijn, om aan H. H. M. voor te dragen het bezwaar, dat daarin voor 's Lands handel in het gemeen gelegen was. In dat antwoord op de memorie van onzen Gezant was toch niet voldaan aan de ingebragte klagten, waarop zij een onverwijld ontslag van schepen en ladingen door den Koning van Engeland, uit kracht der traktaten, hadden verwacht. Integendeel toonde het feitelijk beletten der vervoering van scheepsbehoeften, en het aanvangen van onderhandelingen daarover, een stellig voornemen, om de vrije vaart en handel aan banden te leggen. Zij behoefden niet in het breede aan H. H. M. het gevaar te ontwikkelen, ingevalle men slechts iets van zijn wettig verkregen regt liet slippen. Zij hoopten en verwachteden van derzelver wijsheid, dat H. H. M. zich in geene onderhandelingen met Engeland zouden inlaten noch eenige andere maatregels zouden gedogen, waardoor direkt of indirekt in het allerminste van de letter en ware meening van het traktaat van 1674 zou worden afgegaan, maar integendeel hetzelve in alle zijne leden en deelen inroepen en door alle pogingen en middelen handhaven. Zij smeekten dan ook, om

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

om de noodige en genoegzame befcherming van 's Lands handel, en wel bijzonder van de fchepen met fcheepsmaterialen bevracht en aan het grootst gevaar blootgefteld. Hetgeen H. H. M. eens, in het laatst van 1762, daaromtrent anders hadden befloten onder geheel andere omftandigheden van eenen haast geëindigden oorlog, en terwijl men de vredespunten fchier onderteekend zag, was toch van geene toepasfing bij den aanvang van eenen onberekenbaren krijg; terwijl de tak van handel in fcheepsmaterialen niets minder dan een gering voorwerp was van 's Lands geheelen handel, die in geenen tak kon lijden, zonder zulks algemeen te gevoelen, en wiens tegenwoordige Staat de fchade van een' zoo aanzienlijken tak niet gedoogde. Eindelijk had Lord SUFFOLK zelf erkend, dat het weggenomene zou kunnen worden terug gegeven, als zijnde de bevelen tot het vervoer van fcheepsmaterialen alhier gegeven en uitgevoerd, toen men zich nog had meenen te bevinden in eenen tijd van volkomen vrede tusfchen Frankrijk en Engeland. Ten gevolge van dit alles was het flot aandrang op krachtige befcherming (1).

Ook bij Holland.

Deze, van alle raadplegingen wel onderrigte, kooplieden gaven tevens aan de Staten van Holland kennis van de inlevering en den in-

(1) Gen. Ref. 1778. 17 Nov.

inhoud van dit en van hunne twee vorige ſmeekſchriften aan H. H. M., met de bede, dat H. Ed. Gr. M. zulks met hunne oplettendheid geliefden te verwaardigen en met hunne tusſchenkomst alzins te onderſteunen.

Eene bezending kooplieden bij den Stadhouder.

Gelijk men ten tijde der Vrouwe-Gouvernante zich meermalen, met meer aandrang dan beſcheidenheid, tot Hare Koninklijke Hoogheid tevens had vervoegd, wanneer men zich gewend had tot de Algemeene Staten en die van Holland in het bijzonder, en daardoor voor het oog der natie de vertooning gemaakt, als hing alles eeniglijk van Haren eigen wil en inzigten af; zoo hadden ook nu de kooplieden zich tot Zijne Hoogheid vervoegd, wanneer zij op den 23ſten van wijnmaand hun verzoekſchrift aan H. H. M. ſtonden in te leveren, en herhaalden zij zulks thans weder. Aan het hoofd eener bezending, daartoe in eene vereenigde vergadering van kooplieden uit onderſcheidene ſteden benoemd, ſtond dezelfde DE NEUFVILLE, die in den heimelijken handel tusſchen den Amerikaanſchen Gemagtigden en de Burgemeesteren van Amſterdam gebruikt werd. Hij deed eene aanſpraak aan den Vorst uit een geſchrift, hetwelk hij ook aan Hoogstdenzelven overgaf, zijnde van dezen hoofdzakelijken inhoud. „ Hoe kort geleden Z. H. aan gemagtigden uit de kooplieden van Amſterdam gehoor

Aanſpraak van J. DE NEUFVILLE aan Z. H.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

hoor verleend en onderfteuning toegezegd had, vonden zich de vereenigde kooplieden van de voornaamfte handelfteden van Holland andermaal gedrongen, toevlugt tot Z. H. te nemen. Waren zij te voren ontzet geweest over het gedrag der Engelfche koningsfchepen en kommisfievaarders, thans waren zij getroffen over het gedrag van het Engelsch Ministerie, en fchroomden dan niet, op nieuw fteun te zoeken bij Z. H., en ten nadruklijkfte Hoogstdeszelfs krachtdadige befcherming in te roepen. Het antwoord van het Engelfche Hof was ftrijdig met het regt en de vrijheid van handel, aan hen bij traktaten verleend, waartegen hetzelfde Hof zich niet fchaamde een regt van conveniëntie over te ftellen, welks willekeur alle traktaten ontzenuwde, en hun geluk van de eigenzinnigheid eens nabuurs deed afhangen. Wie zou zich dan verwonderen over hun beklag? wie moest niet ijzen voor de gevolgen, die de handel had te verwachten van zulk een ongerijmd regt? De geheele handel toch fteunde op de trouw der traktaten, die, alom bekend zijnde, tevens de gronden waren, waarop andere volkeren hunne goederen toevertrouwden aan de vrijheid van onze vlag. Men had reeds vernomen, dat de Engelfchen toegevender waren jegens andere volkeren, met wien zij geene traktaten hadden, maar die zich, op

op het regt der natuur en der volkeren alleen afgaande, krachtiger hadden doen hooren; en zoude men dan niet sterker voor een nog grooter regt, spreken; en zoude men dan geen goed gevolg van ernstiger vertogen verwachten? Men verzocht dus de veel vermogende medewerking van Z. H. tot de maatregelen, welke men vertrouwde, dat H. H. M. op de ingebragte klagten zouden nemen. Allernadruklijkst meende men hierbij te mogen verzoeken, dat daarmede alle mogelijke spoed wierd gemaakt, daar men blijken had van door de Engelschen slechts met woorden te worden opgehouden, wijl het verleend ontslag van eenige schepen zoo traag mogelijk werd uitgevoerd. Tevens wendde men zich tot Z. H. als Admiraal-Generaal. Immers eene geringe boot, onder de vlag van den Staat, ten onregte genomen, zou Hoogstdeszelfs oplettendheid niet ontglippen; en hoe vele schepen, hoe groote schatten, aan de veiligheid van die vlag toevertrouwd, waren thans aan de onderdanen van den Staat ontweldigd? Die schepen lagen nog bij menigte in verscheidene havens van Engeland; en al werden ze nu alle, zelfs dadelijk, ontslagen, zoo scheen echter de voorzigtigheid te vorderen, dat men voor verdere aanrandingen waakte. Men herinnerde zich nog de millioenen schats, om-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

trent den jare 1758 verloren, en toen door het voortduren van den oorlog veel grooter geworden, dan men had kunnen berekenen. Dit toch moest men wenschen, om daarvan eens voor altijd bevrijd te zijn. Daartoe waren geresolveerde oorlogschepen noodig, oorlogschepen, gelijk er reeds ter beschikking van Z. H. den Opper-Admiraal volkomen gereed lagen, om, met den noodigen last voorzien, binnen weinige dagen bij voorraad ter plaatse, waar de nood het hoogste was, den handel te beschermen. Mogten dan toch de reeds verleende konvooijen niet langer worden opgehouden! Dit hing in deze omstandigheid van Z. H. alleen af, met de vermeerdering en verdubbeling der equipagie tevens. En zou men dan geene voldoening van geleden onregt erlangen? Zou het mishandelen ongestoord blijven voortduren? Neen, de edelmoedige Vorst zou hun dit niet ten kwade duiden; van zijne hand verwachtte, eischte men de bescherming van regten en voorregten. Hierdoor zouden duizenden en tienduizenden welvaren, die met het verval van den handel ten gronde zouden gaan. Ja, men kon niet zonder ontroering denken aan de jammerlijke gevolgen, welke het gemis der vrije scheepvaart zou na zich slepen. Mogt dan eenmaal derzelver gevaar de aandoening van Z. D. H. opwekken; daar toch de vrije scheepvaart

vaart aan Hoogstdenzelven even zeer bekend was als de zenuw van den Staat en deszelfs grootste rijkdom. Het was voorzeker het tegenwoordig eigenbelang, hetgeen dus deed spreken, maar daarbij tevens dat der nakomelingen. Het zwijgen bij deze gelegenheid zou de nagedachtenis bij den nazaat aan verwijt blootstellen; een verwijt, dat alsdan de ooren van Zr. D. Hs. vorstelijke sprulten, misschien te laat om van vrucht te zijn, zou kunnen vermoeijen. Dit was het juiste tijdstip, waarin men zich voor het tegenwoordige en toekomende tegen de willekeurige handelingen der Engelschen kon beveiligen en den bloei van den handel verzekeren. Mogt men daarvoor Z. D. H. danken! Mogt de nazaat den geëerden Erfstadhouder WILLEM V voor de herstelde vrijheid ter zee te danken hebben! Zoo zegende de Algoede Z. D. H. enz. (1)."

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Naauwelijks was het gehoor afgeloopen, of deze aanspraak werd alom in druk verkocht, waarbij men tevens vermeldde, hetgeen de Vorst zakelijk had geantwoord: „ dat Hoogstdenzelven de koophandel en zeevaart zeer ter harte gingen; dat reeds eene aanvraag voor twee en dertig oorlogschepen tegen het voorjaar was ge-

Antwoord van Z. H. aan de bezending van kooplieden.

(1) Jaarb. 1778. bl. 1423 en 1433.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

gedaan, en dat men trachten zou den kooplieden alle mogelijke voldoening en genoegen te geven."

De bezending begaf zich, terstond na dit gehoor, naar het logement van de afgevaardigden van Amsterdam tot de Vergadering van Holland, bij wien zij, na gedaan verslag van haar wedervaren, op het minzaamst bejegend en ten middagmaal ontvangen werd (1).

Gevoeligheid van den Prins over deze stappen.

Intusschen was Z. H. deels verontwaardigd, deels bedroefd over de taal der kooplieden, zoo geheel passende nevens derzelver aanspraak, in 1757 aan zijne Vrouwe Moeder gedaan. Men klaagde, in zijn oog, te onregt over schennis van het traktaat van 1674, zoo lang men zelf dat van 1663 tegen den sluikhandel op de Noord-Amerikaansche koloniën verbrak. Zoo ook was het onzin, in zijn oordeel, van gereed liggende oorlogschepen te spreken, en als of het alleen van Z. H. afhing konvooijen te verleenen en equipagiën te verdubbelen. Meenende, dat de Amsterdamsche kooplieden niet onkundig konden zijn, aan wien het was toe te kennen, dat zijne zoo dikwijls herhaalde drangredenen ter verbetering der zeemagt zonder eenig gevolg wa-

(1) Jaarb. 1778. bl. 1439. Bij den schrijver der Jaarboeken is dit gehoor verkeerdelijk op 23 Oct. gesteld, daar het eerst op den, door ons aangewezen, tijd plaats had.

waren gebleven, beschouwde Z. H. dezen stap als met het oogmerk gedaan, om de natie tegen hem in te nemen, door haar in het denkbeeld te brengen, als ware hij zelf de oorzaak der steeds aanhoudende werkeloosheid ter 's Lands verdediging, en ontaard genoeg, om met genoegen de nadeelen van zeevaart en koophandel aan te zien; waartegen Z. H. zich op den Alwetenden, als getuige zijner dagelijksche beden voor 's Lands vrede en welvaart, durfde beroepen, onder een vernieuwd gebed om derzelver verhooring en om verijdeling aller pogingen, die in het werk gesteld werden om het vaderland van deszelfs voorregten en zegeningen te ontzetten (1). — Het moge in diervoege geweest zijn, dat Z. H. zich afzonderlijk bij zijne vrienden uitede; ware zijn antwoord aan de bezending in dien zelfden toon gegeven, men zou hetzelve niet, gelijk nu gedaan werd, als eene ijdele betuiging geminacht hebben.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Holland vereenigt zich met het Generaliteits-rapport.

Ter Staatsvergadering van Holland werd ten zelfden dage, als aldaar het verzoekschrift van kooplieden, reeders en verzekeraars ter beurze der stad Amsterdam ter tafel kwam, goedgevon-

(1) VAN DER AA, *Leven van* WILLEM V. D. II. bl. 329—332, en *Geschied. der Vereen. Nederl.*, D IV. bl. 248.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

vonden en verstaan de afgevaardigden ter Generaliteit te magtigen, om het Generaliteitsrapport van den 6den derzelve maand te helpen brengen ten besluite.

Tegenverklaring der afgevaardigden van Amsterdam.

De afgevaardigden van Amsterdam deden, ingevolge van hunnen bijzonderen last eene tegenverklaring op dit besluit, zich, met betrekking tot de gronden daarvan, beroepende op een stadsbesluit, door hen tevens daarbij overgelegd, en betuigende, voor hunne rekening en verantwoording niet te willen nemen de verderflijke gevolgen, die voor den lande uit deze handelwijze, naar hun oordeel, waren te voorzien.

Amsterdams raadsbesluit in dezer zake.

Juist daags te voren was door Kommissarissen van den Raad van Amsterdam in denzelven Raad rapport uitgebragt over dat der Generaliteit. Hetzelve hield dezen gang. „In plaats van op het voetspoor van vorige tijden aan te raden, om op het spoedigste alle vermogens in het werk te stellen, ten einde den handel krachtdadig te beschermen en het ontslag der opgebragte schepen te doen volgen, hadden de Gekommitteerden van de Kollegiën ter Admiraliteit, volgens het voorschr. Generaliteitsrapport, alsmede naderhand in het Hollandsche besogne, geraden, dat de eisch, door den Heer YORKE gedaan, dat H. H. M. de handeldrijvende ingezetenen dezer landen

niet

niet verder zouden magtigen, om fcheepsbouwftoffen onder geleide naar Frankrijk te vervoeren, met de daad behoorde te worden ingewilligd door het nemen van een befluit, dat tot nader order geene fchepen onder geleide zouden worden genomen, die geheel of gedeeltelijk waren beladen met ongezaagd hout, tot het bouwen van fchepen van oorlog vereischt, als masten, krommers, knien en zware balken, als zullende daardoor het ontflag der opgebragte fchepen waarfchijnlijk worden bewerkt; waarna eerst, ingeval van het mislukken dier verwachting, middelen zouden behooren worden te werk gefteld, om de vrije vaart en handel te befchermen en de eer van den Staat te handhaven. — De afgevaardigden dezer ftad hadden in dat befogne daartegen te vergeefs ingebragt, dat men alzoo zou beginnen met het traktaat van 1674 den bodem in te flaan en den handel afhankelijk te maken van het goeddunken van Engeland; dat het ontflag der fchepen tegen dien prijs min verkiezelijk was, dan derzelver opoffering en het behoud van het regt der vrije vaart; fchoon daartegen door de Gekommitteerden van de Kollegiën der Admiraliteit alleen had kunnen worden aangevoerd, dat het fcheepstimmerhout geen groot objekt zou zijn in vergelijking van de artikelen, die men onder-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

ſtelde daardoor te zullen behouden; als of de onderſcheidene artikelen van den handel in geen onderling verband ſtonden, en het regt van *vrij ſchip*, *vrij goed* in één artikel opgegeven, in andere opzigten beter tegen willekeur zou kunnen worden gehandhaafd. — Het was, in hunne oogen, eene tegenſtrijdigheid, huiverig te zijn voor alle onderhandeling, om dat alle toegevendheid daarbij eene krenking zou zijn van het, bij het voorſchr. traktaat verkregen, regt, en dadelijk eene krenking toe te ſtaan, die uitdrukkelijk door den Koning begeerd was; en zulks eeniglijk op grond zijner conveniëntie, die eene openlijke verbreking der goede trouw, met opoffering van de eer en onafhankelijkheid des lands, vorderde. — Van zulk eene toegevendheid was geen voorbeeld in de registers van den Staat, want het aangehaalde van 1762 was ſlechts eene korte opſchorting geweest van het konvooi en onder andere omſtandigheden. — Zulk eene toegevendheid zou nu ook minder dan ooit te pas komen, gemerkt den toeſtand, waarin Engeland zich thans bevond, vergeleken met dien, waarin men toen, gedurende den ganſchen oorlog van dat Rijk met Frankrijk, had volgehouden op de nakoming van het traktaat te dringen. — Alle Zeemogendheden hadden thans een gemeen belang met dezen Staat,

Staat, inzonderheid de Noordsche, dat toch de mededinging der ingezetenen van dit land in het afhalen der Noordsche produkten niet wierd afgesloten en Engeland daarvan den uitsluitenden handel kreeg; terwijl de Zuidelijke reden hadden, om met de Republiek eene gemeene zaak te maken tot het bewaren der vrije zeevaart. — Ook was in het Generaliteits rapport een diep stilzwijgen gehouden omtrent hetgeen wegens den onderstand aan den Koning volgens het traktaat van 1678 zou kunnen gevraagd worden, hetwelk als eene erkentenis van het daarover reeds geopperde, zoo door Lord SUFFOLK als door den Ridder YORKE, zou kunnen aangemerkt worden. Daar alles, volgens het antwoord van Lord SUFFOLK, een gevolg was van de geschillen over Noord-Amerika, was de letter van dat traktaat tegen zulk eene onderstelling. — Schoon nu geene overstemming kon plaats hebben in deze geheele zaak, waarin, naar hun oordeel, de regten van 's lands ingezetenen, op plegtige traktaten gegrond, stonden verkort te worden, had men evenwel den dag gesteld, om van de overwegingen over het voorschr. rapport eene afkomst te maken onder voorwendsel, dat het niet het traktaat, maar de, door de ingezetenen gevraagde, bescherming gold, welke bij meerderheid van stemmen kon worden ge-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

geweigerd, mits zulks maar niet geschiedde als het gevolg eener onderhandeling. — Voorzeker zou zich de Raad niet bevoegd oordeelen, om aan zulke scherpzinnige en ongegronde onderscheidingen de hand te leenen ter verkorting van regten en vrijheden, altijd als onschendbaar geacht, maar wel willen verklaren, dat de weigering dier bescherming in een besluit, bij meerderheid genomen, door denzelven voor eene overtreding werd gehouden van de grondwetten van den Lande, waarna de Raad zich ook zou moeten regelen bij de aanstaande raadplegingen over het dragen der lasten van den Staat, die eeniglijk opgebragt werden, om de regten en vrijheden in het algemeen met alle vermogens te beschermen. — Doch mogt de Raad zich vleijen, dat de zaak tot dat uiterste niet zou komen, maar integendeel daarheen worden gestuurd, dat konvooijen van vereischte sterkte spoedig werden gereed gemaakt, en mogt men dan oordeelen, dat die konvooijen eenigen tijd moesten worden opgeschort, omdat er geene oorlogschepen ten genoegzamen getale bij de hand zouden zijn, om krachtdadige bescherming te geven, zonder de vlag van den Staat aan oneer en de oorlogschepen, zoo wel als die der kooplieden, aan wegneming en opbrenging bloot te stellen, dan zou zich

zich de Raad niet kunnen willen verzetten tegen eene korttijdige opschorting, mits deze reden klaar en duidelijk in het besluit wierd uitgedrukt en het geleide met allen mogelijken spoed toegezegd. — Voor het overige zoude moeten worden gedrongen, dat het antwoord aan Engeland mogt bevatten eene wederlegging der onderstelling van de gehoudenheid der Republiek tot eenigen onderstand, zoo wel als de weigering van alle onderhandeling over eenige, hoe ook genaamde, verandering in het traktaat van 1674; met vernieuwden aandrang vooral op het kost- en schadeloos ontslag der genomene schepen. Bijaldien, ondanks al het aangevoerde, een daarmede strijdig besluit bij meerderheid mogt worden genomen, in dat geval zouden de afgevaardigden daartegen hebben te protesteren en dit besluit van den Raad in de registers van H. E. Gr. M. te doen inlijven. — Met welk rapport hunner Kommissarissen Burgemeesteren en Vroedschappen zich volkomen hadden vereenigd."

Tegenaanteekeningen ter Vergadering van Holland voorbehouden.

Dit protest wegens Amsterdam uitgebragt zijnde, behielden de Heeren van de Ridderschap en Edelen aan zich, alsmede de Heeren afgevaardigden der steden Dordrecht, Haarlem, Delft, Leijden, Gouda en alle de volgende Leden aan derzelver zenders voor, om daarop

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

op zoodanig eene tegenverklaring te laten doen, als zij te rade zouden worden (1).

Alzoo dan werd Amſterdam geheel alleen gelaten in de Vergadering van Holland, en bleef het zulks in het gansche ligchaam der Republiek; maar was het die ſtad ook alleen, wier Burgemeesteren heimelijk voorbereidende onderhandelingen met Noord-Amerika hadden aangenomen, hetwelk, toen nog onbekend, de oplosſing bevattede van het raadſel dezer, in het oog loopende, zonderlingheid, bij de gave vereeniging van alle de Staten der provinciën overeenkomſtig het uitgebragt Generaliteitsrapport (2).

Het Generaliteits rapport eenstemmig ten besluite gebragt bij H. H. M.

Den dag daarna werd hetzelve volkomen ten beſluite gebragt door de afgevaardigden van Holland, Utrecht, Vriesland en Stad-en-Lande op uitdrukkelijken last hunner Staten, door die van Overijsſel, ſchoon nog ongelast, en door die van Zeeland onder vasthouding aan het vroeger aangemerkte op het punt van overweging: „hoe zich in ſtaat te ſtellen tot handhaving van regt en vrijheid." Ten gevolge van dit eenparig beſluit werd de Graaf VAN WELDEREN gelast, tot wederantwoord op den brief van Lord SUFFOLK van den

(1) Secr. Reſol. van Holland D. XIII. bl. 455—464.

(2) Zie KLUIT *Iets over den Engelſchen Oorlog* bl. 65—68.

den 19den van wijnmaand op de voegzaamſte wijze te vertoonen: „dat H. H. M. zeer gevoelig waren aan de betuigingen van Zr. Ms. vriendſchap voor dezen Staat, in dien brief vervat, en aan de verklaring van Zr. Ms. gereedheid tot ontſlag van de opgebragte Nederlandſche ſchepen; dat H. H. M. het gevolg daarvan met zeer veel genoegen te gemoet zagen, zoo wel als van de orders, die het Z. M. had behaagd aan Hoogstdeszelfs officieren, waaronder H. H. M. vertrouwden, dat ook de partikuliere kommisſievaarders of kapers zouden begrepen zijn, te willen geven om voortaan aan de ſchepen van hunne onderdanen geen belet of hinder toe te brengen; — dan dat H. H. M., gezien hebbende de uitzondering van het een en ander omtrent ſchepen met ſcheepsbouwſtoffen geladen, op geenerlei wijze konden toeſtemmen in eene overneming van de opgebragte ladingen van die natuur tegen betaling van de waarde; — dezelve niet zijnde het eigendom van H. H. M. konden zij daarover geene ſchikkingen maken, maar moesten zij ten ſterkſte op het ontſlag en de overgave aan de eigenaars dringen, die dan daarover konden beſchikken, zoo als zij zouden meenen te behooren. — Ook konden H. H. M. niet zien, dat eenige ſchikking voor het vervolg vereischt zou worden, of

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Last aan den Graaf VAN WELDEREN.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

of dat men van hen kon vergen, door nieuwe schikkingen af te gaan van het regt hunner ingezetenen, uit klare verbonden geboren, waarvan het rijk van Groot-Brittannie en deszelfs onderdanen op zijn' tijd hadden genot gehad; zoo dat zij vertrouwden, dat Z. M. hun zou ten goede houden, dat zij zich van eenige onderhandeling daarover met zijnen Afgezant verschoonden. — Indien het ernst was, zoo als H. H. M. moesten gelooven, dat Z. M. hunne regten geliefde in het oog te houden, en de noodzaaklijkheid tot het beletten van den vervoer van scheepsbouwstoffen, uit het beginsel van zelfsverdediging en zelfsbehoud geboren, niet uit te breiden tot al hetgeen onder die benaming kon voorkomen, maar te beperken tot hetgeen, waarop die gronden van zelfsverdediging en zelfsbehoud direktelijk konden verstaan worden te werken, de gelegenheden tot geschil daarover zouden voor eerst zoo weinige zijn, dat H. H. M. niet noodig zouden hebben, om Z. M. te verzoeken in bedaarde overweging te nemen, of die noodzakelijkheid wel zoo groot ware, als dezelve zich ten eerste voordeed, en wel dat dezelve zou kunnen werken op eene willekeurige overtreding van de duidelijke letter der traktaten. H. H. M. moesten dan als nog aanhouden en van Zr. Ms. billijkheid en genegenheid verwach-

wachten, dat dezelve de opgebragte schepen kost- en schadeloos zou ontslaan en krachtige orders stellen tegen alle belet en hindernis van den handel. Ten aanzien van het gebeurde in Essequebo en Demerarij, waarover H. H. M. zich hadden beklaagd, konden nu de ingekomene berigten aan den Secretaris van Staat worden overgegeven, zonder eenigen twijfel, of dezelve zouden voldoende zijn, om de schuldigen te doen straffen; hieromtrent zouden H. H. M. zich verlaten op de beschikkingen van Z. M., zullende zij zelve niet nalaten, om, zoo veel bestaanbaar was met eene vrije vaart en handel, en met de bescherming, die zij daaraan waren verschuldigd, bij alle gelegenheden dadelijke blijken te geven van hunne achting voor Z. M. en van hunnen ijver, om deszelfs vriendschap op alle redelijke wijzen aan te kweeken."

Kennisgeving hiervan aan YORKE.

Van dezen last werd kennis gegeven aan den Ridder YORKE, als een antwoord tevens op deszelfs memorie, met verzoek om denzelven door zijne goede diensten te willen bevorderen. Ook werden de afgevaardigden uit H. H. M. tot de zaken van de zee verzocht, wel te willen dienen van bedenkingen en raad, op de vraag, door welke middelen de vrije vaart en handel van de Republiek beschermd en de eer en vrijheid van den Staat zou kunnen gehandhaafd worden, in-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

ingeval men in Engeland verder zou weigeren of verwijlen, om aan het Gemeenebest door het ontslag der opgebragte schepen regt te doen, en voortgaan met de scheepvaart aan te randen (1).

Antwoord van Lord SUFFOLK.

Op den 4den van wintermaand had zich de Graaf VAN WELDEREN gekweten van zijnen last en op den 11den van Lord SUFFOLK ten antwoord ontvangen: „dat de Koning met genoegen had opgemerkt de gevoeligheid van H. H. M. voor de verzekering zijner vriendschap en voor de mededeeling zijner bevelen tot ontslag der Hollandsche schepen, in zijne havens door oorlogschepen opgebragt; maar wat de uitbreiding dier bevelen tot bijzondere kapers betrof, moest SUFFOLK de onmogelijkheid daarvan betuigen volgens de wetten, en de grondwet zelfs, des Lands; terwijl hij het tevens niet moeilijk vinden zou te bewijzen, dat het in het belang van alle onzijdige Mogendheden was, dat het geenszins aan het Gouvernement stond over de prijzen van kapers te beschikken, maar dat er eene regtbank bestond, waaraan zij, zonder uitstel en onder strenge boete, hunne prijzen moesten aangeven, om een vonnis af te wachten, alvorens aan de lading te komen; dit was juist het hooge Admiraliteitshof,

(1) Reg. van Secr. Resol. van H. H. M. 1778. 19 Nov. Eene bezending van Amsterdam bij den Raad-

hof, in welks bevoegdheid de onzijdige Mogendheden altijd hadden berust, en zulks wel bij uitdrukkelijke bedingen in onderscheidene traktaten; maar het was tevens onvermijdelijk, dat de kapers voor zich zelve oordeelden, of zij geregtigd waren eenig schip op te brengen; waaruit dikwijls oponthoud en nadeel aan den handel geschiedde, ondanks alle onpartijdigheid en vaardigheid in de beslissingen van dat Hof. De uiterste oplettendheid van den Koning op de belangen van den handel der Staten-Generaal, en van andere bevriende en onzijdige Mogendheden, had Z. M. doen wenschen alle ongeregeldheid der ka-

Raadpensionaris en bij Z. H. op den 18den, nog voor het houden der vergadering van Holland, had te vergeefs, zelfs met de voorlezing van het stadsbesluit, deze besluiten willen voorkomen. Door beide was verklaard: „dat het rapport, zoo als het lag, geconcludeerd zou worden, hetwelk Hun voorkwam wettiglijk door de meerderheid te kunnen geschieden, aangezien, volgens het begrip van Zijne Hoogheid, deze resolutie geene verandering zou maken in de gereclameerde traktaten, daar dezelve alleen eene opschorting arresteerde van de protectie van eenen enkelen tak van negotie; dat zulks nu moest geschieden, wijl de Republiek zich buiten behoorlijke defensie bevond te lande, en ook de koloniën in de Oost en West geëxponeerd zouden zijn voor eene invasie der Engelschen."

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

kapers te ſtuiten en alle reden tot klagt voor het toekomende, zoo veel mogelijk, te voorkomen. Met dit inzigt werden reeds nadere en beſliſſende orders opgemaakt, welke men zich vleide, dat het gewenscht gevolg zouden hebben; te meer daar de gevoelens van het Admiraliteitshof niet gunſtiger konden zijn voor de onderdanen der onzijdige Mogendheden, en inzonderheid voor die van H. H. M. — SUFFOLK twijfelde niet, of men zou hierin het opregt verlangen van den Koning zien, om in alles genoegen te geven, hetgeen beſtaanbaar was met zelfsverdediging en zelfsbehoud, punten, al te belangrijk, dan dat Z. M. dezelve ooit kon uit het oog verliezen, en die eene onveranderlijke opvolging vorderden der grondbeginſelen, in den brief van den 19den van wijnmaand opengelegd. Z. M. had ook dringende bevelen gegeven aan het Amerikaansch departement, aan hetwelk dit onderzoek toekwam, om met den meest mogelijken ſpoed reden te doen geven op de klagten van Esſequebo en Demerarij over de Engelſche kapers (1)."

Nieuw kaapreglement der Engelſchen.

De orde, op de Engelſche kapers door den Koning geſteld, was van den 15den van wintermaand. Dezelve gewaagde wel van de veelvul-

(1) Reſol. Gener. 1778. 21 Dec.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

vuldige klagten over ongeregeldheden en geweldenarijen, welke Z. M. voor het vervolg door zijne voorschriften wilde voorkomen, maar bleef bij de sterke uitsluiting van oorlogs- en scheepsbehoeften, en verbood eeniglijk het aantasten en aanhouden van eenig schip, op vertooning van deszelfs paspoort en los-ceel, waaruit het zou blijken niet geladen te zijn met eenige oorlogs- of scheepsbehoeften, naar eene vijandelijke haven bestemd, ten ware het aan den Bevelhebber van het aanhoudende vaartuig, door bewijzen of andere waarschijnlijke gronden van achterdocht, mogt voorkomen, dat hetzelve schip oorlogs- of scheepsbehoeften aan boord had, offchoon op de los-ceel niet vermeld, en naar eenige vijandelijke haven varende (1).

Partijdigheid bij het Engelsch Admiraliteits-hof.

De regtsgeleerdheid van het Admiraliteitshof bleek al even min met de daad zoo bijzonder gunstig voor de onderdanen van onzijdige Mogendheden, en bijzonderlijk voor die van dezen Staat te zijn. Dezelve volgde deze gronden. „De zin, zoo wel als de letter, van het traktaat van 1674 moest ingezien en uitgelegd worden door vergelijking met andere bestaande traktaten tusschen de beide Staten, bijzonderlijk dat van 1678 en dat van Breda. Hoo-

(1) Jaarb. 1778. bl. 63.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Hoezeer de bijzondere artikelen van hennep, masten enz. uitdrukkelijk waren genoemd, moest men tevens in acht nemen, waarop ze waarschijnlijk te huis gebragt konden worden; kunnende de toepasſing alleen worden toegeſtaan op gronden van koophandel. Hadden de traktaten van vroegere dagteekening, dan dat van 1674, duidelijk verklaard, dat geene van de beide Mogendheden eenige hulp zou mogen geven aan des anderen vijand met wapenen, krijgstuig of ſchepen, zoo maakte het geen onderſcheid, of men ſchepen, ten vollen toegetakeld, of in verſcheidene deelen, waaruit ze werden zamengeſteld, op zich zelve leverde; wijl anderzins het doel van het traktaat te leur wierd geſteld door den eenen Hollander, leverende masten, door den anderen, leverende zeilen, en door eenen derden, leverende touwwerk; vervullende alzoo de hulp en bijſtand, waartegen men gemeend had zich te hebben voorzien. Het belang der beide Mogendheden was zeer naauw vereenigd; ook daarvoor was bij de traktaten zorg gedragen, als die de aanhouding van ſchepen en volk veroorloofden ingeval van nood, waarover de in nood zijnde zijn eigen regter kon zijn. Ook was de gewoonte of praktijk van traktaten te verklaren een groot bewijs, als zijnde gedurende de twee vorige oor-

oorlogen tusschen Engeland en Frankrijk aan dezelfde beslissingen van het Hof onderhevig geweest het aanhouden van alle scheepsbehoeften in Hollandsche schepen; terwijl thans uit de maat der masten blijkbaar was, dat ze geschikt waren tot gebruik der Fransche zeemagt; en de tegenwoordige beslissing niet nadeelig was voor den Hollander, aan wien de volle waarde der lading, de vracht en de kosten van ophouding als anderzins, door de opbrenging veroorzaakt, betaald zouden worden (1)."

Beklag daarover bij H.H.M.

Zulk eene regtsgeleerdheid mogt in der daad een zamenweefsel van nietige spitsvindigheden genoemd worden, eeniglijk bedacht, om niet bloot te komen met de willekeur eener loutere conveniëntie; hetwelk daar en boven nog niet kon hechten op schepen, bevorens de uitbarsting van den oorlog op zee aangehouden; gelijk dit dan ook door de Heeren MARSELIS, kooplieden van Amsterdam, als bevrachters van een schip, waarover op deze gronden het vonnis was geveld, in hunne klagt aan de Staten-Generaal middagklaar werd voorgedragen (2).

Ook

(1) Jaarb. 1778. bl. 65–70. Resol. Gen. 1778. 21 Dec.

(2) Jaarb. 1778. bl. 70–84.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Verzoekschrift van Vriesche reeders en kooplieden aan H. H. M.

Ook bragten kooplieden, boekhouders en reeders, binnen de provincie Vriesland woonachtig, hunne klagten hierover ter Vergadering van H. H. M. „ Het was bekend, ftelden zij, dat hunne provincie, het grootfte getal uitleverde der fchepen van de Republiek, welke de vaart van en naar het Noorden, de Engelfche en Franfche havens, de bogt van Frankrijk, Portugal en Spanje waarnamen, welker getal, voor zoo verre Vriesland betrof, toen op twee duizend mogt begroot worden; alle welke fchepen, voor een groot gedeelte, werden bevaren door aldaar geborene en gevestigde ingezetenen, wier hart zich ongetwijfeld met hunne klagten vereenigde. Voor het grootfte gedeelte betrof hunne fcheepvaart den hout-handel; daar voor waren meest alle hunne fchepen getimmerd, en hun volk was het best gefchikt om daarmede om te gaan. Die twee duizend fchepen meenden zij, op wel twintig millioenen kapitaals te mogen begrooten; en opdat deze fom geene verkeerde denkbeelden zou inboezemen omtrent het vermogen der ingezetenen van Vriesland, vonden zij noodig er bij te voegen, dat, tot de bijeenbrenging dier penningen, ten minfte twee en dertig duizend zoo reeders als deelhebbers waren gevorderd: een getal, hetwelk hier nog als zeker te gering werd opgegeven, vermits iedere por-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

portie scheeps gesteld werd op een zestiende, en deze portiën in Vriesland nog gesplitst werden in eene menigte kleine, ja zelfs tot in een-honderd-zes en vijftigste gedeelten, kunnende des noods portiën van die kleinte aangewezen worden. Ieder dier schepen behoorde, om niet te ruim te rekenen, in het jaar uit te deelen *f* 3,000, zoodat onder de Vriesche reeders moest rondloopen eene som van zes millioenen, waardoor de reederijen alleen aan den gang konden blijven; en het niet gebruiken der Vriesche schepen, het derven dezer uitdeelingen en het ledig liggen van zoo een aanzienlijk kapitaal, welks vruchten zich moesten verspreiden in die menigte kleine aderen, die het groote ligchaam tot bestaan hadden gebragt, den ondergang der verzoekers, in hunne onderscheidene betrekkingen, moest na zich slepen. Daar zij nu niet slechts bekend waren geworden met de regtsgeleerdheid van het Admiraliteits-hof in Engeland; maar ook vernomen hadden, dat men de intrekking van gunsten voor den handel door Frankrijk te verwachten had, smeekten zij, dat de weigering van bescherming aan de schepen, met masten en hout geladen, op welke zij zich naar de letter van het traktaat van 1674 hadden verlaten en de uitgebreidste verbindtenissen met vreemden aangegaan, mogt

II. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

worden ingetrokken, en die bescherming zoo krachtig verleend, dat de eer van de vlag en het regt van de vrije vaart en handel gehandhaafd, alsmede het ontslag der opgebragte schepen, bevorderd werden (1)."

Memorie van den Franschen Gezant.

7 Dec

Hetgeen in dit smeekschrift wegens Frankrijk voorkwam, had alreeds den wezenlijksten grond. Op den 7den van wintermaand was ter Vergadering van H. H. M. eene memorie ingekomen van den Hertog DE LA VAUGUION, Afgezant van den Koning van Frankrijk, verzoekende eene nette en duidelijke verklaring ten aanzien der onbepaalde vrijheid, aan de vlag van den Staat toekomende. „De overtuiging, waarin de Koning, zijn meester, was geweest, dat H. H. M., met den wensch bezield, om de goede harmonie tusschen Frankrijk en de Staten-Generaal te doen voortduren, zich in de tegenwoordige omstandigheden zorgvuldig zouden houden aan de beginselen eener volstrektste onzijdigheid, had Z. M.

(1) Jaarb. 1779. bl. 155—163. De begrootingen, in dit smeekschrift voorkomende, worden van vrij onbeschaamde vergrootingen verdacht gehouden door VAN DER AA, *Gesch. der Vereen. Nederl.*, D. IV. bl. 294 en 295 aant., volgens wien de geheele bevolking van Vriesland toen niet meer dan 150,000 zielen bedroeg. — In 1814 beliep zij het totaal van 174,889 — Jaarb. 1816. D. III. bl. 340.

M. bewogen, de vereenigde provinciën te begrijpen in zijn reglement van laatstledene hooimaand, betreffende den handel en scheepvaart der onzijdigen. Z. M. had te minder reden gehad, om te twijfelen aan de volharding van H. H. M. in die beginselen, vermits zij daarvan, bij herhaling, de verzekering hadden gegeven, en die beginselen den stevigsten grondslag en waarborg uitmaakten van de rust en den voorspoed der Republiek. Evenwel meende Z. M. zich in dit opzigt eene volkomene zekerheid te moeten bezorgen, en met dat inzigt had de Koning zijnen Afgezant gelast, van H. H. M. te vragen eene duidelijke en nette verklaring omtrent hunne verdere besluiten; en aan dezelven te kennen te geven, dat Z. M. na hun antwoord zich zou bepalen tot het houden of vernietigen, voor zoo ver het de onderdanen van H. H. M. betrof, diens reglements, hetwelk hij anders met genoegen zou bekrachtigen. Om de inzigten en oogmerken van zijnen meester te beter te doen kennen, moest hij opmerken, dat Z. M. zich vleidde, dat H. H. M. aan de vlag der vereenigde provinciën al de vrijheid zouden verzorgen, die haar toekwam als een gevolg harer onafhankelijkheid, en aan den handel die algeheelheid, die het regt der volkeren en der traktaten aan denzelven verzekerden. De minste afwijking van

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

deze grondbeginſelen zou eene partijdigheid kenmerken, wier gevolg de noodzaaklijkheid zou te weeg brengen, om niet ſlechts de voordeelen te doen ophouden, welke Z. M. aan de vlag der Republiek had verzekerd door zijn reglement ten aanzien der onzijdigen, maar tevens die wezenlijke en onverpligte gunſten, welke de handel der provinciën in de havens van zijn koningrijk, uit geene andere beweegreden, genoot, dan de welwillendheid en genegenheid van Z. M. voor H. H. M."

De afgevaardigden van alle de Gewesten namen deze memorie over, om nader ter kennisſe hunner zenders te worden gebragt, terwijl dezelve tevens in handen van de gelastigden tot de buitenlandſche zaken werd geſteld, om ze te onderzoeken en daarop te berigten.

Nadere pro-memoria van den Franſchen Gezant.

Op den 19den daarna vond de Franſche Gezant goed, eene ophelderende nota of pro-memoria aan den Voorzitter van H. H. M. te doen toekomen, waarin, na eene ſchier woordelijke herhaling van den drang tot beſcherming der vrijheid van de Nederlandſche vlag, gezegd werd: „doch deze vrijheid zou bedriegelijk zijn en deze ongeſchondenheid gekrenkt worden, indien H. H. M. dezelve niet door eene gepaste beſcherming handhaafden, en ingeval zij duldden, dat hunne onderdanen

de

de konvooijen bleven missen, zonder welke zij in allen deele geen genot konden hebben van de voorregten, welke zij verkregen hadden en die zij inriepen. — Een besluit, van welk eene natuur ook, hetgeen strekken zou, om hen van zulk eene wettige bescherming te berooven, het zij in 't gemeen ten aanzien van alle takken van handel, het zij meer bijzonderlijk ten aanzien van allerlei soort van scheepsbehoeften, zoude, in de tegenwoordige omstandigheden, aangezien worden als eene handelwijze, die regtstreeks inbreuk deed op de grondbeginselen van eene volstrekte onzijdigheid, en onvermijdelijk de gevolgen na zich zou slepen, welke reeds aangekondigd waren in zijne memorie, aan H. H. M. ter hand gesteld. Het was bijzonder omtrent dit wezenlijke stuk en omtrent hun verder voornemen, dat de Koning hem van H. H. M. een klaar en duidelijk antwoord deed afvragen (1)."

Het ophelderende dezer nota was intusschen zoo gering, dat zij veeleer eene bloote herhaling ten aandrang mogt heeten, waartoe misschien het nieuw kaapreglement der Engelschen aanleiding had gegeven.

Op het verslag van de afgevaardigden van H.

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1778. 7 en 21 Dec. — Secr. Ref. van Holl. XIII. bl. 464.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Antwoord van H. H. M. op de memorie van den Franschen Gezant.

H. H. M. tot de buitenlandsche zaken werd ter Generaliteit besloten, den Hertog DE LA VAUGUION te antwoorden op zijne eerste memorie: „dat H. H. M. altijd op hoogen prijs gesteld hadden en zouden stellen de vriendschap van zijnen Koning, en niets meer verlangden dan de eensgezindheid aan te kweeken door alle middelen, die, de onafhankelijkheid en rust van den Staat verzekerende, tevens zouden beantwoorden aan het stelsel der volmaaktste onzijdigheid, door H. H. M. aangenomen met betrekking tot de oneenigheden tusschen Z. M. en den Koning van Groot-Brittannie; — dat H. H. M. volvaardig waren, om rondborstig en op de naauwkeurigste wijze aan Z. M. te verklaren, dat hun voornemen was, om bij voorz. onzijdigheid zorgvuldig te blijven in het vast vertrouwen, dat, daarmede voldoende aan hetgeen van hen gevergd kon worden, ook niets H. H. M. zou kunnen verhinderen in het gerust genot van de regten, aan de onzijdigheid onafscheidelijk verknocht; — dat, de handel en scheepvaart het voornaam middel van hun bestaan zijnde, de vrije oefening der regten van de onzijdige vlag H. H. M. zeer ter harte ging; — dat zij dan ook niets verzuimden, hetgeen dienen kon, om aan den handel en scheepvaart hunner onderdanen, op het regt der volkeren en de traktaten gegrond, een'

een' vrijen loop te laten, en dat zij geene zwarigheid maakten, om den Koning te verzekeren, dat, wanneer zij, bij gelegenheid van eenige discusſiën dienaangaande, voegzaam geoordeeld hadden, om bij de noodige maatregelen tot handhaving der onzijdigheid en tot de krachtdadigſte beſcherming van hunne ſcheepvaart en handel, zonder onderſcheid van den eigendom der ladingen, ook zoodanige te voegen, die zij vermeend hadden te kunnen ſtrekken, om die discusſiën te ontgaan, zulks eeniglijk en alleen aan het oogmerk, om zoo veel mogelijk te voldoen aan hetgeen de gematigdheid en de voorzigtigheid hun raadde, en geenszins aan eenig ander doel moest worden toegekend; — dat H. H. M. zich te zeer van de billijkheid van Z. M. verzekerd hielden, dan dat zij zich niet zouden beloven, dat hoogstdezelve met deze nadere verklaring hunner gevoelens zou genoegen nemen, en gelieven te volharden bij de regelen van behandeling der onzijdigen, en vervolgens ook van hunne onderdanen, welke Z. M. zelve geoordeeld had, met het regt der volkeren overeenkomſtig te zijn, en bij Hoogstdeszelfs bepalingen, waarop de handel was gegrond, die tusſchen de wederzijdſche onderdanen tot nu toe zoo gelukkig tot wezenlijk nut en voordeel van elkanders Landen en onderdanen werd gedreven."

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Hier-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Hierbij werd den Afgezant tot antwoord op zijn' naderen aandrang toegevoegd: „dat H. H. M. niet zouden in gebreke zijn van, zoo ras doenlijk, nader te raadplegen over de uitgestrektheid der konvooijen, aan de schepen hunner onderdanen te verleenen, en dat zij daarop zoodanig zouden besluiten, als zij overeenkomstig met hunne onafhankelijkheid en ten meesten nutte van den handel der Republiek zouden oordeelen te behooren (1)."

Tegenverklaring van Amsterdam ter Vergadering van Holland.

Het waren de afgevaardigden van Holland ter Vergadering van H. H. M. die het daar heen hadden gestuurd, dat dit besluit werd genomen: doch die van Amsterdam hadden ter Vergadering van Holland, zich houdende aan hun protest en aanteekening tegen het vroeger besluit dier Vergadering van den 18den van slagtmaand, verklaard, zich ook hiermede niet te kunnen vereenigen, als wordende daarin geen klaar en naauwkeurig antwoord gegeven, hetwelk door Frankrijk was gevraagd, en waarvan de handel dezer Landen op en naar de Fransche zeehavens grootelijks afhing; willende zij zich in geenen deele verantwoordelijk stellen voor de onheilen, die zoo uit dit, als uit het vorige, besluit voor 's Lands handel en scheepvaart waren te wachten. — De Heeren van de Rid-

(1) Reg. van Secr. Resol. van H. H. M. 1778. 30 Dec.

Ridderschap en Edelen hadden aan zich, alsmede de Heeren afgevaardigden der steden Dordrecht, Haarlem, Delft, Leijden, Gouda en alle de volgende leden aan hunne zenders voorbehouden, om hier tegen zoodanige tegenaanteekening te doen, als zij te rade zouden worden (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

De Fransche Gezant weigert het antwoord van H. H. M. aan te nemen.

De agent van H. H. M. gaf berigt, dat de Hertog het afschrift des genomen besluits na zich genomen en hem verzocht had aan H. H. M. te zeggen: „dat hij, Ambassadeur, in alles verpligt was, de orders van den Koning zijn' meester op te volgen, en dat hij zich nader over voorz. besluit tot den Griffier FAGEL zou vervoegen.” Na verloop van eenigen tijd door den Griffier geroepen zijnde, had de agent aldaar den Gezant gevonden, die in tegenwoordigheid van den Heer FAGEL aan hem had gezegd: „met den Griffier eenigen tijd over deze besluiten gesproken en aan denzelven voorgesteld te hebben, om ze aan H. H. M. terug te geven; dan dat, de Griffier meenende dit niet van zijn departement te zijn, hij, Ambassadeur, van gedachte was, zich tot hem agent te moeten wenden en hem te verzoeken, om aan H. H. M. rapport te doen, dat de orders van Z. M. in diervoege waren ingerigt,

(1) Secr. Res. van Holl. D. XIII. bl. 465 en 466.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

rigt, om geen besluit, dat op zijne memorie mogt genomen worden, aan te nemen, waarin niet de allerblijkbaarste bewijzen van onzijdigheid ten volle doorstraalden, en hetwelk geen beslissend antwoord op de ophelderende nota, naderhand door hem ingezonden, in zich begreep; dat hij, Ambassadeur, de voornoemde vereischten in H. H. M. besluit niet meenende te kunnen vinden, hem alzoo verzocht, hetzelve aan H. H. M. terug te geven;" zoo als de agent hetzelve dan ook weder ter tafel van H. H. M. bragt.

Hetzelve gezonden aan LESTEVENON VAN BERKENRODE.

Op dit berigt vonden H. H. M. goed, het genomen besluit, nevens eene overzetting van hetzelve in de Fransche taal, te zenden aan hunnen Gezant LESTEVENON VAN BERKENRODE, aan wien tevens werd aangeschreven, dat zelfde besluit uit naam van H. H. M., hoe eerder zoo beter, aan het Ministerie van den Koning over te leveren, en het goede en welmeenende oogmerk van H. H M. daarin vervat, door zijne goede diensten ten beste te bevorderen (1).

Hoezeer nu ook geneigd, om deze zaak onafgebroken te vervolgen, achten wij het voegzaam al, wat ons van dit jaar belangrijks ter opteekening is overgebleven, eerst te vermelden, daar

(1) Reg. van Secr. Resol. van H. H. M. 1778 31 Dec.

daar zulks ons tot den inwendigen ſtaat des Lands, van eene zoo hooge aangelegenheid voor de uitwendige betrekkingen tevens, zal terug brengen.

Uitgebreid advies over de regten en belangen der Republiek bij de behandeling van Engeland en de bedreiging van Frankrijk.

Alleen kunnen wij niet nalaten, vooraf den korten inhoud te plaatſen van een zeer uitgebreid advies, ter Staatsvergadering van Holland op den 30ſten van wintermaand uitgebragt door de Heeren van de Ridderſchap en Hunner Ed. Gr. M. Gekommitteerden tot de zaken van den handel en ſcheepvaart met eenige van de Hollandſche Raden en Ministers van de Kollegiën ter Admiraliteit in dat Gewest. Hetzelve ging over vijf brieven van den Graaf VAN WELDEREN met de memoriën, door hem namens H. H. M. aan het Hof van Groot-Brittannie gedaan tot het ontſlag der opgebragte ſchepen, en de wijze, waarop de zaken van eenige derzelve waren afgedaan; alsmede over brieven van den Gezant aan het Hof van Frankrijk, van den Conſul te Livorno en van denzelfden Graaf VAN WELDEREN over Nederlandſche ſchepen door Engelſche kapers genomen; en nog over drie brieven van denzelven met het antwoord op zijne memorie van den 4den van wintermaand, benevens het veranderd kaapreglement in Engeland en een gehouden geſprek met Lord SUFFOLK; voorts over drie ſmeekſchriften wegens geweldenarijen

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

der Engelschen aan drie schepen, en eindelijk over den inhoud van het rekwest van de kooplieden MARSELIS, om kost- en schadeloos ontslag van een vrijgegeven schip, alles door de afgevaardigden van Holland bij de Staten-Generaal overgenomen. — In dit geheel advies werd het volkomen regt der Republiek zorgvuldig onderscheiden van de regels der voorzigtigheid, en het een en ander in het volgend verband beredeneerd.

„ Het zij men op de klagten der kooplieden, het zij men op de antwoorden van Engeland lettede, alles wees de groote en zeer verregaande verongelijkingen van de Republiek en hare ingezetenen aan. De rooverijen en buitensporigheden der kapers waren zoo ver gegaan, dat naauwelijks een ongewapend schip door zee kon, zonder meer of min beroofd te zijn geworden en mishandelingen aan schippers en bootsvolk te hebben ondergaan, tot onmenschelijke wreedheden en den dood toe. Dit alles geschiedde, voorzeker, tegen den wil van den Koning en deszelfs Minister, en was moeilijk te bedwingen, wijl de misdadigers zich niet bekend maakten; daartoe was het ook niet genoeg den weg van regten te wijzen aan den mishandelden, die zelden lust had om zich zelven, alleen uit weêrwraak, te steken in een moeilijk en kostbaar lijfstraflijk geding;

maar

maar vorderde toch eene vervolging in regten en ſtrafoefening over den ſchuldigen van wegens de hooge overheid, zoo als het 15de artikel van het traktaat van 1674 had bedongen. Ook ſcheen het beroep op den aangenomen form van regtspleging niet voldoende, om de ſtraffeloosheid van zulke misdaden te kleuren, wijl een nieuwe regtsform mogt gevorderd worden, indien de oude ontoereikend was om deze ſchandvlekken der natie op zee te beteugelen. — Wat de langwijligheid en kostbaarheid der regtsgedingen betrof, het kon zijn, dat onkunde en verkeerde raad dit bezwaar vergrootede door een' verkeerden aanleg derzelve, maar in zaken van de grootſte blijkbaarheid behoorde een ſummier onderzoek tot een dadelijk ontſlag genoegzaam te zijn, hetwelk kosten, moeite en tijd kon ſparen. Lord SUFFOLK had te dien aanzien onderſcheid gemaakt tusſchen oorlogſchepen en kommisſievaarders, en omtrent de eerſte 's Konings magt erkend en op het goed gevolg daarvan gewezen. Men ſcheen te moeten erkennen, dat men dit goed gevolg had ondervonden ten aanzien van zoogenaamde onſchuldige ladingen, en in billijkheid kon men de klagt op dit punt niet vermeerderen met hetgeen de ſcheepsbouwſtoffen betrof, omdat dit tot een ander hoofdſtuk van klagten behoorde; maar omtrent de kommis-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

ſievaarders had men eene onmogelijkheid aangevoerd behoudens de wetten des Rijks, en het ondienſtig voor de onzijdigen genoemd, dat het Gouvernement de magt zou hebben tot een dadelijk ontſlag. Voorzeker moest men de noodzaaklijkheid eener billijke regtbank erkennen; maar het liet zich geenszins begrijpen, hoe het tot voordeel van onzijdigen kon ſtrekken, meer tijd en kosten te moeten ſpillen, alleen om een publiek vonnis te hebben. Hierin zag men het onderſcheid niet tusſchen oorlogſchepen en kommisſievaarders; ook viel het nut van een publiek vonnis voor een' derden niet in het oog, wijl toch een vonnis geene wet was, en de gevallen zelden gelijk ſtonden. Lord SUFFOLK zelf ſcheen dit nut voor de onzijdigen niet te hebben ingezien, daar hij de openbare regtsgedingen getracht had te verminderen, door de kapers daartoe te willen brengen, om hunne prijzen op te geven. Daar evenwel de nuttigheid voor de onmogelijkheid zou moeten wijken, was de vraag, of men zich op de laatſte te regt beroepen had. Voorzeker kon de regter alleen uitſpraak doen over iemands eigendom of beweerd regt, maar niemand kon toch eenig regt op ſchepen van onzijdigen anders beweren, dan volgens het reglement van den Koning, waarbij Z. M. zelf aan zich of aan 's Konings

nings gelastigden zoodanigen form van geding kon voorbehouden, als meest dienſtig geoordeeld was tot nakoming der traktaten, wanneer de ſcheepspapieren inhielden, hetgeen dezelve vereischten. Maar, wat hier ook van mogt wezen, het verſchil van een ſummier onderzoek of een formeel geding zou nog zoo groot niet zijn, wanneer alles zoo veel mogelijk bekort en de kwade opbrenger ook in de kosten verwezen werd; doch bovenal kwam het er op aan, welke vonnisſen men te wachten had, en hieromtrent gaven alle de memoriën en brieven, zoo wel als het vonnis over het ſchip de vrijheid geveld (1), duidelijk in te zien, dat men zich vergeefs had gevleid, dat de Koning gehoor zou leenen aan de vertogen van den Graaf VAN WELDEREN uit kracht van H. H. M. beſluit van den 2den van ſlagtmaand, en dat men alzoo thans tot den term was gekomen, om in nadere overweging te nemen, wat aan H. H. M. te doen zou wezen. — Hierin nu was men volkomen vrij, daar het den Koning niet had behaagd, eenigzins terug te komen van zijnen wil, om den vervoer van alle ſcheepsbouwſtoffen naar Frankrijk te beletten, of zelfs eenige bepaling te ſtellen aan de vergun-

(1) Zie boven bl. 197.

I. BOEK IV. HOOFDST. 1778. gunningen van het kaapreglement. Men moest dan overwegen en besluiten, als of er op den 19den van slagtmaand niets besloten was.

„Het gereedste besluit nu was, om aan den Koning nadere en sterker vertogen te doen. Men kon echter daarbij niet hechten aan de gronden, bij den Regter in meergedacht vonnis aangegeven, om dat zij niet als gronden van den Koning, door of van wegens Hoogstdenzelven waren opgegeven, en dezelve alreeds zoo duchtig waren wederlegd door de bevrachters van dat schip J. en T. MARSELIS, dat beider rekwest aan den Graaf VAN WELDEREN kon worden opgezonden, om er, waar het dienstig zijn mogt, gebruik van te maken. Maar men scheen zich te moeten houden aan den eenigen grond, door Zijner Majesteits Secretaris van Staat gelegd, dat de Koning zulks tot zelfsverdediging en zelfbehoud noodig oordeelde; en aan Z. M. te moeten vertoonen, dat die grond even algemeen was, als de uitdrukking van scheeps of zee-ammunitie. Indien toch het laatste in zijne volle uitgestrektheid werd genomen, zoo als de kapers zeker zouden zoeken hun nader reglement toe te passen op al hetgeen tot de toerusting van een schip, zoo als het voer, behoorde of kon dienen, zou naauwelijks eenige specie daarvan uitgezonderd wezen, en zon-

zouden alle schepen, van hier naar Frankrijk varende, onder dat voorwendsel kunnen worden opgebragt en dadelijk alle vaart op Frankrijk worden belet, waardoor zelfs hetgeen de Koning had erkend, aan de Republiek volgens de traktaten toe te komen, welhaast verijdeld zou worden, de vaart namelijk met 's vijands goederen van de eene vijandelijke haven naar de andere. Dit nu kon niet aangezien noch bij H. H. M. worden gedragen, en moest de onaangenaamste ontmoetingen ten gevolge hebben, even zeer vervreemd van H. H. M. opregten wensch tot vriendschap, als van 's Konings sterkste verzekeringen. — Zoo ook scheen 's Konings beweegreden geene noodwendigheid, waaraan dezelve zijne oudste vrienden behoorde te wagen en alles op te offeren; daar het toch alles behalve bewezen was, dat Zr. Ms. verdediging en behoud er van zou afhangen, dat geene scheepsmaterialen aan Frankrijk zouden worden toegevoerd, om dat daartoe zou moeten worden bewezen, dat Hoogstdeszelfs magtig rijk gevaar zou loopen, indien Frankrijk slechts daarvan werd voorzien; en dat dit rijk zoo groot een gebrek daaraan zou hebben, dat het, zonder dien toevoer, den oorlog niet zou kunnen voortzetten; en dat, terwijl magtige Mogendheden van Europa belang hadden in

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778. in de aflevering en het vervoer dier ſtoffen, Z. M. te gelijk de magt zou hebben, om dien toevoer, dien zij ongaarne zouden afgeſneden zien, aan alle te zamen te beletten, en niet om aan Frankrijk alleen het hoofd te bieden.

„Zeker en onbetwistbaar was het regt, om de ſcheepsmaterialen, waarvan de voornaamſte bij het traktaat van 1674 waren opgeteld, aan 's Konings vijand toe te voeren, zonder aan Z. M. reden tot aanſtoot of klagt te geven; en daarom moesten H. H. M. hopen, dat de Koning, meer vertrouwen op de magt van zijn rijk ſtellende, de vrije oefening van het verkregen regt aan H. H. M. en derzelver ingezetenen onbelemmerd zou laten, en daartoe de noodige verandering in het kaapreglement zou gelieven te maken. Dit moesten H. H. M. op het ernſtigſte verzoeken en als een wettig regt vorderen, hetwelk zonder het grootſte onregt, beledigíng en verbreking der traktaten niet kon worden geweigerd.

„Maar men durfde zich niet beloven, den Koning hiervan, naar wensch, te overreden; gevolglijk zou alles aankomen op het beſluit, hetwelk H. H. M. zouden nemen, óf om de transporten van allerlei ſcheepsmaterialen te blijven doen en dezelve gewapender hand door te voeren, óf om tijd en tij te kavelen.

Het

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

„ Het kon de vraag niet zijn, of men zich kon laten ontzetten van den toevoer van al, wat onder den naam van ſcheepsmaterialen in de ruimſte beteekenis van dat woord kon voorkomen: maar ook even zeker ſcheen het, dat men zich niet moest vleijen, denzelven te kunnen blijven doen alleen met koopvaardijſchepen, zonder door de noodige oorlogſchepen geweld met geweld te keeren. Daartoe nu door geen traktaat met eenige Mogendheid verbonden zijnde, konden H. H. M. doen, wat hun behaagde, en wat zij van het belang en dienst van de Republiek oordeelden te wezen; maar men moest wel toezien, waartoe men beſloot, om dat, hetgeen tot nu toe was geweest zuiver *mercantiel*, voortaan worden zou eene daad van den Souverein.

„ Het ſcheen, dat het Hof van Engeland niet kon vergen, dat de Republiek, al werd zulks ter verdediging van Engeland gevorderd, zoude afzien van allen handel met Frankrijk, of van alle ſcheepvaart op dat Rijk, hetwelk een gevolg zijn zou der uitzondering van al, wat onder den naam van ſcheepsmaterialen kon worden betrokken.

„ Even min ſcheen Engeland kwalijk te kunnen nemen, dat H. H. M. de vaart op Frankrijk deden handhaven en beſchermen, en daaronder ook die tot vervoer van hetgeen on-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

der den algemeenen naam van scheepsmaterialen kon verstaan worden; en werd dit aldaar anders begrepen, dan zou zich de Republiek op de best mogelijke wijze moeten verweren, en, als aangevallen buiten hare schuld en toedoen, zich de gevolgen moeten getroosten, al was het ook, dat dezelve tot haar nadeel stonden uit te vallen.

„Maar de vraag was, of men zich met dezelfde ruimte kon voorstellen, dat de Koning, na het verklaard en bekend gemaakt kaapreglement, als zoo eenvoudig mercantiel, en met den algemeenen handel en scheepvaart verbonden, zou aanzien en kon doen voorkomen het vervoeren van hout, hetwelk door zijne grootte en zwaarte bleek alleen geschikt te zijn tot den bouw van oorlogschepen. Dit toch was het voorname punt; daar de voorgaande oorlog had geleerd, dat andere scheepsmaterialen, zonder aanstoot, onder bescherming van de vlag waren doorgegaan: en nu werd dan ook de vraag, of men het van het belang en dienst van de Republiek zou kunnen en moeten oordeelen, dezelve met konvooi door te voeren of niet.

„Voorzeker zou het in het belang derzelve zijn, tot het stellige te besluiten, indien het kon geschieden zonder in de oneenigheden deel te nemen, om dat men zich tevens eene bijzon-

zondere opmerking in Europa zou bezorgen, als tegen de verklaring van Engeland de vlag van den Staat en het regt gehandhaafd hebbende, met alle de voordeelen tevens door het Hof van Frankrijk daaraan verbonden, en welke hetzelve dreigde weg te nemen, indien de Staat hiertoe niet overging.

„ Die bedreigingen van Frankrijk waren ook niet ligt te achten. De handel op dat Rijk was belangrijk en de scheepvaart won bij denzelven oneindig meer, dan bij den Engelschen, in alle tijden en bijzonder in den oorlog. Zoo dan het voordeel van den regel *vrij schip, vrij goed* daardoor in evenredigheid oneindig belangrijker in Engeland dan in Frankrijk was, moest men zich niet voorstellen, alsof het van geen belang voor dezen Staat zou zijn, hoe Frankrijk de zaak begreep. In tijd van oorlog niet nalatende voor Engelsche rekening te varen, voornamelijk in de Middellandsche zee, was er wel degelijk aan gelegen, of die regel bij Frankrijk, door geen traktaat daaraan verbonden, gevolgd werd of niet. Die regel in het Fransche kaapreglement, van toen voor zes maanden, aangenomen zijnde, was het wel degelijk van belang, dat hetzelve voortduurde en niet wierd veranderd op den voet van 1744. Men zou zich wel kunnen voorstellen, dat Frankrijk, uit eigen belang, daar-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778. daarbij zou blijven: maar men zou zich hierin, na de gedane bedreiging, waarschijnlijk bedrogen vinden. Ook het bedreigen van meerdere bezwaren op den handel in Frankrijk moest men niet minachten, alsof dat Rijk de koopvaardijschepen van de Republiek daartoe te zeer zou van nooden hebben; daar men reeds meende te weten, dat Frankrijk maatregelen had genomen, om onze schepen te kunnen ontberen. Schoon nu wel, ondanks dat het handelverdrag van 1739 niet weder tot stand had kunnen gebragt worden, de wederzijdsche belastingen dezelfde waren gebleven, omdat zulks in beide landen het nuttigst was geoordeeld, uitgezonderd alleen het verbod van den Hollandschen haring en de belasting op den gezouten visch; men kon daarop niet rekenen, omdat alle die belastingen in Frankrijk willekeurig waren, en dagelijks konden veranderd worden. Ook kon men niet voorzien, hoe ver de Koning, als de Republiek aan zijn oogmerk niet voldeed, zich getergd zou kunnen achten; terwijl het dan bezwaarlijk zou kunnen vallen, om dat Hof, hetwelk aan de weigering van konvooi voor hout eene partijdigheid toeschreef, te doen begrijpen, dat de Republiek geen ander oogmerk had, dan de onzijdigheid te bewaren, en dat het buiten de termen van onzijdigheid en onafhankelijkheid ging, aan eene Mogend-

heid

heid te willen voorschrijven, of en wanneer zij de wapenen moest gebruiken.

„Maar, aan eene andere zijde beschouwd, mogt men met reden vragen, of het vervoer van hout, waarbij de scheepvaart voornamelijk voordeel had, en de handel niet veel meer dan een kommissie-geld verdiende, alleen kon opwegen tegen alle de takken van handel en scheepvaart zamengenomen, daar nu toch Engeland rondelijk den regel erkende, dat *vrij schip* maakte *vrij goed*, en dat zelfs ingeval van cabotage of vaart van de eene Fransche haven naar de andere; een artikel, hetgeen in den vorigen oorlog zoo vele gedingen had gekost, en altijd in eene zekere duisterheid was gebleven, en juist heden zoo veel winst kon aanbrengen; zoo als ook nu erkend werd, dat de vaart van de Republiek op hare koloniën en van daar terug, zonder onderscheid met welke goederen, vrij en onbelemmerd moest worden gelaten. — Het was voorzeker te wenschen geweest, dat de Koning van Engeland bij deszelfs kaapreglement zorg had gedragen omtrent het onderzoek der schepen, daar dat reglement zelf gelegenheid gaf, om ze onder voorgewend vermoeden, dat er scheepsmaterialen aan boord zouden zijn, op te brengen: maar, indien men met Engeland over het verstand van het traktaat van 1674 of liever over de uit-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

uitvoering van hetzelve in misverstand en oneenigheden kwam, zou zeer zeker alle vaart, en uit dien hoofde, de voornaamste handel moeten stilstaan en op eens uit den allerbloeijendsten staat (1) worden gedompeld in eene volkomene werkeloosheid.

„ Het besluit, om alles op te zetten tot handhaving der uitvoering van het traktaat van 1674 in alle zijne deelen, kon, voor dat men het wachtede, gevolgd worden van eene openbare en volkomene breuk met Engeland, vermits er volstrekt te duchten was een aanval van het konvooi en eene belediging van de vlag, welke men niet zou kunnen lijden; en men voorzeker met geene eer voor den Staat zou kunnen terug komen, om terstond uit dwang na te laten, hetgeen men zoo even zou hebben besloten te doen.

„ Men

(1) Staat der scheepvaart, uit de lijsten der ingekomene schepen in de Maas, te Goeree, in Texel en het Vlie (de ijslandsvaarders, haringbuizen, jagers en andere vaartuigen langs de Zeeuwsche stroomen en de Wadden daaronder niet begrepen) opgemaakt uit de Jaarboeken van dien tijd.

In het Jaar	Maas en Goeree,	Texel en 't Vlie,	Te zamen
1774	1573	1837	3410
1775	1567	1689	3256
1776	1515	1645	3160
1777	1502	1755	3257
1778	1384	2582	3966

„ Men kon niet anders voorzien dan het voeren van een' verderflijken oorlog, waarvan het minst kwade gevolg kon zijn de te nietdoening van het geheele traktaat en het volkomen verlies van alle die voordeelen, welke zich de Staat, door eene matige opoffering van eenig tijdelijk belang omtrent een klein gedeelte, misschien voor eerst en nog voor lang zou kunnen behouden; zonder in aanmerking te brengen de schaden, die daardoor onmiddelijk moesten worden toegebragt aan zoo vele schepen van handel, als de Republiek op dit tijdstip in Engeland of op zee had, al hetwelk blijkbaar was voor eenen ieder, die slechts beliefde na te gaan den staat der zeemagt van dezen Staat, en deszelfs ligging in Europa, als die haar afsneed van alle zuidelijke deelen zonder den doortogt van het naauwe kanaal, waarop alle de zeehavens van Engeland en de vereeniging van deszelfs krachten uitkwamen, hetwelk de Republiek tevens afsloot van allen bijstand der genen, met wien zij zich zou kunnen verbinden om eenige hulp te zoeken, en noodzaken zou om zelve het geheele gewigt van den oorlog te dragen, tot dat zij eene vloot kon verzamelen, die in staat was, om de Engelsche vloot het hoofd te bieden en haar binnen hare havens te houden.

„ Men hoopte, met deze bedenkingen, welke men had getracht met volkomene onzijdigheid bloot

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

bloot te leggen, te kunnen volſtaan, zoo dat H. Ed. Gr. M. zelve nu zouden gelieven te doen de keuze der maatregelen, welke de Republiek in dezen allerhagchelijkſten toeſtand, ſchier ongewapend en van twee magtige naburen gedrongen, zou hebben te nemen (1)."

Gelijk de Staten van Holland en de Algemeene Staten tevens door dit, alles wel wikkend en wegend, advies, in ſtaat werden geſteld, om eene wijze keuze voor den volgenden loop hunner ſtaatkunde te doen, zoo vinden wij ons door deszelfs mededeeling op eene genoegzame hoogte geſteld, om zelve over den ſtand der zaken van dien tijd en ook over den gang des ſtaatsbeleids een veel regtmatiger oordeel te vellen, dan aan de tijdgenooten mogt gebeuren, door onderſcheidene belangen en inzigten te zeer geſlingerd, of ook door afgetrokkene beſchouwingen te zeer ingenomen, en daarbij van nu af door allerlei openbaar geſchrijf van verhitte geesten, en weldra van dezulken, die hierin een eerloos gewin vonden, opgeruid tot eene vooringenomenheid, die alle vrij en zuiver oordeel buitenſluit.

Met

(1) Secr. Reſol. van Holl. D. XIII bl. 466—488. — Jaarb. 1779. bl. 133—155. — Belangrijk zijn de aanmerkingen, waarmede KLUIT (in zijn *Iets over den Eng. Oorl.* bl. 80—85.) eenige punten van dit advies vergezelt. Onze mededeeling van deszelfs hoofdzakelijken inhoud maakt echter derzelver overneming onnoodig.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Met den Zeekapitein DE BRUIN, over wien zich de Koning van Frankrijk reeds eenmaal zeer ernstig had beklaagd (1), had in dit jaar weder eene onaangenaamheid plaats, doch die meer ten genoegen van den Koning scheen af te loopen. Met een 's lands fregat, komende van Gibraltar, was hij, op de verklaring, dat onder zijne manschap geene ziekte heerschte, in de haven van Toulon toegelaten; doch weldra had men bewijzen gezien, dat het schip, gedurende de reize, door ziekte was besmet geworden, en dat dezelve daarop nog plaats had. Z. M. alzoo oordeelende, dat de Kapitein de stad Toulon, willens en wetens, in het grootste gevaar had gebragt, had bevel gegeven, om dit schip aan te houden, in verwachting van, op dit beklag bij H. H. M., een voldoend antwoord te zullen erlangen; gelijk dan ook in 's Konings naam plegtiglijk verzocht werd: „dat de Kapitein en zijne medepligtigen deswegens zouden worden gestraft volgens de uiterste gestrengheid der wetten." — Door H. H. M. werd wel alles ingebragt, wat Kapitein DE BRUIN ter zijner verschooning en verontschuldiging in antwoord aan het Kollegie der Admiraliteit, waaronder hij behoorde, zonder ee-

Klagt van den Koning van Frankrijk over den Kapitein DE BRUIN.

(1) Zie boven bl. 56—61.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

eenig verwijl had geschreven, en hetwelk alzins strekte, om de beschuldiging van eene voorbedachte valsche verklaring genoegzaam af te weren; doch ditmaal, gelijk zij zich uiteden, een blijkbaar bewijs willende geven van derzelver ernstig verlangen, om op alle wijze de vriendschap, welke zoo gelukkig tusschen Z. Allerchr. M. en de Republiek bestond, aan te kweeken, besloten H. H. M. tevens, den Kapitein DE BRUIN ten spoedigste door eenen anderen te doen vervangen, en hem te gelasten om zich met den Luitenant DE WINTER, als de eenige die het voorgevallene bij het doen der verklaring kon ophelderen, herwaarts te begeven, ten einde hun gehouden gedrag te verantwoorden. Hiermede meenden zij, dat Z. M. deszelfs verzoek om voldoening genoegzaam beantwoord zou vinden, de noodige bemanning van het schip wel willen vergunnen, en het deszelfs bestemming verder laten vervolgen (1).

Berigten van den Graaf VAN BIJLANDT over St Eustatius.

Ten aanzien van St. Eustatius bleef het thans wel buiten onaangenaamheden met het Hof van Groot-Brittannie, maar niet zonder aanhoudende moeijelijkheden met de Engelschen. De Graaf VAN BIJLANDT, als Schout-bij-nacht het bevel voerende over eenige sche-

(1) Res. Gen. 1778. 16 en 20 Maart en 15 April.

ſchepen van oorlog, derwaarts gezonden, onderhield daarover H. H. M. meermalen, alsmede over den ſtaat, waarin hij de kolonie, inzonderheid het fortres en de batterijen, had gevonden, zijnde geenszins voordeelig, maar in vele opzigten gebrekkig. Hij beklaagde zich almede over het gedrag van den Kommandant DE GRAAF en die van zijnen aanhang, zoo als hij ze noemde. Hij achtede het noodig, het eiland in meerdere zekerheid tegen de kapers te ſtellen. De Kommandeur van het eiland St. Christoffel, de Engelſche Generaal BURT, had hem vrij ſcherp geſchreven ter zake, dat hij toe had gelaten, dat de Amerikaanſche ſchepen op de reede de vlag lieten waaijen, als of hij daardoor de onafhankelijkheid der Amerikanen had erkend. VAN BIJLANDT had daarop geantwoord, zoo als hij gemeend had te behooren: doch BURT had dit zoo euvel genomen, dat hij bevel had gegeven om te beletten, dat de oorlogſchepen van den Staat naar gewoonte op St. Christoffel kwamen waterhalen. Zulks was ook dadelijk belet aan den Kapitein CRAS, die zich alzoo had genoodzaakt gezien, een ſchip met ledige vaten af te zenden naar het Franſche eiland Guadeloupe, welks Gouverneur dit met alle beleefdheid had toegeſtaan. Gelijke beleefdheid had VAN BIJLANDT

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

te Antigoa ondervonden. Een anker en touw behoevende, was hem hetzelve met een Fransch koningsfregat aangebragt, zonder dat daarvoor eenige betaling was aangenomen, als zullende dit tusfchen den Koning en H. H. M. in Europa wel worden gevonden. Gaarne had de Schout-bij-nacht gezien, dat aan het Engelsche Hof geklaagd was over den Generaal BURT., als waarvan hij zich de afkeuring van zulk eene eigendunkelijke handelwijze meende te mogen voorstellen: doch dit had geen gevolg (1).

Het oorlogschip *Alphen* bij Curacao in de lucht gesprongen.

Bij het eiland Curacao was 's Lands oorlogschip *Alphen* van zes en dertig stukken, onder bevel van den Kapitein Baron VAN DER FELTZ, na drie harde, snel op elkander volgende slagen, in de lucht gesprongen. Die geweldige losbarsting had de eilanders doen denken aan den jongsten dag. De hevigheid van den schok had ook het water over de klippen gejaagd tot in de huizen en pakhuizen, die alle van pannen en daken waren beroofd en vol aan stukken geslagen huisraad lagen. Groote brokken van het gesprongen schip waren op het eiland nedergekomen, onder anderen een ijzeren stuk geschut van ruim drie duizend pond zwaar; rondom, zoo te land als op de, in de

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1778. 4 Junij. Ref. Gen. 1778. 8 Julij, 16 Sept. en 5 Oct.

de haven liggende schepen, en in zee lagen de verstrooide ledematen van ruim twee honderd aan stukken geslagene menschen. Slechts acht en twintig mannen der gansche equipage ontkwamen den dood, zijnde er twintig van aan wal geweest en de acht anderen in zee gesprongen. Niet één der officieren werd behouden. — Op het schip van den Schout-bij-nacht VAN BIJLANDT, zich in de nabijheid bevindende, verbeeldde men zich zoo zeker, dat deze zelfde bodem sprong, dat vele matrozen er zich van in zee wierpen. — De oorzaak van dezen schrikkelijken ramp bleef onbekend. Alleen herinnerde men zich aan eenig ongenoegen tusschen de beide konstapels, waarvan de tweede wel eens blijken van verbijstering van geest gegeven en zijnen makker meermalen den dood gezworen had. De tweede Kapitein was dien zelfden morgen gewaarschuwd, dat er gestort kruid bij de kruidkamer was gevonden. Op het oogenblik, dat hij er zich in allerijl henen begaf, geschiedde de losbarsting. De klok was acht uren, de tijd van schaften, wanneer het volk zich meest tusschen deks bevond. Een Luitenant, die met verlof aan de wal was geweest, klom, terugkeerende, even bij de valreep op, wanneer het schip sprong (1).

Naan-

(1) Jaarb. 1778. bl. 1460.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Het oorlogfchip *Kennemerland* afgebrand.

Naauwelijks gedacht men meer, bij de tijding van dien allerfchriklijkften ramp, aan een' anderen, der zeemagt eene maand vroeger overgekomen door het verbranden van een oorlogfchip van vier en vijftig ftukken in het dok voor het magazijn te Amfterdam, hetwelk, onaangezien alle aangewende hulpmiddelen, bijna geheel was afgebrand, doch aan de overige daaromtrent liggende fchepen geene fchade had gedaan. Het bevel over hetzelve, *Kennemerland* geheeten, was reeds opgedragen geweest aan den Kapitein RIEMERSMA (1).

Aan de Staten van Zeeland wordt op nieuw foulaas van geldmiddelen voor zeven jaren toegeftaan.

Met dit jaar was de termijn verloopen, volgens beflisfing van den Stadhouder, aan de Staten van Zeeland toegeftaan, tot foulaas van derzelver geldmiddelen, ten ware derzelver nood de vernieuwing van dien zelfden termijn zou vorderen (2). De Staten vervoegden zich in bloeimaand tot H. H. M. met het aanbod eener nadere opening van den ftaat hunner geldmiddelen, mitsgaders van de pogingen, door hen tot derzelver verbetering aangewend. Uit een en ander kon het blijken: „dat zij het foulaas, hun voor zeven jaren toegeftaan, nog niet konden misfen. Schoon ook *f* 300,000 's jaars te dien einde

was

(1) Jaarb. 1778. bl. 841.

(2) Zie D. II. bl. 484—487.

De gelastigden, in wier handen dit verzoek was gesteld, bragten eerst vijftien jaren daarna, in 1774, hun berigt uit, eeniglijk strekkende, om zes Heeren te benoemen, ten einde dat stuk eens en voor altijd op een' vasten voet te brengen. Dit zestal stelde in het volgende jaar voor: „dat de ingezetenen, tot Drostendiensten verpligt, dezelve als nog, gelijk voorheen, zouden behooren te kunnen doen; doch dat zij, zulks verkiezende, die zouden mogen afkoopen, mits voor iederen wagendienst één gulden, en voor iederen handdienst vijf stuivers aan hunnen Drost betalende. In de distrikten, waar deze diensten reeds op zekere prijzen gesteld waren, zou het daarbij blijven." Dit voorstel werd door de Ridderschap en de steden Deventer en Kampen aangenomen: doch Zwolle deed een' anderen voorslag ter geheele wegneming der Drostendiensten onder een' algemeenen afkoop kerspelsgewijze. Men vond in dien voorslag geen genoegen, en men besloot, bij meerderheid, tot het eerst voorgestelde, ondanks de tegenverklaring van Zwolle op dit besluit, als onwettig genomen en onverbindend. Hetzelve werd echter dadelijk bij openbare afkondiging in de geheele provincie bekend gemaakt.

In de nadere aanteekening, welke zich Zwolle had voorbehouden bij hare tegenverkla-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

klaring, kwam nu voor het eerst de herinnering voor aan het besluit van 1631, ingevolge waarvan nog jaarlijks afkoop ontvangen en kwijting daarvoor door de Drosten zou gegeven worden, zoodat het onbegrijpelijk ware, hoe daarna die Drostendiensten weder waren op den been gebragt, en dezelve in 1717 tot twee diensten jaarlijks bepaald, als hetwelk wel ter goeder trouwe, doch niet zonder groote dwaling, scheen gebeurd te kunnen zijn.

De Ridder VAN DER CAPELLEN TOT DEN POLL bestrijdt de Drostendiensten.

Deze herinnering, op grond waarvan Zwolle aanhield op eene geheele hervatting der zaak, vermogt echter zoo geheel niets om de overige Leden der Vergadering terug te brengen, dat zij er zich hunne tegenaanteekening op voorbehielden. -- Alzoo mogt het geenszins blijven. De Ridder VAN DER CAPELLEN TOT DEN POLL trok zich deze zaak aan met eene geestdrift, welke de opmerking en deelneming der geheele natie wekte. Hij gaf op den 13den van grasmaand dezes jaars ter Staatsvergadering een vertoog tegen de Drostendiensten over, hetwelk hij ten zelfden tijde door de drukpers algemeen maakte. Hetzelve hield dezen gang.

„De Ridder beschouwde zich als voor het aangezigt der geheele natie ten naauwste verbonden, om geenerlei gebreken of insluipsels, evenveel waar of onder welke gedaante zij hem

mog-

at Amsterdam by E. Maaskamp

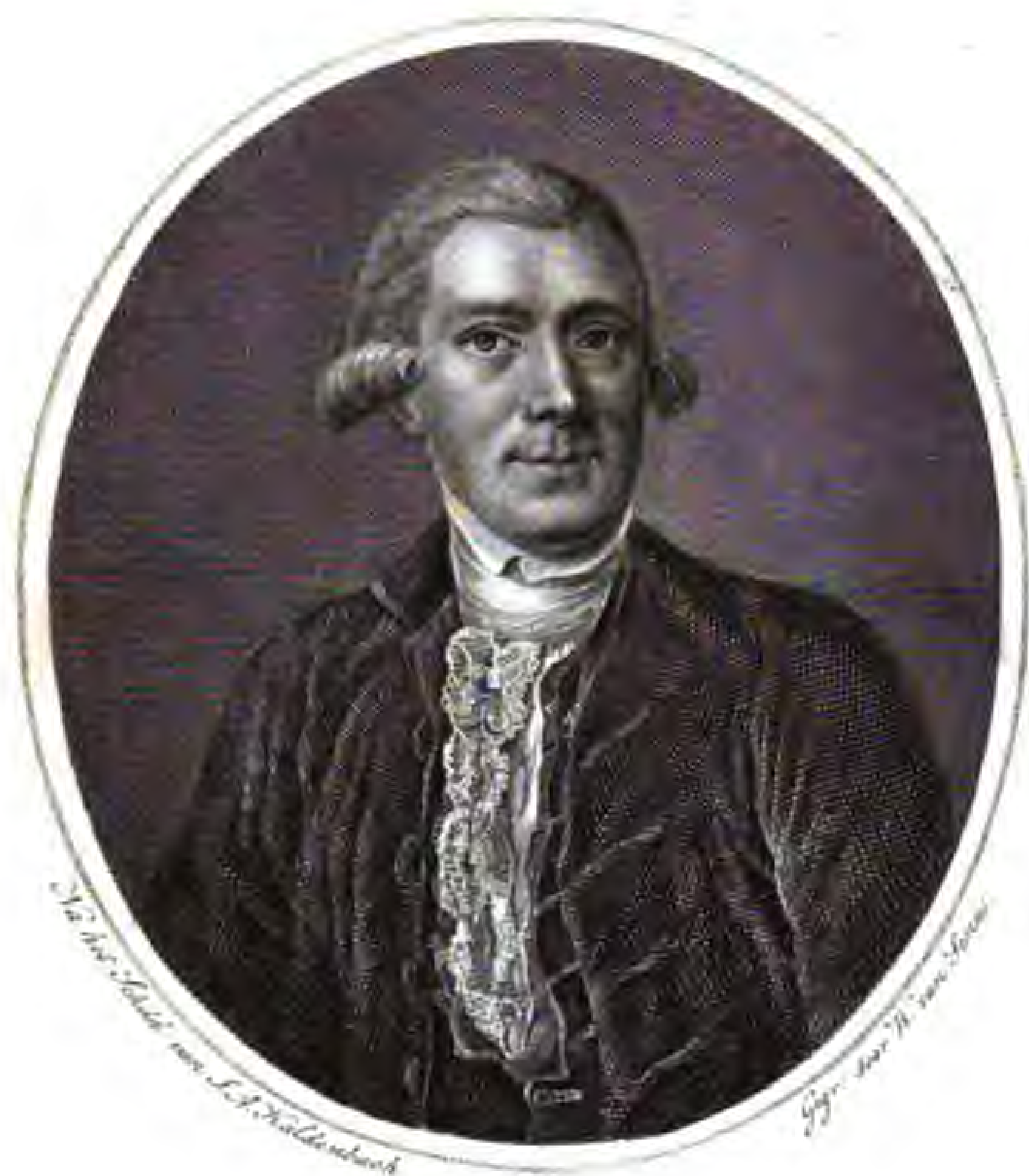

Jr. J. D. VAN DER CAPELLEN
Heer van den Pol, enz. enz.

Gestorven 6 Juni 1784

te Amsterdam, by E. Maaskamp

mogten voorkomen, goed te keuren of te verbergen. Zich eenmaal in 1776 in de bres gesteld hebbende voor de slaven in de koloniën (1), mogt hij nu niet zwijgen over de dienstbaarheid zijner medeburgeren. Dezelve was hem eene bron van knagend verdriet geweest, zoo lang hij geen middel had geweten, om er hen van te verlossen. Nu had hij hetzelve gevonden en maakte er een punt van overweging van. In 1775 had ziekte hem belet, den landdag bij te wonen; daarna was hij in het begrip geweest, dat een afwezig geweest zijnde Lid niet bevoegd was, zich afzonderlijk te

(1) Bij gelegenheid der overweging van een plakkaat, daaromtrent door de Staten van Holland bij H. H. M. op 23 Mei 1776 voorgesteld, waartoe aanleiding had gegeven de vraag: „ten wiens laste het onderhoud komen moest van slaven, in armoede vervallen, die, met den wil hunner meesters hier te lande geweest zijnde, weder in de koloniën waren teruggekomen?" Men vond als toen goed, een' algemeenen regel, die bevorens niet had bestaan, vast te stellen ten aanzien 1) der vrijgelatene, 2) der aan hunne Heeren ontvlugte, en 3) der, met derzelver voorkennis in de Republiek aanwezige slaven, die vrijwillig, of daartoe, op verzoek en ten laste hunner meesters, gedwongen wederkeerden; als mogende het regt van persoonlijke vrijheid in dit Land niet werken ten nadeele van het regt van eigendom der ingezetenen van deszelfs koloniën, of van de geldschieters op derzelver huizen en plantagiën. — Res. Gen. 1776. 19 Febr. en 23 Mei. Res. van Holl. 1776. 8 Febr.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

te laten hooren over eene zaak, die reeds in overweging was genomen bij de gezamenlijke Ridderschap en Steden. Ook was hij verstoken geweest van het licht, hetwelk Zwolle hierover had doen opgaan, en hij had zich alzoo eeniglijk bepaald bij de aanmerking in de Vergadering, dat, volgens het reglement van 1705, alle Drosten, in hetgeen hunne bedieningen betrof, zich, gedurende de raadplegingen daarover, uit de Vergadering hadden te verwijderen. In 1776 door den inhoud der aanteekening van Zwolle getroffen, had hij alles, wat in het stuk der Drostendiensten onlangs was gedaan, nietig verklaard op grond van der Drosten aanwezigheid en uitgebragte stem bij deze raadplegingen. In den voorleden jare had hij reeds bij eene andere gelegenheid te kennen gegeven, het daarvoor te houden, dat het stuk der Drostendiensten, tijdens de raadplegingen daarover, niet kon gekend of beschouwd geweest zijn in dat licht, waarin het daarna door de Heeren van Zwolle was gesteld, en zich voor te behouden daarover nader te zullen spreken, hetgeen hij thans voorhad te doen. Bij de vroegste vaderen was geene lijfeigenschap gedoogd; haar oorsprong lag in den nacht der middeneeuwen; de juiste tijd en wijze van de invoering der Drostendiensten wist men niet, misschien was zij een bloot inkruipsel, gelijk zij na

1671 weder was geworden; maar zeker was zij eene soort van slavernij, waartoe niemand der ingezetenen was verpligt. Dat zij in de daad eene soort van slavernij voor den landman was, wiens belangen wel eens meer werden over het hoofd gezien, behoefde geen betoog. Dat niemand der ingezetenen daartoe was verpligt, werd nu beweerd op grond van het natuurregt en uit den aard en oogmerken der burgermaatschappij. Daarna kon, wilde of mogt de Ridder zijne verontwaardiging niet verbergen over de onbeschaamdheid en strafbare stoutheid der genen, die zich niet hadden ontzien, na 1631, met verbreking der goede trouw en met vernietiging van alle onderling vertrouwen tusschen regenten en volk, de ingezetenen op nieuw te drukken met een vernederend juk, hetgeen zij met eigen gelde hadden afgekocht, en waarvan zij een deugdelijk handvest, een charter hadden verkregen (1). Hierop vertoonde de Ridder het, in vergetelheid gekomen en nu uit den schuilhoek gehaald, stuk. Wilde men dan de, door de natuur en maatschappij reeds vrij verklaarde, ingezetenen van dit vrij gevochten land, nog eens voor het laatst in die gedaan-

(1) Naderhand werd het door den Ridder eenen *waan* genoemd, dat de ingezetenen voor 1631 diensten schuldig zouden geweest zijn, welke waan ook hem ongepaste namen aan dit stuk had doen geven. 19 Oct. 1799. — Jaarb. 1799. bl. 1434.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778. daante beschouwen, dáár dan was ten minste eene vrijlating, door de vrijgelatenen zelve gekocht en' betaald, door een' kwijtbrief bevestigd, en in 1657 bij het provinciaal reglement bekrachtigd! Hoe toch had men daarna kunnen onderzoeken, of de Drosten bevorens 1672 bevoegd waren geweest, diensten van de ingezetenen te eisschen? en hoe had men het bloot bewijs van genot voor dat van bevoegdheid kunnen aannemen? Eenen PHILIPS met zijne VARGASSEN mogt het verkrachten van voorregten een spel zijn geweest: de Staten toch erkenden alle voorregten voor de edelste soort van eigendom; en, alzins overtuigd zijnde, dat het roemrijker was aan het hoofd te staan van een vrij volk, dan een troep laffe slaven te drijven, verwachtede de Ridder, dat elk met genoegen een' voorslag zou hooren, die, daar dezelve strekte, om aan de tegenwoordige Drosten alle voldoening te geven, boven hetgeen zij van regtswege zouden kunnen eischen, tevens geschikt was, om de ingezetenen des platten lands, die, door der Staten zorg, wel oppassers der jagt, maar nog geene vroedvrouwen; wel jagers, die derzelver akkers vertraden, maar nog geene geneesheeren onder zich zagen, eindelijk eens van alle dienstbaarheid te bevrijden, en hun stoffe te geven om de geheugenis van dit jaar in zegening te houden, en

de

de namen, van die in hetzelve geregeerd of invloed hadden gehad, in hunne dankbare harten aan de zijde van hunne weldoeners van 1631 te plaatsen. — Na dus de nietigheid van al het daarmede strijdig beslotene en afgekondigde, zijnes oordeels, te hebben aangewezen, was des Ridders voorstel: bij afkondiging den ingezetenen des platten lands te doen weten, dat zij ten eeuwigen dage van het doen van Drostendiensten waren ontslagen; en aan de toenmalige Drosten, doch aan geene toekomende, uit de provinciale kas zoodanige som toe te leggen, als evenredig zou worden bevonden aan het nadeel, hun door het ganschelijk ophouden dier diensten te lijden (1)."

I. BOEK, IV. HOOFDST. 1778.

Des Ridders vertoog als taxatoir onderzocht.

Was men na de aanteekening der stad Zwolle, van den 29sten van wijnmaand 1776, niet terug gekomen van een besluit, met dat van den jare 1631 blijkbaar strijdende, hetwelk daarin weder was aan het licht gebragt, de vertooning van dat besluit zelf vermogt ook nu zoo weinig op de overige Leden der Staatsvergadering, dat men ten zelfden dage goed vond, des Ridders vertoog in handen van eenige Leden te stellen, om te onderzoeken, of daarin ook

(1) Jaarb. 1778. bl. 311—341.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

ook eenige honende termen tegen vorige Leden der Vergadering werden gevonden.

Deszelfs beklag deswegens in ftellen toon.

Van der Capellen bekreunde zich des zoo weinig, dat hij, op den najaarslanddag, een nader vertoog overgaf ten geleide van eene verklaring van acht hoog bejaarde perfonen uit het Drostambt van IJsfelmuiden, getuigende: „dat zij aan de vorige Drosten nooit eenige Drostendienften hadden gedaan noch door anderen zien doen, en van de alleroudfte lieden niet gehoord hadden, dat zulk eene dienstbaarheid gedurende derzelver leven was in gebruik geweest." Alzoo ook had dezelve nog geene plaats in het Hoogfchout ambt van Hasfelt; waaruit de ongegrondheid bleek van de verzekering, als of die dienften in fommige ftreken der provincie nooit zouden hebben opgehouden. Zijne verontwaardiging nu over de eerfte influipingen van dat misbruik mogt in zijne oogen zoo weinig honend fchijnen, dat hij de daaraan fchuldigen, indien ze nog leefden, als wederfpannige onderdanen en onderdrukkers des volks zou hebben aangeklaagd. Ware echter dit gevoelen te uiten eene misdaad; men mogt hem dan ftraffen naar verdienften: maar openlijk en voor het oog der natie, die hare aandacht op den uitflag dezer zaak had gevestigd, vreezende hij hierin meer voor eene gedeeltelijke vrijfpraak, dan voor eene ganfchelijke

ver-

veroordeeling. Hij voegde hierbij de verzekering, niemand der Drosten, die deze diensten ter goeder trouwe hadden genoten, ook niet den tegenwoordigen van IJsselmuiden, van wien hij overtuigd was, in dit geval te zijn, te bedoelen of te verdenken; en gaf eindelijk in overweging, welken invloed het op de raadplegingen der Staatsvergadering zou hebben, wanneer derzelver Leden over eenig woord in hunne voorstellen of adviezen, zoo als den Ridder reeds meermalen was gebeurd, in moeijelijkheden geraakten. God mogt het verhoeden, dat men in dit land ooit het geval zag herboren worden der beide broeders PETRA, welke TACITUS ons verhaald had door eenen droom misdadig te zijn geworden (1).

Ook dit onderzocht, en den Ridder opgelegd om een en ander terug te nemen.

Ook dit nader vertoog werd ten onderzoek gesteld in handen dierzelfde gekommitteerden, die twee dagen daarna van berigt en raad dienden, strekkende: „om voor als nog te blijven bij het beslotene omtrent de Drostendiensten, zonder daarover verdere overwegingen toe te laten, als zijnde zulks naar de orde en form der Regering dezer provincie bij Ridderschap en Steden afgedaan; en voorts om den Heer

VAN

(1) Jaarb. 177. bl. 342—345. — TACIT. *Ann.* L. XI. c. 4. Zie mijne *Rom. Geschied.* D. XXIII. bl. 281.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

VAN DER CAPELLEN TOT DEN POLL op te leggen, zijn vertoog over de Drostendiensten weder tot zich te nemen, met betuiging van deszelfs leedwezen over de taxatoire expresſiën in hetzelve voorkomende niet alleen, maar ook over het laten drukken en verſpreiden van hetzelve, met belofte van zich daarvan in het toekomende zorgvuldig te wachten; en, kon hij niet goedvinden aan deze zachte en inſchikkelijke handelwijze der Ridderſchap en Steden te voldoen, alsdan te nemen zoodanige nadere reſolutie, als vermeend zou worden te behooren; zijnde zijn vertoog bevonden zamengeſteld te zijn uit allerlei taxatoire en ten eenemaal ongemeſureerde expresſiën, en geen goed oogmerk te kunnen hebben, ten minſte nooit te kunnen ſtrekken om eene zaak te herſtellen, geſteld al eens dat er eenige abuizen plaats hadden, maar veel eer om, ware het mogelijk, oproer onder den gemeenen man te verwekken, en denzelven af te trekken van de gehoorzaamheid, aan hunnen wettigen Souverein verſchuldigd."

Dit wordt door VAN DER CAPELLEN geweigerd.

De Vergadering, doch onder aanhoudende tegenverklaring van Zwolle, zich met dit rapport vereenigd hebbende, en het beſluit den Ridder aangekondigd zijnde, beantwoordde deze hetzelve op eenen toon, die even min, als zijn nader vertoog, kon voldoen. „Van misdaad onbewust, kon men leed gevoelen

noch

noch betuigen; het prijswaardige of laakbare van zijn vertoog hing van de deugdelijkheid of gebrekkigheid der gronden van hetzelve af; bestond het besluit van 1631 niet, of had het eenen anderen zin, hij zou leed wegens zijne voorbarigheid betoonen op eene vrij eclatanter wijze, dan men van hem gevergd had; mogt men hiermede geen genoegen nemen, dan verwachtede en verzocht hij ten minste de opschorting van alle verdere besluiten tegen zijnen persoon, tot dat door de wederlegging der aanteekening van Zwolle deze zaak en zijne schuld in een helder licht zouden gesteld en hij in de mogelijkheid gebragt zijn, om behoudens eer en karakter aan het, tegen hem reeds genomen, besluit te voldoen."

De stukken der justitie aanbevolen, en den Ridder, tot de uitdragt der zake, de Vergadering ontzegd.

Men nam in die verklaring geen genoegen, maar vorderde een bepaald toestemmend of weigerend antwoord. De Ridder volhardde. En nu werd de Advokaat-Fiskaal van Zalland gelast: „om voor de Hooge Regtbank en Justitie van de provincie regt te vorderen tegen den Heer VAN DER CAPELLEN TOT DEN POLL wegens de taxatoire en ongemesureerde expressiën, door hem gebruikt, en wegens het doen drukken en verspreiden derzelve; met aanzegging aan denzelven om zich tot uitdragt van zaken uit de Vergadering van Ridderschap en Steden

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

te onthouden; — terwijl tevens eene korte manier van regtsgeding zou worden voorgeschreven, op dat deze zaak zoo ras doenlijk ten einde wierd gebragt." — Te vergeefs verzochten de afgevaardigden van Zwolle uitstel van besluit, ten einde er den wil hunner zenders op te verstaan. Ook de Drost van Vollenhove verklaarde zich tegen het besluit. Hetzelve werd den Ridder ter kennisse gebragt.

Nadere verklaring van den Ridder.

VAN DER CAPELLEN zond eene nadere verklaring in van zijn leedwezen, dat hem oogmerken werden toegeschreven, om de Vergadering in het algemeen of eenige Leden derzelve in het bijzonder te verongelijken, en dat zijn vertoog niet had te weeg gebragt het afgaan van het besluit omtrent de Drostendiensten, zoo wel als van zijne bereidvaardigheid om onder eede te verzekeren, geenen wil gehad te hebben tot eenige verongelijking. Even zeer wilde hij bezweren, niets oproerigs, of hetgeen daarna geleek, beoogd te hebben met de gemeenmaking van zijn vertoog door middel van de drukpers, hebbende nu nog nimmer iet anders bedoeld dan 's Lands welzijn, het behoud der vrijheid en van den tegenwoordigen regeringsvorm met de grondwetten, waarop die steunde, en, gedurende het tot hiertoe voorgevallene omtrent de Drostendiensten, allen, met wien hij eenigen omgang gehad of

op

op wien hij eenigen invloed bezeten had, steeds en niet zonder vrucht te hebben aangemaand tot onderwerping aan den wil van Ridderschap en Steden. Ten blijke nogtans, hoe ver hij was van eenig beledigend oogmerk, bood hij zich aan, om al, wat voor aanstootelijk mogt gehouden worden, uit zijn vertoog en daarna gevolgde schrifture weg te nemen, indien hem zulks slechts werd opgegeven, en er het wezenlijke maar overbleef, dat, namelijk, de Ridderschap en Steden, bij herneming, tot zijn gevoelen en voorstel overgingen. Mogt hierin geen genoegen worden genomen, dan evenwel verzocht en verwachtte hij, zich bij gewonen loop van regten te zullen mogen verdedigen, zonder aan eene *kortere* of *langere* manier van regtsgeding te worden onderworpen, daartegen wel uitdrukkelijk het Landregt en de manier van procederen, bij hetzelve vastgesteld, inroepende, en zich tegen alle andere manieren ten krachtigste verzettende.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Men volhardt bij het besluit.

Ook in deze verklaring werd geen genoegen genomen; men volhardde bij de genomene besluiten; doch, daar men met het voorschrijven van eene korte manier van geding den meesten spoed ten beste van den vertooner had bedoeld, maakte men geene bedenking, om zijn verzoek dienaangaande in te willigen. — Het daarop gevolgd verzoek

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

van den Ridder om verlof aan de voorſpraken en pleitbezorgers der provincie, ten einde in zijne zaak te mogen dienen, werd gereedelijk toegeſtaan.

Ingezetenen van onderſcheidene Schoutambten vervoegen zich tot Z. D. H. en tot de Staten van Overijsſel.

Inmiddels hadden zich de ingezetenen van onderſcheidene Schoutambten en Landgerigten met ſmeekſchriften ter zake der Drostendienſten vervoegd tot den Stadhouder, zoo wel als tot de Staten van Overijsſel. Van Zijne Hoogheid verzochten zij deszelfs veelvermogende voorſpraak bij de Staten, door wien zij tot nog toe gehouden werden tot het doen afkoopen van dienſten, waartoe zij meenden als ingezetenen van een vrij gevochten Land niet verpligt te kunnen worden, zijnde boven dat voor meer dan 140 jaren door hunnen wettigen Souverein, Ridderſchap en Steden daarvan op eene formeele wijze verlost en ontſlagen. — Bij de Staten drongen zij aan op ontheffing van deze vernederende dienstbaarheid, en het vol genot dier vrijheid, waartoe zij zich als menſchen en burgers (het ware met eerbied gezegd) geregtigd verbeeldden te zijn, en waarvoor het bloed hunner voorouders met dat van Vader WILLEM had geſtroomd; hebbende het hun, als ingezetenen van een vrij gevochten Land, ſteeds bitter gevallen, gehouden te worden tot dienſten van louter ſlaafſchen aard. Zulk eene ſlavernij toch

toch maakte hen in eigene oogen verachtelijk, en kon niet nalaten, ook in dit Land, verderfelijken invloed te hebben op harten en zeden; vermits dezelve, nadat het besluit van 1776 elken dienstpligtigen landman voor den Drost geldwaardig had gemaakt, veel knellender was geworden, dan toen de diensten zelve, niet mogende afgekocht worden, min scherp werden nagezocht.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Ter Staatsvergadering vermogten deze verzoekschriften niets; men hield er de zaak der Drostendiensten vóor afgedaan: doch stelde de rekwesten in handen der Heeren, met de memorie van den Ridder belast, om ze almede te onderzoeken, of daarin ook eenige onbehoorlijke en onbetamelijke stappen gevonden werden. Aan die zelfde gelastigden werd nu ook ten onderzoek gesteld een gedrukte *brief over de Drostendiensten in Overijssel, door een' Heer uit Twente aan een' koopman te Amsterdam geschreven.*

Bij de Staten afgewezen met bedreiging.

Het berigt der gelastigden was: „ dat de smeekschriften niet waren gesteld in dien geest van onderdanigheid, door getrouwe ingezetenen en onderdanen aan hunnen wettigen Souverein verschuldigd; dat dit evenwel meer aan verleiding, dan kwaden wil, was toe te schrijven, zijnde zij in den waan gebragt, als of zij lieden reeds van 1631 tot nu toe jaarlijks zekere

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

ſom voor vrijdom van Drostendienſten hadden betaald; van welke allerkennelijkſte onwaarheid zij echter volkomen overtuigd hadden kunnen zijn, dewijl niemand hunner ooit, het zij bij uitzetting der verponding, of eenig ander middel, hoe ook genaamd, eenigen heller of penning daarvoor had betaald, of anderzins vrijbrieven daarvoor verworven; maar zij integendeel, bij achtervolgende beſluiten van den Souverein aan alle ingezetenen ten platten lande, tot het blijven doen der, van oudsher verpligte, Drostendienſten ſchuldig waren verklaard; — en wat den gedrukten brief betrof, dat dezelve was een naamloos eerrovend libel, welks ſchrijver ten ſtrengſte behoorde te worden vervolgd, onder uitloving van 100 dukaten voor deszelfs aanbrenger." Overeenkomſtig met dit berigt beſloten zijnde, werd bij publikatie aan de rekwestranten de begane misſlag gunſtig kwijtgeſcholden, doch onder ernſtige vermaning voor het toekomende; en ter ontdekking des ſchrijvers van gemelden brief de voorgeſtelde prijs uitgeloofd.

Ten zelfden dage werd beſloten, den Heer VAN DER CAPELLEN bij eenen brief door den Griffier kennis te geven, dat hij zich tot de uitdragt van zaken uit de Vergadering zou hebben te onthouden. De Ridder antwoordde ſchriftelijk: „door het aannemen van dit beſluit geenszins

ter-

verstaan te willen worden, zich aan deszelfs inhoud, even min als aan het vorige ten zijnen opzigte genomen, te onderwerpen; daartegen en tegen alle dergelijke feitelijke behandelingen ten krachtigste protesterende, onder voorbehouding als naar regten (1). — Dus verre kwam het te dezen jare met eene zaak, welke de geheele natie zich als de hare aantrok en met den persoon, wiens eigene geestdrift zich zoo zeer aan het algemeen gevoelen had medegedeeld, dat men hem als een voorbeeld van wijsheid en gematigdheid, zoo wel als van vrijheidmin en burgerdeugd, meende te moeten bewonderen.

Oproer in Zeeland door onverdraagzaamheid.

Onverdraagzaamheid en valsche godsdienstijver openden in Zeeland geheel andere tooneelen. Slechts vier statiën hadden de Roomschgezinden in dat gewest, te Middelburg, te Zierikzee, te Goes en in het Land van ter Goes, doch zonder eenig uiterlijk vertoon van kerken. Het kon Zeeland bevoordeelen, meer vrijheid van openbaren godsdienst, even als in Holland en andere gewesten, aan dezelven te vergunnen. Eenige kooplieden uit Duinkerken zich te Vlissingen, wegens den oorlog tusschen Frankrijk en Engeland, willen-

(1) Jaarb. 1779. bl. 345—366. Het blijkt niet dat Z. H. op de verzoekschriften der Landlieden geantwoord heeft.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

lende nederzetten, verzochten de Regering, het burgerregt te mogen koopen en den Roomschen eerdienst te mogen oefenen. Het laatste zoo wel als het eerste werd, doch onder zekere bepalingen, ingewilligd. Eene opgeslagene loots ter vergaderplaats zou door een kerkgebouw vervangen worden. De pogingen der onverdraagzaamheid daartegen wel verwachtende, kondigde de Regering af: „geene nieuwe of nadere adressen, boven de zoodanigen, welke bij eene vroegere gelegenheid waren aangenomen tegen de vrijheid van Godsdienstoefening aan de Roomsche burgers en ingezetenen, te zullen toelaten." Desniettegenstaande vervoegden zich eenige burgers, als in gemoede bezwaard, dat eene Roomsche kerk gebouwd zou worden in die stad, welke eene der allereerste was geweest om het Spaansche juk af te schudden en de hervorming aan te nemen, met een verzoekschrift bij den voorzittenden Burgemeester, ten einde het genomen besluit in te trekken, waardoor de Regering de liefde, eerbied en genegenheid der geheele burgerij voor zich zou aankweeken. — Ook de Kerkeraad leverde vertogen tegen die vergunning in, en bragt de zaak ter kennisse van de Klassis van Walcheren, derzelver hulp inroepende ter wering van den Roomschen eerdienst. De

Re-

was vergund geworden, was hun daarvan niet meer dan *f* 230,000 te ſtade gekomen, hetwelk wel altijd ontoereikend zou worden bevonden tot hun provinciaal herſtel; weshalve zij reden zouden gehad hebben om op eene genoegzame vermeerdering van dat ſoulaas aan te dringen, of liever, in overeenſtemming met Utrecht, te verlangen, dat het herſtel eener juiste evenredigheid in het dragen der gemeene lasten, het kwaad van hunne en van andere provinciën in den grond mogt aantasten. Evenwel in de tegenwoordige geſteldheid van tijden geene nieuwe raadplegingen over punten van dien aard noodzakelijk willende maken, zouden zij, kon het niet anders zijn, zich de voortduring der, door Z. H. gemaakte, ſchikking, voor nog zeven achtereenvolgende jaren laten welgevallen, in de verwachting van gelijke inſchiklijkheid aan de zijde der Bondgenooten te zullen ondervinden; zich tevens gereed verklarende om alle begeerde ophelderingen aan de gemagtigden van H. H. M. te geven."

Ingevolge der begeerte van H. H. M. eenige Heeren uit Zeeland in nadere opening van zaken voor derzelver afgevaardigden en voor gemagtigden uit den Raad van State gekomen zijnde, bleek het alzins, dat de ſtaat der geldmiddelen dier provincie in de laatſte zeven ja-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

ren wel gezegd kon worden eenigzins verbeterd te zijn, maar nog alzins te behoeven hetzelfde soulaas; doch ook dat dezelve, onder het genot van dat soulaas en het aanwenden van eenige aangewezene middelen, tot volkomener herstel zou kunnen geraken. Op dezen grond dan viel het besluit, overeenkomstig het gedaan verzoek; in die hoop en verwachting nogtans, dat de Staten van Zeeland daardoor zouden worden opgewekt, om, zonder ophouden, alles bij te brengen, om zich zelve te redden, ten einde, zonder verder bezwaar of hulp der Bondgenooten, hunne provincie voor zich zelve nuttig en voor de Republiek vruchtbaar mogt kunnen bevonden worden (1).

Verbeurdverklaring van goederen in Gelderland en bij de Generaliteit afgeschaft.

Schier eene halve eeuw geleden was reeds bij de Staten van Holland (2) alle verbeurdverklaring van goederen, eene straf bij de meeste volkeren van ouds in gebruik, maar den onschuldigen naastbestaanden meer, dan den misdadiger, treffende, volkomen afgeschaft. In dit jaar namen de Staten van Gelderland, in welk gewest die straf was bepaald gebleven voor de misdaden van gekwetste majesteit, vadermoord en gewelddadige schaking,

(1) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1778. 20 Mei, 4 Junij en 28 Dec.

(2) Res. van Holl. 1732. 1 Mei.

king, op ingenomen raad van den Hove, hetzelfde besluit (1). Ook de Staten-Generaal schaften alle verbeurdverklaring van goederen af met betrekking tot de Generaliteitslanden en de volkplantingen van den Staat in Oost en West, hebbende daarover ingenomen het gevoelen van den Raad van Braband en Vlaanderen en van het Hof van het overkwartier van Gelderland (2). I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Gefchil over de Drostendiensten in Overijssel.

Voorzeker had deze vernietiging van eene oude barbaarschheid, wier werking, schoon dan tot enkelde misdaden bepaald, altijd even heilloos was gebleven, en, door de eerstgenoemde dier misdaden, steeds voor eigendunklijke toepassing bloot stond, eene algemeene toejuiching verdiend van het openbare gevoelen, door meerdere verlichting tot zachtere zeden geleid: maar de geest des tijds merkte zulks naauwelijks op bij den indruk, dien in dezen zelfden tijd de ijver maakte van den Ridder VAN DER CAPELLEN TOT DEN POLL tegen zekere Drostendiensten in Overijssel.

Hetgeen onder die diensten werd verstaan, scheen nog een flaauw overblijfsel van het leenroerig staatsgestel uit de middeneeuwen, waardoor

(1) Jaarb. 1778. bl. 311—328.

(2) Res. Gen. 1777. 28 April en 1778. 10 Aug.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

door de vrije lieden zelve tot vele lijfsdienſten aan de Edelen gehouden waren geweest (1). Daartegen was echter reeds voor anderhalve eeuw voorzien, doch had zich het misbruik daarin aanhoudend gehandhaafd.

In 1631, namelijk, was den Drosten eene traktementsverhooging bij den Lande toegeſtaan voor den afſtand van alle dienſten, gratuiteiten en vereeringen, of onder welken naam het zou mogen wezen, door hen getrokken en genoten. Ook was in 1657 nader bepaald: „dat de Drosten zich moesten te vrede houden met hunne gewone traktementen en profijten, zonder de ingezetenen hunner ambten met eenigerhande lasten te bezwaren, hoe dezelve ook mogten genaamd zijn." Het eerstgemelde ſtaatsbeſluit ſcheen geheel vergeten; het laatstgedachte werd niet nageleefd; en daarna was het bewijs, dat de Drosten bevorens 1672 dienſten van de ingezetenen hadden geeischt, voor voldoende gehouden, om hun twee dienſten jaarlijks, als één bij hooi en één bij gras toe te kennen, zoo als van ouds. Ten jare 1759 hadden eenige landlieden, onder het gerigt van Haksbergen, verzocht, dat de Staten geliefden te voorzien tegen de vorderingen van hunnen Drost tot die twee dienſten.

De

(1) Zie ROBBERTSON *Inl. tot de Geſch. van* KAREL V noot IX. en H. DE GROOT *Inl. tot de Holl. Regtsgel.* I. B. 4. § 2.

Regering bleef volstandig. Nu wendde men zich tot den Erfstadhouder, maar ruidde men tevens de landlieden op, om een verzoekschrift ten zelfden einde aan Zijne Hoogheid te teekenen. Men wachtede het antwoord hierop zelfs niet af, maar holde al verder voort, zoo dat de Regering zich genoodzaakt vond, bij openbare afkondiging te kennen te geven, dat zij zelve de beslissing van Zijne Hoogheid in deze zaak zou afwachten. Hiermede nog geenszins voldaan, eischte men inmiddels de sluiting der Roomsche kerk. Tevens verspreidde zich het oproer, als een vuur, over geheel Walcheren, hetgeen voedsel vond ook in geheel vreemde brandstoffen; zoo als in de nieuwe psalmberijming en den ouden wrok over het voorgevallene in 1775 (1). Men voerde een' gebannen deugeniet als in zegepraal binnen Westkapelle terug, met afdwinging der vernietiging van zijn vonnis. Dat ook Predikanten aan zulke daden van schennig geweld deel namen, was niet min ergerlijk, dan dat baatzucht eenen Priester van Middelburg geenszins onverschillig noch stil liet in deze woelingen. — De Staten van Zeeland verzochten en verkregen van Zijne Hoogheid de gewapende hand ter demping des oproers. Spoe-

(1) Zie boven bl. 69.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

Spoedig was nu hetzelve gesmoord. Eenige belhamels werden gevat, waaronder twee Predikanten. Anderen werden ingedaagd. De balling werd weder uitgebannen. Bij de openbare teregtstelling van drie dier oproermakers te Ter Veere in het volgende jaar durfde zich de dweepzucht nogmaal vertoonen, ze als martelaars aanziende, die voor de kerk leden (1).

Middelen tegen de aanslijking in het IJ voor Amsterdam.

Van den jare 1772 af hadden de veelvuldige aanslijkingen in het IJ voor Amsterdam de zorgvuldige oplettenheid bezig gehouden der Staten van Holland, zoo wel als der Regering dier stad, wier scheepvaart daarvan groote belemmering had te duchten. De Gekommitteerde Raden en de Heeren Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland hadden de voorziening hierin aanbevolen aan de Toezienders van Rijnland, de Heeren ENGELMAN, BRUNINGS en den Landmeter BOLSTRA, die weldra middelen opgaven tot herstel, welke de Regering van Amsterdam in handen stelde van den Heer STEENSTRA, Lector in de Wis- en Zeevaartkunde aan de Doorluchtige School dier stad. Deze vond de voorgeslagene middelen onraadzaam, en droeg geheel andere voor met

(1) Jaarb. 1779. bl. 1019—1035. Brief van een Verenaar aan een' zijner vrienden te Leijden, wegens de executie te Ter Veere aan drie Walchersche boeren op 1 Mei 1779.

met een breed vertoog van redenen voor zijne gevoelens. Bij dezen ſtrijd van begrippen tusſchen deskundige mannen droegen de Staten van Holland het onderzoek der wederzijdſche gevoelens en beredeneringen op aan de Leijdſche Hoogleeraars ALLEMAND en VAN DE WIJNPERSSE, die zich voor het ontwerp van STEENSTRA verklaarden, hetwelk daarna door H. E. Gr. M. in grasmaand dezes jaars aangenomen en dadelijk ter uitvoering gelegd werd. Het maken van twee hoofden ter wederzijde van Nieuwendam en het herſtellen van de kade en den kop van den paardenhoek aan het oosteinde der ſtad waren de aangenomene hulpmiddelen ter bevordering van den ſtroom, welker daarſtelling werd aanbeſteed voor *f* 129,000, zijnde *f* 121,280 minder, dan waarop de Heeren ENGELMAN, BRUNINGS en BOLSTRA hunne werken hadden begroot. Voor den aanvang van den herfst was alles voltooid (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

De verleende vrijdom van lasten, aan de groote visſcherij door Staten van Holland toegeſtaan, doch nu ten einde geloopen, werd voor drie jaren vernieuwd. — Tot behoud der kabeljaauwvisſcherij op de Noordzee, ſtelden de Algemeene Staten eene boete van drie

Vrijdom van lasten aan de visſcherij.

(1) Jaarb. 1778. bl. 979—1178, alwaar alle de ſtukken, hiertoe behoorende, verzameld zijn.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

drie duizend guldens en verbeurte der schepen op het bouwen, verhuren, leenen en leveren van vischhoekers met bunnen aan vreemden, of het bevrachten van dezelven voor vreemde rekening (1).

Tabaksplanting bij Amersfoort en in Gelderland.

Het tabaksplanten omstreeks Amersfoort en in Gelderland zints vele jaren ondernomen, doch met gering gevolg wegens de minderheid van soort bij de buitenlandsche, ondervond thans eene ongemeene aanmoediging door het verbazend vertier, hetwelk het gebrek aan toevoer uit Amerika wegens den oorlog veroorzaakte. Hetzelve strekte zich dan ook zoo zeer uit, dat men in de Betuwe kersenboomgaarden rooide om tabak te teelen, en men zich in die streken, als in Virginie, verplaatst zag (2).

Bevorderingen der volksvlijt.

Mogt men zich niet dan een voorbijgaand voordeel, zoo lang de Amerikaansche oorlog duurde, van deze ondernemingen voorstellen, men was zoo veel te ijveriger om op blijvende voordeelen voor de volksvlijt bedacht te zijn. Daarvan getuigde de verbazende uitbreiding van den *Oekonomischen* Tak der Haarlemsche Maatschappij, waaraan men (3) nu reeds

(1) Jaarb. 1778. bl. 12 en 14.

(2) Jaarb. 1778. bl. 211 en 1495.

(3) Zie boven bl. 111.

reeds vijf en vijftig afdeelingen en drie duizend leden telde.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

De zucht voor zulk eene zamenwerking ten algemeenen beste werd ook naar de hoofdplaats van Nederlandsch Indie overgebragt. Al lang was men op Batavia bedacht geweest op eene dergelijke ftichting zonder er dadelijk toe gekomen te zijn. Nu werd de lust weder opgewekt en bragt dezelve een Genootfchap van Kunften en Wetenfchappen, bijzonderlijk ter bevordering der Oosterfche volkplantingen van den Staat, tot ftand, onder de zinfpreuk: *ten nutte van het Gemeen*; met goedkeuring, bekrachtiging en begunftiging van den Raad van Indie. De eene helft der, bijeen te brengen, gelden zou ftrekken ter bekostiging van eereprijzen op eigen uitgefchrevene vragen, de andere helft zou gelijkelijk worden verdeeld onder de vaderlandfche Maatfchappijen van wetenfchap te Haarlem, Rotterdam en Vlisfingen, om daaruit eene of meer beantwoorde vragen met een' gouden penning, op den ftempel van het Bataviaasch Genootfchap geflagen, te vereeren. — Heerlijke vrucht voorwaar van Europefche befchaving op den Afiatifchen grond (1).

Genootfchap van Kunften en Wetenfchappen te Batavia.

Een nieuwe glans werd aan den luister der Nederlandfche verlichting toebereid door een' bur-

(1) Jaarb. 1778. bl. 1314.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.

burger van Haarlem, den Heer PIETER TEYLER VAN DER HULST, die bij uiterſten wille, door zijnen dood in grasmaand dezes jaars bekrachtigd, had bepaald, dat zijne geheele, zeer aanzienelijke, nalatenſchap, met uitzondering van eenige goederen, waarover hij anders had beſchikt, zoude worden aangelegd tot onderhoud van twee altijd durende Genootſchappen, het eene aan de waarheid en vrijheid in den Christelijken Godsdienst en den Burgerſtaat, het andere aan Natuurkunde, Dichtkunde, Historiekunde, Teekenkunde en Penningkunde gewijd. Elk dezer Genootſchappen zou jaarlijks een' gouden eerepenning ter innerlijke waarde van vier honderd guldens uitloven op het best voldoend antwoord eener vrage door hetzelve uitgeſchreven (1); terwijl het overige der inkomſten uit deze nalatenſchap zou ſtrekken ter vermeerdering van des Stichters verzamelingen van boeken, penningen, teekeningen, prenten en werktuigen, om altijd onvervreemd te blijven onder het opzigt van beider Beſtuurders (2).

Stichting van P. TEYLER VAN DER HULST.

In het jaar 1773 was reeds een Kunstgenootſchap te Utrecht opgerigt, onder de zinſpreuk:

Het Utrechtsch Provinciaal Genootſchap.

(1) Ook zilveren eerepenningen zijn aan de naastkomende antwoorden toegewezen.

(2) *Voorrede voor de Verhandelingen van* TEYLER'S *eerſte en tweede Genootſchap.*

fpreuk: *Besteedt den tijd met kunst en vlijt.* I. BOEK. IV. HOOFDST. 1778.
Hetzelve was federt aangegroeid tot omtrent twee honderd leden, en fchreef jaarlijks eene of meer prijsvragen uit ter bevordering van nuttige kunften en wetenfchappen, onder aanbod van dertig dukaten of een' gouden eerepenning. Op verzoek van deszelfs Beftuurders aan de Heeren Staten 's Lands van Utrecht, voerde hetzelve van dit jaar af den titel van *het Provinciaal Utrechtsch Genootfchap van Kunften en Wetenfchappen* (1), onder welken het nog voortgaat in nutte en roemrijke werking, waarop het zich dan ook reeds te regt heeft mogen verheffen bij de opening van deszelfs vijftigfte jaarlijkfche algemeene vergadering na deszelfs oorfpronkelijke oprigting.

De opening en inwijding eener Kunst- en Teekenzaal te Utrecht, en de oprigting van een Teeken-, Schilder-, Beeldhouw- en Bouwkundig Genootfchap te Middelburg onderfcheidden dit jaar al even zeer in de gefchiedenis der kunften (2).

In die van het vrij gevochten Nederland 1779. was het volgende jaar onvergetelijk als het tweede eeuwgetijde der *Unie van Utrecht.* Hetzelve werd dan ook op den 29ften van louw-

Tweede eeuwgetijde der Unie van Utrecht.

(1) Jaarb. 1778. bl. 692.

(2) Jaarb. 1778. bl. 103 en 1279.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

louwmaand, den dag, waarop dezelve voor twee eeuwen tusſchen de zeven vrije gewesten geſloten was, ter plaatſe zelve gevierd in de gehoorzaal der Akademie door den Hoogleeraar P. BONDAM met eene Latijnſche redevoering, de *Unie* ten onderwerp hebbende, en in de Domkerk door den Leeraar J. HINLÓPEN met eene geheel toepasſelijke leerrede; waarna de plegtigheid van dien dag met een' prachtigen maaltijd, vuurwerken en andere vreugdebedrijven werd beſloten. Ook te Middelburg gedacht de Leeraar A. VAN 's GRAVEZANDE dezen dag in eene kerkelijke redevoering; gelijk daartoe almede bij de uitſchrijving van den gewonen Dank-, Vast- en Bededag tegen den 24ſten der volgende maand alle Kerkleeraars werden opgewekt, vangende de brief van uitſchrijving met deze ſtof van dank voor alle ingezetenen aan. — Die merkwaardige Unie, door de vereeniging der, zich vrij ſtellende, Amerikaanſche Staten onlangs zoo hoog vereerd, als eerlang door den tuimelgeest des tijds op eigen grond te dwaas veracht, werd in dien brief te regt genoemd de grondſlag der vrijheid en, onder den zegen van den Hemel, eene der voornaamſte oorzaken van 's Lands welvaart. Van dat gelukkig tijdſtip toch had de Republiek haren eigenlijken aanvang te rekenen; maar ook nu nog

nog was Vader WILLEM's vermaning even opmerklijk, als zij bij het tot ſtand brengen van dat heilige verbond was geweest: „onderhoudt uwe Unie wel; doch ziet naarſtig toe, dat gij niet alleen bij woorden of geſchrift, maar ook met de daad, ten uitvoer brengt, hetgeen het bundelken pijlen, met eenen band zamengeknoopt en verbonden, welk gij in uw zegel voert, medebrengt en beduidt (1)."

Verdubbeling van last- en veilgeld ter beſtrijding van buitengewone uitrusting ter zee.

Het mogt nog als eene gewenschte vrucht dier Unie beſchouwd worden, dat alle de gewesten, hoe verſchillend ook denkende over het beleid van zaken, in de netelige omſtandigheden van dezen tijd tusſchen Engeland en Frankrijk te houden, hunne toeſtemming gegeven hadden tot het voorſtel der afgevaardigden van H. H. M. tot de zaken van de zee, om in dit jaar eene buitengewone uitrusting te doen van twee en dertig ſchepen en fregatten van oorlog, en zulks te vinden uit de verdubbeling van het last- en veilgeld voor dezen zelfden jare. Op den 7den van louwmaand werd deze belasting bij publikatie uitgeſchreven ter beſtrijding der kosten van die buitengewone uitrusting, welke tot meerdere be-

(1) WAGENAAR *Vaderl. Hist.* D. VII. bl. 247–260. en de aanmerkingen op bl. 248. — Jaarb. 1779. bl. 102 en 124. — *Leven van* WILLEM I bl. 264.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

beveiliging en bescherming der koopvaardijschepen dezer Landen zou worden gedaan (1).

Gaarne onderwierpen zich eigene zeevaart en handel aan een bezwaar, hetgeen veiliger voordeelen verzekerde: maar het verdubbeld lastgeld trof ook de schepen van buitenlanders, en, in zomermaand, kwam de Baron THULEMEIJER, Gezant van den Koning van Pruissen, namens denzelven op met klagt over dit bezwaar voor deszelfs Oostvriesche onderdanen, onder bijgevoegde betuiging, van zich ongaarne gedrongen te zullen zien, om gelijke lasten van de koopvaardijschepen van dezen Staat in zijne havens te vorderen. H. H. M. meenden aan den Pruissischen Gezant te moeten antwoorden: „dat de verhooging van het last- en veilgeld aan den Koning in een verkeerd licht moest voorgesteld zijn, wijl vreemden op gelijken voet met ingezetenen werden behandeld, en het slechts de wederinvoering was eener oude belasting, voor maar één jaar, waarover zich geene andere Mogendheid beklaagde; zoo dat H. H. M., geene uitzondering ten dezen kunnende maken, ernstig verzochten, dat Z. M. daarop niet verder zou aanstaan, onder verzekering van bereidvaardigheid, om aan

Bek'ag van den Koning van Pruissen over dezen last voor zijne onderdanen.

Hoogst-

(1) Res. Gen. 1778. 23 Oct. — 1779. 7 Jan.

Hoogstdenzelven alle verder genoegen te geven." — De Koning vond echter in deze redenen geene voldoening. De ingezetenen van dezen Staat mogten voordeel trekken van het bezwaar, hetwelk zij daarom gaarne droegen, zijne onderdanen wonnen daarbij niets; en alzoo werd den 10den van slagtmaand hetzelfde verzoek, onder vernieuwde bedreiging, herhaald. — Eerst in sprokkelmaand van het volgende jaar werd de tweede memorie van den Gezant beantwoord met herhaling van dezelfde betuigingen, doch vrijstelling van de Oostvriesche turfschepen, mits niets dan turf invoerende en alhier geene koopmans goederen inladende, waarvoor anders hetzelfde last- en veilgeld zou moeten worden betaald (1).

Schikking hieromtrent.

Gemakkelijker hadden zich de gewesten verstaan in deze toegevendheid, dan in die voor den indrang van het Hof van Frankrijk op de besluiten van H. H. M.

Op het einde des voorleden jaars had de Hertog DE LA VAUGUION volstrekt geweigerd, het antwoord van de Algemeene Staten op den eisch, uit zijnes meesters naam met hooge bedreigingen gedaan, aan te nemen, en

Het antwoord aan Frankrijk, alhier geweigerd, en ook aldaar niet aangenomen.

(1) Res. Gen. 1779. 2 en 15 Junij, 10 Nov. 1780. 11 Febr.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

en hadden H. H. M. zich alzoo verpligt gezien, hetzelve door hunnen Afgezant aan het Hof van Verfailles te doen toekomen. Op den 11den van louwmaand ontving men reeds berigt van den Heer VAN BERKENRODE, dat 's Konings Minister, de Graaf DE VERGENNES, almede geweigerd had dat antwoord aan te nemen, zeggende evenwel: „dat hij, bijaldien men daarop drong, hetzelve wel onder het oog van den Koning zou moeten brengen, maar dat hij, ter goeder trouwe willende handelen, VAN BERKENRODE moest waarfchuwen, dat de uitwerking daarvan zijn zou de afkondiging van *edicten* tot bezwaar van den Nederlandfchen handel; en hem alzoo in vriendfchap raadde het antwoord terug te nemen, en aan H. H. M. kennis te geven van de gevoelens des Konings, op dat dezelve zonder tijdverzuim een' middelweg zouden kunnen beramen, om een voldoend antwoord te geven, waaromtrent men met den Heer DE LA VAUGUION in onderhandeling zou kunnen treden, en bij wien men alle mogelijke infchikkelijkheid zou vinden." Intusfchen had DE VERGENNES wel willen aannemen, den Koning te overreden, om de afkondiging dier edicten op te fchorten, tot dat hij kennis zou kunnen hebben van de nadere befluiten van H. H. M., welke hij wel zou willen aannemen, ingeval, ongelukkiglijk, het

voor.

voorgeslagene geen goed gevolg mogt hebben (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Aan dezen raad des Franschen Staatsdienaars had VAN BERKENRODE gehoor gegeven; en alzoo zagen H. H. M., door het niet uitvoeren van hunnen last, zich genoodzaakt, om, in plaats van een ontwijkend, tot een stellig antwoord te komen; wordende zij reeds door een rekwest van Vriesche kooplieden, boekhouders en reeders aangeloopen, om hunne weigering van konvooi aan houtschepen in te trekken (2).

H. H. M. daardoor tot stellig antwoord gedrongen.

Terwijl dit een en ander in handen was van de afgevaardigden van H. H. M. tot de buitenlandsche zaken en die der zee, om te worden onderzocht, leverde de Fransche Gezant eene memorie in bij H H. M., hoofdzakelijk van dezen inhoud: „ het reglement omtrent den handel en de scheepvaart der onzijdige Mogendheden, door den Koning in laatstleden zomer bekend gemaakt, bewees hoogstdeszelfs gematigdheid en billijkheid; niets zou Z. M. ook wenschelijker zijn geweest, dan het genot eener achtingwaardige onzijdigheid voor dezen Staat; de eerste bevelen tot eene algemeene bescherming der koopvaardijschepen, door denzelven gegeven, hadden hem dit

Memorie van den Franschen Gezant.

(1) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1779. 11 Jan.

(2) Res. Gen. 1779. 12 Jan.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

dit ook doen verwachten; doch naderhand waren die bevelen beperkt; de Koning had toen eene nette verklaring doen vragen van de wezenlijke kenmerken der onzijdigheid, waarin H. H. M. dachten te blijven, met bijvoeging, dat de beperkingen, die eeniglijk ten voordeele van deszelfs vijanden zouden kunnen ſtrekken, door Z. M. zouden aangezien worden als blijken van éénzijdigheid, en achtervolgd door intrekking der vrijheden, bij het reglement aan onzijdigen toegeſtaan, en tevens van de edelmoedige gunſten, in zijne Staten genoten, die geenen grond hadden in eenig verdrag; het aangeboden antwoord had wel duidelijk genoeg de neiging getoond bij H. H. M., om te volharden in de maatregelen ten voordeele van Frankrijks vijanden; doch, dit antwoord niet aangenomen zijnde, hield de Koning zich als nog verzekerd, dat H. H. M. zich zouden bevlijtigen, om volkomen eenparig met zijne inzigten, op het regt der natuur gegrond, te handelen; zullende anders gereed zijn, om zonder uitſtel een nieuw reglement te doen afkondigen betrekkelijk den koophandel en de ſcheepvaart der Republiek, waarvan tevens een afſchrift werd aangeboden; zulk een beſluit was evenwel niet zonder hartelijk leedwezen van den Koning genomen, en in de onderſcheidingen, daarbij ten behoeve van Amſterdam ge-

gemaakt, zou men nog een blijk aantreffen van de genegenheid en goedwilligheid, welke Z. M. gaarne gewild had aan alle Leden van de Republiek te kunnen mededeelen." — In het nieuw ontworpen reglement wilde de Koning dát van 1744 bij voorraad uitgevoerd hebben ten aanzien der schepen van de Republiek; die, voorts, van den 26sten van louwmaand af zouden betalen het regt van vrachtloon, zoo als het in 1750 en 1757 was bepaald, met voorbehoud van eene nieuwe tollijst betrekkelijk de eigene koopmanschappen der Vereenigde Provinciën en de voortbrengsels van derzelver fabrijken. „Zijne M. evenwel in aanmerking nemende, dus luidde het, dat de stad Amsterdam had uitgemunt in patriotische pogingen, om bij de Republiek te weeg te brengen, dat dezelve zich door het Hof van Londen liet verzekeren van de onbeperkte vrijheid, welke hare vlag toekwam, als voortvloeijende uit hare onafhankelijkheid, en van de onschendbaarheid hares koophandels, welke het regt der volken medebragt en de traktaten bevestigden; en Zijne Majesteit deze stad een uitstekend blijk zijner goedgunstigheid willende geven, liet aan de schepen, die, door hare inwoners bevracht, uit hare haven vertrokken, de vrijheid behouden in het reglement van hooimaand laatstleden beloofd, en onthief de-

Ontworpen reglement des Konings.

Uitzondering van Amsterdam in dat reglement.

zel-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

zelve van verder bezwaar; moetende hare schepen voorzien zijn van een bewijs van de Regering dier stad, dat zij aan hare inwoners toebehoorden en direkt uit hare haven waren uitgezeild naar derzelver bestemming, zonder in andere havens der Republiek gelost te hebben (1)."

Ten dage der onderteekening zijner memorie, den 16den van louwmaand, had de Gezant de afgevaardigden van de Hollandsche steden ter Staatsvergadering dier provincie willen bezoeken, ten einde derzelver stemmen te winnen voor de inzigten van zijnen meester: doch door de afwezigheid der meeste, zijnde het toen een zaturdag, was hij alleen ontvangen bij Dordrecht, Amsterdam, Rotterdam en de Briel. Drie dagen later hervattede hij zulk een bezoek. Aan die van Amsterdam gaf hij te kennen, dat de Raadpensionaris, op het zien der onderscheiding in 's Konings edict ten bate van Amsterdam, zich zeer verzet en het eene ongehoorde zaak genoemd had, dat eene partikuliere stad overeenkomsten aanging met vreemde Vorsten; doch dat hij daarop deze onderscheiding, als eene vrijwillige daad des Konings, en geenszins voortvloeijende uit een afzonderlijk traktaat, had voorgesteld, die alzoo uit een geheel ander

Voorslag van den Franschen Gezant aan Amsterdam.

(1) Gen. Res. 1779. 18 Jan.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

der oogpunt moest worden beschouwd. Hij verzocht tevens de afgevaardigden van Amsterdam, om ook van dit gesprek kennis te geven aan hunne zenders, met bijvoeging der volgende bedenkingen, welke hij meende, dat voor het algemeen van een gelukkig gevolg zouden kunnen zijn, en het aanzien der stad bij de overige Leden noodwendig moeten vermeerderen: „namelijk, of hunne zenders hen niet zouden kunnen gelasten, om, uit derzelver naam, hem Ambassadeur te verzoeken, Zijne Majesteit voor deszelfs goedwilligheid en bijzondere onderscheiding ten voordeele van derzelver stad te bedanken, en tevens bij den Koning ten voordeele hunner Medeleden tusschen beide te komen, waardoor zij, als middelaars in deze zaak handelende, alle eer zouden hebben van de gelukkige gevolgen van zulk een' voorzigtigen stap."

Gevoelens der afgevaardigden van Amsterdam.

De afgevaardigden van Amsterdam, met de onderscheiding hunner stad bijzonder te vreden, waren gansch niet vreemd van dit voorstel, hetzelve houdende voor het eenige en beste middel, om de zaken op beteren voet, gelijk zij het inzagen, te brengen en tevens het voordeel van het algemeen te bevorderen; evenwel zou de tusschenkomst voor de Medeleden, naar hun oordeel, nog altijd voorwaardelijk moeten zijn, zoo dezelven zich aan de zijde van Amsterdam voegden en medewerken

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

ten tot bereiking van het doel, waartoe de adviezen dezer ſtad ſteeds hadden geſtrekt: — doch hunne zenders dachten daarover zeer verſchillende.

Last aan de afgevaardigden van Amſterdam na dien voorſlag.

Deze waren zeer getroffen door den buitengewonen ſtap van den Gezant en het zonderlinge zijner verklaring, geen voorbeeld kennende, dat deze of eenige andere vreemde Mogendheid ooit eenige middelen had aangewend tegen den Staat ter verkrijging van haar oogmerk, met uitzondering van een of ander Lid van denzelven. Deze uitzondering in eenen tijd, waarin men eerst met alle Leden in de Vergadering had verſchild, en het nu nog met de meesten oneens was, op een ſtuk, waarvan zoo veel afhing, en in een tijd, waarin men reeds verdacht werd van eenige afzonderlijke handeling met de kroon van Frankrijk, baarde hun geen gering nadenken ten opzigte van de rust en herſtelling der eensgezindheid onder de Leden van den Staat, en meer bijzonder onder die van de Vergadering van Holland. Daar toch de geheele wereld zou vragen naar de reden van deze voorkeur, ſcheen hun niets natuurlijker, dan dat de overige Leden dezelve welhaast in eenige afzonderlijke handelingen zouden meenen te vinden en daarin door anderen geſterkt worden, waardoor men in een wantrouwen zou geraken,

ken, dat zoo wel toen, als in het vervolg, voor Amſterdam, ja voor de geheele Republiek, van zeer nadeelige gevolgen zou kunnen zijn. Hoezeer men dan ook dacht, dat het niet onmogelijk, maar wel eenigzins waarſchijnlijk was, dat dit beſluit van den Koning van Frankrijk eenige verandering in de gedachten der Leden kon brengen; men had toch liever gezien, dat hetzelve terug gebleven was, vooral daar zich reeds eenige hoop opdeed, dat het werk zich allengs naar genoegen zou ſchikken, hetwelk zeer ver te verkiezen was boven eenig beſluit, hetgeen genomen zou worden op de dreigende verklaring van eene vreemde Mogendheid. Om deze redenen meende men dan te Amſterdam: „ dat de afgevaardigden zich wel behoorden te begeven naar het hôtel van den Heer Hertog DE LA VAUGUION, om aldaar namens de Regering te betuigen, dat men ten uiterſte gevoelig was voor de zoo gunſtige gedachten, die Z. M. de Koning zijn meester ten haren opzigte en voor den Amſterdamſchen koophandel op zoo uitſtekende wijze toonde te voeden, en dat men dit bij alle gelegenheden, waar men zulks als goede en welgezinde regenten kon doen, hoopte te beantwoorden; maar dat zij tevens onder het oog van den Heer Ambasſadeur behoorden te brengen de vrees, dat deze zelfde

gunst

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

gunst bij de overige Leden van den Staat zou kunnen uitwerken, zoo niet achterdocht van partikulieren handel met vreemde Mogendheden, ten minste eene groote jaloezie, die bij de uitkomst oorzaak zou kunnen worden van verdeeldheden en partijschappen, waarvan men, zoo dezelve tot uiterften mogten komen, in een Gemeenebest de gevolgen niet genoeg vreezen kon; en dat men dus nog meer zou overtuigd zijn van 's Konings goede genegenheid, zoo Z. M. geliefde op hun verzoek het edict geheel en al buiten werking te stellen, ten minste gelijk ten opzigte van alle de Leden van Staat, met bijvoeging, dat men den Gezant verzocht daartoe zijne diensten wel te willen aanwenden." Bijaldien voorts de afgevaardigden hierin niet mogten slagen, moesten zij den Ambassadeur te gemoet voeren: „ dat Z. Exc. door publieke geruchten wel zou hebben vernomen, dat er nog overwegingen hangende waren, en men zich vleidde, dat dezelve met den tijd tot genoegen van den Koning zouden kunnen uitloopen; dat echter, het tegendeel gebeurende, het alsdan immers tijds genoeg zijn zou, om te doen hetgeen de Koning verklaarde als nu dadelijk in het werk te zullen stellen; en op dien voet te dringen, dat Z. M. geliefde het edict op te schorten, immers af te wachten, wat gedurende deze Vergadering zou kunnen ge-

gebeuren." Eindelijk wilde men, dat de afgevaardigden, na dit te hebben volvoerd, hoe eer zoo beter, aan den Raadpensionaris en vervolgens aan Zijne Hoogheid zouden kennis geven, bijzonderen last ontvangen te hebben, om al het voorgevallene met den Hertog DE LA VAUGUION mede te deelen, en zelfs, — indien de afgevaardigden zulks goedvonden — met voorlezing dezer bevelen, doch het laatste alleen bij Zijne Hoogheid.

Vruchtelooze tusschenkomst van Amsterdam bij den Franschen Gezant.

Den afgevaardigden van Amsterdam werden met veel vriendelijkheid, door den Heer DE LA VAUGUION, bij de volvoering van hunnen last geantwoord: „ dat hij des daags te voren nog, door de ontvangene brieven van zijn Hof, de verzekering had gekregen van de bijzondere genegenheid van Z. M. voor deze stad, waarvan Hoogstdezelve altijd en in alles blijken zou geven; en dat hem Ambassadeur hun bezoek des te aangenamer was, wijl hij daardoor gelegenheid had, hun dit mede te deelen; doch dat hij zeggen moest, dat het besluit van zijnen meester onveranderlijk was, zijnde de tijd der afkondiging van het edict bepaald op den 26sten, en niet zullende uitgesteld worden dan na het nemen van een gunstig besluit bij de Regering van dezen Staat; van welke laatste bevelen hij nu zou kennis geven aan den Raadpensionaris, hopende, dat zulks

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

zulks van die uitwerking zou zijn, dat men, ten minste bij Holland, andere maatregelen nam en aldaar de patriotsche gevoelens van Amsterdam omhelsde; en dat, wanneer zulks gebeurde, offchoon het nog niet voor den 26sten ter Generaliteit mogt gebragt zijn, een zoodanig besluit van Holland, na zijne gedachten, eene langere opschorting van het edict te weeg brengen en de gunsten voor den koophandel algemeen maken zoude."

Kennisgeving daarvan aan den Raadpensionaris en den Stadhouder.

Van al dit gebeurde werd ten zelfden dage kennis gegeven aan den Raadpensionaris, die buiten dien reeds eenige nadering der gevoelens tot die van Amsterdam te gemoet zag; doch waartoe men wel wenschte ongedwongen te hebben kunnen komen. Ten volgenden dage werd, in een afzonderlijk gehoor, nog volkomener opening gegeven aan den Stadhouder, die zulks met dankbetuiging voor de mededeeling, doch zonder iet anders daarop te antwoorden of in eenig gesprek te treden, aannam (1).

Om het gemeld uitzigt van den Raadpensionaris op eenige nadering der gevoelens bij de Staten van Holland te waarderen en enkelde trekken daaromtrent in den last van Amsterdam aan deszelfs afgevaardigden te verstaan, moeten wij eenige dagen terug treden.

Op den 14den had de Raadpensionaris ter Vergadering van Holland berigt, dat de Heeren van

(1) Secr. Missiven van en aan de Gedeput. ter dagv.

van de Ridderschap en verdere gelastigden tot de zaken van handel en scheepvaart, met eenige Hollandsche Raden en Ministers van de Kollegiën ter Admiraliteit dier provincie, hadden vervolgd derzelver besognes, ook op het advies van de Admiraliteits-Raden en Ministers van den 30sten van wintermaand (1), voor zoo verre hetzelve betrof de vraag: „ of het besluit van H. H. M. van den 19den van slagtmaand, om tot nadere order geene schepen onder geleide te nemen, die geheel of gedeeltelijk waren geladen met ongezaagd hout, tot het bouwen van schepen van oorlog vereischt, al of niet zou worden ingetrokken. „ Ten einde zich op deze gewigtige en moeijelijke zaak met eenige gerustheid te kunnen bepalen, hadden zij eerst en voor alles noodig gevonden eene ernstige overweging van de mogelijke en meest krachtige middelen om de zeemagt op zulk eenen voet te brengen, als vereischt zou worden, om het regt van den Staat, met afwending, zoo veel mogelijk, van alle geduchte onheilen, door te zetten en te handhaven; waartoe dan ook reeds de noodige overwegingen en besognes ter Generaliteit door de beschrijving van Gekommitteerden uit de Kolle-

Raadplegingen bij Holland over het werk der konvooijen.

(1) Zie boven bl. 209—224.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

legiën ter Admiraliteit, op voorstel der afgevaardigden dezer provincie, en ingevolge het besluit van H. Ed. Gr. M. van den 30sten van wintermaand laatstleden waren aangelegd; weshalve hun gevoelen nu was: „dat, inmiddels en in afwachting van den uitslag dier besognes, de zaak ter Vergadering van H. H. M. daar heen zou worden gestuurd, dat het tegenwoordig overleg over het al of niet intrekken van het besluit van den 19den van slagtmaand, voor den tijd van vier maanden opgeschort, doch, bij voorraad en hangende dat overleg, in stand gehouden zou worden (1)."

Gevoelens van Dordrecht en Haarlem.

Op dit advies had zich Dordrecht voor het temporiseren verklaard zonder bepaling van tijd, ten einde men zich inmiddels ter zee in geduchten staat van tegenweer kon stellen zonder kosten te ontzien, al zou Holland alleen de penningen daartoe voorschieten, er vooruitkomende, dat de handel dier stad betuigd had, dat dezelve, in dezen neteligen stand, verkiezen zou den kant van Frankrijk, welks bedreiging, zoo die tot stand kwam, toch den geheelen ondergang der stad zou na zich slepen, liever dan dien van Engeland, welks bedreiging men zich, als daarvan zoo veel niet duchtende, ligter zou getroosten en de gevolgen daarvan af-

(1) Secr. Resol. van Holl. D. XIII. bl. 486.

afwachten. — De overige Leden, Amſterdam uitgezonderd, hadden zich bij de Ridderſchap gevoegd, uit vrees voor eene breuk met Engeland bij het bezef van den zwakken toeſtand der zeemagt. Dan Haarlem was nu een geheel ander ſpoor ingeſlagen, bewerende: „dat de proeve, welke men bij het gemeld beſluit van den 19den van ſlagtmaand had getracht te nemen, eene verkeerde uitwerking aan de zijde van Engeland had gehad, als hetwelk, in plaats van meerdere gemakkelijkheid voor den handel te toonen, niet ſlechts voortging op denzelfden voet, maar zelfs het bekende kaapreglement had gemaakt; dat alzoo dat beſluit nu moest worden aangemerkt als niet genomen, en men eeniglijk moest raadplegen over de maatregelen tot handhaving van de eer en onafhankelijkheid van de Republiek, tot behoud der regten en vrijheden van het traktaat van 1674, en tot bewaring eener ſtipte onzijdigheid; ja dat, ingeval er geen middelweg was te vinden, de keuze, in dezen te doen, naar den kant van Frankrijk moest overhellen; dat men ook wel zou willen temporiſeren, zoo zulks maar kon geſchieden, zonder dat de bedreigingen van Frankrijk ten uitvoer kwamen, doch dat anders zonder uitſtel behoorde te worden voldaan aan de verzoeken der ingezetenen om konvooi zonder onderſcheid, en

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

aan den drang van Frankrijk om een bepaald en beslissend antwoord. Men had zelfs voorgeslagen, eene bezending naar Engeland te doen tot vereischte vertogen; en men drong, dat het overleg, om de Republiek in staat van tegenweer te stellen, onverwijlden voortgang zou hebben, ja dat men bij andere Mogendheden aanzoek zou doen om de behulpzame hand daartoe; maar oordeelde men, bij meerderheid, het temporiseren noodig, men zou hierin wel komen, doch eeniglijk onder beding, dat vooraf de te doene keuze zou worden bepaald, en daarvan, gelijk mede van de redenen daartoe, aan Frankrijk zou worden kennis gegeven, als waardoor deze Mogendheid zich mogelijk zou laten bewegen tot het uitstellen van hare bedreiging." — Amsterdam en Haarlem beide hadden zich dan ook aanteekeningen voorbehouden tegen het te nemen besluit, overeenkomstig het uitgebragt advies; hetwelk echter door het overnemen van Alkmaar nog niet ten besluite gebragt was.

Zoo stond dan Amsterdam niet meer alleen. Hetzelve had niet slechts een' steun in Dordrecht gevonden, hetwelk, door stedelijk *eigenbelang* gedreven, met eene zoo ontijdige als onbedachte verklaring was uitgekomen, maar ook Haarlem op zijde gekregen, hetwelk van geen bijzonder belang bij dezen stap te verdenken

scheen

ſcheen. DE LA VAUGUION, met denzelven geenszins onbekend, had in zijn geſprek met de Heeren van Amſterdam op den 16den reeds gezegd, dat de ſtad Haarlem daarvan ook het voordeel zou ondervinden.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Eene week later werden de raadplegingen bij Holland hervat. Thans ſloeg Dordrecht ſlechts eene verandering voor in de bewoording van het voorgeſteld beſluit, hetwelk nu aldus werd voorgeſteld: „dat, dewijl het beſluit van den 19den van ſlagtmaand niet langer kracht kon hebben en als voor niet beſtaande moest aangemerkt worden, men, in afwachting van den uitſlag der te houdene beſognes over het behoorlijk in ſtaat ſtellen der zeemagt, de raadplegingen over de uitſtrekking der konvooijen zoo lang behoorde uit te ſtellen, tot dat men den uitſlag dier beſognes, tegen den 26ſten bepaald, zou hebben gezien." — Met dezen voorſlag vereenigden zich de meeste Leden; doch Haarlem volhardde bij het vroeger uitgebragt gevoelen. Amſterdam verzettede zich tegen zulk een uitſtel; en Alkmaar verhinderde andermaal het beſluit door overneming der nieuwe bewoording, hetwelk vier dagen daarna, onder veel over- en wederſpraak, eindelijk nu aldus werd uitgedrukt: „dat de zaken ter Vergadering van „H. H. M. daarheen zouden worden geſtuurd,

Beſluit bij Holland tot uitſtel.

I. BOEK. IV HOOFDST. 1779.

„ dat inmiddels en in afwachting van den uit„ flag der gemelde befognes, de verdere raad„ plegingen bij voorraad wierden opgefchort „ en uitgefteld, tot dat de uitflag van die be„ fognes zou wezen gezien, om alsdan nader „ te worden befloten, zoo als bevonden zou „ worden te behooren (1)."

Befluit van H. H. M. tot de ernftigfte vertogen bij het Hof van Engeland.

Inmiddels was ter zelfde Vergadering, op het breed advies van Raden en Ministers der Kollegiën ter Admiraliteit, van den 30ften van wintermaand, en het daarop gegrond rapport der Ridderfchap en gelastigden tot de zaken van handel en fcheepvaart, befloten: „ om bij H. H. M. aan te dringen op eenen nieuwen last aan den Graaf VAN WELDEREN bij het Engelfche Hof; en het was op den 26ften van louwmaand, dat H. H. M., zich met dat gevoelen van Holland en het daarbij gevoegd ontwerp van lastgeving aan den Graaf VAN WELDEREN vereenigende, het befluit opmaakten, om aan hunnen Gezant te doen toekomen den last, ten einde aan den Koning van Engeland, en waar hij het verder van vrucht zou oordeelen, te vertoonen: „ dat H. H. M. niet weinig getroffen waren over het antwoord van Lord SUFFOLK van den 11den van wintermaand laatstleden op de vertogen over het on-

(1) Secr. Ref. van Holl. D. XIII. bl. 498.

ongelijk hunnen ingezetenen en onderdanen aangedaan, waarbij, in de plaats van eene behoorlijke voldoening voor het gebeurde en verzekering voor het vervolg, het ontslag van eenige weinige schepen, door ooglogschepen genomen, en waarop de Koning geen regt altoos had, was opgegeven als een edelmoedig bewijs van vriendschap voor de Republiek, met uitsluiting van alle schepen, door kommissievaarders genomen, onder aanvoering van eene onmogelijkheid, naar de wet van Groot-Brittannie, om daaromtrent gelijke bevelen te geven en te doen uitvoeren, alsof het geven van kommissiën, en gevolglijk ook het voorschrijven van regelen van gedrag voor de kommissievaarders, niet van Zr. Majesteits welbehagen afhankelijk zou wezen, terwijl het traktaat van 1674 geen onderscheid tusschen oorlogschepen en kapers had gesteld, dan alleen om te verzekeren, dat de schepen der wederzijdsche onderdanen noch door oorlogschepen noch door eenigerhande slag van vaartuigen, ter gelegenheid of onder voorwendsel van vijandelijkheden, in hunne scheepvaart of koophandel eenigzins verhinderd of gemoeid zouden worden. — Het was er nu zoo ver af, dat H. H. M. dit, na het gegeven antwoord en het uitgekomen kaapreglement of voorschrift voor kommissievaarders, waartoe dat antwoord ver-

 wees,

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

wees, voor hunne onderdanen zouden kunnen verwachten, dat hetzelve niet alleen duidelijk wettigde zeer grove en verregaande overtredingen van dat traktaat, maar ook daarbij juist het tegengestelde ordonneerde, en zulks niet alleen op bewijzen, maar op bloot vermoeden, dat eenig schip oorlog- of zeeammunitie zou aan boord hebben, niettegenstaande daarvan niets mogt blijken in de papieren, waaraan hetzelfde traktaat uitdrukkelijk geloof gevorderd had; met toevoeging zelfs, dat geen nemer eenig schip mogt dwingen naar eenige haven, maar hetzelve zijne reize moest laten vervolgen, als maar de schipper zich gewillig toonde, om erkende contrabande over te leveren. — H. H. M. konden zich niet voorstellen, hoe men de trouw van den Koning zoo ver had kunnen verrassen, om een kaapreglement in de wereld te brengen, zoo strijdig met den zin, meening en duidelijke woorden van dat traktaat, en daarop de allersterkste inbreuk doende. Het bijbrengen van noodzaaklijkheid tot zelfsbehoud en zelfsverdediging kon immers niet te pas komen omtrent een traktaat, juist voor zulk een geval gemaakt. H. H. M. moesten alzoo dat traktaat ten sterkste inroepen, en konden het regt, daarbij voor hunne onderdanen verkregen, geenszins afstaan. Hadden H. H. M. in den

ja-

jare 1740 op veel geringer en onerkende afwijkingen aan Zr. Majesteits Grootvader doen vertoonen, dat zij dit niet konden gedogen, maar geweld met geweld zouden moeten keeren, en tevens gedrongen op een vaardig antwoord, om te weten, of zij moesten doen uitrusten en tot welk een einde: Zijne Majesteit zou zich niet gebelgd kunnen houden, dat, daar hun nu zoo sterke redenen van bezwaar, op een' erkenden en geordonneerden voet, werden voorgelegd, zij zich niet konden onthouden, van aan Z. M. te doen vertoonen de gevolgen, wanneer schepen op 's Konings kommissie varende koopvaardijschepen ontmoeteden, onder bescherming van de vlag van den Staat. H. H. M. zich, behoudens de onafhankelijkheid der Republiek, van de bevelen daartoe niet kunnende onthouden, konden ook niet vermoed worden, daarmede aan Z. M. eenige reden van belediging te geven, zijnde hun zulks bij het traktaat met volle woorden toegestaan. — Van 's Konings op nieuw betuigde vriendschap, waartoe H. H. M. al wat redelijk en mogelijk was wilden toebrengen, moesten zij verwachten, dat Z. M., de zaken nader inziende, niet zou weigeren aan hen en hunne onderdanen regt te laten doen en voldoening te bezorgen, en het voorbeeld na te volgen van Hoogstdeszelfs Grootvader, die, ziende dat hij

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

hij te verre was gegaan, niet had geaarseld bij twee deklaratoiren van 1743 en 1744 rondelijk te verklaren, bij de letter te willen blijven van hetzelfde traktaat (1). H. H. M. moesten dan, met volharding bij alle hunne vroegere vertogen, blijven dringen op het dadelijk en spoedig ontslag van alle de in Engeland opgehoudene schepen, en dat de Koning, zonder verwijl en door een soortgelijk deklaratoir, zijne voorschriften aan de kommissievaarders wilde veranderen, en daarvan kennis geven aan H. H. M., op dat, dezelve blijvende bij hunne aangenomene onzijdigheid, alle verbittering tusschen wederzijdsche ingezetenen mogt worden voorgekomen, welke niet anders zou kunnen uitloopen, dan op storenis der zoo lang

(1) Zie WAGENAAR *Vad. Hist.* D. XIX. bl. 323—325. „Evenwel, (lezen wij aldaar), hield het klagen over de Engelsche krenkingen van dit verdrag aan, zoo lang de oorlog (tusschen Engeland en Spanje) duurde, tot groot nadeel van velen, die of geheel niet, of niet dan na lang pleiten en het spillen van veel gelds, aan regt konden geraken, in Engeland." — Voorzeker was het aangehaald voorbeeld wel gekozen: maar ongelukkig, dat in den laatsten oorlog tusschen Engeland en Frankrijk het gedrag van denzelfden Grootvader des Konings ten tegenbeeld diens eigen voorbeelds kon strekken, hetwelk in nog veel verscher geheugen lag!

lang bestaan hebbende vriendschap tusschen de wederzijdsche Staten (1)."

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Twee dagen later werd het voorstel van Holland, om de raadplegingen over het verleenen van konvooijen uit te stellen, tot dat gezien zou zijn de uitslag der besognes met de Admiraliteiten, bij H. H. M. ten besluite gebragt; schoon de afgevaardigden van Zeeland hadden verzocht, daarop eerst de meening hunner zenders te mogen verstaan, en daarna het genomen besluit moesten wederspreken (2).

Besluit van H. H. M. tot uitstel wegens de konvooijen.

Van welderen had den 2den van sprokkelmaand zijne memorie reeds in gereedheid gebragt, om dezelve aan Lord suffolk te overhandigen. Deze zich wegens ziekte hiervan hebbende verschoond, had Lord weymouth, op verzoek van onzen Gezant, dezelve wel willen aannemen, die, na haar in zijn bijzijn met veel oplettendheid gelezen te hebben, verzekerd had, ze voor Zijne Majesteit te zullen brengen.

Gevolg van de vertogen bij Engeland.

Men vernam echter daarvan geen gevolg. Integendeel werd onze Gezant op den 5den van grasmaand verzekerd, dat Lord sandwich, na

(1) Reg. van Secr. Resol. van H. H. M. 1779. 26 Jan.

(2) Reg. van Secr. Resol. van H. H. M. 1779. 28 Jan.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

na de aankomst van den post, bij den Koning ontboden was en dat er nieuwe bevelen aan de bevelhebbers der ſchepen gezonden waren, om alle ſchepen, met ſcheepsmaterialen geladen en na een van de Franſche havens beſtemd, aan te houden en op te brengen; en, indien zoodanige ſchepen zich bevonden onder konvooi van oorlogſchepen, alle mogelijke middelen in het werk te ſtellen, om, zonder geweld, die bevelen uit te voeren, maar evenwel dezelve te volvoeren; alsmede dat men eenige ſchepen naar Duijns ging zenden. — Op den 16den daaraanvolgende eerst had VAN WELDEREN een onderhoud met Lord WEYMOUTH, die hem nu zeide: „dat de Koning met alle zijne Ministers niets meer wenschte, dan in de grootſte vriendſchap en harmonie met den Staat te leven, en van zijnen kant alles te doen om dat te bevorderen, zonder zijne eigene zekerheid te wagen; maar dat hij hem te gelijk moest zeggen, dat het onmogelijk zijnde voor het Rijk, zonder het aan het grootst gevaar bloot te ſtellen, ſcheepsmaterialen naar Frankrijk te laten gaan, de bevelen gegeven waren, om zulks door alle middelen te beletten, wat of het gevolg daarvan ook mogt zijn (1)."

De

(1) Reg. van Secr. Reſol. van H. H. M. 1779. 12 Febr., 12 en 22 April.

De Ridder YORKE had, in eene memorie van den 9den van grasmaand H. H. M. op deze besluiten zijnes meesters reeds voorbereid, en daarbij redenen gevoegd over het gedrag van den Gezant van Frankrijk, die ons tot denzelven doen wederkeeren.

Strenge voortgang in Frankrijk.

VAN BERKENRODE, op den 19den van louwmaand, te Versailles van den Graaf DE VERGENNES vernomen hebbende, dat de edicten tot bezwaar van onzen handel reeds ter perse waren, en dat zij na den 26sten van louwmaand zouden in het licht verschijnen, zoo hij voor dien tijd geen voldoend antwoord van H. H. M. op de memorie van den Hertog DE LA VAUGUION ontving, had des anderen daags aan den Graaf schriftelijk te kennen gegeven: „dat hij, bij zijne mededeeling van 's Konings voornemen op den 5den dezer maand, gezegd had, dat de afkondiging der edicten zou worden uitgesteld tot dat hem het antwoord uit den Haag door DE LA VAUGUION zou toegekomen zijn; daar het nu mogelijk was, dat dit antwoord niet voor den 26sten inkwam, zoo scheen het billijk, dat, in alle geval, geen zoo kort termijn werd gesteld; hetwelk hij dan ook verzocht, niet om tijd te winnen of de zaak slepende te houden, maar eeniglijk om eenparig te blijven met hetgeen hij daarvan, na het eerste onderhoud, aan zijne mees-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

meesters had geschreven." — De Graaf antwoordde terstond, dat hij zelf dezen brief des Ambassadeurs niet kon beantwoorden, maar dien denzelfden avond nog onder 's Konings oogen zou brengen, meer wenschende, dan wel hopende, dat Z. M. daarop acht wilde geven. En daarna volgde op den 21sten dit bescheid: „indien de Staten Generaal een gering blijk van goeden wil aan den Hertog DE LA VAUGUION hadden gegeven, door met hem eenige bevredigende bemiddeling te zoeken, zoo als bij de eerste mededeeling op den 5den was te kennen gegeven, zou de Koning niet geweigerd hebben den termijn te verlengen; maar het stilzwijgen van H. H. M. hun besluit klaar genoeg aanduidende, meende de Koning de uitvoering van het zijne niet langer te moeten uitstellen. Men kon echter verzekerd zijn, dat de Koning met verdriet tot dit blijk van misnoegen kwam, en dat het Hoogstdenzelven veel aangenamer zou geweest zijn aan de Republiek blijken te kunnen geven van al die genegenheid, waarmede Z. M. niet had opgehouden dezelve te voorkomen van zijne komst tot de kroon (1)."

Alvorens deze berigten bij H. H. M. op den

(1) Reg. van Secr. Resol. van H. H. M. 1779. 27 Jan. — Secr. Resol. van Holl. D. XIII. bl. 499 en 500.

den 27ſten waren ingekomen, had de Stadhouder goedgevonden, eenen brief te ſchrijven aan de Staten der overige gewesten, buiten Holland, over den tegenwoordigen ſtaat van zaken, welke brief 's Vorſten eigene gevoelens en ſtaatkundige inzigten zoo klaar aan den dag legde, dat dezelve tevens als eene wederlegging mogt gelden van alle verdenkingen, welke men zich bij een, al meer en meer verhit, gemeen wegens deszelfs denkwijze begon te veroorloven. Na eene herinnering aan het antwoord, hetgeen ter Generaliteit goedgevonden was, bij voorraad, op de memorie van den Hertog DE LA VAUGUION van wintermaand l. l. te geven; en aan deszelfs weigering om hetzelve aan te nemen, waarvan de opzending aan onzen Gezant in Frankrijk het gevolg was geweest, omtrent welke ſtappen van H. H. M. de Prins niet twijfelde aan de goedkeuring der provinciale Staten; betuigde Z. H: „niet zonder de uiterſte bevreemding vernomen te hebben, dat gemelde Gezant, LESTEVENON VAN BERKENRODE, van zich had kunnen verkrijgen, om niet aan den last van H. H. M. te voldoen, en, op verzoek van den Graaf DE VERGENNES, Minister der buitenlandſche zaken, op zich genomen had, om dat antwoord niet over te geven, maar alvorens nadere orders af te wachten, waardoor zich

I. BOEK. IV. HOOFDST.

1779.

Brief van den Stadhouder aan de Provinciën.

I. BOEK. IV HOOFDST. 1779.

thans H. H. M. in het geval bevonden, van een nader antwoord op voorz. memorie te moeten geven; en het nu van zijnen pligt te achten, aan Hun Ed. Mog. onder het oog te brengen den ſtaat der zaken en de gevolgen, die uit een overhaast beſluit konden voortkomen. Volgens het traktaat van 1674 waren de ingezetenen bevoegd tot vrijen en onbelemmerden handel en ſcheepvaart, zoo naar als van de Franſche havens en van de eene haven naar de andere, uitgezonderd contrabande waren. Men kon niet ontveinzen, dat de kroon van Groot-Brittannie, in dezen zoo min als in vorige oorlogen, niet had gehouden, waartoe dezelve dienvolgens verpligt was geweest, waaromtrent men zich beriep op het beſluit van den 19den van ſlagtmaand jongstleden. Even zeer was het antwoord van het Hof van Engeland met het nieuw kaapreglement een genoegzaam blijk, dat H. H. M. geene vrucht hadden gehad van derzelver vertogen, en alzoo was men bevoegd, om dat beſluit van den 19den van ſlagtmaand jongstleden, indien zulks raadzaam geoordeeld werd, buiten werking te ſtellen, en zich te houden aan de letter van het traktaat, wanneer men zich geliefde te getroosten de gevolgen, die daaruit zouden kunnen en moeten ontſtaan. — Even bekend waren

de

de ſtappen van het Hof van Frankrijk, zoo in wintermaand als in deze maand, en de memoriën van deszelfs Ambasſadeur, benevens het edict, waarvan Z. H. dacht, dat geen voorbeeld in de geſchiedenis te vinden was, waarbij aan de ingezetenen van Amſterdam alleen, als eene belooning van derzelver patriotſche gevoelens, voorregten werden voorbehouden, aan alle de overige ingezetenen dezer landen afgenomen, als of de Souvereinen van alle de zeven provinciën getoond hadden, geene patriotſche gevoelens te hebben, en dat dezelve nergens te vinden waren, dan bij de Regering der ſtad Amſterdam. Z. H. hield zich verzekerd, dat men deze hatelijke onderſcheiding niet zonder bevreemding zou hebben vernomen, en dat men wel zou begrijpen, dat het aan geene vreemde Mogendheid, hoe groot, hoe aanzienlijk en hoe geducht ook, vrij ſtond, om zulk een onderſcheid te maken ten aanzien van een' onafhankelijken Staat, die niet anders gedaan had, dan hetgeen aan denzelven volkomen vrij ſtond, namelijk, om, voor eenen tijd en maar bij voorraad, de beſcherming op te ſchorten van eenen tak van zijnen handel, dien dezelve door geen traktaat of verbindtenis met die Mogendheid verpligt was te beſchermen; hetgeen toch de waarachtige ſtaat des geſchils was. De Republiek was door geen

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

traktaat hoegenaamd verpligt, om goederen, aan Fransche ingezetenen toebehoorende, onder hare bescherming te nemen, maar had een traktaat met Engeland, waarbij bepaald was, over en weder, dat, ingeval van oorlog van eene der beide Mogendheden met eene derde, de andere met hare schepen zou mogen vervoeren vijandelijke goederen, en dat de regel *vrij schip vrij goed* zou plaats hebben, uitgezonderd de, bij het traktaat opgenoemde, contrabande goederen. — Welk regt gaf dit traktaat nu aan Frankrijk, om de Republiek te dwingen, al het regt, hetwelk zij door dat traktaat verkregen had, in den volsten en uitgestrektsten zin te handhaven, en om niet het minste daarvan voor eenen tijd vrijwillig niet te gebruiken, ten einde het overige rustig en vredig te bezitten? Zulks kon Frankrijk nooit met regt beweren, en het mogt wel aan het oordeel van Hun Ed. Mog. worden overgelaten, of het was de onafhankelijkheid der Republiek handhaven, als, op de met eene bedreiging voorzienen drang van Frankrijk, goedgevonden wierd, daaraan gehoor te geven en nu voor alsdan te besluiten, om het besluit van den 19den van slagtmaand buiten werking te stellen, en, zoo ras als de noodige oorlogschepen in gereedheid zouden zijn, de schepen met masten, balken, krommers en kniën en dergelijk

lijk zwaar hout onder konvooi te nemen. — De gevolgen, uit een dergelijk besluit te verwachten, waren, dat Frankrijk, ziende, op die wijze de Republiek te kunnen dwingen, om deszelfs wil en oogmerk te volgen, daarvan in meer gevallen gebruik zou maken, als zulks raadzaam werd geoordeeld, en dat de Republiek daardoor gebragt zou worden, om van stap tot stap verder te gaan, en als een van die kroon afhankelijk gewest te handelen, niet volgens deszelfs eigene belangen, maar volgens die van de gemelde kroon, en waardoor de Republiek misschien vroeg of laat gedwongen zou worden aan dezen oorlog deel te nemen, en van haar wijs en welberaden ontwerp van onzijdigheid af te gaan. — Aan den anderen kant was te vreezen, dat Engeland, vernemende de gezindheid der Republiek om die konvooijen te verleenen, wanneer men daartoe in staat zou zijn, dien tijd niet zou afwachten, maar een eskader op de kusten dezer landen zenden, om te letten op al, wat in- en uitging, en zich bij tijds gereed zou houden, om het konvooi met de houtschepen te onderscheppen en aan te vallen, en dat daaruit eene onvermijdelijke vredebreuk was te verwachten, waardoor de belangen van den Staat en bijzonder de volkplantingen, zoo in de Oost- als in de West-Indiën, in

 de

de waagschaal zouden worden gesteld en aan het uiterst gevaar bloot gegeven. — De ongewapende toestand van de Republiek, zoo te lande als ter zee, ontraadde, om in dezen iets te overhaasten, en om niet, dan na dat men dezelve in staat van verdediging, zoo te lande als ter zee, gebragt zou hebben, te besluiten omtrent het verleenen dier konvooijen, zoo als Hun Ed. Mog. alsdan zouden oordeelen, dat met de ware belangen van het Gemeenebest in het algemeen, en van de provincie van . . . en van derzelver goede ingezetenen in het bijzonder, en ten meesten dienste van den lande bevonden zou worden te behooren." — „Deze weinige bedenkingen over eene zoo gewigtige en verre uitziende stof, schreef Z. D. H. zich verpligt geacht te hebben onder het oog te brengen van Hun Ed. Mog., welke zijne zucht en ijver voor het welzijn van de Republiek en voor den groei en bloei van haren handel, en in het bijzonder voor die van Hunner Ed. Mog. provincie en de ware belangen van derzelver goede ingezetenen Hoogstdenzelven aan Hun Ed. Mog. hadden doen voordragen (1)."

Bij het inkomen der jongste berigten van VAN BERKENRODE, had de Raadpensionaris reeds on-

(1) Jaarb. 1779. bl. 175—181.

onder de hand te kennen gegeven, dat hij van den Hertog DE LA VAUGUION verzekering had gekregen, dat het gedreigd edict nog wel eenigen tijd zou worden uitgesteld, en, op het ontvangen der tijding van het beslotene op het voorstel van Holland, na gedachten wel in het geheel zou worden opgeschort.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

De Fransche Gezant gaf dan ook in eene memorie van den 1sten van sprokkelmaand te kennen: „dat de Koning, zijn meester, den 15den van louwmaand bevorens had bepaald tot den dag der afkondiging van het edict, hetwelk Z. M. hem had bevolen ter kennisse van H. H. M. te brengen; maar dat de voorstellingen, die hij de vrijheid had genomen aan Z. M te doen, Hoogstdenzelven hadden bewogen dit uit te stellen tot den 26sten; dat ook Z. M. nog acht had geslagen op het verzoek der afgevaardigden van Amsterdam (1), hetwelk hij op hunne bede den Koning had doen toekomen, en op de hoop, welke zij hem hadden doen blijken, dat de Staten-Generaal niet zouden voortgaan met zelve palen te stellen aan 's Konings gunst en genegenheid; maar hoe langzamer Z. M. was om de uitvoering te bepalen van een ontwerp, hetgeen niet dan

Uitstel van het gedreigd edict.

(1) Zie boven bl. 271 en 272.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

dan met het grootste leedwezen door Z. M. was aangenomen, zoo veel te vaster en onwrikbaarder zou de Koning zijn in zijn besluit, wanneer Hij zich zou gedrongen zien, om er toe over te gaan. Hij was dan gelast, om H. H. M. te verwittigen, dat den 8sten van sprokkelmaand de termijn was van het laatste uitstel, welk de Koning kon toestaan; dat, die dag voorbij zijnde, geene verdere vertogen Hem zouden kunnen bewegen, om het nieuwe reglement in te trekken, hetwelk Hij in zijnen Raad reeds had bepaald, en hetwelk onmiddellijk zou afgekondigd en uitgevoerd worden, bijaldien Hij tusschen nu en dan niet echt en ten duidelijkste onderrigt werd, dat alle de schepen, met eenigerhande soort van scheepsbehoeften en bij name met timmerhout geladen, toegelaten zouden worden, voortaan genot te hebben van de konvooijen, welke aan de koopvaardijschepen zouden vergund worden; dat het besluit, om zulks bij voorraad op te schorten, van geene kracht meer zou zijn; en dat H. H. M. van meening waren geene de minste bepaling te stellen aan de volkomenste onzijdigheid, welke zij voornemens waren te houden, staande de oneenigheden tusschen Frankrijk en Engeland (1)."

Ter-

(1) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1779. 1 Febr.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Antwoord door Holland ontworpen.

Terwijl alle de provinciën aannamen, om zich hierop nader te verklaren, maakte Holland op den 3den reeds eén ontwerp van antwoord op, hetwelk den 5den ter Generaliteit werd voorgedragen. Hetzelve ſtrekte, om aan den Ambasſadeur van Frankrijk toe te voegen: „ dat H. H. M. uit zijne memoriën met leedwezen hadden gezien, dat bij den Koning uit hun beſluit van den 19den van ſlagtmaand 1778, om bij voorraad de konvooijen van houtſchepen op te ſchorten, achterdocht (*ombrage*) was opgevat omtrent hunne onzijdigheid, en dat Z. M. aan hen ſcheen toe te ſchrijven eene begeerte, om ten voordeele der vijanden van Frankrijk te volharden in maatregelen tot beperking van de welverkregene regten hunner onderdanen; — dat H. H. M., altijd den hoogſten prijs ſtellende op 's Konings vriendſchap en genegenheid, zeer verre waren van aan de onderſcheidene belangen van beide Mogendheden eenig overwigt te geven, en geene zwarigheid maakten om rondelijk en op de uitdrukkelijkſte wijze aan Z. M. te verklaren, dat hun voornemen was, om met opzigt tot de oneenigheden, het ſtelſel van de volmaaktſte onzijdigheid zorgvuldig te blijven volgen; — dat, met betrekking tot het gedacht beſluit, H. H. M. hunne meening reeds nader hadden aan

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

den dag gelegd bij dat van den 28sten van louwmaand (hetwelk hier zou worden ingevoegd); — dat zij zich durfden vleijen, dat Z. M., als nu beter van hunne ware gevoelens onderrigt, *aan de Republiek wel zou willen laten den tijd van overleg, dien zij noodig had, om, aanklevende de beginsels der stiptste onzijdigheid, die maatregelen te beramen en daar te stellen, welke zij tot het meeste heil van den Staat en overeenkomstig hare magt en krachten noodig zou oordeelen;* — dat H. H. M. zich vleiden, dat door deze opheldering en alle achterdocht zou weggenomen zijn, en Z. M. op het ernstigste verzochten, om af te zien van de beschikkingen, bij de memorie van den 16den van louwmaand ll. gevoegd, welke H. H. M., die zich altijd een bijzonder genoegen hadden gemaakt, om aan Z. M. alle mogelijke oplettendheden te betoonen, niet zouden kunnen overeenbrengen met de betuigingen van genegenheid en vriendschap van Z. M. voor de Republiek, in die memorie vervat, en vooral niet zouden herkennen in eene, daarbij aan de ingezetenen van ééne stad voorbehoudene, onderscheiding, die met den aard van eene Republiek, zamengesteld uit de vereeniging van verscheidene leden tot één en hetzelve ligchaam, niet overeen zou kunnen worden gebragt; — dat in het

bij-

bijzonder H. H. M. hem Heer Ambasſadeur verzochten, om dit antwoord ten beste te willen onderſteunen en zijne goede dienſten bij Z. M. daartoe aanwenden."

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Haarlem en Amſterdam verzetten er zich tegen.

De afgevaardigden van Haarlem behielden zich de aanteekening hunner zenders voor tegen het opmaken van dit beſluit bij meerderheid van ſtemmen; — die van Amſterdam verklaarden, zich met hetzelve, zoo als het was liggende, niet te kunnen vereenigen, en als nog te volharden bij hunne aanteekening en verklaring van den 30ſten van wintermaand ll., en derhalve, volſtrekt niet verantwoordelijk te willen zijn voor de nadeelige gevolgen, die daaruit zouden mogen voortvloeijen. — De Heeren van de Ridderſchap, alsmede de afgevaardigden van alle de overige ſteden, behielden zich hierop tegenaanteekeningen voor (1).

Het

(1) Secr. Reſol. van Holl. D. XIII. bl. 501—50 . Aan de Heeren van Amſterdam had de bijzonder aangeduide volzin gehinderd, als ware die dubbelzinnig, ingewikkeld en onvoldoende geweest. — De Heeren van Rotterdam hadden, in hun advies, het *overleg*, waarvan daarin werd geſproken, betrekkelijk verklaard op het al of niet verleenen van konvooi aan houtſchepen, hetwelk juist twijfelachtig had gemaakt het punt, waarover Frankrijk klaagde; — welke aanmerking dan ook algemeen weinig genoegen had gegeven, als te zeer ophelderende, het-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Door de Generaliteit aangenomen, doch door den Franschen Ambassadeur geweigerd.

Het besluit van Holland, als een voorstel bij H. H. M. op den 5den van sprokkelmaand uitgebragt en bij alle de provinciën overgenomen, werd op den 18den eenparig aangenomen, en ten zelfden dage als antwoord door den Agent van H. H. M. aan den Ambassadeur ter hand gesteld, maar ook door denzelven onmiddellijk terug gegeven, weigerende hij het aan te nemen, zoo als het was ingesteld,* om redenen, in eene *pro memoria* opgegeven van dezen inhoud: „ de Ambassadeur van Frankrijk heeft van den Koning, zijnen meester, den stelligsten last ontvangen, om aan Z. M. niet te doen toekomen het antwoord van H. H. M., indien hetzelve niet op de naauwkeurigste wijze uitdrukt de wezenlijke kenmerken van de volstrektste onzijdigheid. Dit, hetwelk hem wordt aangeboden door den Agent van de Staten Generaal, bevat uitdrukkingen, die hem voorgekomen te zijn duister en dubbelzinnig, en hij kan zich met hetzelve niet belasten, ten ware H. H. M. er den zin duidelijk van verklaren. Hij heeft de eer, Hun te

hetgeen men liefst nog had willen in het duister laten; zoodat daarna de Heeren van Rotterdam deswege eenige verlegenheid gevoelden, en zelve gaarne pogingen wilden aanwenden, om dien volzin, ten genoegen van Amsterdam, op eene andere wijze te bewoorden: doch zulks had geen gevolg; gelijk dan ook in dien volzin de kern des geheelen antwoords was gelegen. — Secr. Misf. der Gedep. ter Dagv.

te vragen, of zij, met vernietiging van het besluit van den 19den van slagtmaand ll., hetwelk bij voorraad opgeschort heeft de bescherming, ingeroepen ten voordeele der schepen, met scheepshout beladen, van voornemens zijn, van nu af toe te laten onder de konvooijen, die verleend zullen worden, alle vaartuigen met allerlei scheepsbehoeften beladen. Indien zij hem schriftelijk doen verklaren, dat van dezen dag af alle schepen, met allerlei scheepsbehoeften beladen, vrij zullen kunnen gebruik maken van de konvooijen, die aan den koophandel zullen verleend worden, is hij bereid om het antwoord te ontvangen en aan Z. M. te zenden met een' buitengewonen renbode, dien hij op het oogenblik zal afvaardigen. Hij zou zich niet durven vleijen, dat dezelve vroeg genoeg te Versailles zal kunnen komen, om de afkondiging en de uitvoering van het reglement te stuiten, maar hij hoopt, dat Z. M. volkomen verzekerd van de gezindheid der Republiek, hetzelve wel zal willen intrekken. Indien H. H. M. deze verklaring weigeren, of op de vraag, welke hij de eer heeft hun te doen, een antwoord stellen, hetwelk niet volkomen duidelijk is, zal hij genoodzaakt zijn, zulks als eene weigering aan te merken; zullende dit hem ten klaarste te kennen geven, dat zij niet voornemens zijn, aan de schepen met scheeps-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

fcheepshout geladen, gelijke befcherming als aan anderen te geven; en dat zij niet gemeend hebben, bij de vernieuwing der betuigingen van de volkomenfte onzijdigheid aan den Koning, Z. M. te verzekeren, dat zij bepaald hebben, aan dezelve geene perken te ftellen (1)."

De afgevaardigden van alle de gewesten namen dit ftuk over, welk wij in zijn geheel hebben willen plaatfen als een diep vernederend gedenkftuk van hetgeen zich de Gezant van Frankrijk veroorloofde omtrent de ftaatkunde van een' onafhankelijken doch wereloos gehouden Staat, en van de rampzalige verblinding van partijfchap en eigenbelang, die hierin niets aanftootelijks vonden, maar ook zulk eenen ftap toejuichten (2).

Stellige voortgang met de Franfche bedreiging.

Ten zelfden dage reeds, als DE LA VAUGUION weigerde het antwoord van H. H. M. aan te nemen, had VAN BERKENRODE te Parijs gefchreven, dat hem op den 15den uit Verfailles was berigt geworden, dat de bevelen van den Koning waren gegeven tot het afkondigen en uitvoeren van het bewuste reglement, het-

(1) Reg. van Secr. Refol. van H. H. M. 1779. 19 Febr.

(2) Men noemde dit eene *zeer befcheidene waarfchuwing* en *eene uitnoodiging* om onze regten te handhaven. *Schets van een groot Tafereel* D. I. bl. 38.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

hetwelk flechts tot den 8ften dezer maand was uitgefteld, en dat men bij de Admiraliteit bezig was, de noodige brieven naar de havens van het rijk af te zenden, met last, om alle de Nederlandfche koopvaardijfchepen te onderzoeken, en die genen op te brengen, welke voor Engelfche rekening geladen, of na de havens van Engeland beftemd zouden zijn (1).

Smeekfchrift van Rotterdamfche kooplieden bij H. H. M.

Des daags na het ontvangen van dit berigt, kwam reeds ter tafel van H. H. M. een rekwest van eenige gelastigden uit de koop lieden, verzekeraars en reeders van fchepen te Rotterdam, die de afkondiging van het edict hadden vernomen, met de uitzondering van Haarlem zoo wel, als van Amfterdam. „Misfchien mogt het hun niet voegen, naar de oorzaken dier onderfcheidingen te onderzoeken; ook waren zij niet voornemens de reden op te fporen, welke den Koning van Frankrijk had bewogen tot zulk een befluit met eene zoo partijdige onderfcheiding, daar het niet waren de beweegredenen maar de bepalingen van het edict, hetwelk hen en hunne medeingezetenen drukte, met de gevolgen van dien, welke zij zich verzekerd hielden, dat H. H. M. zeer klaar voorzagen, en waaromtrent zij zich ook ten volle overtuigd hielden, dat H. H. M. uit eigene beweging niets onbeproefd

(1) Ref. Gen. 1779. 25 Febr.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

proefd zouden laten, om den geheelen ondergang van het grootst getal hunner ingezetenen voor te komen, zoo dat zij dachten, dat dit hun adres wel overtollig zou wezen. Evenwel wilden zij zich, bij den zoo nabijzijnden ondergang hunner mede-ingezetenen, niets te verwijten hebben, en maakten zij daarom van dit eenig middel tot hun behoud gebruik, om H. H. M. te verzoeken, de ſpoedigſte en krachtigſte maatregelen te beramen, ten einde deze onheilen nog tijdig af te wenden (1)."

Terugwerking van het Fransch edict.

Op den 19den was ook door den Kommisſaris van de Nederlandſche ſcheepvaart in de provincie van Normandijën aan VAN BERKENRODE kennis gegeven, dat alreeds van de inkomende ſchepen de betaling van het vatgeld werd gevorderd, met verzoek, om pogingen aan te wenden bij den Minister van buitenlandſche zaken, dat toch van 's Konings edict bevrijd mogten blijven de ſchepen, die, voor dat zij daarvan kennis hadden kunnen hebben, de havens der Republiek waren uitgezeild, en zich daartegen niet hadden kunnen voorzien. — Ook hiervan en van de pogingen, daartoe bij DE VERGENNES aangewend, ontvingen H. H. M. berigt (2).

De,

(1) Reſ. Gen. 1779. 26 Febr.

(2) Reg. van Secr. Reſ. Gen. 1779. 3 Maart.

Dezelve hadden, even als bevorens, het terug gegeven antwoord met zoo veel spoeds gezonden aan VAN BERKENRODE, dat hij het op den 21sten reeds ontving en des daags daaraan te Versailles aan den Graaf DE VERGENNES overhandigde, die, na hetzelve gelezen te hebben, op den aandrang van onzen Gezant aannam, om het onder het oog van den Koning te brengen, en daarna VAN BERKENRODE uit 's Konings naam tot een onderhoud uitnoodigde, hetwelk op den 26sten plaats had.

Het antwoord van H. H. M. door den Graaf DE VERGENNES aangenomen.

In hetzelve gaf DE VERGENNES op 's Konings last te kennen: „dat Z. M. uit het antwoord van H. H. M. wel had bespeurd, dat derzelver besluit van den 19den van slagtmaand buiten werking was gesteld, doch dat daaruit niet bleek derzelver gezindheid, om voortaan konvooi te verleenen aan de houtschepen; dat alzoo, dit antwoord niet klaar en stellig zijnde, Z. M. geene verandering kon maken in de orders, den 14den naar de havens van het rijk gezonden. „ De Minister voegde hierbij, dat het alleen hierop aankwam: „geliefden H. H. M., volgens het traktaat van 1674, eene naauwkeurige onzijdigheid in acht te nemen, zoo moesten zij dit klaar doen blijken, door het verleenen der konvooijen en het beschermen der vlag van de Republiek; zoo lang dit geene plaats

Deszelfs betuiging uit 's Konings naam aan VAN BERKENRODE.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

had, zou de Koning niet van gedachten veranderen. — VAN BERKENRODE hield hem vruchteloos voor, dat H. H. M. voor het tegenwoordige zich niet klaarder konden uitlaten, om het gevaar te vermijden, waaraan de Republiek zou kunnen worden blootgesteld; dat de middelen eerst moesten onderzocht en beraamd worden tot de noodige en krachtige bescherming der vlag, en dat ten dien einde de Admiraliteits-Kollegiën reeds beschreven en in overleg waren, wier berigten moesten worden afgewacht. — Hierop hervattede de Minister: „dat men op de besognes der Admiraliteiten van de Republiek in Frankrijk niet zeer kon rekenen, sedert de Koning het wangedrag van den Kapitein DE BRUIN te Toulon aan derzelver regtspleging had overgelaten, waarin tot nog toe geen herstel was gekomen; hetwelk hij een ongehoord gedrag noemde, aan dat van dien Kapitein evenarende (1). Hij voegde er bij: „dat men in Frankrijk, wat regt en billijk was, in acht nam; zijnde, op zijne voordragt, reeds bevelen van den Koning afgegaan, om het arrest van den 14den van louwmaand niet uit te voeren aan Nederlandsche koopvaardijschepen, die, voor dat zij er kennis van konden hebben, in eene of andere haven van het Rijk waren ingeloopen, en hebben-

(1) Zie boven bl. 225 en 226.

hebbende Z. M. vervolgens een uitstel verleend voor de schepen, tot den 1sten van lentemaand uit de havens der Republiek vertrekkende (1)."

Rekwest van kooplieden te Dordrecht.

Van de kooplieden te Dordrecht, den last der Fransche kapers vernomen hebbende, om alle Nederlandsche koopvaardijschepen, gaande naar of van eene Engelsche haven, op te brengen, ten einde door den regter te doen onderzoeken, of de lading ook was voor Engelsche rekening, en zulks alzoo bevindende, ze alsdan verbeurd te verklaren, uitgezonderd die te Haarlem en te Amsterdam zouden zijn uitgerust, als welke niet slechts van alle belasting zouden worden vrijgelaten, maar ook voor alle neming en opbrenging beveiligd, kwam een breed vertoog bij H. H. M. in van de heillooze gevolgen, daaruit voor hunnen handel en bestaan te verwachten, met dringend verzoek om voorziening; van welken stap zij te gelijk kennis gaven aan de Staten van Holland, derzelver medewerking daartoe eerbiedig verzoekende (2).

Alsmede van Vriesche kooplieden.

Zoo ook hadden de kooplieden in Vriesland zich al vroeger gewend tot hunne Staten, met verzoek om de uitvoering te willen helpen voorkomen van een edict, hetwelk hen bloot zou

(1) Secr. Resol. van Holl. D. XIII. bl. 506.

(2) Resol. Gen. en Resol. van Holl. 1779. 5 Maart.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

zou ſtellen aan de aanvallen zoo wel van de eene, als van de andere, oorlogvoerende Mogendheid, en alzoo brengen in erger ſtaat onder het ſchijnſchoon genot van den vrede, dan of de Republiek wezenlijk het ongeluk had, van zelve in dezen oorlog te deelen (1).

De afgevaardigden van Stad-en-Lande bragten zelve het verzoek der kooplieden van Groningen, met dezelfde bezwaren en beden om beſcherming, ter Vergadering van de Algemeene Staten over; terwijl de reeders en kooplieden van Zierikzee, even als die van Dordrecht en Rotterdam, zich onmiddellijk vervoegden tot H. H. M. (2).

Advies van de Kollegiën ter Admiraliteit.

Het was op den 10den van lentemaand, dat de gelastigden van de gezamenlijke Kollegiën ter Admiraliteit, daartoe in den Haag beſchreven, van hunne gedachten dienden omtrent de mogelijke en meest krachtige middelen, om de zeemagt van den Staat op zulk eenen voet te brengen, als vereiſcht zou worden, om het regt van de Republiek, op de duidelijke letter der traktaten gegrond, met alle nadruk en tevens met afwending, zoo veel

(1) Jaarb. 1779. bl. 182.

(2) Reſ. Gen. 1779. 12 Maart en 28 April.

veel mogelijk, van alle geduchte onheilen, door te zetten en te handhaven, hebbende zij daartoe zelve de gedachten der vlag-officieren ingenomen. „Naar hun begrip moest de zeemagt van den Staat bepaald worden op 99 schepen, verdeeld in drie smaldeelen; en inmiddels worden gezorgd voor het bezetten der zeegaten, waartoe alle de voorhanden zijnde schepen in gereedheid te brengen en derwaarts te zenden waren. Ook zou men intusschen de Middellandsche zee moeten verlaten en in de Westindiën slechts vier schepen houden, terwijl de overige te huis geroepen en in dienst gehouden en gebruikt zouden worden, om vooreerst in alle zeegaten één wachtschip te leveren, en daarna gereed te liggen, om er de noodige konvooijen uit te trekken naar de Engelsche, Fransche en Iersche havens, met last aan de officieren om terstond terug te keeren, terwijl verder zoo vele andere en verdere konvooijen zouden worden gedaan, als men daartoe uit het gros van de schepen, die men bijeen zou hebben, zou kunnen missen en afzonderen. Bij de zeegaten behoefde men batterijen, om dezelve en de reeën tevens te bestrijken. Van de oudste schepen moesten wacht- en hospitaalschepen gemaakt, gelijk ook aan de vaste wal hospita-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

talen aangelegd worden. De voorbeeldelooze ſchaarsheid van ſcheepsvolk moest de maand-, hand- en aanritsgelden doen verhoogen. Men moest de werving tevens buiten 's lands beproeven, en algemeen pardon verleenen aan alle dienstverlaters of bij vreemden dienende, die binnen een jaar tot onzen dienst wederkeerden. Waren deze middelen ontoereikende, dan was het uiterſte, alle vaart te verbieden tot dat 's lands ſchepen zouden bemand zijn; zelfs zou men 's lands voetvolk tot ſcheepsſoldaten kunnen gebruiken. Ook vorderde de tegenwoordige ſcheepsdienst meerder manſchap, dan weleer, naar het charter der ſchepen en het caliber van geſchut, waarin men gedrongen was, het voorbeeld van andere volkeren te volgen. Er zou een aanbouw moeten plaats hebben van 50 ſchepen, waarvoor zou moeten worden gevraagd eene ſom van omtrent zeven en eene halve millioen, boven de ruim vier millioenen, die op de petitiën tot aanbouw, in 1771 gedaan, in den vorigen jare waren toegeſtaan (1).

Voorſtel van den Stadhouder.

Ten zelfden dage, waarop dit rapport bij de Staten-Generaal werd uitgebragt en ten onderwerp voor de overwegingen der gewestelij-

(1) Secret. Reſol. van Holl. D. XIII. bl. 515—537. Reg. van Secr. Reſ. van H. H. M. 1779. 10 Maart.

lijke Staten gesteld, vond de Stadhouder het alzins raadzaam, in persoon ter Vergadering van Holland voor te dragen, en aan de Staten van de andere gewesten in eenen brief mede te deelen, het volgende voorstel. „ Ik acht „ mij verpligt, Uw Ed. Gr. Mog. mijne ge- „ voelens omtrent het gewigtig onderwerp „ van derzelver raadplegingen te openbaren, „ namelijk: dat ik verre afben van te oor- „ deelen, dat dit Gemeenebest, om geenen „ oorlog te wagen, zou behooren af te zien „ van de wettige regten, aan derzelver ingeze- „ tenen bij plegtige traktaten toekomende; „ in tegendeel begrijp ik, dat dezelve moeten „ worden gehandhaafd door alle middelen, die „ de Voorzienigheid in handen der Republiek „ heeft gesteld; maar dat het aan niemand, „ dan aan Uw Ed. Gr. Mog. en de Ed. Mog. „ Heeren Staten der andere provinciën toe- „ komt, om te beslissen, wanneer het tijdstip „ daar is, dat H. H. M. behooren te beslui- „ ten, om eene onbepaalde bescherming aan „ derzelver handeldrijvende ingezetenen te ver- „ leenen, en dat H. H. M., door geen trak- „ taat, hoegenaamd, met eene buitenlandsche „ Mogendheid zich verbonden hebbende, om „ alle takken van handel zonder onderscheid „ te beschermen, niemand het regt heeft, om „ van dezelven te vorderen, dat zij, bescher-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

„ming verleenende, zulks aan alle schepen „zonder onderscheid moeten verleenen, zon„der aan derzelver voorzigtigheid over te la„ten om te beslissen, of zij in staat zijn alle „takken van handel te beschermen, en of zij „in dit tijdstip het kunnen doen, zonder ge„wigtiger belangen in de waagschaal te stel„len, en zich aan het grootste gevaar bloot „te geven. — Ik ben dan van begrip, dat in „dezen op niets behoort te worden gezien, „dan op de ware belangen van de Republiek, „en, derhalve, dat alvorens een eindelijk be„sluit genomen worde omtrent het konvooi „der houtschepen, onderzocht worde de „staat, waarin het Gemeenebest zich bevindt, „zoo te lande als te water. — Mijns bedun„kens voegt niets meer aan deze Republiek, „dan eene stipte en strenge onzijdigheid, on„verminderd de traktaten, die zij met buiten„landsche Mogendheden heeft; maar ik denk „tevens, dat, om dezelve met goed gevolg, en „niet alleen tot zoo lange, dat het aan eene „der oorlogvoerende Mogendheden behaagt, „om van de Republiek op eene dringende „en dreigende wijze te eisschen, dat zij partij „kieze, te onderhouden en te handhaven, „de Republiek in een' gewapenden staat be„hoort te worden gebragt. — Dat daartoe „noodig zoude zijn het uitrusten van ten

„min

„ minste vijftig tot zestig schepen, waaronder „ niet minder dan twintig tot dertig van linie, „ en het vermeerderen van de landmagt van „ vijftig tot zestig duizend man, en dat de „ frontieren in behoorlijken staat van tegen- „ weer behooren te worden gebragt, en de „ magazijnen met de vereischte ammunitie van „ oorlog voorzien; in welk geval ik van „ oordeel ben, dat de Republiek van alle „ Mogendheden zal worden ontzien, en dat „ dezelve niet verhinderd zal worden te doen, „ hetgeen aan haar volgens traktaten toekomt, „ of belet zal worden, zoodanig te doen en „ te handelen, als zij overeenkomstig met „ hare ware belangen zal oordeelen. — Der- „ halve oordeele ik, dat de trouw, die ik „ aan het lieve vaderland verschuldigd ben, „ van mij vordert, deze bedenkingen onder „ het verlicht oog van Uw Ed. Gr. Mog. te „ brengen, en aan Uw Ed. Gr. Mog. in be- „ denking te geven, om een besluit te ne- „ men, ten einde door aanbouw van een mer- „ kelijk getal schepen, bijzonder door sche- „ pen van linie, de zeemagt versterkt worde, „ en dat door verhooging der maandgelden „ of premiën, of door zoodanige andere schik- „ king, als Uw. Ed. Gr. Mog en de Heeren „ Staten der andere provinciën zullen beter „ oordeelen, uitgewerkt worde, dat het noo-

„dige scheepsvolk gevonden worde, om dezelve te bemannen; en dat te gelijk door „Uw Ed. Gr. Mog. consent gedragen worde „in de noodige vermeerdering, om de landmagt te brengen tot een aantal van vijftig „tot zestig duizend man, en in de petitiën „tot de vestingen en de magazijnen. — Wanneer zulks, zoo door Uw Ed. Gr. Mog. als „door de Heeren Staten der andere provinciën zal zijn gedaan, en dat deze versterking „zoo der zee- als landmagt werkstellig zal „zijn gemaakt, denke ik, dat het tijdstip daar „is, waarin de Republiek met vrucht en als „een onafhankelijk gewest kan besluiten, om „te handhaven de regten, aan hare ingezetenen, volgens traktaten en bij name dat van „marine van 1674, toekomende. — Maar „voor dat de Republiek in eenen aanzienelijken staat van verdediging is gebragt, „zoude ik vreezen, dat een besluit, om alle „schepen zonder onderscheid volgens de letter van dat traktaat en met name houtschepen „onder konvooi te nemen, van zeer kwade „gevolgen voor de ware belangen van dezen „Staat zou kunnen zijn, en de eer van deszelfs vlag aan een affront zoude bloot stellen. — En derhalve ben ik van oordeel, „dat, bij nadere overweging, zou dienen te „worden besloten, dat de schepen, beladen

„met

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

„met masten, kniën, krommers, zware balken en dergelijke houten tot aanbouw van „oorlogschepen benoodigd, niet mede onder „konvooi zullen worden genomen, tot dat „eene uitrusting zal zijn in gereedheid gebragt van vijftig tot zestig schepen, waaronder niet minder dan twintig tot dertig „van linie, en dat de landmagt zal zijn versterkt tot vijftig à zestig duizend effective „manschappen; doch dat inmiddels, om den „algemeenen handel dezer landen zoo veel „mogelijk te beschermen, zonder de gewigtige belangen van den Staat in de waagschaal te stellen, de noodige konvooijen, „zoo als zij aangekondigd waren, zouden „worden verleend aan alle verdere schepen, „met geene contrabande waren zijnde beladen, op dat alle de takken van handel niet „gestuit en zonder bescherming gelaten worden, gedurende den tijd, dat over de bescherming van een' enkelden tak wordt geraadpleegd. — Ik verwachte, dat, als de „Republiek tot dien gewapenden staat zal zijn „gebragt, alle Mogendheden aan dezelve zullen overlaten, om eene stipte onzijdigheid „te houden, het regt, aan dezelve volgens „traktaten toekomende, te oefenen, en ook „van haren kant zich te houden aan hetgeen „de traktaten, die zij gemaakt heeft, van „Haar kunnen vergen."

Na

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Na dit voorstel werd Z. H. door H. E. Gr. Mog. voor de uitstekende proeven van hoogstdeszelfs aanhoudenden ijver voor de veiligheid en zekerheid van de Republiek bedankt, doch het besluit daarop uitgesteld, tot dat de Heeren van de Ridderschap en Edelen hetzelve zouden hebben overwogen, en de verdere Leden den last hunner zenderen daarop verstaan (1).

Aanmerking op dit voorstel.

Het kon niet wel anders, of het voorstel van Z. H., gelijktijdig met het Generaliteits-rapport voorgedragen en rondgezonden, moest juist daarom hoogstopmerkelijk voorkomen. Op zich zelve beschouwd en onpartijdig beoordeeld, behelsde het voorzeker de leer der zuiverste staatkunde; ook scheen de strengste onzijdigheid er geene andere te kunnen voeren: maar in verband met dat rapport en met de omstandigheden, was het eene tegenwerking van het eerste, en strekte het tot eene beslissing in de laatste, even zeer als dat zelfde rapport van den anderen kant tot eene tegenovergestelde beslissing leidde, en door het voorstel om, bij de schaarsheid van zeevolk, de vloot met landtroepen als zeesoldaten te bemannen, openlijk de vermeerdering der landmagt niet slechts te-

(1) Resol. van Holl. 1779. 10 Maart.

tègenwerkte, maar zelfs de landmagt nog zou verminderen (1).

Gevoelen van Amsterdam.

Bij de Vroedschap van Amsterdam zag men de strekking des gedanen voorstels duidelijk in, en wilde men hetzelve afgewezen hebben onder betuigingen van den wensch, dat de omstandigheden van tijden en zaken mogten veroorloven, dat de Republick spoedig in zulk eenen gewapenden staat kon worden gebragt, en dat men daarna kon wachten; doch dat de belangen der handeldrijvende ingezetenen aan de zijde van Frankrijk even min, als van Engeland, eenig uitstel gedoogden; weshalve men zich eeniglijk tot het rapport van H. H. M. zou moeten bepalen. — En wat nu dat rapport zelf betrof, ook deszelfs uitgestrektheid werd er gewantrouwd, en had men liever gezien, dat men zich slechts bij den aanbouw van twee en dertig schepen had gehouden, en maar voortging met dadelijk de onbepaalde konvooijen te verleenen, terwijl men alle verdere middelen tot herstel der zeemagt achtervolgens en bij aanhoudenden voortgang in het werk kon stellen.

Ter Vergadering van Holland werd op den 25sten, bij de hervatte overweging van het voor-

(1) Men zie hierover *de Schets van een Gr. Tafer.* D. I. bl. 41—56; en daartegen VAN DER AA *Gesch. van de Vereen. Nederl.* D. IV. bl. 360—386.

I. BOEK. IV HOOFDST.

1779.

Het voorstel van den Stadhouder bij een besluit.

voorstel van Z. H., hetzelve door de Ridderschap met groote goedkeuring omhelsd, als hebbende dezelve steeds begrepen, dat de voorzigtigheid eischte, niet te besluiten tot onbepaalde konvooijen bevorens de Republiek zich in zulk een' gewapenden staat bevond; en wel de verpligting van den Souverein erkennende, om de regten der ingezetenen te handhaven, maar tevens die om zich vooraf te voorzien van middelen, om deze handhaving door te zetten; terwijl het nu juist de tijd was om zich te wapenen, daar de eene Mogendheid den handel van den Staat aanrandde, en de andere denzelven door een bezwarend edict benadeelde, en door hatelijke onderscheidingen het Bondgenootschap verzwakte. — Gouda, Brielle, Alkmaar, Hoorn en volgende Leden vereenigden zich met dit gevoelen; Alkmaar evenwel met dit onderscheid, dat hetzelve den voorslag der uitrusting terstond aannam, en op eene spoedige overweging van de versterking der landmagt aandrong, doch intusschen een onbepaald konvooi begeerde. — Dordrecht verklaarde, in de vermeerdering der landmagt niet zoo zeer uit overtuiging van derzelver noodzaaklijkheid te komen, als wel om aan de begeerte der Bondgenooten toe te geven, in de hoop op wederkeerige welwillendheid: ook was het verderflijke van het

het Fransche edict niet weg te nemen zonder het spoedigst besluit tot een onbepaald konvooi.' — Haarlem drong krachtig op zulk een besluit aan, met wederlegging van het gevoelen der Ridderschap, en verzettede zich tegen de vermeerdering der landmagt, daar men, na het einde der onlusten in Duitschland, van de landzijde niets te vreezen hebbende, zich tegen Frankrijk zou schijnen te wapenen, waarvoor men zich wel had te wachten, even als men de financiën der Bondgenooten niet noodeloos moest bezwaren. — Met dit gevoelen vereenigden zich Delft, Leijden, Rotterdam, Schiedam en Amsterdam; Schoonhoven en Gorinchem waren nog ongelast, en bleef daarmede die zaak nog onafgedaan.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Bij de hervatte overweging van het Generaliteitsrapport op den 30sten, na een vooraf gehouden besogne met de Admiraliteiten op den 26sten en 27sten, waarbij de Ridderschap, Gouda, Enkhuizen en Medemblik van de meerderheid verschilden, maar Rotterdam inzonderheid op een spoedig besluit tot onbepaald konvooi aandrong, werd het staatsbesluit in dezer voegen opgemaakt: „dat de tegenwoordige staat van zaken en het gevaar van den koophandel, aan wederzijden tusschen de oorlogende Mogendheden, onvermijdelijk vorderden,

Besluit op het advies der Admiraliteiten bij Holland.

dat,

I. BOEK. IV HOOFDST. 1779.

dat, zonder langer uitſtel, konvooi werd verleend zonder onderſcheid van waren, bij de traktaten niet verboden, mitsgaders zonder onderſcheid, of dezelve voor eigen, dan voor Engelſche of Franſche of neutrale rekening geladen en na Frankrijk of Groot-Brittannie, of neutrale landen beſtemd of van daar gekomen waren; — dat de Kapiteins in de Middellandſche zee terug geroepen moesten worden, en zoodra mogelijk met zes à zeven ſchepen en fregatten een onbepaald konvooi worden verleend naar de Franſche, Engelſche en Ierſche havens, welke konvooijen van tijd tot tijd zouden worden herhaald, naar mate dat daartoe ſchepen aan de hand zouden zijn; — dat het conſent van Utrecht tot de uitrusting van 32 ſchepen ernſtig zou worden gevraagd, en die petitie van den 3den van ſlagtmaand 1778 zonder langer verwijl ten beſluite zou worden gebragt; — dat de gage van het bootsvolk zou worden verhoogd; — eindelijk dat, voor zoo verre over de verdere uitrusting en aanbouw van ſchepen eenige aarſeling bij de overige provinciën mogt vallen en beter geoordeeld worden, het beſluit daartoe vooreerst uit te ſtellen tot dat de geduchte onheilen meer van nabij zouden dringen, tot de veiligheid der havens, en op dat daartoe geen ſchip der vastgeſtelde uitrusting uit zee gehouden zou behoeven

ven te worden, ten minste behoorde te worden vastgesteld, dat men aanstonds in equipage zoude brengen bij het Kollegie ter Admiraliteit op de Maas één wachtschip met drie honderd man; bij dat te Amsterdam vier, ieder met twee honderd en vijftig man; en bij de Kollegiën ter Admiraliteit op de Maas, in Zeeland, Westvries- en Vriesland ieder een adviesjagt met zestig man tot wachtschepen in de zeegaten van Zierikzee, de Maas, het Schaar bij Maassluis en Ameland, alle voor zes maanden; terwijl tot meerdere beveiliging der havens en zeegaten door de respective provinciën ten kosten der Unie zouden worden aangelegd de noodige batterijen met de vereischte wachthuizen, waartoe Zijne Hoogheid zou worden verzocht mede te werken, zoo tot onderrigting bij derzelver aanleg, als ter voorziening in derzelver bezetting met geschut en krijgsvolk." — De Heeren van de Ridderschap en Edelen verklaarden tot het nemen van dit besluit, voor zoo veel het verleenen van een onbepaald konvooi aanging, niet te hebben medegestemd, en niet verantwoordelijk te willen zijn voor de gevolgen uit het ontijdig verleenen van dusdanige konvooijen ten nadeele des Lands te duchten, met voorbehouding van derzelver aanteekening

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

daartegen (1). Deze verklaring was evenwel niet terstond geschied en werd eerst bij de herneming der aanteekeningen, op den dag daarna, bekend, hetwelk aan Amsterdam aanleiding gaf, om zich tegen deze uitbreiding te verzetten en zich eene tegenaanteekening tegen die der Ridderschap voor te behouden. Ook Dordrecht, Haarlem, Delft, Leijden, Gouda, Rotterdam, Gorinchem, Schiedam en Alkmaar behielden zich hetzelfde voor (2).

Kort na dit besluit van Holland en ter stuiting, voorzeker, van deszelfs invloed op de gevoelens der overige gewesten, kwam de Ridder YORKE op met zijne memorie, waarvan wij reeds met één woord gewaagd hebben (3). „De Koning van Groot-Brittannie (dus was het beloop van dit staatsstuk) zijne vriendschap voor H. H. M. en de achting, den Souvereinen onderling verpligt, in het oog houdende, had zich nog steeds onthouden van zich te bemoeijen met de onderhandeling, door het Hof van Frankrijk aangevangen met H. H. M. wegens de te verleenen bescherming aan allerhande scheepsbouwstoffen, gedurende den tegenwoordigen oorlog;

(1) Res. van Holl. 1779. 30 Maart.

(2) Res. van Holl. 1779. 31 Maart.

(3) Zie boven bl. 287.

log; doch de laatste stappen van deszelfs Gezant lieten zulks niet langer toe, en de Koning zou meenen te kort te doen aan de oude vriendschap, indien hij aan H. H. M. het gevaar niet voor oogen stelde van het oor te leenen aan voorslagen, die tot verbreking hunner onzijdigheid zouden strekken; voorslagen niet slechts strijdig met hunne onafhankelijkheid, maar zelfs de grondslag van hunnen regeringsform ondermijnende. Eene Mogendheid toch, die zich het regt aanmatigde, om een der Leden van hunnen Staat ten nadeele der anderen te begunstigen, kon wel geen ander oogmerk hebben, dan tweedragt te zaaijen en alle banden, die hen verknochteden, te verbreken, zoo dat, indien eene andere Mogendheid dit voorbeeld volgde, de Republiek binnen kort in lichte laaije vlam zou staan, en de regeringloosheid de thans wel gevestigde orde van regering zou vervangen. Het ware doelwit dezer kunststreken was blijkbaar geen ander, dan om de Republiek in onmin met den Koning te brengen, onder het schoonschijnend voorwendsel eener volkomene onzijdigheid en van het belang des koophandels; en alzoo vondt zich Z. M. verpligt, H. H. M. het gevaar onder het oog te brengen, waarin Frankrijk hen poogde te storten. Die kroon had geen regt om H. H.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

M. maatregelen van gedrag jegens Engeland voor te schrijven: het verbond, waarop H. H. M. zich beriepen en dat, waarop Z. M. even geregtigd zijn zou zich te beroepen, behelsden niets dergelijks; maar het was de heerschzucht alleen van Frankrijk, hetwelk, een verbond aangegaan hebbende met de Amerikaansche wederspannelingen, werkte en woelde, om er andere Staten in te slepen. In wijnmaand des vorigen jaars had de Koning eene vriendnabuurlijke opening gedaan zijner omstandigheden, gevoelens en inzigten, en schoon de vijand wetten aan de scheepvaart van H. H. M. had durven voorschrijven, had Z. M. zich vergenoegd met het voorslaan eener onderhandeling met zijnen Afgezant over hetgeen zou behooren beraamd te worden tot zekerheid en wederzijdsch nut der beide Staten. Het was waar, H. H. M. hadden zulks van de hand gewezen en gedrongen op de letterlijke vervulling van een verbond, hetwelk zij zelve moesten bemerken zoo onbestaanbaar te wezen met Engelands veiligheid, als strijdig met het oogmerk en beding van latere verbonden. Eene openlijke bescherming van stoffen, die den vijand moesten in staat stellen om den oorlog te verlengen en te verzwaren, was toch onbestaanbaar met de herhaalde betuigingen van vriendschap,

ter-

terwijl H. H. M. de waarde van 's Konings vriendschap te wel kenden, om zich te laten overhalen tot stappen, die daarmede regelregt zouden strijden. Om zulks te voorkomen had Z. M. hem uitdrukkelijk bevolen, H. H. M. op nieuw te verzekeren van den vurigsten wensch, om de goede harmonie te onderhouden, en om zijne herhaalde toezegging van de vrijheid des schuldeloozen koophandels, hoe veel voordeels de vijand ook daarvan trok, te handhaven; maar tevens gelast er bij te voegen, dat Z. M. niet kon afzien van de uitsluiting der scheepsbehoeften, met name van alle soort van scheepstimmerhout, zelfs ingeval men hetzelve zou willen geleiden met oorlogschepen. Het voorbeeld, welk Frankrijk had gegeven, van eenige Leden van dezen Staat te begunstigen ten nadeele van andere, was zoo regelregt eene inbreuk op de Unie en onafhankelijkheid van H. H. M., dat de Koning zich vleidde, nooit in het geval te zullen komen van hetzelve te volgen, ten zij eene verkeerde inschiklijkheid voor de inzigten van Frankrijk er hem toe dwong, om langs dien weg, voor zoo veel van hem zou afhangen, schadeloos te stellen de Leden van de Republiek, die door de partijdigheid zijner vijanden kwamen te lijden; hebbende het Z. M. altijd beneden de waardigheid van een'

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Souverein gehouden, om tweedragt te zaaijen in de Staten der naburen. Het onlangs afgekondigd edict van Frankrijk, met uitzondering der steden Amsterdam en Haarlem, kon niet anders dan aan geheel Europa herinneren het voorafgegaan manifest der beweegredenen, welke deszelfs Koning hadden overgehaald tot het sluiten van een verbond met de wederspannelingen in Amerika. De Koning bleef steeds bereidwillig om al te doen, wat strekken kon ten voordeele der ingezetenen van dezen Staat, voor zoo ver zijne toegevendheid zou overeen te brengen zijn met de zekerheid zijner koningrijken; vleijende zich Z. M., dat H. H. M. alleen zouden raadplegen met hunne ware belangen, zonder zich te laten afwenden of afschrikken door vreemde inzigten, en dat hij alzoo nooit genoodzaakt zou worden andere maatregelen te nemen jegens de Republiek, dan de zoodanige, welke de vriendschap hem steeds zou voorschrijven (1)."

Het eerste gewag van eene gewapende onzijdigheid.

Omtrent dezen zelfden tijd kwamen de allereerste berigten in wegens eene gewapende onzijdigheid der Noordsche Mogendheden, die, veel later openbaar geworden, even zeer gestrekt hebben, om allen schroom voor eenen oor-

(1) Res. Gen. 1779. 9 April.

oorlog met Engeland weg te nemen, als om dien oorlog daarna dadelijk te bevorderen. Op den 2den van grasmaand kreeg men in het geheim besogne van H. H. M. uit eenen brief van den Heer DE SWART, onzen Resident te Petersburg, geschreven den 9den van lentemaand, kennis aan memoriën van de Staten van Zweden en Denemarken over de berovingen en willekeurige behandelingen, door de Engelsche oorlogschepen en kapers in vrije en openbare zee gepleegd tegen de koopvaardijschepen van derzelver onderdanen, aan het Hof van Rusland gedaan, ten einde hetzelve uit te noodigen, zich bij deze Hoven te voegen, en met dezelve zamen te spannen tot de bescherming van den handel en scheepvaart op en van ieders landen en bezittingen; en aan het ontwerp van eene verklaring daaromtrent aan de Hoven van Frankrijk en Engeland. — Het Russische Hof had deze aanzoeken van Zweden en Denemarken niet slechts met gereede deelneming beantwoord, maar daarvan mededeeling willen doen aan onzen Staat. — Het wederantwoord van het Hof van Zweden kwam vervolgens ter kennis van H. H. M., en wel met twee nota's van den Zweedschen Minister te Petersburg aan den Grave PANIN over dit onderwerp; waarop ook al spoedig volgde een afschrift van het antwoord van Denemarken,

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

alsmede van dat, hetwelk door Rusland op de beide nota's van Zweden was gegeven; en, eindelijk, hetgeen aan den Heer DE SWART in vertrouwen was medegedeeld, het antwoord van het Hof van Frankrijk op de bovenvermelde verklaring, welke dat van Rusland aan hetzelve had laten doen. — Alle deze brieven met derzelver bijlagen, in den loop van gras-, bloei- en zomermaand ingekomen, waren door de afgevaardigden van de provinciën van Holland en Zeeland bij afschrift overgenomen, om in den hunnen breeder te worden medegedeeld (1), doch zonder

(1) Reg. van Secr. Resol. van H. H. M. 1779. 2, 23 en 30 April, 7 en 21 Mei, en 18 Junij. — Uit de missive van de afgevaardigden van Amsterdam ter dagvaard van Holland van den 28sten April blijkt het, dat de Raadpensionaris de hervatte zitting der Staten van Holland op dien dag geopend heeft met de mededeeling van de eerste berigten van DE SWART, op den 2den April reeds bij H. H. M. ingekomen; — maar tevens, hoe verwonderlijk het aan deze afgevaardigden was voorgekomen, dat men voor de Regering dier stad een geheim scheen te hebben willen maken van deze gewigtige onderhandeling, immers voor zoo veel zij Rusland betrof, hetwelk echter geen gering gewigt tegen Engeland daaraan bijzettede. Zij zelve wisten er evenwel bij te voegen, dat er in de loopende maand nog al nadere berigten van den Heer DE SWART bij H. H. M. waren ingekomen. — In de Resolutiën van Holland van dien dag, en zelfs in de Secrete Resolu-

der eenig verder gevolg voor het tegenwoordige.

Het consent van Utrecht in de petitie tot den aanbouw van 32 schepen van den 3den van slagtmaand des vorigen jaars, eindelijk, op den 26sten van grasmaand ter Generaliteit ingekomen zijnde, werd nu ten zelfden dage door H. H. M., geraadpleegd hebbende op het verslag wegens de smeekschriften en klagten der onderscheidene kooplieden, reeders en verzekeraars van Dordrecht, Amsterdam, Rotterdam en Vriesland, in den verleden jare kommissoriaal gemaakt, tot dezen aanbouw en uitrusting besloten, met last aan de Kollegiën ter Admiraliteit tot de spoedigste werving van volk en klaarmaking der schepen, om te doen de bedoelde konvooijen, tot nadruklijke bescherming van den koophandel en zeevaart van den Staat, en met verzoek aan Zijne Hoogheid, om daaraan de hand te houden, en te willen zorgen, dat, zoo veel doenlijk, alle maanden een konvooi werd verleend naar de Engelsche en Fransche havens, en voorts zoo dikwijls het

Besluit van H. H. M. tot bepaald konvooi.

tiën, wordt van deze mededeeling door den Raadpensionaris niets gevonden. In de Notulen van Zeeland van 3 en 17 Mei komt hiervan niet slechts het gewag voor, maar tevens: „dat daarop geen besluit is gevallen.”

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

het vereischt werd naar Lisſabon en de Middellandſche zee, en ten minſte tweemaal in het jaar naar de koloniën van den Staat in de Westindiën (1).

Smeekſchrift van Rotterdamſche kooplieden aan Zijne Hoogheid.

Gemagtigden der kooplieden van Rotterdam vervoegden zich ten zelfden dage tot Zijne Hoogheid met een vertoog hunner ongelegenheden, daar hun rekwest aan H. H. M. in ſprokkelmaand nog geen gevolg hebbende gehad, de ſchippers van daar niet wilden varen in de beurt op eenige Franſche havens, uit vrees van weinig vrachtgoederen te zullen bekomen, en evenwel het volle vatgeld in Frankrijk te zullen moeten betalen, zoodat men reeds vreemde ſchepen, aan die belasting niet onderworpen, aan eene der beurten had moeten aanleggen, en de kooplieden hunne goederen al over Amſterdam en zelfs over Oſtende verzonden. Dezelfde belemmering had ten gevolge van het Franſche edict plaats omtrent de vaart op Engeland, Schotland en Ierland, daar de verzekeraars der ladingen verbazende prijzen vorderden, terwijl de verzekering der goederen, uit de bevoorregte plaatſen verzonden, zeer matig was, zoodat de vaart, in beide opzigten, geheel en al geſtremd, en de handel van Rotter-

(1) Reſol. Gen. 1779. 26 April.

terdam, voor meer dan drie vierde daarvan afhangende, reeds dadelijk werd verplaatst; en indien de kooplieden dezer ſtad nog eenige kommisſiën van elders ontvingen, was dit eeniglijk aan ſommige reeders te danken, die, in hoop op ſpoedige voorziening, deze zware belasting van het vatgeld wel voor enkele reizen ten hunnen laste hadden willen nemen, van welk alles zij door openlegging van hunne geheele korrespondentie aan Z. D. H. konden doen blijken. Boven dit alles waren zij nu nog in het zekere onderrigt, dat de Ambasſadeur van Frankrijk onlangs had verklaard, dat, zoo niet ſpoedig aan zijn' meester genoegen werd gegeven, een allerdrukkendst tarief voor den handel en fabrijken dezer Republiek in het algemeen en van Rotterdam in het bijzonder, was te verwachten, als zijnde reeds ontworpen, en waarvan, ingeval er onverwacht vrede tusſchen Frankrijk en Engeland wierd getroffen, alvorens aan den Koning volkomen genoegen werd gegeven, nimmermeer eenige intrekking, even min als van het verderflijk edict, zou te wachten zijn. Geene tijdelijke volksrampen waren voor deze ſtad gelijk te ſtellen met de uitwerkſelen van zulke maatregelen. Met alle regt meenden zij dan te mogen verwachten, dat aan hen, die ten allen tijde 's Lands lasten gelijkelijk met alle andere ingezetenen hadden ge-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

gedragen, en die zich, hunnes wetens, nimmer tegen den Souverein of tegen Z. D. H. hadden misgrepen, dezelfde voorregten en vrijdommen zouden worden verzorgd, die andere steden genoten, wier welvaart vergrootede ten koste en verderve hunner mede-ingezetenen. Zij zagen zich dus genoodzaakt hunne klagten te brengen bij hunne Regeerders, en tevens toevlugt te nemen tot Z. D. H., wel verzekerd, dat Hoogstdeszelfs edelmoedige denkwijze nimmer zou toelaten, dat zulk een aanzienlijk gedeelte van 's Lands ingezetenen dergelijke gevolgen zou moeten ondervinden van het vertrouwen, door hen ten allen tijde gesteld op de vaderlijke zorg van hunne wettige Overheden en van Zijne Doorluchtige Hoogheid, en uit welke beginselen zij dan ook zwarigheid hadden gemaakt, zich eenigzins te mengen in de raadplegingen van den Staat, even als sommige anderen, die thans uit dien hoofde schenen, boven hen, begunstigd te worden. In deze gevoelens volhardende, zagen zij nog eene spoedige afwending van hun ongelijk te gemoet op zulk eene wijze, als Z. H. met H. H. M. en H. E. Gr. M. ten nutte van den lande in het gemeen en van hunne stad in het bijzonder zouden oordeelen te behooren (1)."

Vries-

(1) Jaarb. 1779. bl. 502—507.

Vriesland was het eerst na Holland gereed met deszelfs provinciaal besluit op het Generaliteitsrapport van den 10den van lentemaand, hebbende daarbij het besluit van Holland van den 6den van grasmaand en de memorie van den Engelschen Gezant van den 9den tevens in overweging genomen, doch zonder op 's Prinsen voorstel daarbij te letten. Dit besluit vereenigde zich met dat van Holland, voor zoo ver de uitrusting ter zee betrof, ten sterkste aandringende, dat de wapening, daarbij voorgeslagen, met den uitersten spoed mogt worden volvoerd, ten einde de Republiek in staat wierd gesteld, om haren handel en scheepvaart volgens inhoud der traktaten te handhaven en de vlag van den Staat te doen eerbiedigen; maar met opschorting tevens over den verderen inhoud van dat besluit, tot dat Holland zich over de memorie van YORKE zou hebben verklaard (1).

Besluit van Vriesland op het Generaliteitsrapport.

Gelderland had de memoriën van den Franschen Gezant, de berigten van den onzen aan het Fransche Hof, het antwoord van den Heer DE VERGENNES, de memorie van den Engelschen Gezant, het gesprek met Lord WYMOUTH, den brief van den Stadhouder, benevens het Generaliteitsrapport, en dan ook het provin-

Besluit van Gelderland.

ci-

(1) Resol. Gen. 1779. 26 April.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

ciaal besluit van Holland daarop, in overweging genomen. „ Had men naar hunne herhaalde vermaningen, om zich in tijds zoo te lande als ter zee te wapenen, bij alle de Bondgenooten gehoord, de Republiek zou zich nu niet bevonden hebben in omstandigheden, die haren onafhankelijken Staat niet minder dan haren koophandel ontrusteden. Men was hier zoo zeer, als ergens elders, ten volle overtuigd, dat het belang der goede verstandhouding met beide de oorlogende Mogendheden alle mogelijke inschikkelijkheid vorderde; maar tevens, dat de beschouwing van het gevaar zelf de Bondgenooten moest aanzetten tot meerder ernst en cordaatheid; en dat men daartoe, met achterzetting van alle bijzondere inzigten, het oog gevestigd houdende op het gemeene welzijn, met welks ondergang alle andere ondergeschikte en bijzondere belangen noodwendig moesten instorten, moest beginnen met eenen staat van verdediging aan te nemen zoo te land als ter zee. Men wilde zich niet inlaten met alle de bedenkelijkheden over het involgen van den eisch van Frankrijk of het onderschikken aan den wil van Engeland, om eenen openbaren oorlog te ontgaan, maar men raadde de krachtigste maatregelen ter vermeerdering der landmagt en ter vergrooting der zeemagt gedu-

ren-

rende dezen zomer aan, waarna men over de uitgeſtrektheid van het verleenen der konvooijen met meer gerustheid en overeenkomſtig de ware belangen van den Staat zou kunnen raadplegen. Men begreep wel, dat hierdoor voor eerst niet werd weggenomen de zwarigheid voor den koophandel wegens het Fransch edict, maar men was niet minder overtuigd, dat het nog te voorbarig zijn zou, om in onderzoek te treden, of het den Staat oorbaar zou zijn, door een beſluit, hetwelk de breuk met Engeland zou kunnen ten gevolge hebben, den ophef van dat Franſche edict misſchien te bewerken, te meer, daar men meende te mogen vastſtellen, dat de kracht der werking van dat edict voornamelijk, zoo niet geheel, op de daarbij vervatte uitzondering berustede; van wier verderflijke gevolgen, hieruit vroeg of laat kunnende ontſtaan, en niet minder dan eene geheele ontbinding van de Republiek dreigende, indien daarin niet in tijds door alle de Bondgenooten wierd gewaakt, men voor het tegenwoordige nog liever de oogen afwendde. Bereid dan, om alles op te zetten, wat tot behoud van het lieve vaderland bij deszelfs gelukkige conſtitutie en onafhankelijkheid, alsmede tot behoud van ſcheepvaart en handel, zou moeten ſtrekken, bewilligden H. E. M. in de gedane petitiën voor de zaken

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

ken der zee, drongen tevens op de vermeerdering der landmagt aan, doch betuigden ten flotte, dat, ingeval onverhoopt aan dien aandrang door de Bondgenooten niet wierd voldaan, zij dan ook, hoewel ongaarne, genoodzaakt zouden worden met dezelfde onverschilligheid de zaken van de zee te behandelen (1)."

Besluit van Zeeland.

De Staten van Zeeland, van 's Prinsen voorstel zwijgende, doch zich met de besluiten van Holland vereenigende omtrent de versterking der zeemagt en andere schikkingen noodig om den Staat in weerbaren stand te stellen, verklaarden zich ten aanzien der konvooijen, dat de Middellandsche zee niet onvoorzien behoorde te worden gelaten, noch ook dat de koloniën, vooral die, waarop deze provincie de naauwste betrekking had, ontbloot van bescherming mogten blijven, doch dat, ten blijke der stiptste onzijdigheid, de konvooijen voor schepen met scheepsmaterialen, en vooral met zwaar scheepstimmerhout naar Frankrijk of Engeland, als thans oorlogvoerende Mogendheden, behoorden opgeschort te blijven. Het reglement van het Fransche Hof had alle zeevaart uit deze landen op de Fransche havens aan lasten onderworpen, aan een ver-

(1) Resol. Gen. 1779. 3 Mei.

verbod bijkans gelijk, hetwelk van zelfs de reden verminderde, om konvooi voor houtwaren naar Frankrijk te verleenen. De vlag van den Staat behoorde aan geen hoon, en de Staat zelf aan geen oorlog te werden blootgesteld, om het traktaat van zeevaart met Engeland van 1674 te doen werken in een punt, hetwelk, wegens dat edict van Frankrijk, alleen van belang kon zijn voor de twee steden, die, ten nadeele van den handel van de overige, eene uitzondering ter hunner gunste hadden verkregen. De Republiek geen traktaat van koophandel met Frankrijk hebbende, was dat rijk volkomen bevoegd tot het stellen der bezwaren, in het laatste reglement bepaald; en het kon niet raadzaam zijn, in misverstand met Engeland te komen, om den ophef daarvan te verkrijgen, daar de intrekking van dien niet langer zou behoeven te duren, dan het Fransche Hof zulks goed vond of wel besluiten mogt, de Republiek met dergelijke maatregelen te dreigen, als wanneer zulks ten gevolge zou hebben, dat hetzelve Hof eene zeer uitgestrekte toegevendheid aan onze zijde verwachten zoude. De handel dezer landen leed, wegens dat edict, bij het niet konvooijeren van houtschepen weinig, terwijl, met betrekking tot Engeland, daardoor de veiligheid van den Staat

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

in het algemeen en van den handel in het bijzonder werd bevorderd, behoorende toch in alle gevallen de Staat voor den Handel te gaan. Doch niet zonder bevreemding waren, uit de memorie van den Hertog DE LA VAUGUION, gezien de afzonderlijke handelingen en verzoeken, van wegens de ſtad Amſterdam gedaan, alsmede dat die ſtad en Haarlem boven de verdere Leden in het Bondgenootſchap hadden weten te verkrijgen de bekende uitzonderingen; handelingen, welke de Staten vertrouwden, dat aan H. H. M. mede zouden voorkomen van zoo gevaarlijke gevolgen voor de Unie der Bondgenooten te wezen, dat nimmer eenige dergelijke faculteit aan eene provincie, veel min aan eenige ſteden in dezelve kon of behoorde te worden toegekend; weshalve zij meenden, dat aan de Staten van Holland behoorde te worden vertoond de ſingulariteit van dezen handel, met verzoek om ernſtig tegen te gaan het effect van die begunſtigingen, ten einde alle gevaarlijke gevolgen voor de conſtitutie van den geheelen Staat, zoodra mogelijk, wierd voorgekomen en daarin voorzien (1).

De zaak onafgedaan.

Door het uitblijven der beſluiten van de provinciën Utrecht, Overijsſel en Groningen, wel-

(1) Ref. Gen. 1779. 3 Mei.

welke H. H. M. goedvonden af te wachten, bleef eene zoo hoog belangrijke zaak onafgedaan.

Fransch tarief op de koopwaren van dit land.

Inmiddels had de Koning van Frankrijk een nieuw tarief vastgesteld op de koopwaren der ingezetenen van dit land in de havens van zijn rijk, en zulks van vijftien ten honderd boven en behalve de gewone regten, met uitzondering alleen van eenige, voor dat rijk onmisbare artikelen, vooral voor den scheepsbouw, waartoe dezelve bij een nader besluit alleen werd bepaald, en met vergunning der vorige uitzonderingen en gunsten aan de inwoners der steden Amsterdam en Haarlem (1).

Veelvuldige smeekschriften van den handel.

Daar deze verhooging van het tarief met een volslagen verbod van invoer was gelijk te stellen, en de hatelijke uitzondering der beide steden den ganschen handel op Frankrijk aan Amsterdam alleen toestond, konden de dringendste smeekschriften van elders, om zulks te keeren, niet uitblijven: mogten zij slechts gestrekt hebben, om de waardigheid van den Staat met het algemeen welzijn der ingezetenen tevens te doen handhaven door het inroepen van wedervergelding op den invoer van Fransche goederen hier te lande, en niet om

(1) Jaarb. 1779. bl. 529.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

om besluiten af te vergen, welke de gezonde staatkunde op zulk eenen eigendunkelijken dwang niet had behooren te nemen.

Rekwest der Vriesche kooplieden en van die van Zierikzee.

De Vriesche kooplieden vervoegden zich terstond bij hunne Staten met een verzoekschrift, strekkende, om toch bij de Algemeene Staten het onbepaald konvooi uit te werken, en om tevens door onzen Gezant bij het Fransche Hof te beproeven, voor Vriesland dezelfde vergunningen als voor Amsterdam en Haarlem te verkrijgen, aan wier inwoners zij anders hunne schepen wel mogten verkoopen (1). — Boekhouders, reeders en kooplieden van Zierikzee wendden zich onmiddellijk tot H. H. M. (2).

Maatregelen der Rotterdamsche kooplieden.

Ook die van Rotterdam vertoefden niet, zich tot hunne regenten te wenden met den sterksten aandrang, dat de afgevaardigden dier stad ter dagvaart van Holland een voorstel mogten doen, om middelen te beramen tot ophef van het Fransche edict en tarief, beide ter voorkoming van den geheelen ondergang van Rotterdam, of wel tot herstel der gelijkheid onder de Leden van denzelfden Staat. — Zij vonden bij hunne Regering gehoor, en het begeerde voorstel geschiedde bij Holland (3).

Acht

(1) Jaarb. 1779. bl. 564.
(2) Res. Gen. 1779. 28 April.
(3) Res. van Holl. 1779. 11 Mei.

Acht dagen later vervoegden zij zich met een ſmeekſchrift bij de Algemeene Staten, waarin zij ſtelden, zich verzekerd te mogen houden, dat het eenigſte middel, om de gelijkheid van voorregten tusſchen alle de Leden van denzelfden Staat te herſtellen, beſtond in de bron te ſtoppen van het ongenoegen van den Koning van Frankrijk, en eene vaardige, krachtdadige en onbepaalde beſcherming aan den algemeenen handel te verleenen, en waartoe zij dan het ſpoedigst beſluit affmeekten. — Zij gaven van dezen ſtap kennis aan de Staten van Holland, met verzoek, om hunne bede bij H. H. M. aan te dringen, en vervoegden zich tevens tot Zijne Hoogheid, bij wien zij in eene zeer hartstogtelijke aanſpraak aanhielden: „ dat toch, daar Holland de bron van het ongenoegen eenes magtigen nabuurs door het beſluit tot een onbepaald konvooi had willen wegnemen, dat beſluit ten ſpoedigſte bij de Algemeene Staten aangenomen, en door geene langdurende overwegingen vruchteloos mogt gemaakt worden. — Eén woord van Zijne Hoogheid kon daartoe misſchien verſchillende denkbeelden vereenigen, overleggingen in beſluiten veranderen, en de Bondgenooten overtuigen, dat Hollands belang hun waar en eigen belang was. Door geld toch kon men zich in ſtaat ſtellen, om gevreesde gevaren

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

af te wenden; en het geld ontbrak hun niet, daar een bloeijende koophandel nieuwe schatten aanbragt (1)."

Beklag der Amsterdamsche kooplieden.

Van een anderen kant kwamen de kooplieden, boekhouders en reeders van Amsterdam bij H. H. M. met klagten op, dat *zij* te vergeefs hadden gevraagd naar het maandelijksch konvooi, waartoe op den 26sten van grasmaand was besloten, als had het Kollegie der Admiraliteit daartoe slechts de noodige bevelen niet ontvangen. Daar het besluit van den 19den van slagtmaand des vorigen jaars, tot opschorting van eenige konvooijen, door *dat* van den 28sten van louwmaand, in hun oog, was vernietigd, mogt men geene nieuwe zwarigheden maken in de uitvoering van dat van grasmaand, waarbij geene bepalingen waren gesteld, waartegen zij dan ook de voorziening van H. H. M. verzochten. — De afgevaardigden van Holland drongen bij deze gelegenheid ten sterkste op het besluit en voorstel hunner zenders, den 6den van grasmaand door hen ingebragt, en die der provinciën Utrecht, Vriesland, Overijssel en Stad-en-Lande werden verzocht de besluiten der hunne, *zoo veel mogelijk*, daarop te bespoedigen (2).

Naar

(1) Jaarb. 1779. bl. 578—584.
(2) Res. Gen. 1779. 19 Mei.

Naar de opvatting der Amsterdamsche kooplieden was bij het bevel tot maandelijksche konvooijen geene bepaling hoegenaamd gemaakt, en bij het opschorten der beslissing over het konvooijeren van houtschepen het vroeger besluit daaromtrent geheel vernietigd. Intusschen was dit punt als nog het hoogst gewigtig aanhangig onderwerp, in het verslag van H. H. M. aan de provinciën voorgedragen, en in den rondgaanden brief van Zijne Hoogheid aan dezelve zoo belangrijk toegelicht; terwijl in het besluit van den 26sten van grasmaand (1) niet in het *algemeen* maar van de *bedoelde* konvooijen was gesproken, en Z. H. naderhand verklaarde, niet zoo spoedig daaraan te hebben kunnen beantwoorden, uit hoofde van de op nieuw opkomende zwarigheden over het verleenen van konvooi aan houtschepen en de daaruit voortgekomene staatsoverleggingen (2); en hoezeer de bewoording diens besluits dubbelzinnig was gesteld, voorzeker hadden H. H. M. toen niet kunnen bedoelen de groote en nog aanhangige zaak daarmede te beslissen.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Aanmerking op het besluit van H. H. M. van 26 van grasmaand.

De oudste Pensionaris van Amsterdam, VAN BERCKEL, had den 8den van bloeimaand eerst den

Houding van VAN BLEISWIJK daarbij.

(1) Zie boven bl. 329.

(2) Memorie van Z. H. bl. 18.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

den ganschen omvang van dat besluit opgemerkt, als behelsde hetzelve tevens eene duidelijke beschikking op de klagten der handeldrijvende ingezetenen over de verbreking van het traktaat van 1674, en de stellige verzekering der verzochte bescherming, zonder bijvoeging van eenige bepaling ten opzigte der konvooijen, zoo dat de afgevaardigden dier stad ter dagvaart van Holland gemeend hadden er de kooplieden kennis van te moeten geven, als waarvoor bij het besluit niet was gezorgd. Van berckel, die hier mede tevens een einde gemaakt oordeelde aan alle verdere raadplegingen over het werk der konvooijen, kon niet begrijpen, hoe iemand anders, dan de Raadpensionaris, aan de zaak dezen zwaai zou hebben kunnen geven; doch dezelve had, bij zijn verslag wegens dit besluit van H. H. M., aan de Staten van Holland dien wijden omvang geenszins doen opmerken, veel min dat op de onderscheidene rekwesten van de ingezetenen dezer landen een besluit zou genomen zijn. Twee dagen later gaf van bleiswijk aan van berckel duidelijk genoeg te kennen, dat het bedoeld besluit met zijne voorkennis alzoo was in de wereld gekomen, schoon hij voor den auteur van hetzelve niet wilde te boek staan. — Geen wonder, voorzeker, daar dit werk, zoo ver afwijkende van het-

hetgeen H. H. M. konden, ja als nog mogten, bedoeld hebben, niet anders was aan te merken, dan als eene kunstgreep, die zeer zwaar te verantwoorden had kunnen vallen. Het bleek dan toch genoeg voor hen, die dezen handel opmerkten, dat de Raadpenſionaris tot de zijde van Amſterdam was overgegaan. Hij zelf beproefde in dien tijd tevens, welken financiëelen ſteun hij bij Amſterdam zou kunnen vinden. Aan den Heer VAN BERCKEL te kennen gegeven hebbende, dat de gewone kas van Holland niet toereikende was voor alle de buitengewone petitiën, en dat alzoo de kas van waarborg (*reſerve*) zou moeten worden aangeſproken, doch dat, om deze laatſte in ſtand te houden, eene geldleening van drie millioenen zou vereischt worden tegen de gewone rente; wenschte hij verzekerd te zijn, dat Amſterdam zijn voorſtel daartoe bij de Staten van Holland, zonder overneming, zou toeſtaan. — De afgevaardigden van Amſterdam kregen daarop in last, wel eenige zwarigheden bij den Raadpenſionaris te opperen op grond vooral, dat Amſterdam ſedert eenigen tijd blind was gehouden omtrent den ſtaat en het gebruik van deze kas, hetwelk bevorens ten hunnen aanzien geheel anders was behandeld; maar denzelven toch van alle gemakkelijkheid te verzekeren, mits zulks vooral dienen zou tot het

Financiëel aanzoek van VAN BLEISWIJK bij Amſterdam.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

gereedmaken der konvooijen. Dit scheen den Heer VAN BLEISWIJK voldoende. De afgevaardigden berigteden weldra, dat het voorstel bij voorraad geen' voortgang zou hebben, en dat aan Burgemeesteren door een' hunner mondelinge ophelderingen wegens den staat der gemelde kas zouden gegeven worden, welke men aan het papier niet wilde betrouwen (1).

Maatregelen bij Holland ten aandrang op beslissende besluiten bij H.H.M.

Bij Holland had men op het voorstel van Rotterdam ten behoeve der kooplieden het gevoelen begeerd van de Hollandsche Raden en Ministers der Admiraliteits-Kollegiën in die provincie. Op den 21sten van bloeimaand kwam dat gevoelen in, strekkende, om alleen konvooi te verleenen aan hout, hetwelk in het najaar van 1778 was ingeladen; voorts den uitvoer van alle scheepstimmerhout te verbieden; hiervan in Frankrijk en Engeland kennis te geven; en, zoo dit de intrekking van het edict en tarief niet kon uitwerken, alsdan allen handel op de Engelsche en Fransche zeehavens te ver-

(1) Secr. Misf. van en aan Ged. ter dagvaart. — In 1741 had men besloten, deze kas van reserve op te rigten, ten einde eene kas van nood en een *ei in het nest* te hebben, zoo als men sprak; de begrooting daarvan was bepaald op 5 of 6 millioenen; dezelve was door den Raadpensionaris STEIJN aangesproken tot het doen van aflossingen, en daarom zou zij, als men haar niet ondersteunde, in buitengewone gevallen van geen nut kunnen zijn.

verbieden voor zoo langen tijd, tot dat de Republiek in genoegzamen ſtaat van verdediging zou zijn. — Dit gevoelen verwonderde niet weinig; men merkte in hetzelve tegenſtrijdigheden op met de vroegere gevoelens van de Kollegiën der Admiraliteit; evenwel bleven dezelve daarbij, denkende, dat zulks als een middel van bevrediging moest worden aangemerkt, waardoor de nadeelige gevolgen van het edict en tarief zouden worden weggenomen. — Maar ook die gedachten vonden geenen ingang bij de meerderheid der Leden van het beſogne, hetgeen daarover gehouden werd, en in de Vergadering van den 4den van zomermaand nam Holland een geheel ander beſluit. Aanmerkende, dat het Franſche edict en tarief aan geene andere bron was toe te ſchrijven, dan aan de bepalingen bij de beſluiten van H. E. Gr. M. en van H. H. M van den 18den en 19den van ſlagtmaand des vorigen jaars omtrent de konvooijen, en het zoo ook te wachten was, dat op het nader beſluit van H. E. Gr. M. van den 30ſten van lentemaand dezes jaars tot onbepaalde konvooijen, hetwelk op den 6den van grasmaand ter Generaliteit was ingebragt, deszelfs volkomen gevolg hebbende, het bedoelde edict en tarief zouden worden opgeheven met alle de gevolgen van dien, vond men goed, te volharden bij het laatst genomen be-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

besluit, en te overwegen, hoedanige meest krachtige, aandrang bij H H. M. kon worden gedaan, ten einde hetzelve, hoe eer zoo beter, in een Generaliteitsbesluit te verkeeren, en tevens, welke voegzame en krachtige middelen zouden kunnen worden aangewend, om de konvooijen, daarbij vermeld, zoo ras mogelijk en nog gedurende dit jaar, te bewerkstelligen. — De Heeren van de Ridderschap bleven bij hunne verklaring tegen het besluit van den 30sten van lentemaand; zeven steden voegden zich bij hen; de overige elf hielden zich hunne tegenaanteekening daarop voor (1).

Den 11den daaraanvolgenden bragt de Raadpensionaris in het besogne een verslag uit omtrent den aandrang, wegens Holland ter Generaliteit aan te wenden; doch daarmede konden zich de Heeren van Dordrecht, Haarlem, Amsterdam, Rotterdam noch Schiedam vereenigen. Twaalf dagen later werd het op nieuw in overweging genomen. Op den aandrang van Dordrecht werd een tijd bepaald, binnen welken de zaak ter Generaliteit moest wezen afgedaan, en tevens een onderzoek naar de middelen, om het besluit van den 30sten van lentemaand te doen werken, bij ontstentenis van een Generaliteits-be-

(1) Ref. van Holl. 1779. 4 Junij. — Secr. Miss. van Gedep. ter dagvaart.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

besluit; ook werd een rondgaande brief aan de Bondgenooten ontworpen: doch vond het de Raadpensionaris beneden de waardigheid van den Souverein, om van dit een en ander mededeeling te doen aan den Franschen Ambasfadeur; gelijk zulks dan ook verworpen werd, ondanks de verklaring der genoemde steden van onschuldig te willen zijn aan de nadeelige gevolgen, die het achterwege laten van die mededeeling kon hebben. — Dit alzoo in het besogne voorloopig behandeld zijnde, werd, weder onder dezelfde voorbehouding der Ridderschap en de zeven steden, en tegenverklaring der elf overigen, op den 24sten in de Vergadering bepaald eene voordragt ter Generaliteit, een brief aan de Bondgenooten, de termijn van eene maand, om daarop het besluit af te wachten en een kommisforiaal om daarna van verderen raad te dienen.

Voordragt van Holland bij H. H. M.

Vier dagen later deden de afgevaardigden van Holland bij de Algemeene Staten de bepaalde voordragt in dezen zin. „De Staten van Holland hadden op hun voorstel van den 6den van grasmaand tot een onbepaald konvooi wegens het belang der zaken mogen verwachten de spoedigste besluiten Hen had zeer verheugd de toestemming der Bondgenooten in de uitrusting ter zee: maar de zaak

den

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

der algemeene befcherming van den handel, en zulks na de befluiten van Frankrijk, was even aangelegen en even algemeen voor de geheele Republiek, ten gevolge van den invloed des geheelen handels voor den gezamenlijken Staat. Zulke belangen kon Holland niet dulden, dat befluiteloos dreven en werkeloos te gronde gingen; en daarom drong het op een befluit aan, en wel zulk een, waarvan men de intrekking der Franfche befluiten zeker mogt verwachten. Op het reeds uitgebragt befluit van Gelderland, om eerst over den ftaat van tegenweer en daarna over onbepaalde konvooijen te denken, merkte men aan, dat dit in het afgetrokkene (1) voorzigtig zijn mogt, maar dat het befchermen van het regt der ingezetenen, op de duidelijke letter der traktaten gegrond, de goede verftandhouding met Engeland niet behoorde te verbreken, terwijl de bepalingen, hierin gemaakt, den Staat als partijdig bij Frankrijk hadden doen voorkomen, en bij hetzelve befluiten te weeg gebragt, die door het intrekken dier bepalingen konden weggenomen worden; en dat men daarom niet te fpoedig hiertoe kon komen, doch tevens te bepalen had, dat

(1) Zonderlinger verwarring van *in het afgetrokkene en in gegevene omftandigheden* komt niet ligt in eenige redenering voor.

dat de onbepaalde konvooijen niet zouden verleend worden bevorens de oorlogschepen daartoe gereed zouden zijn, al moest de geheele zomer daarmede nog verloopen, mits zulks binnen dit jaar geschiedde. — Met het gevoelen van Zeeland om het konvooi voor houtschepen naar Frankrijk of Engeland als oorlogende Mogendheden geheel op te schorten, om dat zulks van strenge onzijdigheid zou doen blijken, om dat de lasten door Frankrijk op alle scheepvaart uit deze landen aan een verbod van handel gelijk waren, om dat de houthandel slechts twee steden voornamelijk aanging, om dat men aan de willekeur van Frankrijk geen misverstand met Engeland moest wagen, en om dat de algemeene handel weinig zou lijden wegens deszelfs belastingen in Frankrijk: — met dit gevoelen van Zeeland verschilde Holland regtstreeks, daar Frankrijk de opschorting van konvooi aan houtschepen voor eene partijdigheid had verklaard, en Engeland zelf deze inschiklijkheid als eene vriendschap en niet als een blijk van onzijdigheid had gevorderd; daar Frankrijk gereed was bij de intrekking dier opschorting zijne nieuwe lasten in te trekken, en daarmede alle ongelijkheid en bevoorregting der twee steden zou vervallen; daar het ongeraden was, om in misverstand met

I. BOEK. IV HOOFDST. 1779.

met Frankrijk te volharden, ten einde zulks met Engeland te voorkomen wegens het blijven bij de letter der traktaten; en daar eindelijk de handel op Frankrijk geenszins onverschillig te achten, en de voortduring der gemelde ongelijkheid allerverderflijkst te houden was; weshalve men de Heeren van Zeeland verzocht dit alles nader te overwegen, gelijk men de overige Bondgenooten verzocht derzelver besluiten ten spoedigste in te zenden, waartoe dan ook de Staten van Holland hadden goedgevonden zich bij rondgaanden brieve aan de Bondgenooten te vervoegen." Deze voordragt werd door de afgevaardigden der zes andere provinciën overgenomen.

Het slot van den rondgaanden brief was: „dat, daar de Staten van Holland, als Souvereinen van een gewest, hetwelk in de algemeene voordeelen van eene vrije vaart en handel de eenige bronnen van deszelfs bestaan en vermogen moest vinden, waardoor zij tot dus verre in staat waren gebleven, om hun overwigtig aandeel in de lasten van het Bondgenootschap te kunnen dragen, allezins verpligt waren, deze zaak op het ernstigste ter harte te nemen, zij alzoo ook vertrouwden, dat de Bondgenooten hen niet langer zouden onthouden van dat geene, hetwelk zij volgens de onwrikbare gronden van het Bondgenootschap

fchap geregtigd waren te vorderen, en waartoe zij de fpoedige en toereikende medewerking van H. E. M. dringende verzochten (1)."

De uitzonderingen van Amfterdam en Haarlem aan geheel Holland door den Koning van Frankrijk toegeftaan.

Meer voorzeker om aan Hollands aandrang klem te geven en dit gewest, bij eene zoo geringe meerderheid, van terugtred te wederhouden, dan om deszelfs ijver te beloonen, vond de Koning van Frankrijk goed, aan alle de inwoners dier provincie dezelfde uitzonderingen, als aan de fteden Amfterdam en Haarlem, te vergunnen; doch niet langer dan tot den 1ften van oogstmaand, na welken termijn zijne befluiten omtrent het edict en tarief weder zouden aanvangen algemeen uitgevoerd te worden, zonder dat daartoe eene nadere verklaring van Z. M. zou noodig zijn, ingeval de uitwerkfels der onzijdigheid van de Republiek alsdan nog niet verzekerd waren door de krachtdadige befcherming van onbepaalde konvooijen. — Dit befluit was, op het vernemen van het bepaalde in de Vergadering van Holland, den 3den van hooimaand, reeds genomen, in de verwachting, gelijk het luidde, dat dit nieuw bewijs van 's Konings toegenegenheid meer en meer de billijkheid zijner maatregelen zou kenbaar maken, als die niets anders beoogden,

(1) Ref. van Holl. 1779. 24 Junij. Secr. Ref. van Holl. D. XIII. bl. 538. Ref. Gen. 1779. 28 Junij.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

den, dan het handhaven van den voorspoed der Algemeene Staten, mits zij niet afweken van de volstrekte onzijdigheid, bij welker nakoming zij zelve zoo veel belang hadden (1).

Onvoegzame aandrang van Dordrechtsche en Rotterdamsche kooplieden bij Zijne Hoogheid.

Het was niet genoeg, elken waardigen staatsman in Holland zoo wel, als in de andere gewesten, in stilte over te laten aan het grievend gevoel der diepe vernedering, welke de Koning van Frankrijk, door zulke maatregelen, eenen onafhankelijken Staat bestond aan te doen; den Stadhouder zelven durfde men op eene onbeschaamde wijze dringen, om zich naar deze vreemde willekeur te schikken en zijnen invloed bij de Bondgenooten aan dezelve dienstbaar te maken. Eene bezending van Dordrechtsche en Rotterdamsche kooplieden vervoegde zich op den 13den daarna bij Z. H., voorgevende: „zich voor het besluit van hunnen Souverein, hetwelk het begin opleverde van het herstel, dat zij zoo billijk verwachteden, verpligt te rekenen aan Hoogstdeszelfs gevoelig hart; hetwelk zij dan als bestormden, om toch de Bondgenooten tot overeenstemming met Holland te willen bewegen. Het eminent hoofd der Republiek mogt dit doen; deszelfs hooge posten maakten Z. H. bevoegd, om den Bondgenooten voor te houden,

(1) Res. van Holl. 1779. 21 Julij.

den, dat eene te groote en te langdurige toegevendheid aan de willekeurige eisſchen en bedreigingen van anderen eigen bederf zou na zich ſlepen, en dat, hetgeen bevorens voorzigtig kon genoemd worden, nu bij veranderde omſtandigheden ten hoogſte onvoorzigtig zou worden. Zulke drangredenen uit de mond van een' Vorst, die de oogappel der natie door hen werd genoemd, zouden van gewenschte uitwerking zijn, en het verderf afwenden, hetwelk binnen nog maar weinige dagen zou voltooid worden (1)." — Maar Z. H. had bevorens zijne ware gevoelens aan alle de Bondgenooten bekend gemaakt (2), en thans gold het de willekeurige eisſchen en bedreigingen van Frankrijk tegen eenen vrijen Staat, met welken het niet één verbond had; terwijl men met Engeland in meer dan één verbond ſtond, waaromtrent men het onaangename van het eene door toegevendheid in het andere kon ontgaan, doch door ontijdige ſteilheid zich onvoorbereid een' verderflijken oorlog op den hals zou halen.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

De Staten van Gelderland, daartoe buitengewoon zamengekomen op den 15den van hooimaand, maakten hun beſluit op voor de Ver-

Beſluit van Gelderland tegen onbepaald konvooi.

(1) Jaarb. 1779. bl. 737.

(2) Zie boven bl. 311.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Vergadering van H. H. M., doch deelden hetzelve aan Holland mede. „Zij meenden zich met geene gerustheid te mogen of te kunnen uiten over een onbepaald konvooi, alvorens Holland, hetwelk hierin onder de Bondgenooten singulier was, ten opzigte van het verleenen eener toereikende bescherming aan de grenzen der landzijde verzekering had gegeven." — Hiertoe was evenwel in elk kwartier bij meerderheid van stemmen besloten, en de Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH had goedgevonden zijn, daarmede strijdig gevoelen, te doen aanteekenen (1). „Volgens hetzelve bevorderde men, door het afzien van alle de voordeelen van het traktaat van 1674, de belangen van Engeland ten koste van eigene welvaart, terwijl men als partijdig bij Frankrijk werd aangemerkt; eene volmaakte onzijdigheid vorderde het waar belang van den Staat; beide de Mogendheden mogten die van ons vorderen; doch Engeland deed eischen ten nadeele der andere, tot ons eigen bederf en tegen den zin der traktaten, en dreigde niet slechts, maar pleegde gewelddadigheden; Frankrijk begeerde volmaakte onzijdigheid, en toonde, bij onze afwijking, misnoegen, ter-

Aanteekening van VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH.

(1) Hetzelve werd tevens door den druk gemeen gemaakt, maar ook weldra door tegenschrift bestreden.

terwijl de vriendschap dier kroon, vooral in den tegenwoordigen weerloozen staat aan de landzijde, hoog noodig was; men zou alzoo voor den vrede zorgen, en den handel doen bloeijen door onbepaald konvooi, terwijl men zich minder wegens Engeland zou hebben te ontrusten, al hadden ook misschien zeven achtste der gegoede ingezetenen van dezen Staat een groot deel hunner bezittingen aan Engeland toevertrouwd, en al dacht men aan eene vermeestering der bezittingen in Oost en West; want laffe toegevendheid kon zulke schatten niet verzekeren, en de bezittingen in andere werelddeelen kon men voor aanvallen beschermen, of die op eene schitterende en voor Engeland gevoelige wijze wreken; eene volmaakte onzijdigheid, gesterkt door eene geduchte zeemagt, was 's Lands behoud; terwijl Engeland den Staat niet had behandeld, dat men, wat er ook mogt gebeuren, zou gehouden zijn hetzelve bij te staan; ook had men van zulk een besluit de toegevendheid van Holland omtrent de versterking der landzijde mogen verwachten (1)."

Eerst op den 4den van oogstmaand waren de Staten van Utrecht met hun antwoord aan Hol-

(1) Jaarb. 1779. bl. 744—759.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Holland gereed, hetwelk zij lieten vergezeld gaan van hun besluit voor de Vergadering der Staten-Generaal, waaruit wel bleek: „derzelver verlangen, om de Republiek gered te zien uit de bezwarende en zorglijke omstandigheden, waarin dezelve, bijzonderlijk met opzigt tot haren handel en zeevaart, zich bevond; doch tevens derzelver bezef van het hoog noodige eener onderlinge eensgezindheid zoo wel, als kordaatheid en voorzigtigheid, om tot geene eindbesluiten over te gaan, voor en al eer men zich in staat bevond, om dezelve, buiten vreeze voor grootere onheilen, dadelijk ten uitvoer te brengen (1)."

Besluit van Utrecht.

Verdeeldheden der kwartieren in Vriesland.

Tegen den 25sten van hooimaand was een buitengewone landsdag in Vriesland beschreven, om over den brief van Holland te raadplegen en te besluiten.

Het kwartier van Zevenwouden verklaarde zich voor de onbepaalde konvooijen: zoo ook het kwartier van Westergo, doch met eene beredeneerde voordragt. „De tijd van verwarring, waarin de omstandigheden en de gevolgen der eerste maatregelen het Gemeenebest hadden gedompeld, was nu tot dat toppunt gerezen, dat de bron van 's Lands welvaren, de koophandel en zeevaart, zoo al niet

(1) Jaarb. 1779. bl. 759.

niet met een' algeheelen ondergang, immers met onherstelbare slagen, bedreigd werd. Dit inzigt had de Staten van Holland doen denken, om het gewigtig aandeel dier provincie in 's Lands lasten voornamelijk te besteden aan het herstel der zeemagt tot bescherming van den handel en handhaving der traktaten. Vriesland kwam het naast aan Holland, in het belang bij de zeevaart, zoo wel als in het dragen der algemeene lasten; en deszelfs Staten waren even zeer verschuldigd, de regten der ingezetenen te bewaren en hunne middelen van bestaan te beveiligen. Het Gemeenebest nu had aan de eene zijde Frankrijk en Spanje te duchten, deszelfs handel en bezittingen van verre dreigende, en, door nabijheid, aan de grenzen tevens gevaarlijk; aan den anderen kant tegen de onbillijke vorderingen eener Mogendheid te worstelen, de handen te vol hebbende met vijanden in de oude en nieuwe werelddeelen, om gedacht te kunnen worden, dat zij zich nog meer vijanden zou willen maken; de eerstgenoemden zochten de welvaart, de laatste de schade onzer ingezetenen; uitheemsche Vorsten zouden zich niet ligtvaardig in den strijd moeijen; Rusland had altijd te veel op de Turken te letten, Pruissen thans op den naarijver van het hoofd des Duitschen Rijks; een tijdelijk ongenoegen aan

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

aan Engeland zou in deze omstandigheden tot geen' oorlog uitbarsten. Men wilde zich op alle die gronden vereenigen met het besluit van Holland en alzoo bij H. H. M. het besluit van Vriesland geuit hebben, terwijl men de Staten van Holland bij brieve bedankt wilde hebben voor de mededeeling van derzelver besluit en voor de patriotsche gevoelens, daarin vervat."

Het kwartier der Steden, hoe zeer geneigd om alles toe te brengen ter beveiliging van vaart en handel, kon niet geraden vinden, uit vrees voor de gevolgen van een voorbarig besluit tot onbepaald konvooi, om daarin als nog te stemmen, maar wel om zulks uit te stellen, zoo lange de Republiek zoo te water als te lande in geen' behoorlijken staat van verdediging zou zijn.

Het kwartier van Oostergo had het tot geen besluit kunnen brengen, en zweeg ten Landsdage. Daar nu bij het reglement van 1748 het regt om te beslissen, ingeval twee kwartieren stonden tegen twee, of twee kwartieren weigerden of uitstelden, aan den Stadhouder was opgedragen, beweerde dat der Steden de aanwezigheid des gevals, om de beslissing van Z. H. te vragen, en bestreed het tevens de redenen, van Westergo aangevoerd, door de opmerking, dat de Oostindische bezittingen bloot lagen voor den aanval der Engelschen, wer-

waarts

waarts onlangs reeds een Engelsch eskader was uitgezeild, en dat men onvoegzaam op de letter van het traktaat van 1674 bleef ſtaan, ingeval men ongezind was om aan die van 1678 en 1716 te voldoen.

Zevenwouden oordeelde, dat het tegenwoordige geval niet begrepen was in het reglement, hetwelk van twee tegen elkander ſtaande kwartieren, of van twee weigerende of uitſtellende had geſproken, terwijl hier ſlechts één tegen twee overſtond, en maar één achterlijk was, zonder te weigeren of te willen uitſtellen, maar zelf ſlechts tot geen beſluit had kunnen komen bij het ſtaken der ſtemmen; dat alzoo het regt van beſlisſing, aan den Erfſtadhouder in 1748 opgedragen, hier niet te pas kwam en niet kon uitgebreid worden; en dat dus in deze zaak van zoo veel gewigt en een beſluit vorderende, hetzelve bij blijkbare meerderheid moest worden opgemaakt.

Het kwartier der Steden wederſprak dit gevoelen, als zijnde in het reglement het tegenoverſtaan met het uitſtellen in kracht gelijk geſteld; ook was de blijkbare bedoeling van hetzelve alle beſluiteloosheid der provincie te voorkomen; terwijl twee de meerderheid niet kunnende uitmaken, het altijd aan eene vierde, door ſlechts te zwijgen ſtaan zou, om dit doel

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

te verijdelen en aan Z. H. het regt van beslissing te benemen.

Westergo liet dit in het midden, maar beantwoordde de bedenkingen omtrent de Oostindische bezittingen, door de Steden geopperd, met te beweren: „ dat zulk een aanval eene regtstreeksche en onregtvaardige vredebreuk zou zijn; dat dezelve zoo gemaklijk nog niet zou wezen op de zeer verstrooide bezittingen van de Kompagnie; dat Engeland alle die posten niet zou kunnen bevolken, zonder zijne vloten van volk te ontblooten; terwijl de overige Mogendheden zulk eene uitbreiding van deszelfs magt niet zouden gedogen. Voorts was men zeer wel bereid, om zich naar de aangehaalde traktaten te voegen, zoodra blijken zou, dat het geval des verbonds aanwezig was; en men bleef er bij, dat men nimmer kon geacht worden reden tot aanstoot, veel min tot vredebreuk te geven, wanneer men zich eenvoudig hield aan de verbonden."

Nu stelde het kwartier der Steden voor, wijl men tot geene afdoening kon komen en die van Holland toch binnen het einde van het loopende jaar eerst de werking van het onbepaald konvooi vroegen, de Vergadering voor ééne maand op te schorten. Oostergo nam dit aan, Zevenwouden drong op de afdoening,

ning, Westergo wilde een uitstel van slechts drie weken; waarin men berustede.

Inmiddels kwamen de kooplieden, boekhouders en reeders in Vriesland bij de Staten op met een derde smeekschrift, waarvan het slot was: „dat H. E. M. op den tegenwoordigen Landdag, in het raadplegen over het al of niet verleenen van onbepaald konvooi, de zaken daar heen wilden leiden, dat 's Lands zeevaart genoegzaam werd beveiligd, en zij dezelfde voorregten van Frankrijk konden genieten als Holland (1)."

Besluit van Vriesland tegen onbepaald konvooi.

Dan op den 1sten van herfstmaand kwam Vriesland bij meerderheid tot het besluit, om ter Vergadering van H. H. M. te doen verklaren: „dat de Staten, even als die van Holland, de uiterste noodzaaklijkheid begrepen van de bescherming der zeevaart, en dezelve hielden voor een doorslaand blijk van strenge onzijdigheid; maar tevens de mogelijkheid inzagen, dat een onbepaald konvooi den Staat in vijandelijkheden zou wikkelen, terwijl dezelve nog in geenen deele was toegerust om den oorlog te voeren; en dat zij het ook ten uiterste hard zouden vinden, de landprovinciën aan derzelver weerloosheid over te laten, om den handel van anderen wat meer te doen bloeijen;

(1) Jaarb. 1779. bl. 767—785.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Aanteekening tegen dit besluit.

jen; om welke redenen zij, voor als nog, hunne toeſtemming tot onbepaalde konvooijen niet konden geven, ſchoon zij bereid waren, om met de overige Bondgenooten alle behoorlijke middelen aan te wenden, om den Staat uit dezen kommerlijken en vernederden toeſtand te trekken." — Eenige Leden van het kwartier van Zevenwouden deden tegen dit beſluit aanteekening, waarbij zij het ongegronde beweerden, om voor de landprovinciën te vreezen, ingeval men de letter van het traktaat nadruklijk handhaafde, daar men zich juist door verdachte inſchiklijkheid aan het grootst gevaar van die zijde zou bloot ſtellen; en op den pligt aandrongen, om de erkende belangen en regten der ingezetenen te handhaven, terwijl men den oorlog met Engeland als eene onwaarſchijnlijkheid aanzag, en de zeemagt van den Staat niet meer zoo magteloos wilde voorgeſteld hebben (1).

Deze aanteekening werd door den Lierzang van een' Leijdſchen Leeraar der Doopsgezinden openlijk toegejuicht, wiens wedergalm uit den mond der aldus denkende, door gansch Nederland, werd gehoord (2).

Eerst

(1) Jaarb. 1779. bl. 1104—1113.

(2) Men had den uitgever daarvan beboet, doch F. A. VAN DER KEMP, die zich als den Dichter opgaf, zegepraal

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Eerst op den 24ſten van herfstmaand namen de Staten van Zeeland een beſluit, waarmede zij volhardden bij hun vroeger geuit gevoelen, hun genoegen betuigende over de eenſtemmigheid van meerdere Bondgenooten, als willende in den zwakken ſtaat van het Gemeenebest geene hagchelijke maatregelen nemen; en ſlechts aandringende, dat vóór het aanſtaande winterjaargetijde konvooijen gereed waren naar zulke Landen, waar zulks meest dienſtig voor den handel zou geoordeeld worden, inzonderheid naar de Westindiſche koloniën (1).

Beſluit van Zeeland tegen het onbepaald konvooi.

Had men op den 24ſten van zomermaand bij Holland reeds een onderzoek naar de middelen bepaald, om deszelfs beſluit van den 30ſten van lentemaand te doen werken, bij ontſtentenis van een Generaliteitsbeſluit voor den 1ſten van oogstmaand; op den 24ſten van hooimaand hielden zich de gelastigden daartoe reeds bezig met de Admiraliteiten, doch werd door dezen, in eene uitgewerkte memorie, het verſchil aangewezen tusſchen de tegenwoordige tijdsomſtandigheden met die van de jaren 1741 en 1758, en tevens verklaard, buiten ſtaat te zijn, om te voldoen aan den inhoud van bovengemeld beſluit der Staten van Holland.

Onderzoek naar middelen tot aandrang bij Holland.

De

praalde over den aanval van den Leijdſchen Hoofdofficier. — De pleidooijen kwamen in 1782 in het licht.

(1) Not. van Zeel. 1779. 24 Sept.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Voorslag van Amsterdam.

De afgevaardigden van Amsterdam alzoo geene andere voordragt gehoord hebbende, oordeelden nu te moeten voorslaan, het in het werk stellen van middelen van nadruk ter verkrijging van het groote oogmerk, zoodat van wegens Holland ter Generaliteit zou behooren te worden aangedrongen: „ dat aan de Admiraliteiten aangeschreven werd het besluit van den 26sten van grasmaand, en dat dienvolgens de verzochte konvooijen werden toegestaan, of dat die aanschrijving door deze provincie aan de Hollandsche Raden alleen werd gedaan, en daarvan opening gegeven ter Generaliteit, met aanzegging, dat, ingeval men bij de Bondgenooten daartegen strijdige bevelen gaf, zulks zou beschouwd worden als een vastgesteld voornemen, om deze provincie uit derzelver ongelegenheden niet te willen redden, en men, in dat onverhoopte geval, zich dan ook genoodzaakt zou vinden, de provinciale kas te sluiten (1)."

Zij meenden grond te hebben, om te denken, dat hun voorstel steun zou vinden bij de voornaamste Leden: maar zij vonden zulks nie zoo gereed, want vijf dagen later werd hetzelfde besogne weder even vruchteloos gehouden, en in eene derde bijeenkomst op den 4den van oogstmaand verklaarden de afgevaardigden van Leijden, voor als nog niet te kunnen

(1) Secr. Missive der afgev. ter dagv.

nen overgaan tot het gebruik maken van de voorgeslagene middelenvan nadruk, maar liever te omhelzen het voorstel der Ridderschap, het hervatten, namelijk, der raadpleging op het werk der vermeerdering van landmagt.

Rapport van den Raadpensionaris bij Holland.

Ten zelfden dage bragt dan ook de Raadpensionaris, namens het besogne, als rapport uit: „dat de Hollandsche Raden en Ministers der Admiraliteiten gewigtige zwarigheden hadden ingebragt tegen zulke middelen van nadruk, als ten onderwerp zouden hebben het doen van aanschrijvingen aan de Hollandsche Leden en Ministers der Kollegiën, en het stellen van provinciale orders voor de bestemming van 's Lands schepen en de uitgestrektheid der te verleenen konvooijen; dat zich de meerderheid der Leden daarmede had vereenigd; dat voorts in overweging was genomen het middel van inhouding of korting van het aandeel dezer provincie in de lasten der Unie en het doen van zoodanige aanzegging aan de Bondgenooten, als meest krachtig zou worden geoordeeld; dat op het gebruik van dit middel ten krachtigste was aangedrongen door de afgevaardigden van Dordrecht, Haarlem, Amsterdam, Rotterdam en Schiedam, doch dat de overige Leden, de meerderheid van het besogne uitmakende, dit middel ontijdig en ongeschikt hadden geacht, nademaal die

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

die provinciën, die hunne besluiten nu onlangs hadden uitgebragt, geen oogmerk hadden aan den dag gelegd, om aan deze provincie te blijven onthouden, hetgeen dezelve volgens gronden der Unie geregtigd was van de Bondgenooten te vorderen, maar zich alzoo hadden verklaard, dat men eene gepaste toegevendheid aan deze zijde, bij tegemoetkoming aan het verlangen der Bondgenooten tot eene toereikende versterking van de landmagt, als het middel kon beschouwen om de verschillende gevoelens over de onbepaalde konvooijen te vereenigen; dat die Leden dan ook dit middel in ernstige overweging gaven, zoodat zij voorstelden, om aan het groot besogne het onderzoek aan te bevelen, op welke wijze daarvan ten bedoelden einde het gereedst en best gebruik te maken."

Dit voorstel door alle de Leden, uitgezonderd Schoonhoven en de Brielle, overgenomen zijnde, kwam op den 19den in overweging en ten besluite, doch onder tegenaanteekening van Dordrecht, Haarlem, Amsterdam, Rotterdam en Schiedam (1).

In het besogne, op den 27sten daarover gehouden, verklaarde de Ridderschap, het middel der vermeerdering van de landmagt als nog te moeten aanprijzen als het eenige middel, om ge-

(1) Secr. Resol. van Holl. D. XIII, bl. 539—542.

genoegen te geven aan de Bondgenooten, zonder zelve daarvan te zullen afgaan, waarmede zich Hoorn vereenigde. De overige Leden waren meest alle voor dit middel van toegevendheid, mits dat voorafging een Generaliteitsbesluit, overeenkomstig dat van den 30sten van lentemaand van Holland; ten minste, dat gelijktijdig de vermeerdering en het onbepaald konvooi werd vastgesteld. Dordrecht en Rotterdam wilden niet afzien van het gebruik van middelen van nadruk, zoo deze toegevendheid van geen gevolg was; daarmede vereenigde zich ook Delft. Dit verschil van gevoelens had het uitstel van berigt ten gevolge.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Bij eene tweede zamenkomst verklaarden Leijden en Gouda zich voor de aanzegging van eene inhouding of inkorting van de provinciale quota, ingeval de provinciën, ondanks de toegevendheid van Holland, uitstelden de onbepaalde konvooijen werkstellig te doen maken. — Gouda evenwel niet voor het aandeel in de lasten van het tegenwoordige jaar, maar alleen voor het volgende. En nu nam de Raadpensionaris aan, zijn het berigt tegen den volgenden dag, den 2den van herfstmaand, op te maken. — Hetzelve kwam den afgevaardigden van Amsterdam nog zeer ingewikkeld voor, als of slechts het oogmerk was, om de raadplegingen

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

te vermenigvuldigen. Ook de Ridderſchap kon er zich niet mede vereenigen. Evenwel werd het vastgeſteld (1).

Het ſlot van dit berigt, ter Vergadering ten zelfden dage uitgebragt, was: „dat H. E. Gr. M. zich ter Generaliteit bereid zouden verklaren, om aan het verlangen der Bondgenooten tot verſterking der landmagt zoo verre te gomoet te komen, als met het belang van derzelver provincie, in de uitgeſtrektheid en zekerheid der opbrengſten voor de zaken van de zee zoo wezenlijk betrokken, eenigzins beſtaanbaar kon zijn; onder uitdrukkelijk beding en met deze beſlisſende bepaling nogtans, dat gelijktijdig het verleenen van onbepaalde konvooijen zou worden vastgeſteld en dezelve nog vóór het uiteinde van het loopende jaar verleend; of dat, bij ontſtentenis van dien, het conſent van deze provincie in eene vermeerdering der landmagt niet alleen zou worden gehouden voor ingetrokken, maar dat ook alle verdere weigering of uitſtel omtrent het verleenen van gemelde konvooijen door H. E. Gr.

(1) Secr. Misſ. van Afgev. ter dagv. — *Hiermede is* het punt opgehelderd, over welks duisterheid zich KLUIT beklaagd heeft in zijn *Iets over den Eng. Oorl.* bl. 102 en 103. Aant. alsmede het verband aangewezen met het volgende, buiten beſlui t gebleven, rapport. — Vergelijk Jaarb. 1779. bl. 791 en 1114.

Gr. M. zou worden opgevat, als eene daad aan de zijde der Bondgenooten, waardoor zij van hunnen kant zich geregtigd zouden oordeelen, om tot zoodanige besluiten over te gaan, welke de inhouding of inkorting van hunne provinciale quota in de lasten der Unie tot derzelver onmiddellijk en onvermijdelijk voorwerp zouden hebben." — De Ridderschap en Steden namen het berigt over, en het besluit daarop werd tot nadere overweging uitgesteld. Die van Amsterdam deden aanteekenen, zich niet te hebben ingelaten in raadpleging over versterking der landmagt, maar zich te houden aan de verklaring, wegens hunne zenders op den 21sten van grasmaand 1774 afgelegd (1).

Terwijl dus alles zonder eenigen beslissenden voortgang hing, hadden er twee openbare uitspraken plaats, die meer ten genoegen van Frankrijk dan van Engeland konden strekken, doch wier regtvaardigheid zoo weinig bij iemand kon of mogt verdacht worden, dat zelfs de partijschap der Fransch- of Engelschgezinden daarop geene acht sloeg.

De Heer J. DE GRAAF, op zware klagt en stouten eisch van den Engelschen Gezant, uit zijn

(1) Secr. Resol. van Holl. D. XIII. bl. 542.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Vrijspraak en herstelling van den Kommandeur van St. Eustatius den Heer J. DE GRAAF.

zijn kommandement van St. Eustatius door H. H. M. in den jare 1777 ter verantwoording van zijn gehouden gedrag opontboden, en in den verleden jare teruggekeerd; en daarna door den Schout bij-nacht VAN BIJLANDT almede bezwaard (1), had binnen zeer korten tijd na zijne terugkomst aan den vertegenwoordiger van Zijne Hoogheid en Bewindhebberen der Westindische Maatschappij eene memorie met bijgevoegde bewijsstukken overhandigd, welke was voorgekomen zoo voldoende te zijn, dat daaruit veel eer klagten hadden kunnen voortvloeijen tegen het gehouden gedrag der Engelsche opperhoofden omtrent H. H. M. bezittingen en onderdanen in de Westindiën: weshalve hij, na dat dit berigt in zijne zaak op den laatsten van lentemaand dezes jaars bij H. H. M. was ingekomen, wel durfde verzoeken, om, hangende de raadplegingen over hetzelve, terug te mogen keeren ter waarneming van zijnen post. — Het berigt van Bewindhebberen was, nevens de memorie en stukken, tot nader onderzoek in handen gesteld van de afgevaardigden van H. H. M. tot de zaken van de Westindische Kompagnie, terwijl Holland en Zeeland ze ter eigene overweginge hadden overgenomen. De afzonderlijke beoordeelingen en besluiten dier beide pro-

(1) Zie boven bl. 94—97 en 227.

provinciën waren eenparig met die van de afgevaardigden van H. H. M., en op den 30sten van oogstmaand besloten dezen, zich 's mans verdediging te laten welgevallen, en hem te vergunnen tot zijnen post terug te keeren en het kommandement van St. Eustatius weder op zich te nemen; voorts van dezen afloop kennis te geven aan den Graaf VAN WELDEREN, ten einde, met overlegging van een afschrift der stukken, aan den Koning van Groot-Brittannie te doen verstaan het vertrouwen van H. H. M., dat Zijne Majesteit niet slechts zou inzien, dat de handelingen van den Kommandeur waren voorgesteld geweest in een valsch licht; maar ook dat Hoogstdeszelfs officieren billijke redenen van klagt aan H. H. M. hadden gegeven; en dat Z. M. wel zou gelieven te geven de bevelen, dat de domeinen en reeën van dezen Staat behoorlijk wierden ontzien, de schepen, op de koloniën varende, niet gemoeid, en hunne officieren door die van Z. M. op eene waardige wijze in hunne brieven en andere adresfen wierden bejegend; — van welk besluit in deszelfs geheel een afschrift tevens aan den Ridder YORKE werd overgegeven (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

De

(1) Gen. Ref. 1779. 31 Maart, 18 Junij, 30 Aug. — Ref. van Holl. 1779. 6 Aug. — Not. van Zeel. 1779. bl.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Uitslag der zaak van den Kapitein DE BRUIN.

De zaak van den Kapitein DE BRUIN, over wien zich de Koning van Frankrijk in het verleden jaar had beklaagd, en waarop de Graaf DE VERGENNES onlangs vrij hatelijk was terug gekomen (1), was op den 30ſten van zomermaand beſlist. De Admiraliteit, *dezelve* ten naauwkeurigſte onderzocht hebbende, ſprak DE BRUIN wel vrij van een misdadig opzet, maar verklaarde hem ſchuldig aan pligtverzuim en ſtrafbaar, omdat hij verlof had gegeven tot het heimelijk in zee werpen van drie lijken, aan de ziekte, die op zijn ſchip heerschte, geſtorven; en oordeelde dat hij hierover door het Kollegie ſcherpelijk moest worden berispt, twee jaren in zijnen dienst geſchorst, te rekenen van den tijd af van zijn opontbod, en verwezen in de kosten der regtspleging. Zijn Luitenant werd vrijgeſproken. — H. H. M. gaven van dit vonnis kennis

bl. 268. — Hiermede is dan ook de eer van DE GRAAF luisterrijk herſteld, waaromtrent wel de vervolgſchrijver op WAGENAAR (D. I. bl. 114) had gezegd, dat hij *zonder voldingend bewijs* was beſchuldigd, en daarna met een enkeld woord (D. III. bl. 235), *dat hij zich tot genoegen had verantwoord*; maar VAN DER AA zich de bitterſte verwijten heeft veroorloofd, die alzins van partijſchap en gebrek aan onderzoek getuigen. (*Geſch. der Ver. Nederl.* D. IV. bl. 223 en volg. vooral de aant. op bl. 225.)

(1) Zie boven bl. 225 en 306.

nis aan den Franschen Ambasfadeur, het lang verwijl dezer uitfpraak met de moeijelijkheid van het inwinnen der befcheiden verfchoonende. — Het behaagde den Koning door zijnen Gezant te doen verklaren: „de redenen tot verfchooning van den Kapitein DE BRUIN wel niet in alle deelen voldoende te hebben bevonden, maar, ten blijke zijner grootmoedigheid en genegenheid, om aan het verlangen van H. H. M. te gemoet te komen, daarin te zullen berusten, en zelf met genoegen te zullen zien, dat de Kapitein van de, hem opgelegde, ftraf werd ontheven en weder in vorigen dienst herfteld." H. H. M. vonden goed zulks te verblijven aan Z. H. als Admiraal-Generaal van de Unie, wien het, na ingenomen raad van hetzelfde Kollegie der Admiraliteit, gunftiglijk behaagde, DE BRUIN van die opfchorting te ontheffen, en, dienvolgens, te herftellen, om gebruikt te worden, zoo als de dienst van den lande het zou vereifchen (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

In den jare 1772 was wel door de vijf Kollegiën ter Admiraliteit een volledige ftaat, op last van H. H. M., opgemaakt van het zeewezen der Republiek, die eenen ieder zoo dui-

(1) Ref. Gen. 1779. 30 Junij, 9 Aug. en 2 Oct.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Rapport van de Admiraliteits-Kollegiën.

duidelijk de toenmalige wereloosheid derzelve had doen zien, dat men denzelven der geheimhouding had aanbevolen, om toch buiten 's lands niet ten verderve te ſtrekken (1): maar zij hadden tevens ſtaten van baten en ſchaden bij H. H. M. ingezonden, waaromtrent nu eerst door derzelver afgevaardigden tot de zaken van de zee, aan wier onderzoek die ſtukken waren aanbevolen, een verſlag werd gedaan, hetgeen voor het oog der natie geene mindere geheimhouding noodig had. „Alle de Kollegiën waren wel even welwillend, maar niet even naauwkeurig in het opmaken hunner ſtaten geweest; deze en gene ſchenen het oogmerk van H. H. M. daarmede niet wel begrepen te hebben; een ander was door toeval van brand tot ophelderingen buiten ſtaat geweest; ook de naauwkeurigſte, in den eerſten opſlag, konden, zonder nader onderzoek, nog niet worden aangenomen voor voldoende; zoodat men nog in geenen deele zou kunnen zien, of de provinciën in het bezorgen van de noodige beſcherming van den handel zouden kunnen worden verligt. Men kon nu wel vragen, of de Kollegiën hiermede aan het oogmerk hadden voldaan, en wat daarin gebrekkig was gebleven, maar men zou betere be-

(1) Zie D. II. bl. 500.

bescheiden bij 's Lands rekenkamer moeten zoeken, en van daar ook vele ophelderingen kunnen krijgen. Weshalve men voorsloeg, om afschrift der ingeleverde staten aan de rekenkamer te geven, ten einde dezelve zich mogt bekwamen, om met zoo veel vaardigheid, als de aard der zake toeliet, het onderzoek dier staten met en nevens de afgevaardigden van H. H. M. voort te zetten (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Aandrang van koopliedeu op bescherming.

Moesten de provinciën zich de gevolgen van dezen verwarden staat van zaken der financiën bij de Admiraliteits-Kollegiën voor als nog getroosten; de kooplieden, die zich voor dit jaar een dubbeld lastgeld en buitengewoon veilgeld hadden laten welgevallen ter bekominge van geregelde bescherming voor hunne vaart en handel, en die daarvan in de eerste acht maanden geene vrucht hoegenaamd hadden genoten, kwamen op nieuw met smeekschriften bij H. H. M. en bij de Staten van Holland tevens, wier aandrang zij inriepen, om toch de Staten-Generaal te doen besluiten tot de krachtdadigste maatregelen ten billijk verwachten einde. Van Dordrecht, Amsterdam en Rotterdam kwamen zij ten zelfden dage, den 9den van herfstmaand, ter tafel van

(1) Regist. van Secr. Ref. van H. H. M. 1779. 25 Aug.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

van H. H. M., die ze in handen ſtelden van hunne afgevaardigden tot de zaken der zee, om er met de Kollegiën der Admiraliteit op te dienen van raad.

Verſlag daarop uitgebragt.

Eerst op den 22ſten van wijnmaand werd het verſlag hierover ter Vergadering van H. H. M. uitgebragt. Hetzelve hield dezen gang. „Het was de vraag niet, of de handel en zeevaart moesten beſchermd worden, maar waarom dezelve ongeholpen bleven, en hoe zij in het vervolg geholpen zouden kunnen worden. De kooplieden hadden alle regt zich des te beklagen: doch vergeefs zou men voor het uitblijven dier beſcherming elders eene reden zoeken, dan in het ongelukkig geſchil der Bondgenooten over derzelver mindere of meerdere uitgeſtrektheid, of liever over derzelver algemeenheid of uitſluitende bepaling. — Het had geenszins ontbroken aan het maken van kosten, ver boven de opbrengst der verdubbeling van het last- en veilgeld, en uit de conſenten der provinciën, tot uitrusting van oorlogſchepen, ſchoon de manſchappen door gebrek aan zeevolk (1) op verre na niet voltal-

(1) H. H. M. hadden getracht verlof te krijgen bij den Raad van Hamburg, om eenige manſchap, vooral eenige matrozen, te werven, doch dezelve had zich in de onmogelijkheid verklaard zulks te vergunnen, buiten

tallig waren. Na het besluit van den 26sten van grasmaand hadden wel eenige kooplieden gemeend, dat H. H. M. zonder eenige bepaling besloten zouden hebben tot maandelijksche konvooijen, en dienvolgens bij het Kollegie der Admiraliteit te Amsterdam aangedrongen op het bepalen van den zeildag der eerste konvooijen voor alle vrije goederen volgens den inhoud der traktaten: doch dat begrip had niet kunnen worden gevolgd, hangende de overwegingen over het groote punt der bepaalde of onbepaalde konvooijen, welks beslissing als nog moest worden afgewacht, alvorens eenig konvooi kon worden verleend. — Maar de zeemagt van den Staat had ook zoo spoedig niet kunnen gebragt worden in dien staat, die bij voorraad noodig was geoordeeld, alvorens men, naar Hollands eigen begrip, de bescherming werkstellig zou maken. Een goed deel van den zomer was besteed aan het gereed maken der schepen, die, te huis komende, aanmerkelijke herstelling en voorziening vereischt hadden, terwijl men het volk, wegens langdurigheid van dienst, een lang verlof had moe-

ten den Keizer en de Koningen van Pruissen en Denemarken, als daartoe uitsluitend bevoorregt; Lubek en Bremen waren in hetzelfde geval. — Regist. van Secr. Ref. van H. H. M. 1779. 13 Julij.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

moeten geven (1), en deszelfs aantal door veel dienstverlating had zien smelten, zonder hetzelve, bij gemeld gebrek aan zeevolk, gereedelijk te kunnen aanvullen, veel min te brengen tot die vermeerdering van manschap voor de schepen, welke men onlangs had noodig geoordeeld. Door deze ongereedheid der schepen van oorlog, en de onzekerheid van het eindbesluit der hangende raadplegingen, was dan den ganschen zomer geen konvooi verleend, zonder dat eenige vertraging daaraan door bijzondere personen of kollegiën was toegebragt. Evenwel kon het alzoo niet blijven, en, indien het eindbesluit van H. H. M. niet ten spoedigste kon genomen worden, diende men middelen te beramen, om de beloofde bescherming te verleenen aan dien handel, waaromtrent geene bedenking viel, en tevens aan de koloniën in de Westindiën en aan de vaart op de Middellandsche zee, bestaande de gansche zeemagt van den Staat, thans buiten gaats zijnde, in een schip van 60 stukken te St. Eustatius en een van 20 stukken in de Middellandsche zee op deszelfs terugreis. Al kon men ook den handel en de koloniën zonder be-

(1) De geest van muiterij was daarover zelfs op een fregat in Texel tot uiterften gekomen, en niet dan door strenge maatregelen en het straffen der belhamels te beteugelen geweest. — Jaarb. 1779. bl. 1190—1270.

bescherming laten, men kon de schepen gedurende den winter niet in de zeegaten houden. Er waren, na aftrek van al het onvoltallige en onvoldoende, maar vijf en twintig schepen en fregatten, op wier dienst men in het najaar kon rekenen, doch die voor den winter geborgen moesten worden; daarvan zou men kunnen gebruik maken ten dienst van den handel en de koloniën. Wanneer H. H. M. tot een onbepaald konvooi besloten, zouden voor de houtschepen alleen drie schepen en vijf fregatten ter reede van Rammekens of Vlissingen kunnen opkomen. Acht schepen zouden naar de Westindiën en de kust van Afrika kunnen worden gezonden, de overige negen zouden kunnen dienen tot geleide naar de Middellandsche zee, de Engelsche en Fransche kusten, zoo dikwijls derwaarts konvooi gevraagd werd, zonder zich met het geleide van houtschepen te bezwaren, als min geschikt om de vlag van den Staat, bij eenen aanval daartegen, te verdedigen; tot welk alles dan voorts de noodige beschikkingen werden voorgedragen (1)."

Bij Holland vond deze voordragt de toestemming der Ridderschap, maar de tegenspraak van Dordrecht, Rotterdam, Schiedam en Alkmaar,

(1) Res. Gen. 1779. 9 Sept. en 22 Oct.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

maar; terwijl Haarlem en Amsterdam het hielden voor eene terging van Frankrijk en believing van Engeland, waarvan in aanteekeningen en tegenaanteekeningen moest blijken. Het besluit was: „ten sterkste bij H. H. M. aan te blijven dringen op het onbepaald konvooi, en zulks nog voor het afloopen van dit jaar.” Dit geschiedde dan ook, doch dien onverminderd, en onder het aanzien van Holland, besloten de zes overige gewesten op den 8sten van slagtmaand, overeenkomstig het uitgebragt verslag, zonder als nog het punt der onbepaalde konvooijen te beslissen, en werd dienvolgens Zijne Hoogheid verzocht, de noodige bevelen af te vaardigen (1).

Oorlogsverklaring van Frankrijk en Spanje aan Engeland.

Tot den zomer van dit jaar toe hadden de vijandelijkheden tusschen Engeland en Frankrijk plaats gehad, zonder dat er nog eene openbare oorlogsverklaring was gedaan: maar op den 21sten van hooimaand had de Fransche Gezant kennis aan H. H. M. gegeven van eene verklaring zijnes meesters, strekkende om zijn gehouden gedrag ten opzigte van Engeland, van den tijd zijner troonbeklimming af, te verdedigen en Engeland zelf te vertoonen als den eersten aanvaller in den reeds lang gevoerden wa-

(1) Resol. van Holl. 1779. 21 en 22 Oct. en 3 Nov. Resol. Gen. 1779. 8 Nov.

waterkrijg, die thans van zijne zijde als een volledig verklaarde oorlog moest worden aangemerkt (1). — Gelijktijdig had de Koning van Spanje, na vruchtelooze poging ter bijlegging der oneenigheden, de zijde van Frankrijk gekozen en zijnen Gezant ten Engelschen hove opontboden; waarna eene vereenigde Fransche en Spaansche vloot zich op de hoogte van Plymouth had vertoond.

Memorie van den Engelschen Gezant.

Des daags na de kennisgeving van den Franschen Gezant leverde de Engelsche eene memorie over, in welke hij op de gematigdheid zijnes meesters roemde, als die zijne naburen en bondgenooten zoo veel mogelijk buiten den oorlog had willen houden, terwijl Frankrijk door zijn familieverbond de wijdst uitgestrekte en verderflijke oogmerken aan Europa had aangekondigd, en eerst de oproerige onderdanen van Groot-Brittannie onder het toezeggen van vrijen handel en onafhankelijkheid had aangehitst tot afval, daarna Spanje in zijne inzigten had doen deel nemen, zonder dat hetzelve eenigen glimp aan die vijandelijkheid had kunnen geven, en nu zelfs eenen ophanden zijnden inval op de Britsche eilanden verkondigde. De dringende en herhaalde aanhoudingen van Engeland betrekkelijk het scheepshout

(1) Ref. Gen. 1779. 21 Julij.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

hout uit hoofde van het gevaar, waarin hetzelve zich dien ten gevolge bevond, hadden voorzeker H. H. M. moeten billijken, gelijk dezelve hen wederkeerig moesten regtvaardigen voor dat gedeelte hunner ingezetenen, hetwelk zich tegen alle bepaling hoegenaamd van hunnen *koophandel*, en tegen de verzoeken van zijn Hof verzettede, hoe zeer vriendſchap en regtvaardigheid beide daarvoor pleiteden. Doch die zelfde middelen waren nu niet meer genoeg of tijdig; het dringend gevaar eischte een ſpoediger hulpmiddel. De bedingen van een verbond, op het belang van den handel alleen gevestigd, moesten wijken voor die genen, die gegrond waren op de meest wezenlijke belangen der beide natiën; en het tijdſtip was geboren, hetwelk beſlisſen zou, of Groot-Brittannie, hetwelk zoo veel bloed en ſchatten had geſpild voor anderen, vooral om de vrijheid van den Godsdienst te handhaven, geen' anderen bijſtand tegen zijne vijanden had te verwachten, dan van eigen moed en vermogen; en of hetzelve van zijne oudſte vrienden en bondgenooten zou worden overgegeven aan de heerschzuchtige inzigten van het huis van Bourbon, onbeſtaanbaar met het evenwigt van Europa, dien waarborg van derzelver handel, vrijheid, ja beſtaan. De Koning had een te hoog denkbeeld van de wijsheid en goede trouw der Republiek, om aan de denkwijze van H. H. M.

te

te twijfelen; en eene natie, wier jaarboeken van de gevaren der heerschzucht van Frankrijk en van het geluk der verbindtenis met Engeland konden getuigen, en die zelve steeds naarijverig drong op de vervulling en nakoming van een hard en bezwarend verbond, zou toch te edelmoedig zijn, om niet zelve gereedelijk de verbonden te vervullen, waardoor de belangen der beide volkeren langer dan eene eeuw waren vereenigd geweest. Zijne Majesteit zich nu in de noodzaaklijkheid bevindende, om de hulpbenden te vorderen, bij het traktaat van 1678 toegezegd, en waarvan het geval (*casus fœderis*) in het afzonderlijk artikel van dat van 1716 op het duidelijkst was bepaald, verwachtede dien onderstand met volkomen vertrouwen; terwijl deszelfs Gezant bereid was, om over de verder te nemene maatregelen met de Afgevaardigden van H. H. M. in onderhandeling te treden (1).

Schoon alle de provinciën de memorie van vor-

(1) Res. Gen. 1779. 22 Julij. — De *casus fœderis* was in het traktaat van 1678 aldus beschreven: „als een der partijen in zijne bezittingen wordt aangetast." In dat van 1716 werd zulks bedongen: „niet alleen in cas van werkelijken aanval; maar ook dan, wanneer die aanval gedreigd en de toebereidselen te dien einde gemaakt wierden." WAGEN. *Vad. Hist.* D. XVIII. bl. 117.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

YORKE overnamen, kwamen daarna derzelver besluiten geenszins in (1), en werd die memorie bij H. H. M. ook niet in nadere overweging gebragt, noch ook spoedig door den Gezant aangedrongen; welk laatste doet herdenken aan het gesprek, door denzelven in den verleden jare met den Heer RENDORP gehouden (2), als ware het ook nu nog den Koning van Engeland minder te doen geweest om eenen dadelijken onderstand, dan om eene stellige uitzondering der houtschepen van het gewapend geleide. Een stilzwijgen wederzijds, hetgeen inmiddels maar al te zeer strekte, om de ligtzinnigheid te doen denken, dat Engeland, door een' nieuwen vijand in Spanje bezwaard, den Staat geenszins zou dwingen om eene partij te kiezen, die het reeds geschapen stond, om tegen hetzelve uit te vallen, zoodra de invloed van Holland bij de Bondgenooten overwigtig wierd.

Dezelve blijft onbeantwoord.

Inmiddels had er een voorval plaats, hetwelk niet weinig toebragt om den staat van zaken nog al neteliger te maken. Twee Engelsche oorlogsfregatten waren, onder de Engelsche wal, slaags geraakt met een klein eskader

PAUL JONES met een eskader in Texel.

(1) Wegens Vriesland alleen vernam men: dat het kwartier van *Westergo* het *casus fœderis* niet erkende; dat het kwartier der *Steden* hetzelve wel erkende, maar uitstel van antwoord wenschte; en dat *Zevenwouden* met *Westergo* instemde. — Jaarb. 1779. bl. 1142—1146.

(2) Zie boven bl. 151.

der van drie fregatten en een brigantijn, onder het opperbevel van PAUL JONES, in dienst van het Amerikaansch kongres (1). Na een hardnekkig gevecht voor de overmagt bezweken, waren zij den 4den en 5den van wijnmaand in Texel opgebragt, als ware men niet in ſtaat geweest eene andere haven te bereiken; waarna PAUL JONES een bezoek van eere ging afleggen op de aldaar liggende oorlogſchepen, en niet ſlechts om al het noodige tot herſtel zijner eigene ſchepen, maar tevens een huis aan land te huur verzocht, om al de zieken en gekwetſten aldaar over te brengen en te laten genezen; alsmede om de Engelſche Kapiteins aan wal te mogen zetten. De Kapitein RIEMERSMA bij afwezigheid van den Vice-Admiraal REIJNST, het bevel over de reede voerende, verbood terſtond het aan land komen des vreemden krijgsvolks, en tevens alle gemeenſchap met hetzelve en de Hollandſche Officieren, terwijl hij voorts de bevelen van de Heeren Raden der Admiraliteit te Amſterdam afwachtede. Derzelver last was: „het aan land zetten der Engelſche Kapiteins niet toe te laten, noch ook het huren van een huis voor de gekwetſten; zich in het eerbewijzen naar de voorſchriften van Zijne Hoogheid te gedragen, en voorts

(1) Het eene fregat werd door PAUL JONES, de twee andere door Franſche Kapiteins L'ANDOIR en COTINEAU DE COSGELIN gevoerd.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

voorts te zorgen, dat, door losfing of verdere opzeiling, dan wegens onweder of ongeval vereischt wierd, niet werd aangegaan tegen het plakkaat van 1756 (1)." Te gelijk werd van dat alles aan H. H. M. kennis gegeven.

Memorie van YORKE daarover.

De Engelfche Gezant zond den 8ften reeds eene memorie in bij H. H. M. ter aankondiging, dat PAUL JONES een onderdaan was van zijnen Koning, en dat hij alzoo, volgens traktaten en krijgswetten, in de termen viel van een rebel en zeeroover; ten gevolge waarvan bij H. H. M. verzocht, onmiddellijk te bevelen, om 's Konings fchepen, door hem genomen en ter reede van Texel opgebragt, benevens derzelver officieren en matrozen, aan te houden, en toe te ftaan, dat derzelver gekwetften aan land kwamen, om voor rekening van den Koning verzorgd te worden. — De bedenkingen en het gevoelen van de Raden ter Admiraliteit van Amfterdam, door H. H. M. hierop ingenomen, ftrekten om het verzocht arrest der genomene fchepen zoo wel, als van derzelver officieren en matrozen, ftrijdig te doen voorkomen met het aangehaald plakkaat van 1756, als het eenige rigtfnoer, waarna alle vreemde vaartuigen van oorlog en kommisfievaarders, hoe-

(1) Zie boven D. I. bl. 278.

hoedanig en van waar die ook zouden zijn, wanneer zij in de havens of op de reeden van dezen Staat inkwamen, moesten behandeld worden; maar tevens om, uit menschlievendheid, den bevelvoerenden Officier ter reede van Texel te gelasten, het van boord gaan en aan land brengen der zieken en gekwetsten van de beide genomene schepen, tot derzelver spoedige herstelling, te vergunnen; gelijk zij zelve hiertoe verlof van H. H. M. zouden gevraagd hebben. — Dit verlof werd, na nieuwe onderrigting door den Engelschen Gezant wegens den slechten toestand der zieken en gekwetsten op de beide schepen, gaarne verleend; derzelver overbrenging aan land of op de schepen, tot hospitalen dienende, werd tevens vergund, en ook het gebruik der noodige genees- en heelmiddelen uit 's Lands schepen en de dienst van derzelver Heelmeesters toegestaan; terwijl het aan niet meer dan vier of vijf man, met zijdgeweer alleen gewapend zou vergund worden, ter bewaring der gevangenen aan land te komen, voor wier ontkoming H H. M. niet wilden aansprakelijk zijn. — Wat het aanhouden der opgebragte schepen en van derzelver officieren en matrozen aanging: „ dit bleef nog onbepaald (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Des

(1) Resol. Gen. 1779. 8, 13 en 15 Oct.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Beantwoording der memorie van YORKE.

Des Gezants memorie verder onderzocht en daarop het gevoelen der Admiraliteiten ingenomen zijnde, werd op den 25sten door H. H. M. besloten aan denzelven te antwoorden: „ dat zij, sedert meer dan eene eeuw gestadig onderhouden en bij achtervolgende plakkaten wereldkundig gemaakt hebbende, van zich in het minst noch meest te willen aantrekken eenig oordeel over de wettigheid of onwettigheid van de daden der genen, die vreemde schepen namen en in 's Lands zeegaten inbragten, openende hunne havens slechts tot berging tegen onweder of ander ongeval, en doende hen met de prijzen, ongerept, ongelost en onvervreemd weder zee kiezen, zich ook nu niet konden inlaten, met eenig onderzoek, of deze prijzen den Franschen of Amerikanen toebehoorden, en wettig of onwettig waren, maar zulks moesten overlaten aan den daartoe bevoegden Regter; en dat zij dezelve gezamenlijk met de veroveraars zouden doen zee kiezen, om, onderworpen aan herneming, als of zij hier te lande nooit waren ingevallen, door den bevoegden regter beoordeeld te worden; terwijl hij, Heer Ambassadeur, toch wel zou willen erkennen, dat hij geen minder regt van opeisching zou beweren, zoo deze schepen waren van partikuliere Engelschen, dan nu zij 's Konings schepen waren, hetwelk dan ook H. H. M. niet mag-

tig.

tigde, om daarover kennis te doen nemen voor de regtbanken dezer landen, gelijk ook niet over den perfoon van PAUL JONES. Tot hetgeen de menschlievendheid vorderde, had de Gezant reeds hunne volvaardigheid gezien." Voorts werd aan het Kollegie der Admiraliteit te Amfterdam bevolen, het vertrek der vijf fregatten, zoo veel mogelijk, te verhaasten, en te zorgen, dat aan dezelven geene krijgsbehoeften werden toegebragt, en flechts zoo veel fcheepsbehoefte als noodig was, om de eerfte buitenlandfche haven te bereiken, op dat alle nadenken omtrent derzelver uitrusting hier te lande wierd voorgekomen (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Dit antwoord voldeed echter niet. Op uitdrukkelijken last van den Koning herhaalde de Gezant zijnen aandrang op het beflag van de fchepen en het ontflag van het fcheepsvolk, waarvan de zeeroover PAUL JONES van Schotland, een oproerling en ftaatsmisdadige, zich had meester gemaakt. Omtrent denzelven had toch het verbond van Breda van 1667, in dat van 1716 bevestigd en vernieuwd, geene uitlegging van nooden. De plakkaten zelve van H. H. M., aan bevelhebbers van vreemde gewapende fchepen voorfchrijvende het vertoonen hunner vergunbrieven, veroorloofden, vol-

Nieuwe aandrang van YORKE.

(1) Refol. Gen. 1779. 25 Oct.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779. volgens het gemeen gebruik der Admiraliteiten, om die gene als zeeroovers te behandelen, wier papieren niet wettig werden bevonden, als niet afkomstig zijnde van eene souvereine Mogendheid. Geheel Europa hield de oogen op het besluit van H. H. M. bij *zulk* eenen persoon en zulk eene zaak. De minste verwijdering van dezen heiligen regel had dikwijls de nadeeligste gevolgen. De Engelsche natie meende niet verdiend te hebben, dat hare burgers gevangen werden gehouden in eene haven der Republiek, door eenen man zonder erkenden staat, onderdaan van hetzelfde koningrijk en in het genot eener vrijheid, aan hen ontroofd. Op deze gronden verklaarde de Gezant, in eene tweede memorie, een spoedig en gunstig antwoord te moeten vergen, overeenkomstig de regtmatige verwachting van den Koning en de gansche Britsche natie (1)."

Opmerkelijkheid van dit geval. Wat er van de oplettendheid van geheel Europa op het besluit van H. H. M. in deze zaak ook zijn mogt; voorzeker was dezelve opmerkelijk genoeg en werd zij zulks al meerder, door de houding van PAUL JONES zelven, en door zijne KOMST te Amsterdam en zelfs te 's Gravenhage Men schreef het opbrengen *zijner* prijzen in Texel meer toe aan slinkschen toeleg, dan aan eenige noodzaak; schoon een der

(1) Res. Gen. 1779. 29 Oct.

der Engelsche Kapiteins zelf verklaarde, dat men geene andere haven had kunnen bereiken, en het schip van PAUL JONES twee dagen na den slag was gezonken, waarna hij op een der prijzen was overgegaan. Men zag ten minste in dit geval eene gereede aanleiding, om tot eene beslissing omtrent Amerika zelve te komen, waartoe een vroeger aanzoek bij H. H. M. wel onbeantwoord, maar toch bij Amsterdam niet geheel onverhoord, was gebleven (1). Het verwekte tevens niet weinig opziens, dat sommigen zich veel lieten gelegen liggen aan eenen persoon, wiens voorkomen anders weinig onderscheiding verdiende. Dit viel inzonderheid te Amsterdam, in den schouwburg en op de openbare plaatsen, welke hij bezocht, in het oog, en schoon er langs de straten liedjes van hem werden gezongen, die ten schimp van Engeland strekten, waren dezelve nogtans weinig geschikt, om zijnen eigen naam in eenig aanzien te verheffen of in de minste eere te bewaren.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Bij Holland, hetwelk, even als de overige provinciën, de tweede memorie van den Engelschen Gezant had overgenomen, werd besloten: „de zaken ter Vergadering van H. H. M. daar

(1) Zie boven bl. 125—132.

I. BOEK IV. HOOFDST. 1779.

daar heen te ſturen, om te blijven bij het reeds geantwoordde; doch met toevoeging, om aan Zijne Hoogheid te verzoeken, aan den bevelvoerenden Officier te Texel bevelen te geven, ten einde den Kommandeur PAUL JONES met deszelfs eskader, indien hij aan de aanzegging, om hoe eer zoo beter zee te kiezen, niet gehoorzaamde en daartoe eene gunſtige gelegenheid liet voorbijgaan, des noods door alle bekwame middelen, geweld niet uitgezonderd, te dwingen de reede te verlaten en van daar te verzeilen." — Het advies hiertoe had, wat het bedreigend toevoegſel betrof, terſtond tegenſpraak gevonden bij de afgevaardigden van Dordrecht en Amſterdam, en was daarna met de meerderheid van maar ééne ſtem ten beſluite gebragt, onder tegenverklaring der afgevaardigden van Dordrecht, Haarlem, Amſterdam, Rotterdam, Schiedam, de Brielle en Hoorn, als ware dat toevoegſel te voorbarig en ſtrijdig tegen de gewoonten en grondregelen, van ouds hier te lande gevolgd, en onbeſtaanbaar met het plakkaat van 1756, zijnde het van het allerverſte uitzigt, ten aanzien der moeijelijkheden, die uit eene onderſcheiding, waarvan geen voorbeeld in de registers van H. H. M. zou te vinden zijn, waren te duchten, en die den Staat aan het uiterſte gevaar in de tegenwoordige omſtan-

ſtandigheden van tijden en zaken zouden bloot ſtellen; waartoe het beſluit dan ook niet bij zulk eene meerderheid zou hebben mogen genomen worden (1).

Nader antwoord van H. H. M.

H. H. M. namen eenſtemmig het voorſtel van Holland aan, en beſloten aan den Engelſchen Gezant te antwoorden: „dat zij, alle omſtandigheden nader overwogen hebbende, bij hunnen ouden ſtelregel bleven, dien zij in de traktaten gegrond oordeelden; dat zij genoegzaam hadden doen blijken, van geene hulp te willen toebrengen aan die van Zijne Majeſteits koloniën in Amerika; dat zij PAUL JONES, zoodra deszelfs ſchepen konden uitloopen, daartoe, des noods, zouden dwingen, en dat zij alzoo

(1) Ref. van Holl. 1779. 13 en 17 Nov. Dordrecht, Rotterdam en Schiedam vereenigden zich daarna nog in ééne aanteekening ter goedkeuring van de tegenſpraak hunner afgevaardigden. — Amſterdam deed dit op zich zelve, met aanzegging: „dat, indien haar geene verzekering werd gegeven, dat in zaken, waarin men beweerde, dat geene overſtemming plaats had, geen beſluit bij meerderheid zou worden genomen, voor dat ſtaatsgewijze, dat was, na eene voorafgaande overweging in de Vroedſchappen van de ſteden, zou beſlist zijn, of de zaak voor overſtemming vatbaar was; zij, bij gebreke van dien, zoodanige krachtige maatregelen zou nemen, als zij tot bereiking van dat oogmerk te rade zou worden;" — welke aankondiging algemeen werd overgenomen, om daarop nader te raadplegen. — Ref. van Holl. 1779. 22 Dec.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779. zoo niets begeerden te doen, waaruit de erkentenis der onafhankelijkheid dier koloniën wettig zou kunnen worden afgeleid; waarmede men zich dan vleide, dat Zijne Majesteit en de Engelsche natie, waarvoor men alle achting betuigde, genoegen zou nemen (1)."

Nader berigt van Z. H. Eene week na dit besluit gaf Zijne Hoogheid, in eenen brief, kennis aan H. H. M.: „ dat de Vice-Admiraal REINST, op het ontvangen van hoogstdeszelfs bevelen, terstond zijnen Kapitein had gezonden aan boord van het prijsschip, waarop de kommanderende Officier van het vreemd eskader was overgegaan, ten einde hem aan te zeggen, zich van eenen loods te voorzien, om met den eersten gunstigen wind te vertrekken: doch dat dezelve niet meer PAUL JONES, maar den Franschen Kapitein COTINEAU, in het kommando had gevonden, hebbende deze in naam van den Koning van Frankrijk bezit van dat schip genomen, terwijl PAUL JONES op een ander fregat was overgegaan." Zijne Hoogheid had, in afwachting der nadere bevelen van H. H. M., den Vice-Admiraal gelast: „ geene middelen van geweld aan te wenden tegen schepen, wier Kommandanten zouden aantoonen voorzien te zijn van eene kommissie van den Koning van Frank-

(1) Res. Gen. 1779. 19 Nov.

Frankrijk, blijvende alleen zijn vroeger bevel ten aanzien van PAUL JONES en het schip, thans door hem gevoerd, in deszelfs geheel." I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Omtrent eene maand later was deze zaak nog niet ten einde. Bij nader gevraagde opheldering beweerde COTINEAU: „dat hij als een Fransch Officier moest worden aangemerkt, daar hij, een der prijzen veroverende, de manschap terstond krijgsgevangen van zijnen Koning had verklaard." Op de bedenking, hoe hij dan van tweederlei vlag gebruik kon maken, zeide hij: „van den Heer FRANKLIN te Parijs verlof gekregen te hebben, om zich ook van de Noord-Amerikaansche te bedienen." Hij beweerde zelfs, niet te staan onder het bevel van PAUL JONES, schoon deze het kommando over het eskader had voorgegeven. Een bevel des Konings, den 8sten van slagtmaand geteekend, doch eerst na lange wederstreving door hem vertoond, hield ook in, dat het kommando aan Fransche Officieren was toevertrouwd. Eindelijk had hij de Fransche vlag en wimpel alleen laten waaijen, en de morgen- en avondschoten gedaan. Eens had men zelfs, op bevel van den Franschen Ambassadeur, zoo als men zeide, den Engelschen wimpel en vlag omgekeerd laten waaijen van de twee prijsschepen, zonder er eene andere bij te voegen. — Alle aandrang tot vertrek, vooral van PAUL JONES met het schip, waar-

Slinksche handel in dit gansche geval.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779. waarop hij was overgegaan, werd intusschen aanhoudend verijdeld, zoodat men, eerst na een verblijf van twee maanden, begon te denken aan het herstel van eenige scheepsbeschadiging. PAUL JONES alleen had een- en andermaal getracht uit te loopen. Men vernam wel, dat ook voor hem een lastbrief van den Koning was aangekomen, maar hij geliefde dien niet te vertoonen, en wendde steeds voor, zonder verlof van den Heer FRANKLIN, geene andere dan de Noord-Amerikaansche vlag te mogen ophijschen.

In dezen zoo onvoegzamen als moeijelijken staat van zaken, die het algemeene gevoelen met diepe verachting jegens dat vreemd eskader, als voor een zeeroovers-komplot, moest vervuld hebben, en die nogtans der *partijschap* zoo hoogst gewigtig scheen, gebruikte Zijne Hoogheid alle omzigtigheid, om middelen van geweld te verbieden tegen oorlogschepen, wier Kommandanten eenen lastbrief van den Franschen Koning konden vertoonen, maar tevens, om, ingeval er voor het vertrek van het eskader, thans in Franschen dienst, eenige Engelsche oorlogschepen in Texel mogten inloopen, alle vijandelijkheden op het regtsgebied van H. H. M. voor te komen en krachtdadig te beletten, en om wel te zorgen, dat, ingeval zulks in zee mogt plaats grijpen, er geene be-

beſcherming verléend wierd aan de ſchepen van dat eskader, wanneer zij ſchuilplaats wilden zoeken onder het Nederlandsch konvooi, ten behoeve van den handel beſtemd.

Eindelijk vertrek van PAUL JONES.

Den 27ſten van wintermaand ſtak PAUL JONES eindelijk in zee, zonder dat het tot de uiterſte dwangmiddelen tegen hem had behoeven te komen. Op hetgeen aan den Stadhouder zoo van de zijde van den Engelſchen, als van den Franſchen, Gezant was voorgekomen, had hoogstdezelve geoordeeld, het verlof niet te mogen weigeren, om de krijgsgevangenen der beide prijsſchepen aan boord van 's Lands ſchepen te nemen, tot dat dezelve, na een gemaakt verdrag tot uitwisſeling dier gevangenen, door Engelſche ſchepen of door Franſche ſchepen met Engelſche pasſen, konden worden afgehaald; — alle welke bevelen en ſchikkingen van Zijne Hoogheid door H. H. M. volkomen werden goedgekeurd (1).

Nieuwe memorie van YORKE om onderſtand.

Na vier maanden wachtens op eenig antwoord van H. H. M herhaalde de Engelſche Gezant de aanſpraak van zijnen meester op den onderſtand der Republick in den oorlog met Frankrijk en Spanje. Dit geſchiedde den 26ſten van ſlagtmaand in eene memorie: „die met 's Konings verwondering over dit ſtilzwijgen

(1) Reſ. Gen. 1779. 26 Nov., 22 en 31 Dec. Jaarb. 1779. bl. 1207—1224 en 1365—1381.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

gen aanving, hetwelk Z. M. liefst wilde toeschrijven aan voorzigtigheid, om zich tot den gevraagden bijstand niet gereed te verklaren, bevorens men zich tot denzelven beter zou in staat bevinden; doch met vernieuwden aandrang eindigde, kunnende het geval des verbonds, naar 's Konings oordeel, niet worden in twijfel getrokken, en zijnde het voor Z. M. hoogst aangelegen spoedig een stellig antwoord te bekomen (1)." — Ook nu namen alle de gewesten deze memorie over, en bleef dezelve al weder onbeantwoord; hetwelk voorzeker een onverklaarbaar gedrag aan deze zijde zou geweest zijn, indien de onderhandeling van Engelands wege, om deze aanspraak te laten rusten, ingeval men op de vrijheid van den houthandel niet bleef staan, en de verschooning, door den Koning zelven aan het eerste stilzwijgen zoo inschikkelijk toegestaan, niet vergunden te denken, dat men beide deze memoriën eeniglijk aanmerkte als tegenwigten tegen den drang op een onbepaald konvooi, aan Frankrijks zijde zoo geweldig gemaakt, schoon tot nog toe buiten uitwerking gebleven.

Ten gevolge van het besluit omtrent de bepaalde konvooijen in slagtmaand genomen, waren reeds de 6de en de 11de van wintermaand

(1) Ref. Gen. 1779. 26 Nov.

maand bepaald tot de dagen, waarna het konvooi voor de Middellandſche zee, en daarna dat voor de Westindiën, met den eerſten gunſtigen wind zouden uitloopen. Dezelve woei niet voor den 27ſten, wanneer ze beide uitzeilden; het eerſte van drie ſchepen (1), onder bevel van den Schout-bij-nacht LODEWIJK Grave VAN BIJLANDT en van de Kapiteins J. H. VAN KINSBERGEN en W. SILVESTER; het andere van twee (2) onder de Kapiteins J. Z. NAUMAN en J. A. MULDER, wordende gevolgd door een groot aantal koopvaardijſchepen, gedeeltelijk naar de Westindiën, gedeeltelijk naar de Middellandſche zee en den bogt van Frankrijk beſtemd.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Het konvooi onder bevel van den Schout bij Nacht VAN BIJLANDT loopt uit.

VAN BIJLANDT had wel gezorgd, geene ſchepen met timmerhout onder zijn geleide te nemen of te hebben: doch hij had aan verſcheidene vaartuigen met hennip en ijzer tot ballast, ſchoon na Frankrijk moetende, geen geleide geweigerd. Ondanks deze voorzorg voor onaangenaamheden beducht, had hij den Kapiteins NAUMAN en MULDER bevolen bij hem te blijven tot aan het einde van het kanaal. Eene voorzorg niet overbodig, maar onvoldoende.

Hetzelve wordt door de Engelſchen aangerand, genomen en opgebragt.

Den

(1) Een van 54 en twee van 44 ſtukken.

(2) Beide van 24 ſtukken.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Den volgenden dag reeds zag men twee kotters, die, eene Engelsche vlag vertoond en de Hollandsche van den Schout-bij-nacht gezien hebbende, met kracht van zeilen voor den wind afliepen, om de Engelsche vloot, die op dit konvooi wachtede, te *waarschuwen*. In den voormiddag van den 30sten vernam men ten westen eenige zware schepen, van welke twee het eskader schenen af te wachten, terwijl een derde reeds jagt scheen te maken op de koopvaardijschepen. BIJLANDT deed sein aan SILVESTER, om met het konvooi te loefwaart te wijken; maar aan de andere Bevelhebbers, om zich achter hem in linie te voegen. De twee zware schepen tegen den middag ziende afhouden, deed de Schout-bij-nacht sein voor het konvooi om weder af te komen, ten einde niet te worden afgesneden. Hieraan voldaan zijnde, zeilde het eskader rustig voort tot twee uren nadenmiddag, wanneer de schepen, elkander nader gekomen, de Engelsche en de Hollandsche vlag vertoonden. De Engelsche Bevelhebber deed nu weten, dat hij den Hollandschen wenschte te spreken; hetwelk toegestaan zijnde, kwam een Luitenant van den Bevelhebber FIELDING aan boord van den Schout-bij-nacht, om hem te kennen te geven, dat men de Hollandsche koopvaardijschepen wilde doen onderzoeken.

VAN

VAN BIJLANDT antwoordde, zulks niet te mogen toelaten, maar op zijn woord van eer te kunnen verzekeren, geene schepen met contrabande waren, zelfs geene schepen met timmerhout, onder zijn konvooi te hebben, met vertooning tevens der beëedigde verklaringen van de schippers. Hij merkte evenwel, dat men hennip en ijzer voor geen ballast zou aanmerken, en dat men wel onderrigt was, dit te zullen vinden. Hij zond dan zijnen neef, den Kapitein F. L. Grave VAN BIJLANDT, aan boord van FIELDING, om hem voor te houden: „hoe strijdig zulk een onderzoek zou zijn met de vriendschap, de verbonden en gebruiken; hoe zulks nimmer door oorlogschepen van den Staat was geleden; hoe dit, na de gedane verklaringen, niet te pasſe kon komen, en dan ook niet gedoogd zou worden.” FIELDING betuigde: „dat hem zelven het gebruiken van geweld leed zou doen, en dat hij daarom van zijnen last nog wel zou willen afgaan, indien men hem kon verzekeren, dat er geene schepen met goederen bij waren, waarvan scheepstuig, en inzonderheid touwwerk, kon gemaakt worden.” Die verzekering kon niet gegeven worden. Het onderzoek zou dan *als te voren*, naar den letter des lastbriefs geschieden. Dit *te voren* mogt nu gezegd worden nooit te hebben plaats gehad, daar DEDEL

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

voor overmagt had moeten zwichten (1): het woord van FIELDING bleef, dat hij des anderen daags met zonne-opgang ſein zou doen voor zijne ſchepen, om de ſloepen uit te zenden tot het onderzoek; op welke men wederkeerig verzekerde, dat de Schout-bij-nacht zou doen vuren. Onder dit geſprek had FIELDING gezegd, alleen last te hebben tot het onderzoeken en opbrengen, indien men ſcheepsmaterialen inhad, vertoonende tevens eene lijst van wel twee zijden groot van ſchepen, die met ſcheepsmaterialen voor de Franſchen in Texel zouden gelegen hebben, en welke hij meende, dat alle met dit konvooi zouden gezeild zijn.

Op dit berigt hield de Schout-bij-nacht het den ganſchen nacht drijvende, ſlagvaardig en met brandende vuren, om van het *eskader* en het konvooi wel gezien te worden.

Ten dage, als hetzelve uit Texel zeilde, hadden verſcheidene houtſchepen het gewaagd uit te loopen, en dezen was het gelukt naar de beſtemde Franſche havens door te zeilen. Zij die, onder het konvooi, met ijzer en hennip waren bevracht, maakten in den nacht hunne vuren uit en zich te zoek, zoodat BIJLANDT met zonne-opgang *duidelijk* bemerkte, zoo vele koffen niet meer onder zijn geleide te hebben; maar tevens zag hij de

En-

(1) In 1762. Zie D. II. bl. 174.

Engelſche nevens de Hollandſche oorlogſchepen in ééne koers zeilen. — FIELDING zond eene ſloep naar een der koffen: BIJLANDT deed er tweemaal met ſcherp op vuren. Terſtond brandde FIELDING, met nog twee andere linieſchepen, op BIJLANDT en KINGSBERGEN los. Nu werd het ſein des gevechts opgeheſchen, en de Engelſchen werden beantwoord; doch, gemerkt derzelver groote overmagt (1), vond BIJLANDT, na eenige ſchoten gewisſeld te hebben, het raadzamer te ſtrijken, dan nutteloos bloed te ſtorten, en 's Lands ſchepen aan vernieling te wagen. Op zijn gegeven ſein ſtreek tevens het geheel eskader de vlag; en nu ving het onderzoek aan. Inmiddels kwam een Engelsch kapitein een en andermaal aan boord van den Schout-bij-nacht, om naar zijne gekwetſten en ſchade te vernemen: doch er was bij hem en op de overige ſchepen geen bloed geſtort, en de geheele ſchade beduidde niet veel. Men vergunde, de vlaggen weder op te hijſchen en weg te zeilen, waar men goed vond; ook regelde men de ſaluut-ſchoten, die wederkeerig geſchiedden: maar VAN BIJ-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

(1) Het Engelsch eskader beſtond uit elf ſchepen, waaronder één van 80, vier van 74, één van 60, één van 50 en vier van 20 tot 32 ſtukken, en nog een aantal andere vaartuigen.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

BIJLANDT begeerde met KINSBERGEN en SILVESTER bij het konvooi te blijven, hetwelk, nu slechts uit negen koopvaardijschepen bestaande, te Portsmouth werd opgebragt, zijnde er tien of twaalf, met ijzer en hennip beladen, gelukkig ontsnapt en met de houtschepen, die terstond waren doorgezeild, behouden in Frankrijk binnen gekomen. NAUMAN en MULDER vervolgden hunne bestemming naar de Westindiën. Zoodat de Engelschen bij deze verovering niets hadden gewonnen, dan de schande van verbondschennig geweld voor geheel Europa, den nationalen haat in Nederland, en het overwigt hunner tegenpartij voor de belangen van Frankrijk (1).

Blokkering van Gibraltar door de Spanjaarden.

Spanje, hetwelk reeds openlijk deel in den oorlog van Frankrijk tegen Engeland had gekozen, en de Engelsche vesting *Gibraltar* geblokkeerd gehouden, vermeerderde, sedert zomermaand dezes jaars, de moeijelijkheden der scheepvaart, schoon de handel, die geene staatkundige partijen onderscheidt, maar steeds wakker bij elke goede gelegenheid is, zoo wel Engeland bij die blokkade, als Frankrijk, met houtschepen, zocht te dienen (2). — Eene wet te-

(1) Jaarb. 1780. bl. 134—157.

(2) „Men heeft dit nooit kwalijk geduid, wanneer maar de winzucht niet tot ongeoorloofde daden zich uit-

tegen den invoer van Engelſche goederen in dat rijk en een nieuw kaapreglement, waarbij de verklaring van contrabande waren veel uitgeſtrekter was, dan in het zee-traktaat van 1650, zijnde daar nu ook timmerhout, masthout, want, teer, lijm, ſpijkers, lood, talk en al, wat ten ſcheepsbouw kon dienen, onder begrepen, hadden geene mindere kwellingen, en tevens geene mindere klagten wegens Spanje veroorzaakt, dan omtrent Engeland hadden plaats gehad. Omtrent twintig rijk geladene ſchepen lagen, vóór de helft van ſlagtmaand reeds, te Kadix opgebragt. Te vergeefs vorderde de Graaf VAN RECHTEREN, als Afgezant van dezen Staat, het ontſlag der genomene ſchepen. 's Konings Geheimſchrijver van Staat, de Graaf FLORIDA BLANCA, beantwoordde dien eisch, uit 's Konings naam, met de zwaarſte beſchuldiging der Hollandſche koopvaarders wegens ſchennis van verbonden, van het regt der volken, van alle oorlogswetten, en van alle onzijdigheid, door het helmelijk uit- en invaren van Gibraltar met allerlei ſoort van toevoer, er zelfs het koorn achterlatende, voor rekening van Spaanſche aannemers van het leger Zijner Majeſteit aan boord genomen, hetwelk ze

uitſtrekt, en dit den Staat geen oorlog berokkent." KLUIT, *Iets over den Eng. oorl.* bl. 113.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

ze den Engelschen kapers ontdekten, terwijl zij door dubbelde scheepspapieren de Spaansche kustbewaarders misleidden. — Deze beschuldigingen werden daarna door een bijzonder geval ontegensprekelijk bewezen; en ten laatste verklaarde de Koning rondborstig, geene verandering in zijne maatregelen te zullen maken, zoo lang de Engelschen de onzijdige schepen met Spaansche goederen niet zouden ontzien. — Op den laatsten dag van dit jaar verboden de Algemeene Staten, bij een streng plakkaat, alle vaart op Gibraltar, als niet alleen door eene *Spaansche vloot* geblokkeerd, maar ook aan de landzijde ingesloten, en met de daad belegerd door 's Konings troepen, welken maatregel zij verwachteden, dat bij den Koning ten doorslaande bewijze *zou* strekken van hunne onzijdigheid en *zucht, om* de vriendschap met Zijne Majesteit aan te kweeken, terwijl zij den Graaf DE LA HERREIRA, 's Konings Gezant alhier, verzochten zijne goede diensten aan te wenden, dat de noodige bevelen werden gegeven tot het spoedig afdoen der regtsgedingen omtrent de opgebragte schepen, en tegen het nemen van schepen op bloot vermoeden en zonder dat zij Gribraltar te na kwamen, en tot het vrijlaten der Straat met het ongestoord genot der

Alle vaart op Gibraltar verboden.

der voordeelen van het zee-traktaat van 1650 (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Het edel gedrag der NAEREBOUTS.

Te midden van deze vernederende omstandigheden voor de Nederlandsche vlag, aan te lang verwaarloosde onmagt van den Staat alleen te wijten, gaf de heldhaftige menschlievendheid van het Nederlandsche hart eene schoone proef, welke de wijze vorming van den vaderlandschen geest nog geenszins ophoudt der schooljeugd leerzaam voor te houden. — Het Oostindisch, voor de Kamer Zeeland te huis komend, schip Woestduin verzeilde, door pligtverzuim van den loods, voor de zoogenaamde Russen bij Vlissingen aan den grond, en verbrijzelde zoo kort daarop, dat er niets noemenswaardigs van de lading werd geborgen en een twaalftal schepelingen omkwam. De broeders JAKOB en FRANS NAEREBOUT, beide Vlissingsche visschers, sturen nu, met een ... tal even onverschrokken mannen, hunne schuiten stoutmoedig op de vastzittende wrakken aan, en redden, door behendigheid en moed bij eigen uiterst lijfsgevaar, twee en zeventig menschen van den dood. — De roem van deze daad klonk door het gansche land. De Oekonomische Tak der Haarlemsche Maatschappij bood

(1) Res. Gen. 1779. 31 Dec. Jaarb. 1779. bl. 897. 1389-1405.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

bood den broederen ieder een gouden gedenkpenning, of een zilveren nevens drie en twintig dukaten, ter vereeringe aan: zij kozen en ontvingen het laatste, in eene buitengewone Vergadering, te Vlissingen belegd. De Bewindhebbers der Kamer Zeeland schonken tot erkentenis achttien honderd guldens, om verdeeld te worden onder de beide broeders en hun tiental, mits zij zelve ieder een dubbeld aandeel aannamen. — Min karig te dien tijde in straf, dan in belooning, ging den schuldigen loods het zwaard over het hoofd en werd hij, na eene geesseling en brandmerk, gebannen (1).

Opmerkelijke jaargetijden.

Het verloopen jaar onderscheidde zich door een' zachten winter, vroege lente, droogen en hee-

(1) Jaarb. 1779. bl. 720, 884 en 1154. en 1780. bl. 108 en 368. Het berigt wegens het verongelukte Schip Woestduin, te Middelburg in 1780 uitgegeven, is geschreven door den Hoogleeraar J. W. TE WATER, toen Predikant te Vlissingen. — FRANS, op den 29sten van oogstmaand 1818, als buiten-havenmeester van Goes, in 71 jarigen ouderdom overleden, ging als Broeder der Orde van den Nederlandschen Leeuw ten grave, en werd met eene plegtige uitvaart op den 4den van herfstmaand, en ruim één jaar later met eene eerezerk op zijn graf, door het Goesche Departement der Maatschappij tot Nut van het Algemeen, vereerd. —— Jaarb. 1818. St. II. bl. 286.

heeten zomer, rijk gezegenden herfst en een najaar, door nieuwe bladeren en bloesems aan vele boomen, naar eene tweede lente gelijkend; maar tevens door kwaadaardige ziekten, die aan eene zeldzame stilte bij aanhoudende hitte en droogte der lucht voornamelijk werden toegeschreven. De Harderwijksche Hoogleeraar VAN GEUNS, in zijne geneeswijze van den persloop, die inzonderheid heerschte, zeer gelukkig geslaagd, verwierf zich algemeenen dank, door dezelve in eene verhandeling bekend te maken. — De geneeskundige staatszorg is de heilrijke vrucht van latere tijden. — Eene Natuur- en Geneeskundige Korrespondentie-Societeit, in 's Gravenhage in dit jaar gevestigd, was hare geboorte verschuldigd aan den Geneesheer J. J. VAN DEN BOSCH, die in eene prijsverhandeling op de vraag der Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, naar de landeigene ziekten des vaderlands, en derzelver voorbehoeding of genezing, de hooge aangelegenheid van zulk eene inrigting had betoogd.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Begraafplaats aan den Scheveningschen weg.

Het eerste voorbeeld eener andere, om te zorgen, dat de dooden niet schadelijk wierden voor de levenden, werd in dit jaar gegeven, door den aanleg eener begraafplaats, aan den Scheveningschen weg, dertig graven, elk voor drie lijken bevattende, met eenen muur

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

muur afgesloten, en *op hoop van navolging* boven den ingang getiteld. De Heer A. PERRENOT, die in den jare 1748 reeds de eerste pen had opgevat ten betoge van het nadeel der begraving in de kerken, en waarin hij door de Heeren TE WATER en KLUIT werd gevolgd, had van Gekommitteerde Raden van Holland den grond daartoe in de Graaflijkheids duinen verkregen en, door eenige menschenvrienden ondersteund, deze grafplaats aangelegd (1).

Oudheden op Texel opgedolven.

Op het eiland Texel, nabij het dorp de Waal, waren uit eene hoogte, het Wijkerbergje, maar ook wel de Sommeltjesberg geheten, verscheidene Romeinsche oudheden opgedolven, welke aan eene aloude begraafplaats deden denken (2).

Meer dan deze aanstipping vergunt ons de drang der gewigtige gebeurtenissen niet, waarme-

(1) Jaarb. 1779. bl. 419. — Het eerste lijk, dat van Jonkvrouwe S. VAN SINGENDONK, werd er den 19den van bloeimaand 1780 begraven.

(2) P. VAN LUIJCK heeft de beschrijving van den heuvel en deze oudheden in de Fransche taal gegeven, met zeer naauwkeurige afbeeldingen. Amst. 1780. Volgens hem zou *Sommeltje* een spook beteekend en de moeders aldaar toen nog wel aan hare kinders gezegd hebben, de *Sommeltjes zullen van den berg komen om u te kastijden.* — De taalminnaar denke hierbij aan *somber*, voormaals *sommer* geschreven. — De opgedolvene oudheden bevinden zich te Amsterdam bij het Rijks Museum aldaar.

mede dit jaar eindigde, en met welker ontzettend nieuws het volgende geopend werd. I. BOEK. IV. HOOFDST. 1779.

Men had wel ter koopbeurze van Amfterdam in brieven uit Engeland van den laatften dag des jaars gelezen, dat eene vloot van vijf of zes liniefchepen en eenige fregatten, onder bevel van FIELDING, te Spithead gereed lag, om de Hollandfche koopvaarders, ondanks de befcherming van 's Lands vlag, te onderzoeken en zelfs op te brengen: maar, offchoon nu zulk een voornemen reeds uitdrukkelijk was te kennen gegeven door den Britfchen Gezant, in zijne memorie van verleden grasmaand (1), men had zich niet kunnen verbeelden, dat de Engelfchen zulks zouden beftaan. Het was echter niet zoo zeer de Hollandfche goede trouw, welke aan zulk eene verbondfchennis niet kon gelooven, als wel de ijdele en heilloos geworden inbeelding, dat Engeland, met Spanje en Frankrijk, zoo wel als met Amerika, op den hals zich wel zou wachten, om zich dezen Staat ten vijand te maken, of denzelven den oorlog aan te doen. Na die memorie van YORKE was er van zulk een geweld niet eens meer gewaagd, en het gerucht van FIELDINGS vloot werd voor eene bloote vond van den windhandelaar aangezien.

Ongeloof te Amfterdam aan het voorgevallene ter zee.

Dit

(1) Zie boven bl. 287 en 325

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Dit vooroordeel was, ondanks de onzekerheid, waarin men toen verkeerde, zoo ſterk en algemeen, dat, als zekere makelaar, op den 8ſten van louwmaand, in de gewone Engelſche havenlijst het opbrengen van het konvooi gelezen hebbende, zulks ter beurze het eerst mededeelde, men hem op zijn woord niet wilde gelooven, maar de vertooning dier lijst afvergde, en dat de betuiging, van dezelve ter lezing aan een Lid der Regering te hebben verzonden, zijnen perſoon aan mishandeling zou hebben blootgeſteld, indien hem het ſtuk niet ſpoedig was te rug gezonden; wanneer men het geval met eigene oogen lezen, maar nog niet gelooven kon, houdende men dus de geheele havenlijst voor een onecht ding; doch brieven uit Engeland, over Ostende ingekomen, beſchaamden alle de ſtoute beweringen der ſtaatkundigen van den dag."

Gedachten in Engeland over het gebeurde.

Dezen vonden nogtans zelfsverſchooning in de gevoelens van ſommige Engelſche ſtaatsmannen zelve. De Graaf VAN SHELBURNE beſchouwde het voorgevallene als eenen drang voor de onzijdige Mogendheden, om zich te verbinden ter gewapende verdediging van den vrijen handel en zeevaart, hetwelk niet dan nadeelig voor Engeland zijn kon; — Lord CAMBDEN

zag

zag in het gebeurde eene vijandelijke daad, die Engeland den besten bondgenoot zou kosten, en wier beleggers geen vier en twintig uren in hunne posten behoorden gelaten te worden; — de Hertog VAN GRAFFTON noemde het eene verbondschennis; — doch de meesten volgden Lord STORMONT, die het als eenen maatregel tegen de Franschgezinde partij in dit land goedkeurde; en het gemeen juichte den dichter W. WHITEHEAD toe, die de koningin der eilanden als de alleenheerscheres ter zee bezong (1).

's Lands Staten waren niet onvoorbereid gebleven op eene zoo ontzettende tijding. VAN WELDEREN had hun het uitloopen van FIELDING met zijne vloot op het eerste narigt van het uitkomen des konvoois gemeld.

Ten zelfden dage, als H. H. M. dit vernamen, zijnde den 4den van louwmaand, had de Graaf VAN BIJLANDT aan VAN WELDEREN kennis gegeven van het voorgevallene en gelijktijdig geschreven aan den Raadpensionaris, met overzending van een omstandig verhaal.

Van Lord STORMONT had VAN WELDEREN het berigt ontvangen, hetgeen de Engelsche Kapitein MARSHALL van het gebeurde had opgesteld, en daarna de koele betuiging gehoord:

(1) London Magaz. 1780.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

hoord: „dat het hem leed deed, dat er zoo iets voorgevallen was; dat hij er den Heer YORKE kennis van gegeven had;" waarop VAN WELDERENS antwoord was geweest: „op eene zaak van zoo ernſtigen aard niets te zullen zeggen, voor de bevelen van H. H. M. te *hebben* ontvangen." — Later kwam de Lord hem op 's Konings last eene mondelinge verklaring doen, die wel in ſchrift was geſteld, maar hem niet kon gelaten worden, doch kopijelijk nederkwam op eene herhaling der ſterkſte verzekeringen van de vriendſchap Zijner Majeſteit en van deszelfs verlangen, om dezelve te onderhouden; maar, gelijk het beſtaan van alle verbindtenis af hing van de ſtipſte naarkoming der wederzijdſche verpligtingen, zoo volgde de waarſchuwing, dat, ingeval de gevraagde hulpbenden niet werden toegeſtaan door H. H. M., hetgeen reeds zoo lang was uitgeſteld, en men volhardde, in den toevoer van ſcheepsbouwſtoffen naar de vijandelijke havens te begunſtigen, Z. M. zich genoodzaakt zou vinden, de vereenigde gewesten niet anders aan te zien, dan op den voet van andere onzijdige Mogendheden, en gevolglijk bij voorraad alle bijzondere bedingen van het traktaat van 1674 op te ſchorten, en zich eeniglijk te houden aan het regt der volkeren, hetwelk tot rigtſnoer voor onzijdige Staten moest ſtrekken."

De verklaring van den Koning van Engeland voor en na het voorgevallene.

ken." VAN WELDEREN mogt nu zijne verwondering betuigen, dat men dezen Staat beſchuldigde van het niet nakomen zijner verbindtenisſen, daar men, van den aanvang der oneenigheden af, het handelstraktaat had verbroken, terwijl deszelfs ingezetenen aan de, in oorlog zijnde, Mogendheden niets hadden gebragt, waartoe zij naar de letter van dat traktaat niet geregtigd waren. STORMONT beriep zich op het vredestraktaat van dat zelfde jaar, waarbij bepaald was, dat men elkanders vijanden niet zou bijſtaan. Het antwoord was gereed, dat het handelstraktaat tien maanden later dagteekende dan het vredestraktaat. Doch het ſlot van STORMONTS woorden was: „dat men, van den beginne af, het regt had gehad, om van den Staat eenen onderſtand te vragen; dat de Koning zulks had uitgeſteld uit aanmerking voor het Gemeenebest (1); maar dat de Koning nu gemeend had, zijne voornemens duidelijk bekend te moeten maken, en dat deze wijze hem voorgekomen was de vriendelijkſte te zijn." — Dat het plakkaat van H. H. M. tegen de vaart op Gibraltar veel meer oplettendheid voor Spanje dan hun gedrag voor Engeland aanduidde, was de eerſte aanhef van dit

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

(1) Men vergelijke boven bl. 150—154.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

dit gansche gesprek geweest, waarin van het gebeurde, opmerkelijk genoeg, geen woord verder was gesproken (1).

De Schout-bij-nacht VAN BIJLANDT voor den krijgsraad geroepen en vrijgesproken.

Hun Hoogmogenden vereenigden zich met het gevoelen van den Stadhouder, om den Schout-bij-nacht en de beide Kapiteins met hunne onderhebbende schepen ten dienste des lands terug te roepen, en de verantwoording van des Bevelhebbers gedrag te vorderen. Te dien einde werd een krijgsraad door Zijne Hoogheid benoemd, die op den 7den van grasmaand bij *vonnisse uitspraak* deed over het gehouden gedrag van den Grave VAN BIJLANDT: „als zijnde, vooral in aanmerking van de partikuliere omstandigheden, waarin hij zich had bevonden, overeenkomstig geweest met de regels van voorzigtigheid en van goede soldaat- en zeemanschap, en in geenen deele anders, dan naar zijne instructie en de orders van den dienst gerigt, zoodat hij volkomen vrijgesproken werd van alle bedenkingen, welke daar en tegen zouden hebben kunnen of mogen worden ingebragt." Zijne Hoogheid bekrachtigde het vonnis, en H. H. M. ontvingen er de mededeeling van met goedkeuring van het verrigte (2).

De

(1) Jaarb. 1780. bl. 170. — Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1780. 2 Febr.

(2) Jaarb. 1780. bl. 490—514. — Resol. Gen. 1780. 18 Jan. en 14 April.

De orde van den dienst had deze verantwoording voor eenen krijgsraad, niet meer vereischt, dan de opspraak en verdenking bij het algemeen dezelve hadden gevorderd. Dat er naauwelijks één schot was gewisseld, kwam onbegrijpelijk voor, wanneer men de vijfvoudige overmagt vergat; dat men zich niet liever in den grond had laten boren, werd laf genoemd, wanneer men niet bedacht, dat het meer te doen was geweest, om openlijk van het uiterste geweld der Engelschen te doen blijken, dan om hetzelve met ongelijke magt te bestrijden; en dat er een vooraf bepaald sein tot eene gelijktijdige overgaaf was geweest, wanneer dit om bijzondere redenen noodig mogt worden gevonden, hetwelk als geen bezwaar hoegenaamd in het vonnis zelf voorkwam, werd eerst later partijdig opgemerkt, toen men volslagen verraad in al het voorgevallene wilde doen vermoeden, en men zich niet ontzag, de voornaamste personen van de laagste en snoodste misdaden in verdenking te brengen.

Aanmerkingen hierover.

Den 28sten van louwmaand reeds hadden de Amsterdamsche kooplieden zich met een rekwest vervoegd bij H. H. M., om bij de kroon van Engeland aan te dringen op een kost- en schadeloos ontslag hunner schepen en ladingen, bij die gelegenheid genomen en op-

Verzoekschrift van Amsterdamsche kooplieden.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

opgebragt; en om tevens een ſpoedig beſluit te nemen tot eene onbepaalde beſcherming van den geoorloofden handel, en dadelijke beraming van maatregelen ter handhaving van de vrijen vaart en de eer van den Staat. — Hoewel de verzoekers, die tegelijk *onderſteu*ning zochten bij de Staten van Holland, meenden te weten, dat reeds op uitdrukkelijk bevel van H. H. M. een zeer ernſtig, doch onvruchtbaar vertoog door derzelver Gezant gedaan was aan het Engelſche Hof, en zij tevens eenig wantrouwen lieten blijken, als of 's Lands Regering zich het voorgevallene niet verder zou aantrekken, had evenwel het eerſte nog niet plaats gehad, en was het laatſte door de ergdenkendheid alleen te verwachten.

Last aan den Graaf VAN WELDEREN.

Eerst op den 2den van *ſprokkelmaand* bragt de Raadpenſionaris bij de Staten van Holland een rapport uit over het voorgevallene, ten einde het bij forme van een Generaliteitsrapport in overweging genomen wierd. Dit geſchiedde en hetzelve, tevens eenſtemmig ten beſluite gebragt zijnde, kwam op den 17den ter tafel van H H. M., als zijnde mede opgemaakt na gehouden raad van de gemagtigden uit de *Admiraliteits*-Kollegiën. Een gedeelte van dit rapport betrof de beoordeeling van het gedrag van den Schoutbij-nacht VAN BIJLANDT, een ander de voorſtel-

ſtelling, namens den Staat, door VAN WELDEREN aan het Britſche Hof te doen. Het eerſte werd alleen door Holland terſtond aangenomen, doch voor de overige gewesten overgenomen: maar het laatſte werd dadelijk in een beſluit verkeerd. Dien ten gevolge had de Graaf VAN WELDEREN te vertoonen: „de uiterſte gevoeligheid van H. H. M. over den aanval door des Konings eskader, daartoe, naar het ſcheen, opzetlijk uitgezonden; derzelver beklag over den hoon hunner vlag, en aandrang op een vaardig en voldoend herſtel van zoo merkelijke grieve. Zulk eene bejegening hadden zij zich niet kunnen voorſtellen van Z. M., met wiens Rijk zij zoo vele jaren in vrede en vriendſchap verbonden geweest waren. Zij wisten ook niet, eenige reden tot zulk eene geweldige behandeling gegeven, maar wel, gedurende de tegenwoordige oneenigheden, de uitſtekendſte blijken getoond te hebben van zucht, om in vriendſchap te blijven, en om, zelfs door middel van onverpligte ſchikkingen, alle moeijelijkheden te ontwijken. Zoo veel te ſterker griefde het, alle achting aan de vlag van den Staat te zien verwerpen, om met geweld ſchepen, met hennip beladen, te doen wegvoeren, aan welke het traktaat van 1674 een vrij vervoer naar de landen van Zr. Ms. vijanden toekende. De Koning mogt zijne begeerte

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

hebben te kennen gegeven, dat soortgelijke goederen niet mogten worden door konvooi gedekt, maar H. H. M. hadden Z. M. doen voorhouden de onmogelijkheid, om dit aan hunne onderdanen te weigeren, en de gevolgen tevens van een dringen op eigene conveniëntie boven het regt der duidelijkste traktaten, zonder ooit daarin te hebben toegestemd of dit te kunnen doen. — Weshalve H. H. M. ten sterkste moesten aandringen op het spoedigst kost- en schadeloos ontslag der schepen, waarin men vertrouwde, *dat geene contrabanden waren gevonden, ten einde zij* hare reis vervolgden; en voorts op eene voegzame voldoening wegens den hoon der vlag en de noodige verzekering tevens voor het vervolg; *vermits* H. H. M. niet anders konden doen, *dan den* handel van het Gemeenebest behoorlijk en zoo veel in hun vermogen was te beschermen."— Van dit besluit werd aan den Engelschen Gezant kennis gegeven, met verzoek om zijne goede diensten bij *zijnen* meester ten daarmede bedoelden einde (1).

In het rapport, door den Raadpensionaris opgemaakt met voorkennis van de afgevaardigden van Amsterdam, was, na voorafgaande beredenering, ten slotte gesteld: „ dat men zich, in

(1) Res. van Holl. 1780. 2 Febr. Res. Gen. 1780. 17 Febr.

in het vervolg houdende aan het traktaat van 1674, alle waren, die daarbij niet voor contrabande waren verklaard, naar vermogen zou trachten te beschermen." Maar ook nu mislukte het, om het, nog hangend en zoo gewigtig geworden, punt van eene bepaalde of onbepaalde bescherming beslist te krijgen, hoe eenstemmig de gevoelens van verontwaardiging, blijkens het onverwijld nemen van dit zelfde besluit, als toen moeten geweest zijn (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Voorloopig werden H. H. M. door VAN WELDEREN verwittigd, dat er Leden van het Engelsch kabinet waren, die derzelver genomen besluit aanzagen als een doorslaand bewijs, dat het Gemeenebest vijandlijken toeleg had tegen Engeland, en de uitvoering daarvan slechts uitstelde, tot dat men zich daartoe zou hebben in staat gesteld; die voorts beweerden, dat men hetzelve moest voorkomen; en dat dit het gevoelen dier zelfde Leden was, die den aanval op den Graaf VAN BIJLANDT hadden doorgedrongen; ja dat het besluit

(1) Eene opmerking van zoo veel te meer belang, als men hieromtrent tot nog toe verkeerd gedacht heeft. — Vergel. Jaarb. 1780. bl. 301 en 427. — Vaderl. Hist. D. II. bl. 282 en 283. VAN DER AA Gesch. D. V. bl. 74. KLUIT bl. 114. — Secr. Missi. van Gedep. van Amst. van 2 en 23 Febr. — Zie boven bl. 344.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

sluit reeds zou genomen zijn, om geen menagement meer met de schepen van den Staat te hebben, indien de onderstand niet wierd verleend, zijnde de vonnisfen der Engelsche Admiraliteit reeds daarvan een gevolg, en zullende alle Hollandsche schepen op dien voet worden behandeld (1).

Vonnisfen over de opgebragte schepen.

Het was er zoo verre af, dat men aan het terug geven der genomene schepen en het herstellen der grieven van dezen Staat dacht, dat men die schepen in beslag hield, en van 's Konings wege *regterlijke aanspraken* tegen de eigenaars en belanghebbenden ondernam, waarop vonnisfen volgden, die de uiterste verbaasdheid verwekten over regtsverwringingen, waartoe partijdigheid alleen in staat was. Men beweerde: „ dat de Hollanders het eerst hadden geschoten, en dat er verscheidene schoten daarna waren gedaan, zoodat er een gevecht had plaats gehad, terwijl het den Hove niet aanging, of zulks ernstig dan welstaanshalve was geschied, genoeg dat daarop eene verovering was gevolgd. Het konvooi had de Engelschen bevochten, en, was dit op last der Staten geschied, dan hadden dezen door den

(1) Secr. Ref. van Holl. D. XIII. bl. 543. Secr. Reg. van Ref. van H. H. M. 1780. 14 Maart.

den mond van het geschut de traktaten opgezegd. Alle zee-traktaten noemde men, indien men zich van zulke heilige woorden mogt bedienen, den Bijbel, het Boek of Testament der overeenkomsten tusschen volk en volk, waarvan geen deel kon worden verbroken, zonder het geheel van een te scheiden. Niet het onder konvooi zijn, maar het gedrag des konvoois was eene inbreuk geweest. Het kon ook nooit de meening der verdragende partijen geweest zijn, dat Hollandsche koopschepen vrachtschepen zouden worden van Frankrijk, of dat oorlogschepen van het Gemeenebest als konvooi zouden dienen voor deszelfs Koning. Bijlandt moest niet geschoten, maar eene onderhandeling voorgeslagen en de koopvaardijschippers bevolen hebben, aan boord van den Engelschen Kommandeur te gaan, om hunne zeebrieven en loscedels te vertoonen. Het gevolg van dien tegenstand had het traktaat, ten opzigte van elk toen genomen schip, verijdeld (1). Zij, die de Staten hadden

(1) Volgens Art. V. van het traktaat was wederkeerig bepaald, dat bij eene ontmoeting in zee, eene boot met twee of drie man aan boord kon komen, om de vertooning van paspoort of zeebrief te vorderen wegens den eigendom, waarna de verdere reize niet mogt verhinderd worden. Maar ingeval die reize zijn mogt naar eene

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

den verzocht, zulk een konvooi te verleenen, waren veeleer partijtrekkende Amerikanen, of listige Fransche staatkundigen, dan echte Hollanders en vrienden van hun vaderland, waarin nog te veel brave lieden waren, om geheel afhankelijk te worden van den *Franschen* Koning en deszelfs Ambassadeur. Het reglement, ten voordeele van Amsterdam, was erger dan een familieverbond; die er zich van bedienden waren genaturaliseerde Franschen. De vonnisvellingen van het Hof zouden toonen, wat lot weinige misleide menschen van de zijde van het natuurlijk regt en van dat der volken te wachten hadden, die het groote ligchaam van den Staat verlieten, om zich op eene hatelijke wijze te onderscheiden door gunsten van Frankrijk, onzeker in derzelver duur, listig in derzelver oogmerk, en *strekkende*, om de verbindtenis van het Gemeenebest te verbreken en deszelfs levensgeesten aan te tasten, door de zaden van oneenigheid, oproer en opstand onder de inwoners te strooijen." Op dezen toon was het, dat zich J. MARIOTT, Rechter in het Admiraliteitshof, ver-

eene vijandelijke haven, alsdan moest, volgens Art. VI., ook een certificaat of los-cedel wegens de aan boord zijnde goederen vertoond worden, of er ook goederen mogten ingeladen zijn, bij Art. IV. van hetzelfde traktaat van 1674 verboden.)

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

verstout had den eisch van verbeurdverklaring te staven (1).

Tweede verzoekschrift der Amsterdamsche kooplieden.

Geen wonder, dat de kooplieden van Amsterdam onder zulke onregtvaardige, honende en verderfelijke vonnisfen lijdende, zich op nieuw vervoegden tot hunne H. H. M., om zich over eene zoo eigendunkelijke handelwijze van het Hof van Engeland te beklagen, als waardoor tevens de wetten der natiën, het regt der volken en de eerbied voor de verbonden openlijk geschonden werden, en aan de vlag van den vrijen Staat voor het oog van geheel Europa eene tergende beleediging was toegebragt; weshalve zij verzochten: „ dat het H. H. M. mogt behagen, hun goed regt te handhaven, en door de nadrukkelijkste middelen te bewerken, dat, met de tenietdoening van de uitspraak van het Admiraliteitshof, de verbeurd verklaarde schepen kost- en schadeloos, met vergoeding van schaden en renten, door derzelver ophouding geleden, ontslagen en aan de eigenaars terug gegeven werden; en wijders tot bevestiging van den handel en vrije scheepvaart dezer landen, en bescherming van dien tegen de aanhoudende inbreuken en geweldenarijen der Engelschen zulk besluit te nemen, als tot bereiking van dat doel en de verdediging

(1) Jaarb. 1780. bl. 247—278.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

ging der eer van het Gememeenebest, in dit tijdstip zou bevonden worden te behooren (1)."

Intusschen had Lord STORMONT aan VAN WELDEREN te kennen gegeven: „ niets te *kunnen* antwoorden op de memorie, door hem op last van H. H. M. ingeleverd, bevorens 's Konings bevelen te hebben ontvangen; doch wel te kunnen zeggen, dat de besluiteloosheid van den Staat op de herhaalde inroeping van den onderstand Engeland in het onzekere hield, hoe *dezelve moest worden* aangezien *óf als vriend en* bondgenoot *óf* als een slechts *onzijdig* vriend." — Het duurde tot den 16den van lentemaand, eer het antwoord uit 's Konings naam gegeven werd bij eenen brief van dit beloop. „ De Koning had van zijne memorie van den 6den kennis genomen. Des Konings gevoelens voor de Republiek onveranderd dezelfde gebleven zijnde, had hij, dezelfde gevoelens wederkeerig verwachtende, met verwondering en leedwezen derzelver afwijking daarvan gezien in de begunstiging van het vervoeren van scheepstuig naar de havens zijner vijanden. Na herhaalde vertogen tegen het konvooi, daaraan verleend, en over de noodzakelijkheid van het onderzoek daarna, was

Antwoord uit 's Konings naam.

(1) Res. Gen. 1780. 17 Maart.

was de last aan FIELDING overeenkomſtig gewee st aan het traktaat van 1674; maar had zich VAN BIJLANDT als aanvaller geſteld der ſloep, tot dit onderzoek afgezonden. Het was 's Konings gematigdheid, welke zich, voor als nog, had onthouden, zich over die daad van vijandſchap te beklagen. Alle inroeping van zulk een traktaat, ten tijde als men het openlijk en op last van H. H. M. had geſchonden, was volſtrekt nietig. De ingeleverde memorie had toch des Schout-bij-nachts handelwijze willen regtvaardigen. Voorts had 's Konings Gezant bij dezen Staat bevel ontvangen, om Zijner Majeſteits gevoelens en voornemen aan H. H. M. op de vriendelijkſte, maar tevens op de klaarſte en duidelijkſte, wijze te ontvouwen (1)."

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Memorie van den Engelſchen Gezant.

Dit geſchiedde dan ook in eene memorie van den Engelſchen Gezant, den 28ſten ingeleverd, en van het volgend beloop. „De Koning had de verbindtenis der beide natiën ſteeds beſchouwd als noodzakelijk voor dat evenwigt, hetwelk de eerzuchtige ſtaatkunde van het huis van Bourbon zoo menigmaal had verwrikt. Men had alzoo verwacht, dat deze Staat zich zou gehaast hebben, om Groot-Brittannie te hulp te komen bij gelegenheid van het verbond, door

(1) Jaarb. 1780. bl. 431—434.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

door Frankrijk met de wederspannige onderdanen van Zijne Majesteit aangegaan. De Koning had zijnen hagchelijken toestand te kennen gegeven, maar tevens zijn verlangen, om den handel en scheepvaart der Republiek te bevorderen, voor zoo veel het welzijn van *zijn volk* het kon toelaten, en had zich langen tijd onthouden, om derzelver onderstand in te roepen, vervullende dus zijne verbindtenissen zonder de nakoming van die van H. H. M. te vragen. Deze eisch geschiedde eerst, toen Frankrijk en *Spanje eene landing op Engeland dreigden* te ondernemen, en *werd nu* op het dringendst herhaald, daar de vijanden als nog hetzelfde beoogden. H. H. M. hadden hierop stilgezwegen, terwijl zij aanhielden op eene gedwongene uitlegging van het handel*verbond* van 1674, tegen welks mis*bruik* Groot-Brittannie zich ten allen tijde had verklaard. Intusschen had de Gezant bevel gehad, om in onderhandeling te treden, en alles in het vriendelijke te schikken, ten einde misverstand en onaangenaamheden te voorkomen; doch zulks was, zoo onverwacht als onvriendelijk, geweigerd; en, zonder acht te geven op de herhaalde voorstellingen, zoo openbare *als* geheime, wegens de konvooijen, hadden H. H. M. dezelve niet alleen toegestaan aan verscheidene soorten van scheepsbehoeften, maar uitdruk-

drukkelijk goedgevonden, dat een zeker getal oorlogſchepen zich gereed moest houden, om in het vervolg ſcheepsbehoeften van allerlei ſoort naar de havens van Frankrijk te geleiden. Dit beſluit en de bevelen aan den Schout-bij-Nacht VAN BIJLANDT, om zich met geweld te verzetten tegen het onderzoeken der koopvaardijſchepen, hadden het voorval te weeg gebragt, hetwelk 's Konings vriendſchap gewenscht had te voorkomen. BIJLANDT had het eerst op de booten geſchoten, die, volgens het traktaat van 1674, ter viſitatie waren afgezonden. Z. M. had vooraf de noodzakelijkheid en regtmatigheid van dien maatregel, en deszelfs overeenkomst met dat verbond doen voorſtellen. Men was te Londen onderrigt geworden, dat er vele ſchepen met ſcheepsbehoeften, en vooral met masten en groot ſcheepstimmerhout, in Texel zeilvaardig lagen, om na of onder het konvooi naar Franſche havens te vertrekken. De uitkomst had zulks bewaarheid. Terwijl men dus 's Konings vijanden hulp toebragt, had men eene groote boete opgelegd, om het vervoeren van leeſmiddeſen naar Gibraltar te voorkomen, ſchoon begrepen in de algemeene guarantie aller Britſche bezittingen in Europa, en terwijl Spanje den koophandel van het Gemeenebest beleedigde en belemmerde.

Zoo

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780. Zoo was ook niemand onkundig, wat er voorgevallen was met PAUL JONES, welken zeeroover men schuilplaats had toegestaan, strijdig met het verbond van Breda van 1667 en het plakkaat van H. H. M. van 1756. *Zoo ook* was men, bij een volstrekt stilzwijgen op 's Konings eischen, overbodig geweest, om deszelfs vijanden te verzekeren van de volkomenste onpartijdigheid, zonder eenige uitzonderingen der oude verbindtenissen, op de plegtigste verbonden gevestigd Evenwel wilde de Koning dat alles min aan eigen *opzet*, dan aan de *kunstenarijen* zijner vijanden toeschrijven, die, tweedragt tusschen de Leden van den Staat verwekt hebbende, zich van beloften en bedreigingen tot hun oogmerk wisten te bedienen. De Koning kon niet gelooven, dat men van een stelsel *wilde* afzien, meer dan eene eeuw met zoo veel roems gevolgd; doch had men dit besloten, de Koning zou zulks met leedwezen zien; maar zoo H. H. M. ophielden bondgenooten van Z. M. te zijn, dan zouden ook de betrekkingen tusschen de beide natiën veranderen en worden, hetgeen zij waren tusschen de Mogendheden, alleen in vriendschap en onzijdigheid zijnde. Wilden H. H. M. hunne verbindtenissen niet nakomen, die van den Koning hielden dan ook op verbindende te zijn. Op deze gronden werd

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

werd dan de tijd van drie weken na de overgaaf gefteld, binnen welken een voldoend antwoord wegens de hulp, federt acht maanden gevorderd, niet gegeven zijnde, Z. M. zulks als eene verlating van het bondgenootfchap zou aanmerken en de Vereenigde Provinciën niet anders dan op den voet van andere onzijdige en niet bevoorregtte Mogendheden befchouwen, en dienvolgens ook het verbond van 1674 opfchorten, en zich alleen houden aan de algemeene gronden van het regt der volkeren, hetwelk ten rigtfnoer moest dienen tusfchen onzijdige en onbevoorregte Mogendheden (1)."

Vertooning der onmogelijkheid om binnen den geftelden tijd te antwoorden.

Drie dagen na het ontvangen van deze memorie befloten H. H. M., den Graaf VAN WELDEREN aan te fchrijven, om aan den Koning en deszelfs Ministerie te vertoonen: „dat, hoe zeer H. H. M. ook wenschten aan het verlangen om een ftellig antwoord op de vermelde memorie te voldoen, de grondwettige regeringsform der Republiek niet zoude toelaten zulks binnen den geftelden tijd van drie weken te volbrengen; alzoo die memorie een voorwerp van overweging in de provinciën geworden zijnde, de befluiten van derzelver Staatsvergaderingen moesten worden afgewacht,

(1) Ref. Gen. 1780. 21 Maart.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

wacht; om welke redenen H. H. M. vertrouwden, dat Z. M. zich zoo stipt niet zou gelieven te binden aan den bepaalden tijd, zijnde toch H. H. M. niet bevoegd, eenige verandering in de grondwet der regering van het Gemeenebest te maken." — Een afschrift van dit besluit zou den Ridder YORKE door den Agent van H. H. M. worden ter hand gesteld, met verzoek van hierin door zijne goede diensten bevorderlijk te willen zijn.

YORKE weigert zulks aan te nemen.

YORKE, het afschrift des besluits gelezen hebbende, gaf het den Agent terug, met verzoek om aan H. H. M. te zeggen: „ dat, hoe gaarne hij aan derzelver begeerten zou willen voldoen, hij zich, wegens de bevelen zijns meesters, niet bevoegd rekende dit afschrift aan te nemen; dat hij evenwel niet twijfelde, of de zaak zou toch wel haar beslag krijgen door de voorstellingen, waartoe de Graaf VAN WELDEREN was gelast." — Voorts had de Gezant zich ten huize van den Voorzitter van H. H. M. vervoegd, om zich wegens deze weigering te verontschuldigen door beroep op zijnen bepaalden last, en door de verwachting tevens, dat het aanschrijven aan den Graaf VAN WELDEREN dezelfde uitwerking zou hebben, als of hij zich met deze zaak had kunnen belasten (1).

Wel-

(1) Res. Gen. 1780. 24 en 28 Maart.

Weldra ontving men van den Gezant in Engeland berigt, dat Lord STORMONT terstond bij het aannemen zijner memorie en kort daarna in 's Konings naam had geantwoord: „ dat, daar YORKE niet anders gevergd had, dan hetgeen in de mondelijke verklaring van verledene louwmaand was gevraagd, in den gestelden tijd geene verandering kon komen (1)."

Ook door den Koning afgewezen.

Men was echter niet zoo geheel werkeloos gebleven bij de gewesten na het overnemen van de gedachte mondelijke verklaring of van de laatste memorie van YORKE, alhoewel men zich ter Generaliteit niet in staat bevond, om voor den bepaalden termijn, dat is voor den 11den van grasmaand, het antwoord der Republiek op te maken, daar het tot den 24sten duurde, eer alle de provinciale besluiten waren ingekomen, welke alle overeenstemden in de weigering van den gevorderden onderstand.

Opgaaf der inmiddels ingekomene gewestelijke besluiten.

Overijssel had zich daartoe beroepen op de omstandigheden van den Staat, als zich geenszins kunnende ontblooten, zonder zelfs de toepassing der verbindtenissen op het tegenwoordige geval zorgvuldig te onderzoeken. – Holland vond het traktaat van 1678 alleen betrekkelijk tot de uitgestrektheid van Europa, terwijl de bron der onlusten moest

Van Overijssel.

Van Holland.

(1) Res. Gen. 1780. 5 April.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

moest gezocht worden in Amerika, waarvan de oorlog in Europa slechts eene uitbreiding en gevolg was. — Utrecht meende, dat de onzijdigheid en het behoud van den Staat genoegzaam konden gelden, om zich van de gevorderde hulp te verschoonen: te meer, daar de Koning het belang van zijne rijken en de drangreden van eigen behoud als het rigtsnoer zijner verpligtingen had opgegeven. — Zeeland zag duidelijk in, dat het te geven antwoord altijd ongenoegen geven zou aan de eene of andere der in geschil zijnde Mogendheden, en had wel gewenscht, dat men het gedaan verzoek door betamelijke en vriendelijke onderhandelingen had kunnen voorkomen. Mogt het geval des verbonds al aanwezig zijn, dan nog liet de innerlijke gesteldheid der Republiek niet toe daaraan te voldoen, naardien de traktaten verstaan moesten worden zoo ingerigt te zijn, dat zij tegen de eigene veiligheid der verdragende Mogendheden niet strijdig waren. Het toestaan des verzoeks scheen zelfs niet in het ware belang van Engeland, wijl de Staat daardoor al ras in eene gesteldheid zou kunnen geraken, om zelf meer bijstand te behoeven. Om deze redenen achtede Zeeland het heuschelijk uitstellen van den onderstand raadzaam; maar ook, ter voorkoming van dadelijk misverstand met Engeland en van dergelijke ont-

Van Utrecht.

Van Zeeland.

moe-

moetingen tevens, als er onlangs eene had plaats gehad, noodig ten spoedigste met die kroon in onderhandeling te treden, op dat geene dwarse begrippen en strijdige uitleggingen van hetzelfde traktaat het land aan onlusten, de vlag aan moeijelijkheden, en de handeldrijvende ingezetenen aan onverwachte verbeurdverklaringen en groote schaden wierden blootgesteld, maar het aangenomen stelsel van onzijdigheid met behoorlijken luister gehandhaafd, onverminderd de wederkeerige verpligtingen tusschen Groot-Brittannie en den Staat sedert meer dan eene eeuw bestaande. — Stad-en-Lande beriep zich op bewezene toegevendheden, die de nadeeligste gevolgen bij andere Mogendheden hadden gehad en door Engeland kwalijk waren erkend, ja met gewelddadigheden beantwoord, waaromtrent men zelfs voldoening had te vorderen; welke redenen, vereenigd met de omstandigheden van het Gemeenebest, den verzochten bijstand moesten doen afwijzen. — Gelderland bejammerde de gevolgen van eene werelooze onzijdigheid, door dat gewest zoo dikwijls voorspeld; achtede eene goede verstandhouding met Engeland hoogst wenschelijk; maar kon niet begrijpen, dat men van deszelfs zijde drong op het nakomen van één traktaat, terwijl men een ander, ondanks alle vertogen daartegen

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Van Stad-en-Lande.

Van Gelderland.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

van dezen kant gedaan, ter zijde ftelde; en oordeelde, dat men het gedaan verzoek in geene overweging kon nemen; maar dat men het onderzoek over het al of niet aanwezig zijn van het geval des verbonds moest verfchuiven, tot dat de grieven der Republiek waren herfteld, zijnde de Staat niet uit eigene ongenegenheid, maar door den Koning zelven, buiten ftaat, om zich voor als nog op den gevraagden onderftand te verklaren. — Vriesland, eindelijk, wilde den gedanen eisch op eene gepaste en behoorlijke wijze geweigerd hebben (1).

Van Vriesland.

Geen befluit opgemaakt bij de Staten-Generaal.

Alle deze gewestelijke befluiten, wel eenftemmig in de afwijzing van den eisch om bijftand, maar vrij wat verfchillende in gronden en drangredenen, en waarbij zich dat van Holland door ftellige ontkenning van het geval des verbonds, dat van Zeeland door wijze ftaatkunde (in ons oog) onderfcheidde, werden op den 24ften van grasmaand in handen van de Heeren tot de buitenlandfche zaken gefteld, om onderzocht en daarop een algemeen verflag uitgebragt te worden: doch de maatregelen, door den Koning van Engeland alreeds genomen, maakten hun rapport onnoodig (2).

Eer

(1) Deze befluiten waren, zoo als zij hier zijn gevolgd, van 10 en 15 Maart, 5, 6, 7, 12 en 21 April.

(2) Wij hebben hetzelve dan ook te vergeefs gezocht; en het is zeer verkeerd begrepen, dat de verkla-

Eer H. H. M. het antwoord van de Republiek konden uitbrengen, en wel op den 17den van grasmaand werd reeds te Londen eene verklaring afgekondigd: „ waarbij, op grond, dat H. H. M. geen antwoord op de memorie van den 21sten van lentemaand gegeven noch hun voornemen verklaard hadden, om aan den eisch om bijstand te voldoen, en dat zij door het niet nakomen van de duidelijkste verbonden de verbindtenis verlieten, welke zoo lang tusschen de kroon van Groot-Brittannie en de Republiek had bestaan, zich in den stand stellende van eene onzijdige Mogendheid, aan het koningrijk door geen traktaat verbonden, de Koning gezegd werd door alle beginselen van wijsheid en billijkheid gedrongen te zijn geworden, om van toen af H. H. M. te moeten aanzien in die verafstaande betrekkingen, waarin zij zelve zich geplaatst hadden. En hiermede werden dan, bij voorraad en tot nader bevel, opgeschort alle de bijzondere bedingen, rakende den koophandel en scheepvaart van de Sta-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Opschorting der traktaten door Engeland.

klaring van Engeland op eene weigering van den Staat zou gevolgd zijn, die niet heeft plaats gehad, en waarvan ook niet, maar wel van deszelfs stilzwijgen, gesproken is. — Het is opmerklijk, hoe hier KLUIT, VAN DER AA en anderen dwalen. *Iets over den Eng. Oorl.* bl. 117. *Gesch. der Ver. Nederl.* D. V. bl. 90.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Staten-Generaal in tijden van oorlog, vervat in de nog ſtand grijpende traktaten van zeehandel, geſloten den 11den van wintermaand 1674. Uit menschlievend inzigt voor het belang van bijzondere perſonen, zou het uitwerkſel dezer verklaring eerst plaats grijpen twaalf dagen later in het kanaal, over zes weken in volle zee tot aan de Kanariſche eilanden, over drie maanden tot aan de linie, en over zes maanden aan geene zijde derzelve (1)."

Lord STORMONT voegde bij zijne ſchriftelijke mededeeling dezer verklaring aan den Gezant VAN WELDEREN de aanmerking: „dat, vermits H. H. M. een ander plan hadden aangenomen, even ſtrijdig met hunne eigene belangen als met die van Groot-Brittannie, en vermits zij de herhaalde aanſpraken om hulp onbeantwoord gelaten en zelfs geen het minſte voornemen getoond hadden om te voldoen aan verbindtenisſen, zoo klaar en zoo uitdruklijk, de Koning zich in de noodzakelijkheid had bevonden, om zijn duidelijk bekend gemaakt oogmerk te volvoeren; dat Z. M. bij de genoegzame rugtbaarheid der jongſte memorie en der vroegere mondelinge verklaring zich voorzeker zou kunnen ontſlagen hebben van het doen van eenige nadere waarſchuwing, doch

(1) Jaarb. 1780. bl. 335.

doch dat de Koning verlangde, de ingezetenen zoo weinig mogelijk te doen lijden van het aangenomen ſtelſel van H. H. M., zoo ſtrijdig met de gevoelens der Hollandſche natie, als nadeelig voor de ware belangen der Republiek (1)." — Eene ſlotaanmerking, voorzeker, zoo ſtrijdig met de toenmalige gevoelens der natie, als hoogst vermetel in de pen van eenen ſtaatsdienaar, die zijns meesters zorg voor de ingezetenen dezes lands zoo belagchelijk als hatelijk verhief, om dezelve muitziek te maken tegen deszelfs Beſtuur.

Last aan 's Konings ſchepen en kapers.

Twee dagen na de verklaring beval de Koning aan zijne oorlogſchepen en kapers: „ te nemen en aan te houden al zulke ſchepen en vaartuigen, behoorende aan de onderdanen van de Staten-Generaal, die zij zouden ontmoeten, welke eenige goederen, den vijanden Zijner Majeſteit toebehoorende, aan boord hadden, of goederen, die, volgens de algemeene wet der volken, geacht werden contrabande te zijn."

Beſluit van H. H. M. tot onbepaald konvooi.

Ten zelfden dage, als 's Konings verklaring ter kenniſſe kwam van H. H. M., zijnde den 24ſten van grasmaand, werd dat gedeelte van het rapport, over het voorgevallene met den Schout-bij-nacht VAN BIJLANDT, hetwelk in het

(1) Refol. Gen. 1780. 24 April. — Jaarb. 1780. bl. 337.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780. het besluit van den 17den van sprokkelmaand was onbepaald gelaten (1), weder in overweging genomen. Hetzelve had gestrekt: „om H. H. M., uit aanmerking dat alle inschikkelijkheid omtrent het niet konvooijeren van schepen met masten en zwaar scheepstimmerhout, alleen geschikt tot oorlogschepen, en andere scheepsmaterialen tot gebruik van allerlei schepen, mitsgaders de eerste stoffen, waaruit dezelve gemaakt konden worden, ten einde daardoor ten minste zulke affronten voor te komen, als het konvooi van den *Schout-bij-nacht* waren *bejegend*, na dien aanval en het opbrengen dier schepen niet langer kon plaats hebben, te doen besluiten tot een onbepaald konvooi voor alle goederen, bij de traktaten niet uitdruklijk erkend voor contrabande waren." — Dit nu weder *opgevat zijnde*, werd goedgevonden: „Zijne Hoogheid te verzoeken, om de kommanderende Officieren van 's Lands schepen en eskaders te gelasten, voortaan alle dezelve goederen zonder onderscheid op gelijken voet te behandelen en beschermen." — Zeeland alleen weigerde tot dit besluit te komen, en liet de gevolgen daarvan voor de andere gewesten over; ook bragt het in de volgende maand nog deszelfs groote bevreemding daarover uit, dat men het ontijdigst

Tegenverklaring van Zeeland.

(1) Zie boven bl. 422.

digst tijdstip had gekozen, om een verbond tot grondslag van een besluit te nemen, hetgeen van den kant van Engeland was opgeschort, terwijl het ook toen nog den wensch betuigde, dat toch de weg van vriendelijke tusschenspraak en onderhandeling wierd beproefd voor dat dit besluit ten uitvoer werd gelegd, daar immers het verschil over het onderzoek der schepen nog onafgedaan hing; ten slotte verklarende, zich te zullen houden buiten alle de gevolgen, welke zulke stappen noodzakelijk zouden na zich slepen (1).

Nieuwe last van H. H. M. aan VAN WELDEREN.

Het antwoord van Lord STORMONT van den 16den van lentemaand op de vertogen van den Graaf VAN WELDEREN over het voorgevallene met FIELDING en de vonnissen van het Admiraliteitshof (2), was nu nog zonder gevolg aan deze zijde gebleven. Des daags nadat het besluit genomen was tot een onbepaald konvooi, vonden H. H. M. al mede goed, op het voorstel van Holland, aan hunnen Gezant te doen schrijven: „ dat H. H. M. zich niet konden voldaan hou-

(1) Res. Gen. 1780. 24 April en 30 Mei. — Not. van Zeel. 1780. 11 Mei. Alleen wegens den Eersten Edelen, Zijne Hoogheid, werd tegen deze verklaring der Staten geprotesteerd. — Middelburg had daar en tegen gewild en was daarbij gebleven, dat er zou toegevoegd zijn een desaveu der resolutie van H. H. M., en dat men dezelve, voor zoo veel Zeeland aanging, als niet genomen zou houden.

(2) Zie boven pag. 428.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

houden met het antwoord van dien Lord, als eeniglijk ftrekkende, om door ver gezochte redenen de fchuld van het voorgevallene op hen te werpen en hunnen Officier als eerften aanvaller te doen voorkomen, terwijl het tegendeel gebeurd was; — dat H. H. M. zoo wel tot hunne ontheffing voor geheel Europa, als om den Koning van Engeland te overtuigen van zijne verongelijking der Staten, zoo wel met dat antwoord als met dien aanval, wilden voorgedragen hebben, hoe H. H. M. altijd *hoogen prijs hadden gefteld op* 's Konings genegenheid *en in deze* zelfde oneenigheden blijken daarvan gegeven; hoe het H. H. M. griefde, de middelen van tegenweer, die 's Konings eigene bevelen omtrent alle fcheepsmaterialen hadden noodzakelijk gemaakt, *als* eene afwijking daarvan te zien *aanmerken*; hoe in tegendeel het bevel tot onderzoek met de traktaten ftreed, al ware er zelfs geen konvooi bij geweest, en alzoo het gedrag van FIELDING eene willekeurige uitbreiding des traktaats was geworden, daar hij, wegens het niet aanwezig zijn van hennip onder het konvooi geene verklaring van den Schout-bij-nacht bekomende, zijne floep ten onderzoek had afgezonden met blijkbaar oogmerk, om de fchepen, waarin die waar mogt worden gevonden, op te brengen, zoodat VAN BIJLANDT hem te

regt

regt met een ſchot op die ſloep had gewaarſchuwd tegen zulk eene daad van geweld, wier dadelijke pleging alzoo voor den eerſten aanval moest gehouden worden, en die ook dadelijk gevolgd was door een ſchot van FIELDING op het ſchip van den Schout-bij-nacht; — hoe er dus van deze zijde aan den Koning geene de minſte reden van beklag, noch door de bevelen van H. H. M., noch door de daad van derzelver Officier, was gegeven, maar door H. H. M. met alle regt was geklaagd, en nog werd gedrongen op het ontſlag, buiten verdere form van proces, van de koopvaardijſchepen en ladingen, onder het konvooi van den Staat feitelijk en met geweld tegen de traktaten aangehouden, en zoo onbillijk door den regter van het Admiraliteitshof gevonnisd, als door den Heer FIELDING genomen en in Engeland opgebragt." — De Heeren van Zeeland verklaarden, hierop voor als nog ongelast te zijn: doch het beſluit werd, zonder herneming, bij meerderheid vastgeſteld. — Men had in Zeeland, natuurlijk, niets tegen de herhaling der vertogen over het voorgevallene, maar men was er van begrip, dat zulke vertogen behoorden gedaan te worden in afgemetene en wel overwogene termen; vooral in eenen tijd, wanneer er beginſels van ongenoegen waren tusſchen de wederzijdſche Gouver-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

vernementen, welke door het nemen van fchepe befluiten, het aanvoeren van nog betwiste gronden, en het doen van driftige verklaringen, ligtelijk konden worden aangefloken (1).

Onverzettelijkheid van het Engelsch Ministerie.

Het vertoog van den Gezant, *ingevolge* den last van H. H. M., had geen gevolg. Lord STORMONT, hetzelve gelezen hebbende, zeide terftond: „dat zijns meesters gevoelens hem ten volle bekend waren, als ten eenemaal goedkeurende het gedrag van FIELDING en de wijze, waarop *hij zijnen last* had uitgevoerd; *welk gedrag* men overeenkomftig en dat van VAN BIJLANDT ftrijdig met de traktaten vond; en, wat het ontflag der fchepen betrof, werd door STORMONT herhaald, dat de weg van hooger beroep voor de belanghebbenden open ftond, maar dat de Koning geene magt had, om, buiten form van geding, eenige verandering in de vonnisfen te maken (2)."

Verbeurdverklaring der opgebragte fchepen.

De zeven opgebragte fchepen werden in Engeland verbeurd verklaard, en, nadat derzelver fchippers en fcheepsvolk er, met eenen flag van 's Konings ftaf en met verlies van alles, uitgenomen derzelver kleeding, van waren afgezet, openlijk te Londen verkocht ter fom-

(1) Ref. Gen. 1780. 25 April. — Not. van Zeel. 1780. 4 Mei.

(2) Ref. Gen. 1780. 8 Mei.

ſomme van 5280 ponden ſterlings, en zulks ondanks het gedaan hooger beroep, waartoe de zaakbehartigers zelfs geen gehoor konden vinden bij de Lords-Kommisſarisſen. De eigenaars en deelhebbers, zoo uit Vriesland als uit Amſterdam, vervoegden zich met klagten en ſmeekſchriften tot H. H. M. ten einde ſchavergoeding te bekomen voor hetgeen zij leden, door zich aan hoogstderzelver konvooi te hebben toevertrouwd, hetgeen zij als een algemeenen ramp meenden te mogen aanmerken: doch zonder gevolg (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Memorie van den Franſchen Gezant ter opheffing der edikten en teruggave van gelden.

Het mogt intusſchen eene opbeuring voor den handel ſchijnen, het genomen beſluit van H. H. M. tot een onbepaald konvooi terſtond opgevolgd te zien door eene memorie van den Franſchen Gezant, waarin op den tweeden dag reeds na het nemen van dat beſluit gezegd werd: „dat de Koning, onderrigt en verzekerd van de verklaring, welke H. H. M. beſloten hadden te geven omtrent hunne onzijdigheid, en tevens tot het verleenen van eene voldoende en onbepaalde beſcherming aan den koophandel en ſcheepvaart hunner onderdanen, met genoegen gehoord had de vertogen, door verſcheidene Leden van de Unie en voornaamlijk door den Prins, die aan het hoofd der Republiek was,

(1) Jaarb. 1780. bl. 730—743. Reſ. Gen. 1780. 13 Sept. en 19 Oct.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

was, aan hem gedaan, betrekkelijk de belemmeringen, welke de koophandel der onderscheidene gewesten in de havens van zijn koningrijk onderging, hem had gelast aan H. H. M. te verklaren, dat Z. M. had besloten, *alle bepalingen van 1779 op den koophandel in zijne Staten te doen ophouden.*" Deze herroeping was alreeds geschied bij een arrest van 's Konings Raad van den 22sten van grasmaand, dat is twee dagen bevorens het besluit tot het onbepaald konvooi genomen werd; waarbij Z. M. *zelfs nog voegde, ten doorslaanden blijke van zijne goedwilligheid*, een bevel tot de teruggaaf van alle de gelden, door de bedienden zijner tollen ontvangen uit kracht der nu ingetrokkene bepalingen, zich vleijende, dat zulke gewigtige blijken van *zijne toegenegenheid* H. H. M. zouden *overtuigen* niet alleen, dat hij het opregtst belang stelde in de welvaart der vereenigde gewesten, maar ook, dat de regtvaardigheid, gematigdheid en goedwilligheid de wezenlijke en onveranderlijke grondslagen waren van zijne staatkunde en handelwijzen (1).

Niets kon, voorzeker, klaarder voor eenen ieder uit deze memorie blijken, dan de verstandhouding, welke de Fransche Ambassadeur

(1) Res. Gen. 1780, 26 April.

deur hield met wel onderrigte Staatsleden, als die zich zelven niet schaamde met koninklijke arresten op te komen ter vergelding van besluiten, die nog niet waren genomen; maar in het oog loopend was tevens het gewag van vertogen, die de Prins bij den Koning zou hebben gedaan wegens de belemmeringen, welke de koophandel in zijne havens ondervond, waarvan evenwel geen spoor hoegenaamd wordt gevonden, en hetwelk met 's Vorsten openlijk geuite gevoelens over de eigendunkelijke bepalingen van Frankrijk geenszins strookt. Gelijk men zeker genoeg was, dat 's Konings besluiten zouden strekken, om het overwigt van deszelfs partij in de Republiek te beslissen, zoo scheen men door deze kunstgreep, waartoe welligt eene of andere aanmerking van den Stadhouder aan den Franschen Gezant aanleiding kan hebben gegeven, den Prins zelven de gelegenheid te hebben willen openstellen, om zich nu aan dezelfde zijde te voegen. Maar de algemeene vreugde en toejuiching over zulk eene Fransche edelmoedigheid was in tegenoverstelling der Engelsche onregtvaardigheid, zoo groot en zoo bedwelmend, dat men voor dergelijke opmerkingen onvatbaar scheen.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Het hof van Spanje werd door dat van Frankrijk te volkomen bestuurd, om niet blijkbaar den stroom van deszelfs staatkunde te

Frankrijk door Spanje gevolgd.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

te volgen. Het ſtreng plakkaat van H. H. M. tegen allen aanvoer naar het geblokkeerd Gibraltar, hoezeer reeds een verwijt tegen dezen Staat van den kant van Engeland geworden, was nog geenszins voldoende geweest, om de verbeurdverklaringen der genomene Hollandſche ſchepen te Kadix te doen matigen. Men verkocht er de ladingen der opgebragte ſchepen bij voorraad, en ſtelde het geld daarvan in bewaring, tot zoo lang er het vonnis over was uitgeſproken. Ook hierover ontbrak het niet aan klagten en *ſmeekſchriften bij H. H.* M. noch aan *vertogen* van den Gezant, den Grave VAN RECHTEREN, tegen zulk eene handelwijze. De Graaf VAN FLORIDA BLANCA had op het eerſte gerucht, hetwelk men in Spanje vernam van het voorgevallene met den Grave VAN BIJLANDT, wel durven *zeggen: „dat*, indien de Hollanders het onderzoeken der gekonvooijeerde ſchepen door de Engelſchen gedoogden, men ook in Spanje geene de minſte achting voor hunne konvooijen zou toonen, maar de Hollandſche ſchepen, ſchoon gekonvoijeerd, ten ſtrengſte zou onderzoeken. De openbare blijken daar en tegen van den indruk dier behandeling op den geest der natie niet ſlechts, maar ook op de beſluiten van H. H. M., hadden zulk eene uitwerking in Spanje, dat VAN RECHTEREN den 20ſten van lentemaand reeds

reeds kon vermelden: „eene betuiging in vriendelijker en meer voldoende termen, dan ooit, ontvangen te hebben van 's Konings wensch, om aan H. H. M. genoegen te geven; terwijl tevens last was gegeven, om de Hollandsche schepen met alle toegevendheid te behandelen, met toezegging zelfs, dat eerlang eene nieuwe verklaring stond uitgegeven te worden ten blijke, met hoe veel gematigdheid de Koning zich omtrent onzijdige Mogendheden wilde gedragen;" gelijk die dan ook in die zelfde maand nog uitkwam, waarna in grasmaand van acht en dertig genomene schepen vier en dertig werden vrijgesteld, schoon de ladingen van zeventien derzelve reeds waren verkocht; doch waarvan men den prijs tot den laatsten penning toe stond uit te keeren (1).

Gedrag van het Hof van Lisfabon.

Het hof van Lisfabon was op de zijde van Engeland, welks kapers hunne prooi er vrijelijk opbragten. H. H. M. vonden het noodig, aan den Heer SMISSAART, dien zij er als Minister zonden, in bijzonderen last te geven: „wel toe te zien, dat geene inbreuk hoegenaamd geschiedde op het traktaat van 1661; maar te bevorderen, dat hetzelve wierd gehouden voor even belangrijk aan de beide natiën (2)."

Bij

(1) Ref. Gen. 1780. 14 Febr., 10 April en 22 Mei.

(2) Secr. Ref. van Holl. D. XIII. bl. 552 12 April.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Bij zijn *eerste bezoek* aan den Staatssecretaris verzocht SMISSAART voorziening tegen het opbrengen van Hollandsche schepen en een reglement, daartegen door de Koningin uitgegeven. Slechts weinige dagen vroeger scheen men zijnen wensch reeds te hebben voorgekomen. Evenwel hield daarom hetzelfde gedrag der Engelschen niet op, en eerlang sloeg de denkwijze aan het Portugesche hof weder op eene zoo in het oog loopende wijze ten voordeele der Engelschen over, dat men niet kon nalaten, *bij hetzelve aan meer, dan enkel staatkundigen, invloed van Engeland* te denken (*1*).

De Ottomannische Porte stelt belang in de bescherming van den geoorloofden handel.

Het gedrag der Ottomannische Porte was hierin beschamende voor dat van Lissabon, daar de Groote Heer aan de Gezanten van Frankrijk en Engeland het onbetaamlijk gedrag van hunne kapers in zijne *zeeën schriftelijk* had voor oogen doen stellen, en aan den Gezant der Republiek, den Heer VAN HAEFTEN, verzekeren, het zijne toe te zullen brengen tot al, wat de Nederlandsche natie aangenaam zou kunnen zijn; gelijk dit met der daad geschiedde, en dezelfde voorstelling aan Frankrijk en Engeland onder stellige bedreiging herhaald werd (2).

Ter

(1) Res. Gen. 1780. 16 Oct., 8 en 13 Nov. — Jaarb. 1780. bl. 847—858.

(2) Secr. Reg. van Res. van H. H. M. 1780. 6 en 20 April.

Ter bescherming van den handel en scheepvaart had het intusschen aan geene krachtige besluiten, maar nog steeds aan genoegzame middelen ontbroken, en, waar dezelve al konden geacht worden voorhanden te wezen, bleef derzelver werking, als noodlottig, gestremd.

Verlenging van het verhoogd last- en veilgeld.

Op het einde des vorigen jaars had men bij Holland de verlenging van het verhoogde last- en veilgeld in overweging genomen, doch hetzelve slechts voor ééne maand bepaald, om dat vele Leden der Vergadering daarop niet waren gelast; evenwel kon men reeds op den 26sten van louwmaand dezes jaars het besluit tot de verlenging over dit geheele jaar opmaken. Te Amsterdam had men daarover de kooplieden zelve eerst willen hooren, die zich wel vrijmoedig geuit hadden over het gemis van alle vrucht van dien last voor den handel in het verloopen jaar, daar zelfs de kaperijen niet eens waren beteugeld, en het eindelijk verleend konvooi te zwak was geweest, om de eer der vlag van den Staat te bewaren; doch die zich dienzelfden last nogmaal gaarne wilden getroosten, in hoop op vruchtbaarder gevolg.

Aanbouw van twee en vijftig schepen besloten.

In sprokkelmaand had de Raad van Staten eene vordering gedaan van *f* 2,623,590, tot vinding van de helft der kosten voor eene buitengewone uitrusting van twee en vijftig

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

oorlogschepen en fregatten, zullende de andere helft worden gevonden uit het fonds van het verhoogde last- en veilgeld. — Reeds op den 2den van bloeimaand werd deze *vordering* met algemeene toestemming bij H. H. M. ten besluite gebragt (1).

Gebrek aan zeevolk.

Hoe algemeen en vaardig dit besluit ter vermeerdering van 's Lands zeemagt mogt genomen zijn, hetzelve was uit eigen aard niet zoo spoedig uitgevoerd, en door omstandigheden, in het voornaamste opzigt, schier onuitvoerlijk, *zijnde door veelvuldige wervingen der Zeemogendheden* het zeevolk zeer schaarsch, terwijl daar en boven nog veel ziekte onder het scheepsvolk en groot gebrek aan bevaren matrozen op de, reeds in dienst gestelde, oorlogschepen plaats had. — De kooplieden van Amsterdam, *zulks erkennende*, maar

(1) Ref. Gen. 1780. 17 en 25 Febr. 13, 17 en 29 Maart, 11 en 21 April en 2 Mei. — Alzoo ook door Zeeland, ten onregte daarvan uitgezonderd in de Jaarb. 1780. bl. 421. — Notul. van Zeeland 1780. 20 en 24 April. — Alleen bepaalde Zeeland, dat van de toen reeds gedane en nog verder te doene uitrusting, immers zonder toestemming dier provincie, geen gebruik zou worden gemaakt, dan overeenkomstig Hunner H. M. resolutie van 8 Nov. 1779, overeenstemmende met de gevoelens dezer provincie, vermeld in derzelver besluiten van 29 Apr. en 24 Sept. deszelven jaars. — Het is zonderling, hoe zeer VAN DER AA en anderen hierin dwalen.

maar tevens gedrukt door den hoogen prijs van fcheeps- en ladingsverzekeringen van 20 tot 30 ten honderd, vervoegden zich den 24ften van bloeimaand tot H. H. M. (1), met eene dringende bede om fpoedige befcherming, onder verklaring hunner bereidwilligheid, om, zoo veel hun mogelijk was, tot aanvulling der benoodigde manfchappen mede te werken, en zich te onderwerpen aan zoodanige gepaste en fpoedige middelen, als H. H. M. naar den aard der zaak en der dringende omftandigheden tot behoud van den handel en fcheepvaart hunner onderdanen zouden oordeelen te behooren. — Ten zelfden tijd riepen zij de onderfteuning van de Staten van Holland in, en vonden dezelve alzins gereed, zoodat reeds op den 29ften het voorftel van Holland bij H. H. M. ingebragt werd, ten

Aanbod van Amfterdamfche kooplieden.

(1) Kooplieden in granen rekwesteerden ten zelfden dage afzonderlijk. De kooplieden van Dordrecht deden het den 2den Junij. — Ref. Gen. 1780. 29 Mei en 26 Junij. — De Regering van Woerden had een voorbeeld willen geven, door eene premie van tien guldens toe te zeggen boven de bedongene handgelden aan elken der ingezetenen binnen die ftad en haar regtsgebied, die zich als matroos of foldaat in 's Lands zeedienst zou begeven: maar hetzelve vond geene navolging, en kon op zich zelf, wegens de kleinheid dier ftad, weinig aanbrengen. Jaarb. 1780. bl. 367.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

ten gevolge waarvan op den 26ſten van zomermaand een plakkaat werd vastgeſteld: „ter ligting van den derden man van alle koopvaardijſchepen, meer dan twee man en een jongen voerende; mits de ſchipper, ſtuurman of kok niet voor denzelven werd gekozen, en ingeval van andere moeijelijkheden, bij loting alleen; en dat ook de derde man niet meer als tweemaal in twaalf maanden, en dat wel de twee reizen, die het ſchip deed, zou genomen worden; welk alles ook zou ophouden, zoodra de Admiraliteiten de benoodigde manſchap voor de vastgeſtelde uitrustingen alzoo of op eenige andere wijze zouden bekomen hebben; op de overtreding ſtond eene boete van zes honderd guldens voor ieder kop, waarmede het ſchip bemand was.”

Ligting van den derden man van ſcheepsvolk.

Voorbehoudingen van Zeeland en Vriesland.

Zeeland behield aan zich, om ter uitvoering van dit beſluit de noodige orders en bepalingen zelf te ſtellen. — Vriesland had uitzonderingen gemaakt tegen het kiezen van den derden man door de Admiraliteiten, hetwelk men aldaar aan de ſchippers wilde verbleven hebben, om de zeelieden niet van de koopvaardijvaart af te ſchrikken, en voorts begeerd, dat van de uitgezonderde ſchepen, die namelijk ter visſcherijen en voor de Oost- en Westindiſche Kompagniën varende, de vijfde of zesde man

zou

zou genomen worden. Ook hierop bleef Vriesland ſtaan (1). I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Van de negen en zestig, zoo kleine als groote, oude en nieuwe oorlogſchepen, bij de Admiraliteiten voorhanden, waren in herfstmaand dadelijk negen en dertig in dienst gesteld. In die zelfde maand had de levering van den derden man te Amſterdam opgebragt tusſchen de dertien en veertien honderd koppen.

Nieuwe legplaats ter overwintering van oorlogſchepen.

In die zelfde maand werd tevens voorzien voor eene veilige legplaats der oorlogſchepen gedurende den aanſtaanden winter, zijnde het in het gat van Texel alsdan vol gevaars wegens het ijs. Dezelve werd gevonden tusſchen het Amſteldiep en den vasten wal omtrent de Zijp tegen over het weste van het eiland Wieringen, in het zoogenaamde Veer, waar men van zes tot zeven vademen diepte peilde, en waar alzoo een gedeelte der oorlogſchepen kon overwinteren, mits het geſchut losſende, om minder diep te gaan (2).

De handel onbeſchermd.

Bij alle eenſtemmigheid der Staten tot verſterking der zeemagt en beſcherming der zeevaart was echter het ganſche voorjaar en de geheele zomer verloopen, zonder dat de handel daarvan

(1) Reſ. Gen. 1780. 26 Junij.

(2) Jaarb. 1780. bl. 755 en 756.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

van eenig genot had mogen hebben, terwijl inmiddels de onveiligheid ter zee van alle kanten was toegenomen, de handel ten gronde ging, en de beleedigingen der Engelſche kapers nog ondragelijker werden, dan *hunne* rooverijen zelve.

Ver-voer van ſcheeps-timmer-hout te land.

Aan de vaart met ſcheepstimmerhout, *hennip* en dergelijke waren was niet meer gedacht, zelfs waren eenige kooplieden te rade geworden, om dit alles met vaartuigen naar Gent te zenden, en van daar met wagens naar Frankrijk te voeren; ten *blijke voorzeker*, hoe dringend de *behoefte aldaar* was, die zich zulke overgroote kosten getroostede (1).

Vaart van Ostende op de West.

Met de vaart op de Westindiën, inzonderheid op St. Euſtatius, begon men zich thans te Ostende af te geven, waarbij het Land tevens de last- en recognitiegelden voor *de Westindiſche* Maatſchappij verloor, aan eigene ingezetenen opgelegd: doch hierin werd voorzien door een beſluit van H. H. M., hetwelk dezelfde regten vastſtelde, om in de koloniën te worden betaald door allen, die hier te lande dezelven niet hadden voldaan (2).

Stoutheid der Engelſche kapers.

De Engelſche kapers kruisten, wel twintig in getal, om St. Euſtatius. Zij hadden, reeds in

(1) Jaarb. 1780. bl. 669.

(2) Reſ. Gen. 1780. 19 April.

in slagtmaand van verleden jaar, een vaartuig uit de baai weggehaald en een ander, onder het geschut des eilands ten anker liggend, schip in het gezigt van een Hollandsch oorlogschip en ondanks het schieten van hetzelve en van het fort, weggenomen. Ook hadden zij eene Amerikaansche brik, die met een touw aan de wal vast lag, niet slechts uit de baai van Saba weggehaald, maar zelfs op de inwoners, die er zich tegen verzetteden, losgebrand. In dit jaar was hunne stoutheid al verder en verder gegaan. Zij joegen een Amerikaan op het strand, plunderden hunne prooi, en schoten met kogels en schroot op de inwoners, waardoor een jongeling gedood en verscheidene Negers gekwetst werden.

Landing van Engelsche oorlogschepen te St. Martin.

In oogstmaand lieten zeven Engelsche oorlogschepen het anker vallen voor St. Martin, en maakten zich van eenige Amerikaansche schepen meester, die wegens het lage water niet binnen hadden kunnen komen. J. ROBINSON, de Kommandant, zettede twee honderd zeesoldaten aan wal, en eischte van den Hollandschen Bevelhebber HEIJLIGER niet alleen alle de schepen en goederen van 's Konings wederspannige onderdanen, maar ook hunne personen op. HEIJLIGER mogt betuigen, zich daartegen te zullen verzetten: ROBINSON verklaarde, dat de bevelen van zijnen Admiraal RODNEY

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

ney dezelfde waren, welk hij van het Hof van Londen had, om de ſtad in brand te ſchieten en de ſterkte te vernielen bij den minſten wederſtand of bij het eerſte ſchot op zijne ſchepen, en gaf die verklaring eigenhandig onderteekend over, waarna hij alle de Amerikaanſche ſchepen, met tabak geladen, vermeesterde, doch de tabak, die aan den wal lag, verſchoonde, op bewijs, dat dezelve op de waag der Kompagnie gewogen was.

Beſluit daarop van H. H. M.

De Bevelhebber van St. Euſtatius, DE GRAAF, berigtede dit alles aan de *Bewindhebbers* der Westindiſche *Maatſchappij*, die er in wijnmaand hunne *klagten* over inbragten bij H. H. M., waarop dezelve den 10den van ſlagtmaand beſloten, door den Graaf VAN WELDEREN te klagen over eene zoo openlijke ſchennis van 's Lands grondgebied en hoon van *hunne* onafhankelijke ſouvereiniteit, en daarvan eene voldoening van den Koning te vorderen, waarbij duidelijk kon blijken van deszelfs oogmerk omtrent de behandeling van Mogendheden, die in den tegenwoordigen oorlog en oneenigheden niet waren

Zeelands gevoelen.

begrepen. — Zeeland was van gevoelen geweest, dat men het voorgevallene nog niet moest aanmerken als op 's Konings last geſchied, maar om deszelfs voorziening daartegen aanhouden, terwijl men tevens behoorde te zorgen, om zelve door een genoegzaam getal oorlogſchepen

pen de volkplantingen voor zulke aanvallen te dekken (1).

Geweld der Engelschen bij Curacao.

Bij Curacao hadden de Engelschen de barken weggenomen, die geoorloofden handel dreven op de Fransche bezittingen. Hierdoor kon men geene ladingen bekomen voor de terugkeerende Westindische schepen. Ook deswege was de klagt tot H. H. M. gekomen met het verzoek, om den Graaf VAN WELDEREN tot voegzame vertogen te gelasten: doch deszelfs beroep op het traktaat van 1674 werd regtstreeks door Lord STORMONT beantwoord met de aanmerking: „ dat het traktaat voor het tegenwoordige immers niet bestond (2).

Schennis van den grond van Holland door Engelsche koolschepen.

Zelfs onder het oog van den Souverein durfden drie Engelsche koolschepen eenen Franschen kaper te vervolgen, denzelven bij Goeree op het strand te jagen, hem aldaar te beschieten, en met den vloed er van weg te halen; over welk bestaan de Staten van Holland zich ten sterkste deden hooren bij H. H. M., die er den Graaf VAN WELDEREN al even sterk op gelasteden, kunnende wel de gewelddadigheden van bijzondere personen niet op rekening van derzelver Mogendheid worden gesteld,

(1) Res. Gen. 1780. 20 Nov. — Jaarb. 1780. bl. 910—923.

(2) Jaarb. 1780. bl. 721—727.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

steld, maar *zijnde die* Mogendheid dan toch gehouden zulke daden af te keuren en te straffen (1).

Personelijke mishandeling en hoon door Engelschen.

De personelijke beleedigingen eindelijk *door* Engelsche Kaper-Kapiteins den Hollandschen schippers en bootsvolk aangedaan, *ook dan* wanneer zij geene aanspraak op derzelver lading konden maken, waren te honend, om herdacht of vermeld te worden, en echter te wel bekend geworden, zoo wel buiten als binnen 's lands, om het nationaal gevoel op te winden tot *de uiterste* hoogte, *waarvoor het eerlijk* Neêrlandsch *hart vatbaar* was (2).

Aanmerking over dit alles.

Vroeger mogt het wel eens eene medevrijing der beide Hoven van Engeland en Frankrijk heeten om de meerdere begunstiging van derzelver tegenstrijdige belangen *bij* het onzijdig Nederland; later een *meer onbescheiden* aandrang van weerskanten op blijkbare deelneming in die belangen, door bezwarende edicten en hatelijke onderscheidingen aan deze, door stoute onderwerping van heilige verbonden aan voeg van omstandigheden aan gene zijde; thans moest het gedrag van Engeland in het oog vallen als eene openlijke terging: en

(1) Ref. Gen. 1780. 20 Mei.

(2) Jaarb. 1780. bl. 763 en 578. *Faustin oder das philosophische Jahrhundert*, 1785. f. 228.

en uitdaging van dezen Staat tot eene regtvaardige oorlogsverklaring wegens geweldadige verbondſchennis, eigendunkelijke verbondsopſchorting en vijandelijken aanval op het grondgebied der Republiek te St. Martin, en het ſtrafloos dulden der ſchreeuwendſte geweldenarijen en ſchandelijkſte mishandelingen door 's Konings kommisſievaarders, aan de bezittingen en perſonen van 's Lands ingezetenen gepleegd; zoodat de volſtandige raadſlagen der Staten van Zeeland, om ſteeds den weg van onderhandelingen open te houden en dien zorgvuldig te beproeven, zoo lang men zich niet in ſtaat bevond, om zich tegen alle geweld en beleediging te dekken en te verzekeren, al waren zij zoo eenparig gevolgd als nu algemeen verworpen geworden, ontoereikend bevonden zouden geweest zijn, om de uiterſten te voorkomen, waarop het thans blijkbaar bij Engeland werd toegelegd. En evenwel kon zich de ſtaatkunde van den dag niet voorſtellen, dat Engeland den oorlog met dezen Staat zou zoeken of denzelven verklaren; en ſtelde zich de algemeene geest der veldwinnende vooringenomenheid met Frankrijk des zoo volkomen gerust, dat het belagchelijk ſcheen, op eenige vermijding of believing jegens de Engelſchen langer te denken. Zoo wel deze toenemende, en zoo verderflijk ge-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

gewordene, gerustheid, als dat, in oorlogverklaring geëindigd, mishandelen en tergen, hadden een en denzelfden grond in de onderhandeling te dezen jare over eene gewapende onzijdigheid met de Noordsche Mogendheden, welke in het begin des vorigen jaars door Zweden en Denemarken aan Rusland was voorgeslagen, doch toen gebleven zonder gevolg (1). Het beloop van deze onderhandeling, uit de brieven van den Resident DE SWART te Petersburg volkomen na te gaan, zal dit, boven reeds aangeduid, gevoelen volkomen *bevestigen*.

Onderhandeling over eene gewapende onzijdigheid met de Noordsche Mogendheden.

Na reeds *onderrigt te zijn* geworden door den Heer DE SWART wegens het algemeen gevoelen te Petersburg over het voorgevallene met den Schout-bij-nacht VAN BIJLANDT, wordende aldaar niet slechts aangezien als zeer beleedigend voor de eer van dezen Staat en *verbrekende deszelfs* verbonden, maar ook als eene schennis van het regt der volkeren en van de achting, die tusschen souvereine en onafhankelijke Mogendheden behoorde plaats te hebben; alsmede van den geringen ingang, dien het aanzoek van Engeland om ondersteuning bij Rusland tot nog toe vond; — na voorts verwittigd te zijn geworden, dat de Graaf PANIN werkzaam was aan eene verklaring voor de Hoven van Enge-

(1) Zie boven bl. 326.

geland, Frankrijk en Spanje, betreffende de maatregelen ter bescherming van handel en scheepvaart in den tegenwoordigen oorlog, waartoe reeds eene uitrusting van vijftien schepen van linie en zes fregatten bevolen waren; en kort daarna, dat een renbode met uitdrukkelijke bevelen en voorschriften deswegens aan den Prins GALLITZIN voor dezen Staat was gezonden (1), ontvingen H. H. M. ten zelfden dage met dit jongst berigt, zijnde den 3den van grasmaand, van dien Prins, gevolmagtigd Minister van CATHARINA II, Keizerin aller Russen, eene mededeeling van bovengemelde verklaring aan de Hoven van Engeland, Frankrijk en Spanje gedaan, en eene betuiging van Hoogstderzelver genegenheid, om met gemeen overleg tusschen de onzijdige Mogendheden den handel en zeevaart hunner wederzijdsche onderdanen te beschermen.

Verklaring van de Keizerin van Rusland aan Engeland, Frankrijk en Spanje.

De verklaring aan de drie Hoven stelde het gematigd gedrag der Vorstinne omtrent de regten van onzijdigheid en vrijen koophandel, gedurende den loop van den oorlog, door haar tegen de Ottomannische Porte gevoerd, op den voorgrond, en daartegen over de hinderpalen aan de vrijheid van koophandel in het

(1) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1780. 10 en 24 Maart en 3 April.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

het algemeen, en van Rusland in het bijzonder, thans in den weg gelegd; waarop haar besluit volgde, om hare onderdanen daarvan vrij te maken, doch niet, zonder voorafgaande blootlegging der grondbeginsels, op het regt der volkeren gevestigd, ten einde alle misverstand te voorkomen, daar toch de oorlogende Mogendheden dezelve niet zouden kunnen ontzenuwen, zonder de wetten der onzijdigheid te schenden, en de grondstellingen, welke zij in verscheidene traktaten en verbindtenissen uitdruklijk *hadden aangenomen, af te keuren.* Die grondbeginselen *waren de volgende:* 1. dat *de onzijdige* schepen vrijelijk van de eene haven naar de andere en op de kusten der volken, die in oorlog waren, zouden mogen varen; 2. dat de goederen, aan de onderdanen der oorlogende Mogendheden toebe*hoorende*, vrij zouden zijn, uitgezonderd de contrabande waren; 3. dat de Keizerin, ten aanzien dier waren, zich hield aan het XI en XII artikel van haar handelverdrag met Engeland (1), en

(1) Dit traktaat was van 1734. Art. XI zonderde de geblokkeerde of belegerde plaatsen uit. Art. XII noemde onder de contrabande niets dan *krijgsammunitie*, boven hetgeen tot scheepsvoorraad noodig was, en aan ieder man van het scheepsvolk toebehoorde of voor hun noodig was, zullende evenwel de schepen noch

en de bepalingen, daarin vervat, uitbreidde tot alle oorlogvoerende Mogendheden; 4. dat zij de benaming van geblokkeerde haven alleen toeſtond aan zulk eene, daar men niet dan met blijkbaar gevaar zou kunnen inloopen, wegens de ſchikking der Mogendheid, die ze met ſchepen, derzelver ſtand blijvende houden en in genoegzame nabijheid zijnde, aantastte; 5. dat deze grondbeginſelen in de regtsgedingen en vonnisſen over de wettigheid der prijzen tot een regel zouden moeten dienen. Het ſlot der verklaring van de Keizerin was: ,,een aanmerklijk gedeelte harer zeemagt tot handhaving der eer van hare vlag en ter beſcherming van den handel en ſcheepvaart harer onderdanen te hebben doen uitrusten, zonder dat evenwel deze maatregel eenigen invloed zou hebben op hare ſtipte onzijdigheid, welke zij, niet getergd, noch genoodzaakt zijnde daarvan af te gaan, zou in acht nemen. Deze plegtige verzekering met die rondborſtigheid doende, aan haar karakter eigen, kon zij niet anders, dan zich de medewerking beloven der Mogendheden tot hare oogmerken, ten nutte van

noch reizigers, na het wegnemen en verbeurdverklaren der contrabande, noch het overige der goederen, aangehouden of verhinderd worden om hunne reizen voort te zetten.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

van alle de volken, en zelfs ten voordeele strekkende van die, welke in oorlog waren, en dat dezelve dienvolgens hunne Admiraliteiten en bevelvoerende Officieren *met de noodige* en daarmede overeenstemmende berigtbrieven zouden voorzien."

Memorie van den Russischen Gezant aan H. H. M.

Bij zijne memorie wilde de Gezant deze mededeeling bij H. H. M. aangemerkt hebben als een bijzonder blijk van de oplettendheid der Keizerin voor de Republiek, en van hare verwachting, dat de handeldrijvende Mogendheden *zich zouden benaarstigen*, *om zich met* betrekking tot *de onzijdigheid* bij hare wijze van denken te voegen. Met dit oogmerk was hij gelast, om H. H. M. uit te noodigen, *om* eene gemeene zaak met Haar te maken, voor zoo ver als die vereeniging zou kunnen *dienen*, om den koophandel en de scheepvaart te beschermen, mits ten zelfden tijde de allernaauwkeurigste onzijdigheid onderhoudende; en om tevens aan H. H. M. kennis te geven van deze maatregelen, welke zij ten gevolge daarvan had genomen. Eene dergelijke uitnoodiging was aan de Hoven van Koppenhagen, Stokholm en Lissabon gedaan, op dat door de vereenigde zorgen van alle de *onzijdige* Zeemogendheden een stelsel kon worden tot stand gebragt, hetwelk, door wezenlijk nut, ten rigtsnoer van volgende eeuwen zou kunnen

nen ſtrekken. Men twijfelde dan niet, of H. H. M. zouden zonder uitſtel eene dergelijke verklaring aan de oorlogende Mogendheden doen, op dezelfde grondbeginſelen gevestigd; en men voegde er bij, dat Hare Majeſteit gereed was zich te voegen bij de onderhandeling, welke H. H. M. met de vermelde onzijdige Mogendheden te dezer zake zouden willen aanvangen, waartoe voorzeker H. H. M. derzelver beſluiten wel zouden willen verhaasten, en den Gezant een ſpoedig antwoord mededeelen (1).

Beſluiten der onderſcheidene gewesten.

Alhoewel deze ſtukken overgenomen werden door de afgevaardigden van alle de provinciën, verliepen er ſlechts drie weken, eer derzelver beſluiten waren ingebragt, en het antwoord van de Staten-Generaal was opgemaakt. Holland vereenigde zich met de vijf punten, was bereid tot ſoortgelijke verklaring aan de oorlogende Mogendheden, en wilde gaarne met de Keizerin en de andere onzijdige Zeemogendheden in onderhandeling komen. — Utrecht vereenigde zich met dit, den 14den reeds bij H. H. M. uitgebragt, beſluit van Holland; — zoo ook Overijsſel. — Gelderland magtigde zijne afgevaardigden, om het antwoord

(1) Reſ. Gen. 1780. 3 April.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

woord met overleg van Zijne Hoogheid en medewerking der Bondgenooten niet alleen te helpen beramen, maar ook zoodanige verklaring, als welke het belang van den *Staat* zou vorderen, dat van wege de Republiek aan de oorlogende Mogendheden zou worden gegeven te helpen bepalen, voorts om de onderhandelingen met den Gezant bij te wonen, en den uitslag ter kennis hunner zenders te brengen, om daarop naar vereisch te besluiten. — Zeeland magtigde zijne afgevaardigden slechts *om in onderhandelingen over den inhoud der memorie te treden*, mits die onderhandelingen geene de minste verandering bragten in het stelsel van stipte onzijdigheid, *door* dezen Staat aangenomen, noch in de bestaande traktaten, doch niet om iets ten *finalen* besluite te helpen brengen, *zonder voorkennis* en naderen last. — Vriesland nam het besluit van Holland aan, doch wilde de nadere onderhandelingen tot geen besluit gebragt hebben, dan onder nadere goedkeuring. — Stad-en-Lande stemde gaaf met Holland.

Antwoord op de Russische memorie.

Het antwoord op de memorie van den Russischen Gezant werd door H. H. M. in dezen zin bepaald: „ dat de mededeeling met veel genoegen was ontvangen, en als een uitmuntend teeken aangemerkt van de welmeenend-

nendheid der Keizerin voor dezen Staat; dat men dit vernieuwd blijk van grootmoedigheid en regtvaardigheid vond in het oogmerk, zoo wel als in de maatregelen van Hare Keizerlijke Majesteit; dat men zelf maar al te veel ondervinding had van de schaden voor den handel en scheepvaart uit de onbepaalde denkbeelden der oorlogende Mogendheden omtrent het regt der onzijdigen, naarmate die door eigen belang of krijgsverrigtingen gedreven werden, om met H. K. M. het niet hoog noodig te vinden, dat dit regt bepaald en gemeenzamerhand gehandhaafd wierd; dat men zich volkomen vereenigde met de vijf punten, en, op het voetspoor van H. K. M., bereid was, om soortgelijke verklaring aan de oorlogende Mogendheden te doen; tevens genegen zijnde, om met Hare Keizerlijke Majesteit en verdere onzijdige Zeemogendheden in onderhandeling te treden over de maatregelen, waardoor, onder eene naauwkeurige onzijdigheid, de vrijheid van handel en scheepvaart op de krachtigste wijze gemeenzamerhand gehandhaafd zou kunnen worden." — De afgevaardigden van Zeeland vereenigden zich niet met dit besluit, uit hoofde van hunnen beperkten last. Hetzelve gaf ook nog bij, hunne zenders stof tot veel over-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

overlegs, hetwelk evenwel zonder gevolg bleef (1).

De ſpoed van den aanvang dezes werks werd geenszins door eene ſnelle voltrekking beantwoord, noch de algemeene blijde verwachting voor den handel en ſcheepvaart daarvan door eenig heilrijk gevolg bekroond: maar teleurſtelling dier hope, en beſchaming der ſtaatkunde van den dag door eene oorlogsverklaring van Engeland was het einde van alles.

Antwoord van Engeland aan Rusland.

Het antwoord van dat Hof aan de Keizerin kwam neder op eene *verzekering van ſteeds regtvaardig, billijk en gematigd in dezen oorlog*

(1) Reſ. Gen. 1780. 14, 20, 21 en 24 April. Dit beſluit, onmiddellijk genomen na dat tot het verleenen van onbepaald konvooi, en, den dag *daarna*, gevolgd door den ſteilen last aan VAN WELDEREN over het geval met VAN BIJLANDT (zie boven bl. 441 en 443) was mede opgenomen geworden in eene tegenaanteekening van de Staten van Zeeland, waarvan zij evenwel ſlechts over een kwamen, om dat gedeelte, welke het onbepaald konvooi aanging, ter *tafel* van H. H. M. te brengen; zij zouden anders verklaard hebben, ook dit beſluit te houden als niet genomen, en zich te zullen houden buiten de gevolgen, die zulke ſtappen noodzaaklijk moesten na zich ſlepen; zijnde het *namelijk* gansch niet buiten bedenkelijkheid, *zich te vereenigen* met de vijf geſtelde punten, en, *dien overeenkomſtig*, eene verklaring aan het Hof van Londen te doen onverminderd de nog beſtaande traktaten. — Not. van Zeel. 1780. 4 en 11 Mei.

log gehandeld; deszelfs gedrag tegen de Mogendheden, zoo vrienden als onzijdigen, naar het hare geregeld en alzins gerigt te hebben naar het regt der volkeren voor dezen, naar de verbindtenisſen en traktaten voor genen. Vooral had de Koning ſteeds bevelen gegeven tot het zorgvuldigst ontzag voor de vlag en den handel der onderdanen van H. K. M. en deze bevelen thans vernieuwd, op wier vervulling een wakend oog zou worden gehouden; mogt echter daaraan eenige ſchennis toekomen, de Admiraliteitshoven zouden daarin uitſpraak doen, en de beleedigingen op eene zoo billijke wijze verhelpen, dat H. K. M. daarin voldoening zou vinden, en er den geest van hare eigene regtvaardigheid in erkennen.

Antwoord van Frankrijk.

De Koning van Frankrijk betuigde, in de gedane verklaring der Keizerin met genoegen de herhaling te vinden van zijne gevoelens over de regten der onzijdigen, in zijne reglementen uitgedrukt, gelukkig genoeg zijnde, om voor de belangen van zijn rijk geene afwijking te behoeven van het algemeen welzijn. Hij wenschte ſlechts eene juiste regeling omtrent de zeepapieren der Rusſiſche ſchepen, en ſpelde dan het geluk harer onderdanen en dat van alle natiën uit hare genomene maatregelen.

De Koning van Spanje erkende dezelfde ge-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

gevoelens gekoesterd, maar vruchteloos getracht te hebben ze door Engeland te doen opvolgen, zoo lang hij nog onzijdig was geweest, en eeniglijk door de handelwijze der Engelſche zeeroovers, zoo in den jongſten als in den tegenwoordigen oorlog, gedwongen te zijn geworden, om daarvan zelf af te wijken en de Engelſchen na te volgen, geene onzijdige vlag ontziende, die vijandelijke goederen dekte, ſchoon al geene contrabande zijnde. Ook de onzijdige zelve hadden tot vele aanhoudingen en ongelegenheden *aanleiding* gegeven door de *dubbelde papieren* hunner ſchepen; ſchoon de *hooge* prijs der aangehoudene en verkochte goederen den eigenaars voordeelig was geworden. Nogtans wilde de Koning een voorbeeld geven van eerbied *voor de* onzijdige vlag van alle Hoven, *die toe zouden* ſtemmen in derzelver beſcherming, tot dat hij zou ontwaar worden, welke partij het Engelsch zeewezen zou kiezen, verklarende de Koning zich voorts overeenkomſtig de verdere punten, in het vertoog van Rusland vervat (1).

Antwoord van Spanje.

Hapering bij Zweden en Denemarken.

De beſlisſende antwoorden van Zweden en Denemarken, ſchoon van daar de eerſte voorſtellen tot de gewapende onzijdigheid *aan* Rusland waren gedaan, kwamen zoo *ſpoedig* nog niet

(1) Jaarb. 1780. bl. 567—572.

niet in. Zweden had bevorens opbelderingen gevraagd omtrent vijf punten betrekkelijk de wijze der zamenwerking en de uitgeſtrektheid der onderlinge verdediging. — DE SWART deelde deze punten en derzelver beantwoording mede, en wenschte zeer de gedachten te vernemen, die daarover alhier zouden vallen, vreezende: „ dat de zamenwerking zich niet zou uitſtrekken tot de beſcherming en zekerheid van de bezittingen en den handel buiten Europa." — Ook had de Engelſche Gezant te Petersburg de onvoldaanheid over het antwoord van zijn Hof met eene genoegzame aanduiding bejegend; als of de vijf punten der verklaring en het ontwerp ten gevolge daarvan geene plaats konden hebben ten aanzien van de Republiek, als thans in geen traktaat van handel met zijnen Koning ſtaande. — Den 14den van bloeimaand kwam eerst de toetreding van Zweden en het antwoord van Denemarken te Petersburg in, over welk laatſte men niet zeer voldaan was, zoodat de Graaf PANIN ſterk aandrong, dat toch van hier de bevelen met het berigtſchrift en de volmagt tot het afhandelen van het werk, hoe eer zoo beter, aan DE SWART mogt worden toegezonden; en dat door dezen Staat de ongegrondheid van den eisch van Engeland wegens den bewusten bijſtand en deszelfs handelingen tegen deszelfs koophandel in een be-

Antwoord van die Hoven.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

beredeneerd verſlag voor de wereld wierden opengelegd. — Tien dagen later kon DE SWART het eerſte berigt overzenden van de wijze, waarop de Keizerin het antwoord van H. *H. M.* had aangenomen. Hij had des geene geringe zorg gehad wegens de kunſtenarijen van den Engelſchen Gezant, om het ontwerp der Keizerin te wederſtreven, en, zoo niet geheel te doen afſpringen, ten minſte dezen Staat er geheel buiten te houden. Hij vreesde tevens voor de naauwe betrekkingen van denzelven Gezant met dien van *Oostenrijk* en van beide met PONTEMKIN, *den gunſteling* der Keizerin. De Graaf PANIN had hem nu gerustgeſteld met de verzekering, dat de Keizerin dat antwoord met welgevallen had aangenomen, ſchoon zij het nog niet gelezen had; dat zij onveranderlijk bleef bij haar aangenomen *ſtelſel* en ontwerp, en dat reeds bevelen gegeven waren tot het uitloopen der ſchepen ter beſcherming van de onderdanen hares rijks beſtemd, in drie eskaders ieder van vijf linieſchepen en twee fregatten beſtaande, om te kruisſen het eene tusſchen de zond en het kanaal, het tweede tusſchen het kanaal en de hoogte van Lisſabon of Gibraltar, het derde in de *Middellandſche* zee; dat men ook alhier op de bepaalde uitrusting moest aandringen, en hoe eer zoo liever een aanzienlijk deel ter beſcherming van den

Kunſtenarijen der Engelſchen te Petersburg.

De Keizerin neemt genoegen in het antwoord van dezen Staat.

den handel van dezen Staat in zee brengen, maar dat vooral noodzaaklijk was, om van deze zijde een gelijkfoortige verklaring aan de oorlogende Mogendheden te doen, waarop dan ook door PANIN aangedrongen was, als op den eerften ftap, die tot den grondflag van het ganfche verdrag gevorderd werd, en daarom ook uitdrukkelijk van Zweden en Denemarken door hem werd gevergd; waarbij DE SWART zelf wel durfde opmerken in zijnen brief, dat zonder dien ftap de zaak nog gevaar liep van af te fpringen wegens de wispelturigheid en zwakheid der Keizerin, die zeer ligt door haren gunfteling POTEMKIN en de kunftenarijen van den Engelfchen Gezant op andere gedachten zou kunnen gebragt worden, indien zij niet van den kant van hare eigene eer en roem aan de uitvoering van haar ontwerp verbonden werd. Men wist ook te Petersburg, dat men te St. James een' grooten raad had gehouden, zoo over de gefchillen met dezen Staat, als over het voorftel der Keizerin, aan denzelven gedaan, waarin de meeste gevoelens geftrekt hadden: „om de Republiek den oorlog aan te doen, ingeval zij dat voorftel aannam." Liever had men in Engeland gezien, dat Rusland zich geheel voor Frankrijk had verklaard, dan de hand te leenen aan zulk een ontwerp, en hoe zeer men ook gezind was, om

Aandrang op afdoening der onderhandeling.

Misnoegen in Engeland over de aanneming der Republiek in de gewapende onzijdigheid.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

om aan Rusland alles toe te geven overeenkomstig de vijf punten, zou men evenwel *niet* gedoogen, dat andere, en inzonderheid niet, dat *onze* Staat, zich het daarbij gestelde *zou aanmatigen*, en zich alzoo van den handel tusschen Frankrijk, Amerika en andere landen *meester* maken. — Alzoo liet men zich bij alle gelegenheden te Petersburg uit; en dien zelfden toon voerde men ook te Stokholm en te Koppenhagen. Hoogstopmerklijk hield men het voorts, dat de Russische vloot, in de haven *gereed* liggende, *schier vernield werd door* brand, *op één* der schepen, *hetwelk* boven den wind van *alle lag*, uitgebarsten, welke brand blijkbaar gesticht was, maar gelukkig in tijds bemerkt en gestuit werd (1).

Herhaalde aandrang op afdoening.

De SWART hield niet op aan te *dringen*, dat de verklaring aan de oorlogende Mogendheden alle verdere onderhandeling moest voorafgaan, zijnde de Keizerin daarop zoo zeer gesteld, dat zij het den Heer PANIN weet, als had hij bij zijne uitnoodiging aan dezen Staat, zoo wel als aan Zweden en Denemarken, zulks niet sterk genoeg te kennen gegeven. Zulk eene, terstond gedane, verklaring zou dan *ook*, volgens hem, alle kunstenarij der Engelsche staatkunde afsnijden, welke nu zelfs de Keizerin ont-

(1) Secr. Res. van Holl. *D.* XIII. *bl.* 562—589.

ontrustede met het gevaar van, tegen haren zin, door ons in openbaren oorlog betrokken te worden. — De Engelsche Minister HARRIS ontzag zich ook niet, den ongunstigsten indruk wegens dezen Staat te geven, zonder zelfs daarin den Prins Erfstadhouder te sparen, noemende in zijne gemeenzame gesprekken deze natie een tabakskoopersvolk, zoo verraderlijk als ondankbaar tegen Engeland, waaraan hetzelve alles, zelfs het geheele volksbestaan, zou verschuldigd zijn, en waaruit Rusland mogt berekenen, wat voor hetzelve van dezen Staat zou te wachten wezen. — Te Koppenhagen had de Engelsche aanhang invloeds genoeg gekregen, om den Graaf VAN BERNSDORF tot pogingen bij den Graaf PANIN te brengen, ten einde Zweden en dezen Staat buiten de gewapende onzijdigheid te doen blijven (1).

Verslag van den Raadpensionaris, bij Holland ingebragt.

Alle de brieven van den Resident DE SWART waren gesteld in handen van de afgevaardigden uit H. H. M. tot de buitenlandsche zaken. De Raadpensionaris deed deswege verslag in de Vergadering van Holland van den 1sten van hooimaand, strekkende, om het ter Generaliteit daar henen te sturen: „dat het, aangemerkt het genoegen, door de Keizerin genomen in het antwoord aan haren Gezant, de wis-

(1) Secr. Ref. van Holl. D. XIII. bl. 590—599.

I. BOEK. IV. HOOFDST. — 1780.

wisseling van het traktaat tusschen Rusland en Zweden ontworpen, en de reeds gegevene bevelen tot het uitloopen eener Russische vloot, noodig was de onderhandeling over de gezamenlijke werking der onzijdigen volgens het ontwerp der Keizerin te bespoedigen; dat men, hoe zeer de Haag om verscheidene gewigtige redenen alhier de geschiktste plaats voor deze onderhandelingen mogt schijnen, de keus derzelve gaarne aan H. K. M. zou verblijven; dat ook, ten blijke van achting voor de Keizerin en van belangstelling in deze zaak, nevens den Heer DE SWART, één of meer Heeren uit H. H. M. als gevolmagtigde Ministers zouden gezonden worden, ten einde het bedoelde traktaat tot handhaving der regten der onzijdigheid en de verzekering van derzelver handel en zeevaart, behoudens de stiptste onzijdigheid tusschen de oorlogende Mogendheden, te helpen vastStellen en sluiten; dat daarvan de vijf punten, aan de oorlogende Mogendheden verklaard, den grondslag zouden uitmaken; dat H. H. M., bereid om die zelfde verklaring te doen, daarmede hadden vertoefd, tot dat het zou kunnen blijken, dat deze Staat van dien van Rusland en de andere Hoven niet zou wezen af te scheiden, op dat dezelve verklaring meer kracht mogt hebben; dat den gevolmagtigden Ministers de

trak-

traktaten met Engeland bij affchrift zouden gegeven worden, ten einde ze, des gevergd, open te leggen; dat H. H. M. de opheldederingen aan Zweden, door Rusland gegeven, ook alzins voor dezen Staat zouden aandringen en vasthouden; maar dat inzonderheid mogt worden bepaald, dat de verbondenen, wanneer één van hen ter zake des verbonds in deszelfs fcheepvaart of bezittingen in of buiten Europa zou mogen worden aangetast, elkander zouden te hulpe komen, en dat de bijftand wierd bepaald, waarmede zulks aanftonds en op de eerfte aanvraag zou worden gedaan; dat ook H. H. M. voor dit verbond het ontzag der oorlogende Mogendheden wel durfden verwachten, maar zich door een verdeedigend verbond hiervan nog meer zouden verzekeren, waarop zij alzoo zouden aandringen, als de voltooijing tevens van den luister der regeringe van Hare Keizerlijke Majefteit."

Verklaring van Amfterdam tegen alle bedenking en voorbehouding in deze zaak.

De afgevaardigden van Amfterdam hadden dezen gang der zaken, bij de gehoudene overleggingen, befchouwd als uitftel en vertraging van het hoogst wenfchelijk genot voor den handel en zeevaart, en de voorzigtigheid, welke denzelven had voorgefchreven, als ontijdige en ongegronde fchroomvalligheid. Te dien einde hadden zij getracht, Zijne Hoogheid te overreden van de onnoodigheid, om gevolmagtigden

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

naar Rusland *te zenden*, *indien* aan den Resident DE SWART slechts de noodige volmagt wierd verleend; en van de onwaarschijnlijkheid, dat de buitenlandsche bezittingen van *den Staat* of aangevallen of onbeschermd zouden *gelaten* worden: doch alle hunne redenen van dien aard hadden geenen ingang op het tegengesteld inzigt van Z. H. gevonden; en nu verklaarden zij zich uitdrukkelijk tegen het gevoelen van Holland, aan de nakomelingschap het oordeel overlatende over het gewigt der redenen dier Leden van H. Ed. Gr. M., *die in eene* gave en eenvoudige *ombelzing des* voorgestelden verbonds *de aanleiding* zagen, om zich den oorlog op den hals te halen van wegen die genen, tegen wien men genoodzaakt werd, zich door het ombelzen der voorgestelde middelen te verdedigen, en die daarom *dezelve van de hand* zouden willen wijzen, ten ware de Keizerin zich wilde verbinden, om met de verdere onzijdige Mogendheden alle vaste bezittingen van den Staat, zoo buiten als binnen Europa, te waarborgen; zij ten minste vonden zulke redenen ongegrond, omdat Engeland zulk eenen aanval nooit zou kunnen regtvaardigen, en niet dwaas genoeg geacht kon worden, om het aantal zijner vijanden te willen vergrooten.

De Ridderschap en alle de overige steden behielden zich hunne tegenaanteekening hierop voor,

voor; en de uitkomst zelve heeft de nakomelingschap de moeite gespaard, om redeneringen te beoordeelen, die door de verblinding der tegenwoordige belangen alleen wel gegrond konden gehouden worden (1).

Benoeming van twee gevolmagtigden naar Petersburg.

Op den 5den van hooimaand werd hetzelfde verslag in het groot besogne van H. H. M. het welk Zijne Hoogheid bijwoonde, ten besluite gebragt, doch onder tegenzeggen der afgevaardigden van Zeeland; waarna Z. H. ten zelfden dage in de Vergadering van H. H. M. het voorstel deed: „om, daar Hare Rusch-Keizerlijke Majesteit het verlangen had te kennen gegeven, dat de onderhandelingen over de bescherming van den handel der onzijdige Mogendheden, niet alhier, maar te Petersburg zouden worden gehouden, derwaarts te zenden twee Leden der Vergadering als gevolmagtigde Ministers, met voordragt tevens van de Heeren VAN WASSENAAR VAN STARRENBURG uit de Ridderschap van Holland, en VAN HEECKEREN TOT BRANTSENBURG uit die van Utrecht." Voorstel en benoeming beide werden terstond aangenomen en besloten: doch de afgevaardigden van Zeeland meenden hunne verwondering niet te mogen verbergen, hoe het had kun-

(1) Secr. Ref. van Holl. D. XIII. bl. 589—605. Miss. van Gedeput. ter dagv.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

kunnen gebeuren, dat, dewijl H. H. M. goedvonden gevolmagtigden naar Rusland te zenden, hoogstdezelve nooit eenige acht hadden geslagen op de herhaalde voorslagen *van Zeeland*, om de geschillen met Engeland bij onderhandeling af te doen; doch, daar de andere gewesten al wederom met dit besluit voortgingen, verklaarden zij zich daartegen op het sterkste, de natuurlijke gevolgen daarvan overlatende ter verantwoording der zes andere gewesten (1).

Berigtschrift voor de gevolmagtigden.

Zes dagen later werd het berigtschrift voor de *gevolmagtigden opgemaakt, waarin* evenwel geen gewag *voorkwam* van de vordering eener verzekering omtrent de buitenlandsche bezittingen van den Staat: doch des *daags* daaraan, nadat de Raadpensionaris, uit een paar brieven van den Resident DE SWART, *had* medegedeeld, dat men geweigerd *had* met Zweden te sluiten, zoo lang hetzelve de bewuste verklaring nog niet had gedaan aan de oorlogvoerende Mogendheden, en dat men hem, DE SWART, niet slechts hetzelfde bij herhaling ten aanzien van dezen Staat had verzekerd, maar hem zelfs de mededeeling van het bepaald ontwerp met Zweden had geweigerd, onder betuiging, dat men dezen Staat met open ar-

(1) Ref. Gen. 1780. 5 Julij. Secr. Reg. van Ref. van H. H. M. 1780. 5 Julij.

armen in het verdrag zou opnemen, zoodra dezelve de bedoelde verklaring aan de oorlogende Mogendheden zou hebben gedaan, waaromtrent echter DE SWART vreesde, dat eene ſlang in het gras zou liggen, gemerkt al hetgeen de Engelſche Minister van zich afgaf; vond men goed een nader en geheim berigtſchrift voor de gevolmagtigden op te maken, waarin, onder andere, aan hen ſtellig gelast werd, geen traktaat zonder voorkennis van H. H. M. te ſluiten, waarin niet uitdrukkelijk was geſteld: „dat de Geallieëerden, wanneer één van hen ter zake voorſ. in deszelfs ſcheepvaart of bezittingen, in of buiten Europa, zoude mogen worden aangetast, elkander zouden te hulpe komen, en dat bepaald wierden de onderſtanden, waarmede zulks aanſtonds en op de eerſte aanvraag zou worden gedaan, bij voorbeeld met alle de ſchepen, tot de vereenigde vloot te beſtemmen, of met het evengelijke van dien in landtroepen, alsmede den tijd, wanneer men elkander in zulk een geval *totis viribus* (met alle magt) zou bijſtaan, wanneer, bij voorbeeld, door middel van onderhandeling, als anderszins, daarin op geene andere wijze, binnen drie of zes maanden, herſtel te bezorgen zou wezen, onder eene wederkeerige waarborging van elkanders regten, volkplantingen en bezittingen, zoo binnen als buiten

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Europa." Tevens werd aan de gevolmagtigde Ministers toegestaan het karakter van Ambassadeurs en Gevolmagtigden, om daarvan gebruik te maken, ingeval zij het *genoegen* hadden, in hunnen last wel slagende, dadelijk een traktaat te sluiten (1).

Verklaringen van Denemarken en Zweden.

Door Denemarken en Zweden geschiedden de verklaringen aan de oorlogende Mogendheden in deze zelfde maand, waarvan afschriften aan dezen Staat werden medegedeeld (2).

Onderhandelingen te Petersburg.

De Gezanten van hier kwamen in het laatst van oogstmaand te Petersburg, *en vervoegden zich* terstond tot den *Graaf* VAN PANIN, die zich echter van *alle* onderhandeling onthield, tot dat *zij* hunne geloofsbrieven aan de Keizerin hadden aangeboden, hetwelk op den 5den van herfstmaand, bij monde van den Heer VAN WASSENAAR, geschiedde. De Keizerin *verzekerde*, van hare zijde te werk te zullen gaan met die openhartigheid, welke zij in al hare daden toonde. Kort daarna hadden zij eene zamenkomst met den Graaf VAN PANIN en den Graaf VAN OSTERMAN, waarin zij het hoofdpunt van hunnen naderen last voordroegen. — Men beweerde daartegen, dat hetzelve was opgeflo-

(1) Reglst. van Secr. Ref. van H. H. M. 1780. 12 en 14 Julij. Secr. Ref. van Holl. D. XIII. bl. 605—629.

(2) Jaarb. 1780. bl. 837—845.

floten in de gemaakte overeenkomst met Denemarken, welke voorgelezen werd, en men weigerde volstrekt, daaraan eenig geheim artikel voor dezen Staat toe te voegen; alleen beloofde men een afschrift van die overeenkomst voor dezen Staat, doch onder streng beding van geheimhouding; wilden nu H. H. M. daarin treden, dan was daarmede geen tijd te verliezen, maar de bewuste verklaring moest vooraf aan de Mogendheden gedaan worden, zullende de Staat gehouden worden op het oogenblik dier verklaring toegetreden te zijn tot de overeenkomst, en van dien dag af daarvan genot hebben, indien er tusschen de verklaring en het sluiten der overeenkomst iet mogt voorvallen; het woord van eer der Gezanten, dat die verklaring gedaan was, zou genoeg zijn bij hunne onderteekening der overeenkomst. Men beschouwde eene nadere uitlegging wegens bezittingen als te veel opening voor de oorlogende Mogendheden, en men wilde daarom ook niet komen tot eenige bepalingen omtrent het in zee houden eener vereenigde vloot, als ware het liefst aan elk der zich verbindende partijen overgelaten, om zoo veel schepen in zee te brengen, als zij noodig zoude vinden, tot dat het geval gebeurde, hetwelk de vereeniging der Mogendheden zou vereischen. — Nog geen drie dagen geleden had de Engelsche

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Minister uit naam van zijn Hof aan het Russisch Ministerie verklaard: „dat men de Russische schepen zou ontzien, indien de Republiek niet werd toegelaten." Dezelve had *ook zeer* wel bekend geschenen met der Gezanten last. Zeker was het, dat een lang beraad van H. H. M. oorzaak zou kunnen zijn, dat men naderhand geweigerd wierd, op welk een voet men dan ook zou willen komen (1).

Besluit van Holland.

Bij de Staten van Holland werd hierop besloten: „genoegen te nemen met het onbepaald laten der vereenigde *vloot; te berusten* in het artikel, *welk stelde*, dat zoo eene der verdragende Mogendheden, uit haat van deze overeenkomst, of om eenige oorzaak daartoe betrekkelijk, ontrust, moeijelijk gevallen of aangegrepen mogt worden, alle de verdragende Mogendheden daarvan *eene gemeene* zaak zouden moeten maken, om elkander onderling te verdedigen, en zulks vooral na de verzekering door den Graaf VAN PANIN ten aanzien van Denemarken gegeven; en alzoo dadelijk toe te treden, met verklaring daarvan aan de oorlogende Mogendheden."

De Ridderschap teekende daar tegen aan, dat dezelve geene genoegzame *gerustftelling* voor

(1) Secr. Ref. van Holl. D. XIII. bl. 644—657. — Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1780. 2 Oct.

voor den Staat vond in de overeenkomst, zoo als zij tusſchen de Noordſche Mogendheden was geſloten; dat ook de voorloopige verklaring aan de oorlogende Mogendheden gevaarlijk was voor den Staat, als hetwelk onmiddellijk den oorlog met Engeland kon veroorzaken, waartoe, hoezeer men ook geraakt mogt zijn over deszelfs gedrag en handelwijze, geene aanleiding behoorde gegeven te worden, bevorens men volkomen gedekt en tot tegenſtand gereed was; weshalve de Ridderſchap wenschte, dat men zich tot de toetreding en verklaring bereid verklaarde, indien de Keizerin de goedheid wilde hebben te verzekeren, dat eene aanranding der bezittingen binnen of buiten Europa zou begrepen worden een geval te zijn, waarin Hoogstdezelve zich niet zou onttrekken, om den geleden hoon te herſtellen en het weggenomene te hernemen."

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Behalve Schoonhoven, Brielle, Edam, Monnikendam, Medemblik en Purmerende, hielden de afgevaardigden der overige ſteden zich tegenaanteekeningen hierop voor (1).

Beſluit van Vriesland.

Vriesland verklaarde zich eenvoudig voor de ſpoedige toetreding en de daarmede verbondene verklaring.

Over-

(1) Secr. Not. van Holl. D. XIII. bl. 666—672.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Overijsfel vereenigde zich met het besluit van Holland, doch zag gaarne, bij gelegenheid der onderteekening der overeenkomst, door de Gezanten het vertrouwen van H. H. M. vermeld, dat men een ftellig voornemen van *befcherming* had bij de onzijdige Mogendheden, en dat eenige nadere verzekering van de Keizerin daaromtrent met de hoogfte erkentenis zou worden ontvangen.

Besluit van Over-ijsfel.

Besluit van Gelderland.

Gelderland drong op eene fchriftelijke verklaring en verzekering aan de zijde van Rusland ten waarborg der *bezittingen van den Staat, zonder welke het afkeerig* was van *de verbindtenis*, wenfchende tevens bij de oude traktaten met de oorlogende Mogendheden te volharden.

Aanteekening van CAPELLEN TOT DE MARSCH.

Jonkheer R. J. VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH verkreeg aanteekening *van zijn gevoelen* tegen dit besluit der provincie. „Hetzelve was, in zijn oog, onbeftaanbaar met de vaardigheid, waarmede men in grasmaand het eerfte voorftel eener gewapende *onzijdigheid* had aangenomen; het was onverantwoordelijk voor het volk, hetwelk hij bevoegd rekende, om daarvan rekenfchap te vragen; zulk een besluit van eene landprovincie zou elk verbazen; geene vrees voor een verderflijken oorlog te lande kon toch hier wederhouden, en die voor een' oorlog met Engeland was ongegrond;

grond; evenwel was men, zoo het maar ernst was, genoegzaam in ſtaat, om zich te redden, ja zelfs om den moed te koelen, bijaldien Engeland zou kunnen goedvinden de bezittingen van den Staat aan te randen; doch dat zou niet kunnen geſchieden (1)."

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Beſluit van Zeeland.

Zeeland drong nog al op minnelijk bijleggen der verſchillen met Engeland aan; vreesde den oorlog zonder in ſtaat van verdediging te zijn; was bekommerd voor oost en west; verwachtte geen nut van de verbindtenis, omdat dezelve aan den Staat den regel niet zou verzekeren *vrij ſchip, vrij goed*, noch ook tegen het doorzoeken der ſchepen, hetwelk zich Engeland had aangematigd, zou behoeden. Men behoorde alzoo om zulk eene verklaring aan de oorlogende Mogendheden nog niet te denken.

Beſluit van Stad-en-Lande.

Stad-en-Lande maakte geene de minſte zwarigheid in de toetreding en verklaring; maar wel de zeer gegronde bedenking, dat, hoezeer deze Staat aan niemand der oorlogende Mogendheden eenigen grond van ongenoegen had gegeven en in de ſtiptſte onzijdigheid dacht te volharden, zoodat niemand eenige reden kon hebben, denzelven aan te vallen, zulks, indien dit evenwel kwam te gebeuren, ner-

(1) Jaarb. 1780. bl. 1025—1037.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

nergens in zou kunnen worden gevonden dan in den haat wegens de toetreding tot de gewapende onzijdigheid, offchoon andere, ja wel geheel vreemde redenen daartoe mogten *worden* gebruikt; in welk laatfte geval het regt van beroep op de befcherming bij de Bondgenooten twijfelachtig zou kunnen gemaakt worden; — weshalve die provincie wenschte, dat men de Ministers zou magtigen, om, na de toetreding, alle mogelijke en gepaste middelen aan te wenden, ten einde van Hare Rusch-Keizerlijke Majefteit *en de verdere Bondgenooten*, zoo veel *mogelijk, de noodige* verzekering deswegens te erlangen, indien zij zelve van oordeel waren, dat zulks met eenige hoop, en zonder de Keizerinne te mishagen, zou kunnen gefchieden.

Befluit van Utrecht.

Utrecht, eindelijk, oordeelde, *dat de belangen* van den Staat niet gedoogden toe te treden zonder betere verzekering en waarborg, waarop de Ministers nog alzins, fchoon met de meeste befcheidenheid en omzigtigheid, behoorden aan te dringen (1).

Befluit van H. H. M.

Holland, Vriesland, Overijsfel en Stad-en-Lande alzoo voor de gave toetreding *zijnde*, werd door H. H. M. op den 20ften van flagtmaand

(1) Jaarb. 1780. bl. 1038—1050. Deze respective befluiten waren van 19, 18, 26 en 27 Oct., 1, 2 en 8 Nov.

maand bij de meerderheid van vier tegen drie gewesten dit besluit opgemaakt: „dat de gevolmagtigde Ministers zouden worden gemagtigd, om in naam van H. H. M. toe te treden tot de dubbelde overeenkomst van denzelfden inhoud tusschen Hare Rusch-Keizerlijke Majesteit en Hunne Majesteiten de Koningen van Denemarken en Zweden, den 9den en 21sten van hooimaand te Koppenhagen en te St. Petersburg gesloten en de afzonderlijke artikelen van dien; om de verpligtingen, daarbij vermeld, van wegens H. H. M. aan te nemen, tegen het genot van de voordeelen, daarbij bedongen; met uitdrukking, dat H. H. M., volgens de gronden, gelegd bij de verklaringen, van harentwege aan de oorlogende Mogendheden binnen den tijd van zes weken na den dag van dit besluit te doen, zich met opzigt tot de contrabande goederen zouden houden, aan hetgeen bedongen was bij de traktaten met de oorlogende Mogendheden, van 1650 met Spanje, dat van marine met Engeland van 1674 en dat van 1739 met Frankrijk, waarvan H. H. M. de schikking en bepaling der contrabande waren, als volkomen op het regt der natuur gegrond, onbepaald uitstrekten."

Bij het opmaken van dit besluit hadden de afgevaardigden der onderscheidene provinciën af-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

afzonderlijk gedrongen op de besluiten hunner zenders; die van Holland inzonderheid tegen de bepaling van zes weken tot het doen der verklaring aan de oorlogende Mogendheden: maar de afgevaardigde van Zeeland *had* beweerd, dat volgens de Unie geene besluiten bij meerderheid mogten genomen worden tot het aangaan van conventiën, alliantiën of traktaten, en, dien onverminderd het besluit ziende nemen, had hij zich daartegen verklaard, de gevolgen, die daaruit konden ontstaan, ter verantwoording der andere *provinciën overlatende*.

Tegenverklaring van Zeeland.

Verklaring, zes weken later, aan de oorlogende Mogendheden te doen.

Onmiddellijk *daarop werd in* hetzelfde besogne, (*want het* was daarin en niet in de volle *Vergadering* van H. H. M., dat dit laatste *besluit* op het voorstel van Rusland werd genomen) de volgende verklaring, om *binnen* den tijd van zes weken aan de *oorlogende Mogendheden* gedaan te worden, vastgesteld.

„H. H. M. de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, sedert het begin van den tegenwoordigen oorlog, niets *zoo zeer* ter harte nemende en met meer ernst verlangende, dan de volmaaktste en naauwkeurigste onzijdigheid tegen over de oorlogvoerende Mogendheden standvastig te onderhouden en te *gelijk* aan hunne wezenlijke en onvermijdelijke *pligten* te voldoen, door het verleenen van behoorlijke bescherming aan de wettige vaart en handel hun-

hunner onderdanen, en door het beschermen der regten en vrijheden van hunne onzijdige vlag, hebben met het hoogste genoegen vernomen, dat het Hare Majesteit de Keizerin van geheel Rusland, steeds bezield met de grootmoedigste gevoelens, welke den onsterflijken roem van hare glorieuse regering tot aan het laatste nageslacht zullen overbrengen, behaagd heeft, aan de Hoven der thans in oorlog zijnde Mogendheden te verklaren, dat, zoo zeer als Hoogstdezelve voornemens is, de striktste onzijdigheid in den tegenwoordigen oorlog in acht te nemen, zij even zeer besloten is, door de meest krachtige middelen de eer van de Russische vlag en de zekerheid van den handel en scheepvaart van hare onderdanen te handhaven, en niet toe te laten, dat daaraan door eene der oorlogende Mogendheden eenige krenking worde toegebragt. De gevoelens en oogmerken van H. H. M. korresponderen geheel en zijn ten eenemaal overeenkomende met de grondbeginsels, waarop de verklaring van H. K. M. is gebouwd, en H. H. M. aarselen vervolgens niet, om, op het voetspoor van Hoogstgedachte Hare Majesteit, aan de oorlogende Mogendheden open te leggen de grondbeginselen, welke zij de concert met H. K. M. besloten zijn, altoos te volgen en vast te houden. Namelijk:

„ 1°.

„ 1°. dat de schepen van onzijdige Mogendheden vrij zullen mogen varen van de eene haven na de andere, en op de kusten van de oorlogende Mogendheden;

„ 2°. dat de goederen van de onderdanen der oorlogende Mogendheden vrij zullen wezen in de schepen van de onzijdigen, met uitzondering alleen van de contrabande;

„ 3°. dat, met opzigt tot de contrabande, H. H. M. zich naauwkeurig zullen houden aan hetgeen bedongen is bij de traktaten tusschen hen en de oorlogvoerende Mogendheden gesloten, en meer uitdruklijk met art. VI van het traktaat van marine met de kroon van Spanje van den 17den van wintermaand 1650, met art. III van hun traktaat van marine met de kroon van Groot Brittannie van den 1sten van wintermaand 1674, en art. XVI van hun traktaat van commercie, navigatie en marine met de kroon van Frankrijk, den 21sten van wintermaand 1739 voor vijf en twintig jaren aangegaan, waarvan H. H. M. de schikkingen en bepalingen omtrent de contrabande waren, als gegrond op het regt van de natuur en der volken onbepaald uitstrekken;

„ 4°. dat geene andere plaats voor geblokkeerd zal worden gehouden, als die door gestationeerde schepen, van zoo nabij bezet is, dat men er zonder kennelijk gevaar niet kan inkomen;

„ 5°.

„ 5°. dat na de voorgeschrevene gronden regt gedaan zal worden over de wettigheid en onwettigheid der prijzen.

„ H. H. M. vleijen zich, dat, gelijk de voorgemelde gronden het algemeen regt der onzijdige Mogendheden uitmaken, en bovendien gevestigd zijn op traktaten, welke, zonder de gemeene daad of het onderling toestemmen der verbindende partijen, nimmer wettiglijk vernietigd, veranderd of geschorst kunnen worden, de thans oorlogende Mogendheden aan de billijkheid van die gronden wel zullen gelieven toe te geven, en aan het Gemeenebest het regt doen, van deszelfs handeldrijvende onderdanen niet te verhinderen noch te storen in de vrije oefening van de regten, welke aan de vlag van eene onafhankelijke en onzijdige Mogendheid niet geweigerd kunnen worden."

De afgevaardigde van Zeeland nam deze verklaring over en verzettede zich vruchteloos tegen het, daartoe genomen, besluit.

Raadpleging over geschenken bij de ratificatie.

Ten zelfden tijde achtede het de Raadpensionaris voegzaam, mededeeling te doen van eenen brief der gevolmagtigde Ministers van den 14den van herfstmaand, strekkende ter voorstelling van geschenken, die bij de uitwisseling van de ratificatiën zouden behooren gedaan te worden aan den Graaf VAN PANIN, den Graaf OSTERMAN en den Staatsraad BAKU-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

NIN, die onomkoopbaar voor de Engelschen was geweest, voorts voor nog een' Staatsraad, twee Hofraden en mindere Officianten, in het bepalen van welke geschenken *men niet zuinig* zou moeten bevonden worden. — *Ook* hierop viel een besluit, welks uitvoering op ruim zestig duizend guldens zou hebben beloopen, doch waaromtrent nog een nader besluit genomen werd op den 4den van wintermaand, onder tegenverklaring van Zeeland (1).

Uit de brieven van den Resident DE SWART was duidelijk genoeg gebleken, *hoe zeer de* Engelschen *gewerkt hadden*, *om* dezen Staat buiten *de gewapende onzijdigheid* te doen houden, ja *zelfs* dat men in een grooten Raad van het Engelsch Ministerie reeds in overweging had genomen, om denzelven den oorlog aan te doen, *ingeval* het voorstel der Keizerin alhier *gaaf werd aangenomen*. De Staten van Zeeland hadden dit even zeer vooruit gezien, blijkens hunne raadslagen en tegenverklaringen. Ook hetzelfde was door den Gezant VAN WELDEREN bij aanhoudendheid aan den Raadpensionaris medegedeeld in geheime berigten, ten einde daarvan met alle behoedzaamheid gebruik te maken: doch hiervan wordt geen gewag in het re-

(1) Regist. van Secr. Res. van H. H. M. 1780. 20 Nov. en 4 Dec.

register der geheime besluiten van H. H. M. gevonden, zoo als de Raadpensionaris meermalen zijne geheime berigten achter hield, wanneer hij derzelver mededeeling niet raadzaam vond (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Waarschuwingen van VAN WELDEREN.

Op den 21sten van grasmaand had VAN WELDEREN reeds stellig verzekerd: „dat sommige Leden van den Kabinetsraad, die bij Lord STORMONT was gehouden (2), geoordeeld hadden, dat, ingeval de Republiek eene verbindtenis met Rusland wilde maken op de gronden in de verklaring van dat Hof vervat, Engeland den oorlog moest verklaren, eer die verbindtenis tot stand kwam; voor reden van hun oordeel gevende, dat deze Staat geene genoegzame vloot in zee kon brengen, en voor de Oost- of Westindiën in geen' voldoenden staat van tegenweer was." Hij wist evenwel niet, — zoo als hij den 2den van bloeimaand schreef, — hoe ver het geheele Kabinet en de Koning reeds gekomen was, maar in één punt was het Kabinet eenparig geweest, om de voorgeslagene verbindtenis met Rusland niet tot stand te laten komen; en ook om het eerste konvooi, dat uit de Republiek zou zeilen, zeer ernstig aan te vallen. — Lord STORMONT, — zoo

(1) Zie, bij voorbeeld, het geval met de Amerikaansche gemagtigden boven bl. 125.

(2) Zie boven bl. 477.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

zoo berigtede hij al verder, — had den Heer YORKE aangeschreven: „om aan de Leden der Regering alhier op de meest vriendelijke wijze voor te houden, dat, indien de Republiek *dezelfde* verklaring als Rusland wilde doen, *zulks* in Engeland aangezien zou moeten worden, als of de Republiek onvriendelijk geneigd was, schoon zij verbindtenissen had, uit hoofde van welke zij genoodzaakt was Engeland bij te staan, en terwijl men van den kant van Engeland wenschte de oude commercie en *vriendschap* op te houden." — *Men verlangde in de* daad middelen te *vinden*, om eene breuk tusschen *zulke oude* Bondgenooten te voorkomen, — dus schreef hij den 1sten van herfstmaand; — *ook* was de Koning met alle de Leden van zijn Ministerie van hetzelfde gevoelen, om *zulks zoo lang* mogelijk te vermijden; maar *niet te min* stond het besluit vast, om niet stil te zitten, ingeval de Staat eene vloot gebruikte, om den vijand van Engeland in staat te stellen, den oorlog voort te zetten, of wel eene verklaring deed op den voet van Rusland. Men dacht in Engeland niet, dat Rusland den waarborg, welken de Staat voorloopig vroeg, zou toestaan, maar ook dat dit *denzelven* niet zou wederhouden het verbond aan te gaan. Ook had men er berigten, dat de Hollandsche specerijeilanden in drie maanden veroverd konden worden; terwijl men zich van de vriende-

delijke neigingen der Keizerin van Rusland wel verzekerd hield. — Vruchteloos waren, — schreef hij den 29sten, — alle zijne aanzoeken geweest om eenige gunst voor dezen Staat; doch men had hem van verre te verstaan gegeven, dat, zoo de Staat eenige openingen deed, men wel halfweg te gemoet zou komen, waaromtrent YORKE reeds volkomen was gelast. — De Gezant HARRIS had zijn Hof stellig verzekerd van de vriendschapsbetuigingen der Keizerin omtrent Engeland. Ook had men in Engeland berigt ontvangen, dat de Hertog DE LA VAUGUION alhier zich sterk maakte, van de breuk met Engeland te zullen bewerken, maar dat men in het Kabinet van Versailles niet eenparig was geweest, of zulk eene breuk, op zich zelve, al of niet voordeelig voor Frankrijk zijn zou, doch wel daarin, dat zulks strekken zou, om den invloed van Zijne Doorluchtige Hoogheid te krenken. — Eindelijk had men, — dit was het berigt van den 20sten van wijnmaand, — eene besliste partij genomen, dat, namelijk, het konvooijeren naar de havens van de Mogendheden in oorlog met Engeland, of het overstappen van den gevraagden waarborg aan Rusland, van eene vredebreuk zou gevolgd worden, terwijl men zich nog altijd met de personelijke ge-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

genegenheid van de Keizerin van Rusland bleef vleijen (1).

Bij zulke ftellige voornemens was het Engelands blijkbaar belang tot eene openbare *breuk* met dezen Staat te komen, bevorens dezelve eene verklaring, als die van Rusland, zou hebben gedaan, ten einde denzelven alle genot van de gewapende onzijdigheid te doen verliezen; en tevens eenige vertoonbare reden voor eene oorlogsverklaring te vinden, zonder dat daarin van die verbindtenis behoefde gewaagd te worden. De tijdsbepaling *van zes weken tot het doen der verklaring*, na dezelve alreeds bepaald en het befluit tot het gaaf toetreden alhier genomen te hebben, verleende daartoe, hoogst onbedacht aan deze zijde, eene genoegzame ruimte, en het geval tevens, welk ons thans te vermelden *ftaat*, *de* fchoonfte gelegenheid.

Kennisgeving door Z. H. aan H. H. M. wegens de aanhouding van den Heer LAURENS met zijne papieren.

Op den 20ften van wijnmaand gaf Zijne Hoogheid aan de afgevaardigden van H. H. M. tot de buitenlandfche zaken kennis, dat de Ambasfadeur van Engeland voor eenige dagen hem, uit naam des Konings, had ter hand gefteld eenige ftukken, gevonden onder de papieren van den gewezen Voorzitter van het Amerikaansch kongres H. LAURENS, thans ftaats-

(1) Bijlagen tot de *Memoriën van* RENDORP achter D. I. Bijlage c.

ſtaatsgevangen te Londen, welker inhoud Z. H. het van zijnen pligt had geacht aan H. E. M. mede te deelen, met verzoek, om daarvan op de ſecreetſte wijze aan de Heeren Staten, hunne zenders, kennis te geven; zelve daarbij betuigende, nimmer iets gehoord te hebben van eenige gehoudene raadplegingen, veel min gegevene magt, om een traktaat met de Noord-Amerikanen aan te gaan.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Inhoud dier papieren.

Het voornaamſte dier ſtukken was, namelijk, dat ontwerp eens verbonds van handel, hetwelk in naam van Burgemeesteren van Amſterdam, voor twee jaren reeds, was voorbereid; met eenen naderen brief daarover van J. DE NEUFVILLE van den 28ſten van hooimaand des vorigen jaars, waarvan wij reeds gewag maakten (1), en waarbij nog kwamen twee naſchriften, het eene nopens zeker ontwerp, door den Kolonel DIRCKS aangeboden, het andere ter verzekering, dat de aandrang van den Engelſchen Gezant om bijſtand van dezen Staat geen gevolg zou hebben. — Voorts beſtonden zij in vijf brieven van ſtaatkundigen inhoud. Een brief van S. W. STOKTON, gewezen Secretaris eener Amerikaanſche kommisſie, te Amſterdam aan den Eerw.

J.

(1) Zie boven bl. 128—132.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

J. WHITERSPOON D. D., Lid van het kongres, geschreven den 14den van grasmaand 1779, strekte eeniglijk, om den staatkundigen staat der zaken alhier te vermelden. „Het *karakter* en de denkwijze van DE NEUFVILLE werden daarin zeer geprezen; de invloed van Amsterdam op de Staten der vereenigde provinciën hoog opgegeven; de moeite der Patriotsche partij in Holland tegen de oogmerken van den Prins vermeld; de invloed van Engeland op 's Lands besluiten door begunstiging van den Stadhouder verzekerd; de *afhankelijkheid* van de min voorname *provinciën* van denzelven beklaagd; en het gevolg van het nadruklijk gedrag van Frankrijk omtrent de Hollandsche schepen hoog geroemd." — Een tweede brief was van den Kolonel J. G. DIRCKS uit *Philadelphia* van den 13den van *wintermaand* aan den Heer LAURENS, strekkende: „om hem te verwijzen aan de Heeren H. HOOFT DSZ., Oud-Burgemeester, D. HOOFT DSZ., Secretaris, en VAN BERCKEL, Pensionaris van Amsterdam, benevens de Baronnen VAN DER CAPELLEN, ten einde wel onderrigt te worden, wie de vrienden der Amerikanen alhier waren." — De derde brief was van zekeren A. GILLON, *den 1sten* van lentemaand dezes jaars geschreven, aan J. RUTLEDGE, Bevelhebber in den Staat van Zuid-Carolina, over de mislukking zijner poging, om

om twee of meer oorlogſchepen alhier of in Frankrijk te laten bouwen of te koopen, en zijn voornemen om nu het geld te beſteden aan genoegzaam ſcheepstuig voor drie fregatten, uitgezonderd oorlogstuig, welk hij nog niet wist, of wel zou gelukken. Het overige geld zou hij gebruiken, om linnen, ſchoenen en kouſen voor ſoldaten te koopen, welk alles hij zoo ſpoedig mogelijk naar St. Euſtatius op verſcheidene bodems zou afzenden, van waar RUTLEDGE het naar welgevallen zou kunnen ontbieden. Voorts liep deze brief over de Amerikaanſche geldmiddelen, die alhier door ruime leeningen zouden onderſteund worden, indien men daartoe regtſtreeks eenen gemagtigden van het kongres wilde zenden, en wel den Heer LAURENS zelven. — De twee laatſte waren brieven van den Baron VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL (1). In den eenen van den 28ſten van grasmaand 1778, zonder opſchrift, betuigde de ſchrijver zijne vroege en vurige deelneming aan de zaak der Noord-Amerikanen, zijne vreugde over den voorſpoed hunner wapenen en over hun verbond met Frankrijk; daarna gewaagde hij van zijn advies omtrent de Schotſche brigade (2) en van zij-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

(1) Beide hielden zij aan B. FRANKLIN. — Miſſ. van gedep. ter dagv.

(2) Zie boven bl. 67.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

zijne vertaling van het werk van PRICE, met bijvoeging eener voorrede, waarin alles was bijeengebragt, wat LOCKE, HUTCHESON, BURGH en hij zelf, aan wien hij schreef, *in zijne brieven aan den Gouverneur* SHERLEY het meest aangelegen over de regten van het volk, de volkplantingen, de toenmalige zamenstelling van het Britsch Parlement, en den staat van het Huis der Gemeente, gezegd hadden; hij kwam voorts op zijne ongelegenheden ter zake der Drostendiensten, noemde zijne leefwijze ondragelijk, als, zonder den *minsten bijstand*, eene oppositie *sedert zes jaren* staande houdende, welke *bevorens in dit land* onbekend was; en verklaarde, dat hij hetzelve gaarne zou verlaten om der Amerikaansche vrijheid, als de zaak der menschheid zelve, te komen dienen, *ingeval* hij niet door vrouw en kind *werd weder*-houden; dit nu niet vermogende, diende hij van zijnen raad, om alhier geldleeningen te openen, welke de renteniers konden bewegen om hunne fondsen in Engeland te verkoopen, waartoe hij zijne vrienden alzins zou aanraden.— In den anderen brief, van den 6den van herfstmaand daaraanvolgende, beklaagt de schrijver zich, nog zeer weinig vertrouwen te vinden voor de Amerikaansche fondsen, en zelfs wantrouwen aan te treffen op den moed en het vermogen van het kongres, weshalve hij wel

wensch-

wenschte, dat men in Amerika tafereelen ophing van de heldendaden der Nederlanders in den afval van Spanje (1).

De Heer H. LAURENS herwaarts, met alle deze ſtukken bij zich te ſcheep gegaan, was op de hoogte van New-Foundland door een Engelsch fregat ontmoet, en had wel, op het zien afkomen eener gewapende boot, de doos, waarin zij waren, in zee geworpen, maar het lood, daaraan gehecht, niet zwaar genoeg zijnde om de doos te doen zinken, was dezelve opgevischt. Hij zelf werd, als van hoog verraad verdacht te houden, in den Tower geplaatst, doch ſcheen zich min over zijnen perſoon, dan over deze papieren, te ontrusten.

De afgevaardigden der gewesten bedankten Zijne Hoogheid voor derzelver mededeeling en verklaarden alle, van de voorſchrevene onderhandelingen, even min als Z. H., eenige de minſte kennis te hebben; voorts namen zij afſchriften daarvan over voor hunne zenders, waaromtrent hun nogmaal de bekwaamſte en ſecreetſte wijze werd aanbevolen (2).

Ten zelfden dage deed de Stadhouder gelijke mededeeling, doch met uitzondering der brie-

(1) Jaarb. 1780. bl. 160—206.

(2) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1780. 20 Oct.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

brieven van VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL, en zonder op eenige geheimhouding te dringen, in de Vergadering van Holland, ten einde daarop mogt worden besloten, *zoo als* derzelver hooge wijsheid zou oordeelen te behooren. — Na dankbetuiging voor de aanhoudende blijken van Zijner Hoogheids huisvaderlijke zorg en waakzaamheid voor de belangen van den Staat, werd terstond besloten, een afschrift der overgelegde papieren te zenden aan Burgemeesteren en Regeerders van Amsterdam, om H. E. Gr. M. *daarop* ten spoedigste te *dienen van berigt* (1).

Dezelfde kennisgeving en het besluit bij Holland.

De afgevaardigden van Amsterdam verwittigden hunne zenders onverwijld van dit voorval, waarbij Burgemeester TEMMINCK aan den voorzittenden Burgemeester voorsloeg, of het niet noodig zou zijn, den Heer VAN BERCKEL terug te roepen, ten einde den Raad in het opstellen van het gevorderd berigt behulpzaam te zijn; en, daarop geen antwoord ontvangende, oordeelden de afgevaardigden zelve het al even noodig, dien Heer naar Amsterdam te zenden, als denzelven geenen dag uit de Vergadering van Holland te missen, als hetwelk waarschijnlijk stof tot ongunstige opvatting zou geven.

Vijf

(1) Res. van Holl. 1780. 20 Oct.

Z. J. Kok. V. d. Amsteldam p 135

Vijf dagen later kwam reeds het gevraagd berigt van Burgemeesteren en Raden ter Vergadering. Hetzelve was door VAN BERCKEL opgesteld (1) en hoofdzakelijk van dezen inhoud. „Het was bekend, dat in 1778 van wegens Engeland met Noord-Amerika was gehandeld over een vergelijk; alsmede dat Amerika met Frankrijk een verdedigingsverbond en een traktaat van handel had gesloten, terwijl de naarijver van andere volkeren in den handel steeds in het oog liep, en dien van dezen Staat aan afbreuk bloot stelde. Zoo lang Noord-Amerika niet algemeen en ook door dezen Staat niet was erkend voor onafhankelijk, had geen voorstel wegens eenig handeltraktaat door Amsterdam of eenig ander Lid der hooge Regering kunnen gedaan worden, en had alzoo, ter voorkoming van uitsluitende traktaten met andere Mogendheden, niets dan voorbereidend en onder de hand kunnen geschieden, ten einde daarvan dan eerst gebruik te maken, wanneer de zaak tot die rijpheid zou gekomen zijn, dat men daarvan eene staatsoverweging, door middel van een stedelijk voorstel of anderzins, zou hebben kunnen maken. Regenten van voorname koopsteden, tevens integrerende Leden van de Souver-

Het berigt van Amsterdam daarop.

(1) RENDORP Mem. D. I. bl. 94.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

vereiniteit zijnde, zouden hunnen pligt, zoo ten aanzien hunner ingezetenen als der gemeene zaak, zeer kwalijk betrachten, indien *zij geen* gebruik maakten van alle de, zich aanbiedende, gelegenheden, om beider wezenlijke belangen te bevorderen. Ter kennisse nu van Burgemeesteren gekomen zijnde, dat door een Kommissaris van het kongres eenige opening was gedaan aan een Nederlandsch koopman te Amsterdam, wegens de genegenheid om over eenige handelbetrekkingen met de *Republiek* overeen te komen, *hadden dezelve* wel begrepen, dat daarvan nog geen voorstel bij de Staten *zou* kunnen geschieden, maar dat het van hunnen onvermijdelijken pligt was, van die opening zulk een gebruik te maken, als de staat der zaken veroorloofde en *in hun* vermogen was; hetwelk geweest was, zoo veel hoop te geven, als Burgemeesteren ten zijnen tijde zouden kunnen vervullen, en zoo veel te vorderen, als door of van wegens het kongres kon worden toegezegd, welk laatste de belofte was geweest, om bij de toenmalige onderhandelingen met Engeland geene uitsluitingen ten nadeele der Republiek te *maken*, waartegen van deze zijde beloofd was, *in de* staatsoverleggingen, die over een handeltraktaat tusschen H. H. M. en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika zouden mogen onder-

dernomen worden, alle hunne vermogens in het werk te ſtellen, om, nadat de onafhankelijkheid van Noord-Amerika door Engeland zou erkend zijn, alsdan de vaart en handel tusſchen de wederzijdſche Staten op den voordeeligſten voet te doen ſtellen; waarvan dan het natuurlijk gevolg een ontwerp van zoodanig een traktaat was geweest, waarin men waarſchijnlijk kon denken, dat de wederzijdſche Souvereinen alsdan zouden kunnen treden. — Deze begrippen, die den handel van de geheele Republiek hadden bedoeld; die ook niemand konden krenken, daar het eeniglijk een ontwerp betrof, tot welks voordragt geen Lid der hooge Regering eenige magtiging van nooden had, hadden Burgemeesteren bewogen, om hunnen oudſten Penſionaris te gelasten, uit hunnen naam aan den Amerikaanſchen gelastigden de bewuste verklaring te doen, zijnde dan ook door den Penſionaris, met hunne voorkennis, de bovengemelde Amſterdamſche koopman gebruikt, om de gedachte onderhandelingen aan te houden en een ontwerp van een handelverdrag met den gelastigden te maken, hetwelk, zoodra de erkentenis der onafhankelijkheid daar zou mogen zijn, tot een voorwerp van overweging aan H. E. Gr. M. door de Regering van Amſterdam zou kunnen worden voorgeſteld. — Dit nu, alles zijnde, wat door

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

door Burgemeesteren en derzelver Minister hierin was verrigt en bepaald, zou waarſchijnlijk wel moeten vervelen [dit was het eigen woord] aan die Mogendheden, die *op den* handel dezer landen geen goed oog hadden, maar men kon zich met geen grond voorſtellen, dat dit gedrag aan de Leden van H. E. Gr. M. Vergadering zou kunnen voorkomen als eene partikuliere korrespondentie en geheime negotiatie, die met de belangen van den Staat niet beſtaanbaar zou zijn. — Wegens de verdere *bijlagen en briefwisſelingen*, waarin men, *blijkens* de onderteekeningen, geen het minſte deel had, en waartoe de gedane verklaring van den Penſionaris geene de allerminſte betrekking had, kon door Burgemeesteren geen berigt gegeven *worden*. Men meende alzoo te mogen *verwachten*, dat H. E. Gr. M. geene zwarigheid zouden maken, ten ſpoedigſte te verklaren, van met dit berigt volkomen genoegen te nemen; waarop men des te meer moest aanhouden, om dat reeds ter kennisſe waren gekomen verſcheidene geruchten wegens dit geval, waaraan een Lid van Staat niet behoorde te worden blootgeſteld, en waarvan men den nadeeligen *invloed* niet zou kunnen nalaten, door alle gepaste wegen en middelen, krachtdadiglijk tegen te gaan (1)."

Ter-

(1) Reſ. van Holl. 1780. 25 Oct. — Jaarb. 1781. bl. 205.

Terwijl dit berigt tot nader onderzoek bij Holland was gesteld, werd hetzelve, benevens het besluit, waarbij men zulks had gevraagd, ter kennisse gebragt van het secreet besogne van H. H. M., alwaar het, onder verzoek van geheime behandeling, aan de afgevaardigden der andere provinciën bij afschrift werd overgegeven, om ter kennisse hunner zenders te worden gebragt (1).

Dit berigt ter kennis van H. H. M. gebragt.

Het verslag op hetzelve ter Vergadering van Holland, op den 3den van slagtmaand gedaan, strekte ter verklaringe: „dat H. E. Gr. M ten eenemaal afkeurden al hetgeen door Burgemeesteren en Regeerders van Amsterdam in deze zaak was verrigt, al hetzelve voor rekening dier Heeren overlatende;" en om voorts een kommissoriaal besogne te bepalen: „ten einde te overwegen, wat verder zou behooren beraamd en vastgesteld te worden, om dergelijke ondernemingen van één Lid der hooge Regering voor het vervolg te voorkomen en tegen te gaan (2)."

Raadpleging over hetzelve bij Holland.

De Ridderschap, Delft, Leijden en Gouda hadden voornamelijk tot deze voordragt aanleiding gegeven door er vooruit te komen: dat

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1780. 27 Oct.

(2) Ref. van Holl. 1780. 3 Nov.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

„ dat het gedrag van Amsterdam niet zou zijn geweest overeen te brengen met de orde der Regering, en niets minder dan strookende met de onverdeelde souvereiniteit, *door dien* geen Lid derzelve zich mogt aanmatigen de bevoegdheid, om met Ministers van vreemde Mogendheden te handelen of in eenige onderhandeling te treden over zaken, de geheele Republiek in het algemeen betreffende; dat de registers der vorige eeuw, en wel van den 2den van oogstmaand 1653 en den 28sten van slagtmaand 1662, blijk droegen van den ernst, waarmede de voorouders omtrent dusdanige ondernemingen waren werkzaam geweest; dat men wel aan de Leden niet wilde betwisten de magt, om voorstellen tot het aangaan van verbindtenissen te doen, maar dat dit *hemelsbreed* verschilde van de bevoegdheid, *om voorloopige* en voorbereidende overleggingen met vreemde Ministers te houden, ontwerpen van verbindtenissen te maken, en allen invloed toe te zeggen, om ze in de Staatsvergaderingen, wanneer het er toe kwam, te doen aannemen."

Rotterdam wenschte: „ dat de zaak voor afgedaan kon worden gehouden, dewijl Engeland, na het besluit van den 20sten van wijnmaand, waarvan reeds opening was gegeven aan H. H. M., er geen misnoegen over zou kunnen opvatten; en men voor oneensgezind-
heid

heid en verregaande verwijdering onder de Leden vreesde, hetwelk men thans vooral moest vermijden." I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Dordrecht en Haarlem alleen lieten zich in den zin van Amsterdam hooren, met welks berigt men, naar derzelver oordeel, volkomen genoegen zou kunnen nemen, omdat toch zoo wel de onzijdigheid als het voordeel van den handel der Republiek in alles was in het oog gehouden (1).

Memorie van den Engelschen Gezant.

Terwijl het ingebragt verslag bij Holland nog in beraad hing, tot dat alle de Leden der Vergadering van H. E. Gr. M. daarop zouden gelast zijn, stelde de Engelsche Gezant aan den Voorzitter van H. H. M. eene memorie ter hand, waarin hij, hoofdzakelijk, deze taal voerde: „de Koning, mijn meester, heeft, gedurende zijne gansche regering, het verlangen getoond, om de verbindtenis van meer dan eene eeuw tusschen zijne kroon en het Gemeenebest te onderhouden. De natuurlijke vijand van beide beproeft alles om dezelve te verbreken, en slaagt daarin sedert eenigen tijd maar al te zeer, wordende door eene factie ondersteund, die het Gemeenebest tracht te overheerschen, en het algemeen belang altijd aan bijzondere inzigten wil opofferen. De Koning heeft

(1) Misf. van Gedep. ter dagv.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

heeft zich verwonderd over de geringe uitwerking zijner herhaalde inroeping van onderstand, door de traktaten bepaald, en van de klagten zijns Gezants over de dagelijksche *inbreuken* op de plegtigste verbindtenissen. 's Konings gematigdheid heeft dit toegeschreven aan de kunstenarijen eener overheerschende kabaal, en wil zich nog overreden, dat de regtvaardigheid en wijsheid H. H. M. zullen doen vervullen de bestaande verbindtenissen en Hen het stelsel hunner vaderen doen onderhouden, waarvan het antwoord op deze *verklaring de proef* zal zijn. Sedert lang heeft *de Koning* tallooze blijken gehad *van de* gevaarlijke oogmerken van eene toomelooze partij; maar de papieren van den Heer LAURENS, zoogenaamd Voorzitter van het voorgewend kongres, hebben een *komplot ontdekt, zonder voorbeeld* in de *jaarboeken van het* Gemeenebest. Het blijkt uit die papieren, dat de Heeren van Amsterdam reeds van oogstmaand 1778 eene heimelijke verstandhouding hebben aangevangen met de Amerikaansche wederspannelingen, en dat door hen berigtschriften en volmagten zijn afgegeven omtrent het sluiten van een onverbrekelijk verbond van vriendschap met die *rebellen*, de onderdanen van een' Souverein, met wien de Republick verbonden is door de naauwste banden. De aanleggers van dat komplot denken

ken niet eens om dit te ontkennen, maar erkennen het en trachten het, vruchteloos, te regtvaardigen. In deze omſtandigheden vordert de Koning van H. H. M. eene uitdrukkelijke afkeuring van een gedrag zoo onregelmatig als ſtrijdig met de heiligſte verbindtenisſen en met de grondwetten van den Bataafſchen Staat. De Koning vordert tevens eene vaardige voldoening, evenredig aan de beleediging en eene voorbeeldige ſtraf van den Penſionaris VAN BERCKEL en zijne medepligtigen, als verſtoorders der algemeene rust en ſchenners van de wet der volken. Z. M. verzekert zich, dat het antwoord van H. H. M. hierop zal zijn ſpoedig en alzins voldoende: doch bijaldien H. H. M. eenen zoo regtvaardigen eisch mogen weigeren of te leur ſtellen door een ſtilzwijgen, hetgeen voor weigering zal worden gehouden, zal de Koning het Gemeenebest zelf beſchouwen, als aanſlagen goedkeurende, welke hetzelve weigert af te keuren en te ſtraffen; en zich daarna genoodzaakt zien de maatregelen te nemen, welke zijne waardigheid en de wezenlijke belangen zijner volkeren vorderen (1)."

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

De ruwe toon, de onbeſcheidene woorden en onbevoegde eisſchen van deze memorie, die men

Aanmerkingen daarop.

(1) Reſ. Gen. 1780. 10 Nov.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

men nog wel wilde weten, dat de Ridder YORKE alzoo woordelijk van zijn Hof had ontvangen (1), en welke het beneden de waardigheid van den Souverein had mogen geacht worden, om ze alzoo van eenen Ambasſadeur aan te nemen, konden maar al te duidelijk doen blijken, dat het den Engelſchen thans minder om voldoening, dan om een openbaar voorwendſel tot eene oorlogsverklaring te doen was; hetwelk evenwel de oogen der genen nog niet opende, die zich zulks van Engelands zijde niet konden verbeelden, *noch ook* den mond ſtopte der *zulken*, die de ſtaatkundige *onmogelijkheid* daarvan ſtoutelijk beweerden, ondanks de Graaf VAN WELDEREN berigtede: „dat hij meende wel onderrigt te zijn, dat, zoo er geen voldoend beſluit genomen werd *te dezer zake*, de oorlog bepaald was, en *geloofde*, dat men hierop wel ſtaat kon maken (2)." — De memorie werd overgenomen voor de provinciën.

Beſluit van Holland op de zaak van Amſterdam.

De Staten van Holland bragten op den 23ſten van ſlagtmaand het uitgebragt verſlag op de mededeeling van Z. H. ten beſluite, met uitlating der woorden ***al hetzelve voor rekening der daarbij gemelde Heeren overlatende:*** doch met bijvoeging van den last aan den Raadpenſionaris, om van dit beſluit aan den Engel-

(1) RENDORP's Memoriën D. I. bl. 106.

(2) RENDORP's Mem. D. I. Bijlage C. 10 Nov.

gelschen Gezant mededeeling te doen; terwijl tevens hiervan in het geheim besogne van H. H. M. zou worden kennis gegeven.

Aanteekening van de Vroedschap van Amfterdam.

Wegens Amsterdam werd daartegen het afschrift eens besluits der Vroedschap van den 21sten aangeteekend, strekkende ten betooge: „ dat het berigt van Burgemeesteren verkeerd was beschouwd, zijnde in de daad alle formele negotiatie verwezen aan H. H. M. zelve, en slechts van een bloot ontwerp van handelverbond gesproken, en noch in den naam van H. H. M., noch in dien van H. E. Gr. M., noch van iemand anders gehandeld; weshalve er geene stof tot goedkeuring of afkeuring werd gevonden, gelijk het geheel ontwerp in den tijd alleen een voorwerp van overweginge had kunnen zijn; terwijl zulk eene afkeuring te meer ten nadeele der Regering zou strekken, door de toevoeging van de overlating van het verrigte voor rekening van Burgemeesteren, als ware zulks eene ontzegging van bescherming tegen de mogelijke feitelijkheden van het Engelsche Hof; dat hetzelfde verkeerde licht, waarin men het berigt van Burgemeesteren had gesteld, al mede bleek uit het aanbevolen onderzoek naar middelen, om dergelijke ondernemingen voor het toekomende te voorkomen en tegen te gaan, zijnde het maken van een ontwerp geene on-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

derneming, en uit eigen aard voor de mede-werking van alle Leden ongeschikt, die alleen bij de overweging daarvan zouden te pas komen, wanneer het om de daarstelling *zelve te doen* was; weshalve de achtbare Raad bij zulk een besluit aan zich behield, zoodanige krachtige middelen in het werk te stellen, waardoor dergelijke maatregelen konden worden tegengegaan, en de eer en het wettig gezag der regenten, mitsgaders de regten en belangen van de ingezetenen dezer stad, na behooren zouden kunnen worden gehandhaafd."

Haarlem verklaarde: „*in het* genomen besluit niet verder te hebben toegestemd, dan om door afkeuring een bewijs te geven, dat de onderhandelingen buiten kennis en medewerking van H. H. M. waren gehouden en *nu* ook niet waren aangenomen; *maar van alle* verdere behandeling dezer zaak te hebben willen afzien ter voorkoming van oneensgezindheid tusschen de Leden en als niet gepast, vooral voor den toenmaligen tijd."

De afgevaardigden van Amsterdam verzetteden zich tegen het nemen van het besluit bij meerderheid. — De Heeren van de Ridderschap en alle de overige steden behielden *zich* tegenaanteekeningen voor.

Mededeeling van het besluit van Holland aan YORKE.

De Raadpensionaris zond den volgenden dag een afschrift van het besluit aan den Ridder

der YORKE, zich over deze toezending verschoonende wegens den postdag, op welken hij den Gezant niet had durven ophouden of bij zich verzoeken. Daags daaraan ontving hij antwoord: „ dat niets den Gezant zou verhinderd hebben tot hem te komen, indien dit den Raadpensionaris of gelegen of aangenaam was geweest; dat hij het besluit reeds had weggezonden en zich verzekerd hield, dat de Koning met genoegen de afkeuring des Souvereins zou vernemen van eene zoo hatelijke als gevaarlijke kunstgreep, en wel zoo veel te meer, als Z. M. daaruit het gevolg zou trekken, dat de Staten de schuldigen zouden doen vervolgen en de voldoening geven, welke Z. M. van H. H. M. had gevorderd (1)."

Verklaringen der andere Provinciën.

Het besluit van Holland, op den 27sten van slagtmaand in het gewoon besogne van H. H. M. medegedeeld, werd gevolgd door de verklaring der afgevaardigden van Gelderland, Utrecht en Overijssel: „ dat zij gemagtigd waren, om, met overleg van Zijne Hoogheid en van de verdere Bondgenooten, zoodanige schikkingen te maken, als waardoor aan het Hof van Engeland alle verzekering zou worden aangeboden, dat de stukken, door Zijne Hoogheid op

(1) Ref. van Holl. 1780. 29 Nov.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

op den 20sten van wijnmaand overgeleverd, buiten kennis van H. H. M. waren ingerigt, en dat dus al hetgeen in dezen was voorgevallen, als onwettig en van geene waarde werd aangezien en beschouwd, mitsgaders hetzelve alzins af te keuren." — De Heeren van Vriesland, en Stad-en-Lande betuigd hebbende zich hiermede volkomen te vereenigen, werd goedgevonden te verklaren: „dat H. H. M. niets meer verlangende en steeds gezind zijnde, om de goede verstandhouding met Zijne Groot-Brittannische Majesteit door alle voegzame middelen meer en meer aan te kweeken, nooit eenige aanleiding gegeven hadden, waaruit wettig getrokken zou kunnen worden eenige de minste erkentenis van de onafhankelijkheid der Noord-Amerikaansche koloniën; dat zij ook nimmer eenige raadpleging hadden gehouden, veel min eenige magt gegeven, om met dezelve in onderhandeling te treden over het regelen van eenig traktaat, conventie of alliantie hoe ook genaamd; en dat H. H. M. voorts niet aarselden te verklaren, dat zij ten eenemaal afkeurden hetgeen door Heeren Burgemeesters en Regeerders der stad Amsterdam, of door wie het ook zou mogen wezen, kon gedaan zijn, hetgeen strijden zou tegen bovengemelde verklaring; wordende de Griffier FAGEL ver-

verzocht van dit besluit aan den Ridder YORKE kennis te geven." — De afgevaardigde van Zeeland had gewenscht, dat dit besluit nog eenige dagen wierd uitgesteld, wachtende eerstdaags den last zijner zenders, en verzettende zich daarom tegen hetzelve, hetwelk hij echter voor de zijnen overnam (1).

Op den 7den van wintermaand bragt de afgevaardigde van Zeeland het gevoelen zijner zenders ter tafel, strekkende, om zich volkomen te vereenigen met dat van H. H. M., en het daartegen aangeteekende weg te nemen; maar tevens om aan te dringen, dat ten spoedigste ter Generaliteit mogt worden geraadpleegd over het aanwenden der meest krachtige middelen ter voorkoming van dergelijke ondernemingen van één Lid der Hooge Regering buiten kennisse en medewerking van zijne Medeleden, en dat in het antwoord op de memorie van den Ridder YORKE ter Generaliteit als nog mogt worden verklaard, dat H. H. M. geen regtsgebied hebbende in de respective provinciën, voor het overige niets anders konden, dan het onderzoek en de voorziening ten opzigte van personen, in die briefwisseling en onderhandelingen betrokken, aan de Heeren Staten der provinciën, onder wel-

(1) Reg. van Secr. Res. van H. H. M. 1780. 27 Nov.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

welker fouvereiniteit zij behoorden, over te laten (1).

Tweede memorie van den Engelfchen Gezant.

Terwijl dit toevoegfel, waarop Zeeland drong, nog in handen was van de afgevaardigden tot de buitenlandfche zaken, om, na gedaan onderzoek, daarop te dienen van bedenking en raad, ftelde de Engelfche Gezant op den 12den van wintermaand eene tweede memorie aan den Voorzitter van H. H. M. ter hand van dezen inhoud: „Het gelijkvormig gedrag van den Koning ten opzigte van de Republiek, de vriendfchap, *die zoo lang ftand* heeft gegrepen *tusfchen* de twee natiën, en de *trouw* der *plegtigfte* verbindtenisfen, zullen buiten twijfel tot rigtfnoer dienen aan het antwoord van Uw H. M. op de memorie, door den ondergeteekenden, op *uitdrukkelijken* last van zijn Hof, eenigen *tijd geleden*, overgegeven. — Het zou te kort gedaan zijn aan de wijsheid en regtvaardigheid van Uw H. M., indien men veronderftelde, dat Hoogstdezelve een oogenblik konden twijfelen, om aan Z. M. de gevraagde voldoening te geven. Uwer H. M. befluiten van den 27ften van flagtmaand, zijn het gevolg geweest van eene beraadflaging, welke het inwendige van derzelver regering en niet het beantwoorden van voorz.

(1) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1780. 7 Dec.

voorz. memorie tot voorwerp had; de eenigſte aanmerking, die men derhalve op die beſluiten maken zal, is deze: dat de grondbeginſelen, die dezelve hebben opgegeven, de billijkheid van de vraag, door den Koning gedaan, op het klaarſte bewijzen. Bij het raadplegen over die memorie, op welke, uit naam des Konings, een onmiddellijk en in alle opzigten voldoend antwoord wordt gevorderd, zullen Uw H. M. buiten twijfel zich te binnen brengen, dat het eene zaak is van het uiterſte gewigt; dat het betreft eene klagt, door een beleedigd Souverein voorgedragen; dat de beleediging, waarvan dezelve eene voorbeeldige ſtraf en eene volkomene voldoening vraagt, is eene overtreding tegen de Bataafſche ſtaatsgeſteldheid, van welke de Koning borg is; eene inbreuk op de openbare trouw, een aanſlag tegen de waardigheid van zijne kroon. — De Koning heeft zich nooit verbeeld, dat Uw H. M. een verbond, met zijne wederſpannige onderdanen gemaakt, zouden goedkeuren; dit zoude een aanval, eene volſtrekte oorlogsverklaring van wegen Uw H. M. zijn: maar de beleediging is geſchied door de regeerders van eene ſtad, welke een aanzienlijk gedeelte van den Staat uitmaakt; en het is de zaak van den Souverein, om die beleediging te ſtraffen en te herſtellen. — Zijne

Ma-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Majesteit heeft door de klagten, daarover door zijnen Gezant gedaan, die straf en dat herstel in handen van Uw H. M. gesteld: en het zal niet als in den uitersten nood zijn, *dat is*, ingeval van eene weigering van regt van wegen Uw H. M. of van een stilzwijgen, dat als eene weigering moet aangemerkt worden, dat de Koning zelf dit zal op zich nemen (1)."

Dit stuk, niet min heftig, maar nog veel onbescheidener, dan dat van den 10den van slagtmaand, had de Ambassadeur zelf betuigd van zijn Hof even te voren *ontvangen te hebben*, met last, om hetzelve *terstond* over te geven. — Engeland, waarborg van den regeringsvorm der Republiek, was daarin eene aanmatiging zoo volslagen valsch, als onbeschaamd vermetel, en opzettelijk tergend en honend. — *Zijne* Hoogheid was over den inhoud *dier memorie* zeer verontwaardigd; en de Raadpensionaris wenschte niets vuriger, dan thans eene hartelijke eensgezindheid onder de Staatsleden van Holland hersteld te zien (2).

Drang op antwoord.

Drie dagen later gaf de Voorzitter van H. H. M. te kennen, dat de Ridder YORKE hem was komen dringen op eene beantwoording zijner beide memoriën; en daarop werd goed-

(1) Ref. Gen. 1780. 12 Dec.

(2) RENDORP's Mem. D. I. bl. 106. Misf. van Gedep. ter dagv.

goedgevonden den Griffier te gelasten, aan denzelven kennis te geven: „dat zijne memoriën bij de provinciën waren overgenomen, met verzekering, dat H. H. M. niet zouden nalaten alles aan te wenden, ten einde zoo ras doenlijk was en de vorm der Regering eenigzins toeliet, een antwoord op dezelve aan hem gegeven wierd." — De Heeren van Zeeland drongen nogmaal op het toevoegſel, hetgeen zij te vergeefs op den 7den hadden voorgeſteld (1).

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Nader beſluit van Holland.

Bij Holland werd daarna beſloten: „dat de beide memoriën van den Engelſchen Gezant, benevens het project-traktaat, met het berigt van Burgemeesteren en Regeerders van Amſterdam, en *het oorſpronklijke ſtuk*, door de afgevaardigden van Amſterdam in het beſogne overgelegd, als de eenige ingeleverde ſtukken, die hierbij in aanmerking moesten komen, zouden worden gezonden aan den Voorzitter en Raden van den Hove Provinciaal, om H. E. Gr. M. te dienen van derzelver bedenkingen en raad, eeniglijk en bepaaldelijk op de vraag, of in de voorz. ſtukken iets werd gevonden, hetwelk, na regten en volgens de conſtitutionele wetten en plakkaten van dezen lande, ſtof zou kunnen opleveren

tot

(1) Reſ. Gen. 1780. 18 Dec.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780. tot het wettiglijk aanvangen van lijfstraflijke regtsvordering tegen de Burgemeesters en Regeerders van Amsterdam, die in den jare 1778 geregeerd hadden, mitsgaders tegen *den oudsten Pensionaris* dier stad; welke regtsvordering H. E. Gr. M. in allen gevalle verstonden en verklaarden, dat, achtervolgens 's Lands privilegiën, nergens elders, dan voor de regtbank der gemelde stad, en zulks door den Hoofd-Officier en Schepenen aldaar, als den gewonen, dagelijkschen en bevoegden Regter, aangelegd en volvoerd *konde worden*, met verzoek aan *den Voorzitter* en Raden van den Hove, *om hunnen* raad op de voorgestelde vraag, met achterstelling van alle andere zaken en zonder oponthoud om een invallend verlof, in te dienen (1)."

De

(1) Res. van Holl. 1780. 21 Dec. Het oorspronklijk stuk, [illegible]bij vermeld en daar nevens in afschrift gevoegd, was dat, hetwelk wij boven (bl. 128—130) hebben medegedeeld. Daar in het berigtschrift van Burgemeesteren de gansche handeling was voorgekomen, als door dezelven erkend; hetgeen eeniglijk ten gevalle en als tot redding van den Pensionaris kon geschied zijn, vermits Burgemeester TEMMINCK betuigen kon, het ontworpen traktaat nimmer te hebben gezien; en daar de Staten van Holland in dat berigt geen genoegen genomen hadden, maar tot dit nadere besluit gereed zaten, vonden Burgemeesteren goed, dit oorspronkelijk stuk aan den Raadpensionaris te doen ver-

De afgevaardigden van Holland gaven op den 22sten aan H. H. M. kennis: „dat hunne zenders, eene zeer ernstige raadpleging aangelegd hebbende over het voornaam onderwerp van de beide memoriën van den Engelschen Gezant, geoordeeld hadden, in deze zaak met geene meerdere bedaardheid, koelheid en regtvaardigheid te kunnen voortgaan, dan door het nemen van dat besluit, hetwelk zij nu tevens mededeelden." — H. H. M. gelasteden daarop hunnen Griffier, den Engelschen Ambassadeur van deze mededeeling wegens de provincie Holland kennis te geven. — Zeeland alleen bleef nog al dringen op het bewust toevoegsel, houdende deze zaak nog voor zui-

Bij H. H. M. aangenomen en aan den Engelschen Gezant gezonden.

vertoonen. Deszelfs gevoelen daarover was: „dat het gebeurde nu eerst in een helder daglicht werd gesteld; en hij raadde hetzelve in het besogne over te leggen, willende hij daarvan ook wel een afschrift vertoonen aan Zijne Hoogheid. — De afgevaardigden van Amsterdam, onder welke zich de Heer VAN BERCKEL sedert den 3den van slagtmaand niet meer liet vinden, meenden nu alle reden te hebben om te verwachten, dat het advies van den Hove alzoo zou uitvallen, dat de handelwijze van Burgemeesteren voor de oogen van gansch Europa zou worden geregtvaardigd, en de Republiek geheel onschuldig erkend van zich te hebben op den hals gehaald den haat van Engeland. — *Missive van Gedeput. ter dagv.* — RENDORP Memoriën D. I. bl. 98.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

zuiver staatkundig, en vermeenende, dat *H. H. M.*, geen regtsgebied hebbende in de provinciën, daarover niet konden *oordeelen*; en dit het besluit H. H. M. op de kennisgeving van dat van Holland eene zaak van het grootste gewigt zijnde, meenden zij tevens, dat hetzelve in alle geval niet dan met eenparigheid kon worden genomen: hetwelk dan ook niet door den tegenwoordigen Voorzitter, den Heer VAN CITTERS, wegens die provincie, maar door den laatst vorigen, den Heer QUARLES, wegens *Holland en onder tegenverklaring* van *Zeeland*, geschiedde (1).

Door yorke terug gezonden.

De Engelsche Gezant nam de mededeeling van den Griffier beleefdlijk aan, maar zeide „ *haar* niet te kunnen beantwoorden, zonder daarover nader gedacht en er zijnen last op nagezien te hebben." Kort daarna antwoordde *hij schriftelijk*: „ de aanslag van Amsterdam tegen de Koning en zijnen kroon, tegen de verbindtenissen der Republiek met Groot-Brittannie en den regeringsvorm van het Gemeenebest, door de schuldigen openlijk erkend, en door de Regering dier Stad op eene ongehoorde wijze verdedigd, ondanks de afkeuring der Staten Generaal en de onverantwoordelijkheid van het gehouden gedrag, was eene zaak van zoo tee-

(1) Res. Gen. 1780. 22 Dec.

teederen aard, om, wel verre van te ſeurſtellende regtsvorderingen, eene vaardige en aan de beleediging geëvenredigde voldoening te vorderen. De ſtipſte bevelen hebbende, om hierop te dringen, zoo als hij dezelve in zijne memorie van den 10den van ſlagtmaand van H. H. M. had gevraagd, zou hij gemeend hebben, in zijnen pligt te kort te komen, indien hij op zich nam, zulk een uitſtellend en geenszins voldoend antwoord aan den Koning te zenden, daar toch H. H. M. hunnen Gezant te Londen hadden, die, indien zij dit goedvonden, hunne gezindheden aan zijn Hof zou kunnen bekend maken."

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Aan den Graaf VAN WELDEREN toegezonden.

Op dezen brief, ter vergadering van H. H. M. ingebragt, beſloot men, — al weder onder tegenverklaring van Zeeland, en bij beſluitopmaking door den Heer QUARLES, — den Graaf VAN WELDEREN aan te ſchrijven, om dezelfde mededeeling, ten ſpoedigſte aan den Koning te doen (1); welke last ten zelfden dage door eene visſcherspink van Scheveningen naar Engeland werd overgezonden.

Afzending der verklaring wegens de gewapende onzijdigheid.

Alhoewel men op den 20ſten van ſlagtmaand, tijdens de gave toetreding tot de gewapende onzijdigheid, tot wier overbrenging naar Rusland de postbode op den 25ſten eerst was

(1) Reſ. Gen. 1780. 23 Dec.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

was vertrokken (1), een termijn van zes weken had bepaald, binnen welken de verklaring daaromtrent aan de oorlogende Mogendheden zou gefchieden, was men evenwel, des daags vóór het inkomen der tweede memorie van YORKE, te rade geworden, om die verklaring, hoe eer zoo beter, te zenden aan de Gezanten in Frankrijk, Engeland en Spanje, en daarvan tevens affchriften ter mededeeling aan de Hoven van Denemarken, Zweden, Portugal en Pruisfen; gelijk van het befluit hiertoe *almede* kennis werd gegeven aan de gevolmagtigde Ministers te Petersburg, om te ftrekken tot derzelver narigt (2).

De afvaardiging dezer ftukken gefchiedde op den 12den van wintermaand naar Frankrijk en Engeland, op den 15den naar Spanje en Portugal, op den 16den naar de Noordfche Mogendheden.

Het Engelsch Ministerie befluit tot den oorlog.

Op den laatstgemelden dag kreeg men te Londen tijding van de toetreding der Republiek tot het Noordsch verbond, en van de verklaring, welke de Graaf VAN WELDEREN zou

(1) De Raadpenfionaris had hem het befluit van Holland omtrent Amfterdam nagezonden, om hetzelve tevens aan de gevolmagtigden mede te deelen. — Jaarb. 1780. bl. 1057.

(2) Reg. van Secr. Ref. van H. H. M. 1780. 11 Dec.

zou hebben te doen; en nog dien zelfden avond laat werd er een kabinetsraad gehouden, waarin besloten werd, bevelen te zenden aan den Ridder YORKE, om te vertrekken zonder afscheid te nemen; hetwelk zelfs van wegen Lord STORMONT aan VAN WELDEREN werd bekend gemaakt, zonder te zeggen, wat aanleiding tot die bevelen had gegeven; alleen vernam VAN WELDEREN, dat er een courier van den Heer YORKE was aangekomen. —— Op den 19den had VAN WELDEREN, die zelf nog niets van de toetreding tot de gewapende onzijdigheid wist, het besluit van H. H. M. van den 11den nog niet ontvangen, en had hij ook geene gelegenheid kunnen vinden, om met Lord STORMONT te spreken, of iemand der Ministers te ontmoeten, zoo dat hij, als in den blinde, zich slechts gereed moest verklaren, in zijnen brief aan H. H. M. van die dagteekening, om te vertrekken, zoo ras hij daartoe derzelver bevelen zou ontvangen (1).

Vroegere waarschuwingen van VAN WELDEREN.

Gedurende de geheele slagtmaand had intusschen de Raadpensionaris berigten ontvangen van den Graaf, die de tegenwoordige uitkomsten moesten doen verwachten, en die dan ook bij hem niet weinig moeten gestrekt hebben, om de verklaring

(1) Res. Gen. 1780. 25 Dec. — Jaarb. 1780. bl. 1058. en 1781. bl. 31.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

ring aan de Hoven zoo zeer te doen bespoedigen. — Het grootste gedeelte van het kabinet, was op den 3den dier maand nog wel van begrip geweest, dat men zoo lang *mogelijk* de oude vriendschap moest aanhouden, wijl men al vijanden genoeg had; doch de andere Leden hadden geoordeeld, dat de Republiek zulke vijandige oogmerken tegen Engeland aan den dag legde, zoo wel binnen als buiten Europa, dat die oude vriendschap aan een einde scheen, en dat daarom de oorlog verkieslijker was *dan zulk* een vrede. — Het *scheen alzoo* van de besluiten, welke *alhier zouden* genomen worden, af te hangen, welk gevoelen de overhand zou krijgen. — Weldra kon men, naar VAN WELDERENS inzien, staat maken op den *oorlog*, indien er geen voldoend besluit *op de papieren* van den Heer LAURENS werd genomen. — Het stond zelfs zoo hagchelijk, dat de Graaf op den 21sten, in antwoord, naar het schijnt, op eene gedane vraag, schreef: „dat er, zoo veel hij wist, nog geen bevel aan YORKE om te vertrekken was gezonden." — Hetgeen hij, op den 24sten, met eenige zekerheid had kunnen weten, was dat men naar de Hollandsche brieven wachtede, om een eindbesluit te nemen. — Na de ontvangst dier brieven van den 18den, waren de gedachten in

in de City, dat de zaken tot eenen oorlog zouden komen. —— Voorts waren er drie dagen achtereen kabinetsraden gehouden over den ſtand der zaken tusſchen Engeland en den Staat; doch alle moeite, om daarvan iets te ontdekken, was vergeefsch geweest; dit alleen wist VAN WELDEREN, dat men den 7den van wintermaand nog geen eindbeſluit had genomen, maar dat men de Hollandſche posten nog eerst ſcheen te willen afwachten. Op den 15den, wanneer de drie mankerende posten waren aangekomen, hoorde VAN WELDEREN eerst, dat YORKE bevel had gekregen, om eene nadere memorie over te geven, ten einde antwoord te bekomen op die van den 10den van ſlachtmaand (1).

De Ridder YORKE verlaat den Haag.

In den avond van den 23ſten van wintermaand, zijnde een zaturdag, ontving de Engelſche Gezant den last van zijn Hof, om onmiddellijk dezen Staat te verlaten. Hij hield zich den zondag nog heimelijk op, en vertrok des maandags morgen over Rotterdam naar Antwerpen, alleen vergezeld van een kamerdienaar en twee knechts, latende zijn huis en gezin verder nog op den ouden voet (2).

Ten

(1) RENDORPS *Mem.* D. I. Bijlage c.

(2) Jaarb. 1781. bl. 26. De Heer RENDORP noemde YORKE eerlijk en opregt, doch hoog van karakter en heel van denkwijze, de natie, onder welke hij bijna vijf

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Ten zelfden dage ontvingen H. H. M. de berigten van VAN WELDEREN, waaruit het gegeven bevel, tot zulk een vertrek zonder affcheid, bleek. Zij befloten, daarvan *kennis* te doen geven aan alle Confuls buiten 's Lands, om er de fchippers en kooplieden ter plaatfe huns verblijfs van te waarfchuwen; en tevens den Graaf VAN WELDEREN aan te fchrijven, insgelijks zonder affcheid terug te keeren, na alvorens ten uitvoer te hebben gelegd de bevelen van den 11den, wegens de verklaring der toetreding tot de gewapende *onzijdigheid*, in zoo verre die *niet reeds* door hem waren vertoond, alsmede die van den 23ften, omtrent de memoriën van YORKE, waarop dezelve het voorloopig antwoord had geweigerd aan te nemen. — De afgevaardigden van Zeeland drongen, ten aanzien der terugroeping van VAN WELDEREN, nog altijd op hunne herhaalde voorflagen, om de gefchillen met Engeland bij onderhandeling te vereffenen, en baden en fmeekten H. H. M. om toch den Graaf VAN WELDEREN daartoe op het fpoedigfte te magtigen, ten ein-

Befluit van H. H. M. daarop.

vijf en twintig jaren verblijf had gehad, weinig kennende, wrevelig, omdat zijn eerfte voorflag ter bemiddeling (zie boven bl. 150) was mislukt, en vol minachting voor de Republiek, als wier weerlooze toeftand met hare onhandelbaarheid zeer weinig ftrookte. — *Mem.* D. I. bl. 111 en 112.

einde misschien daardoor eenen verderflijken oorlog voor het Gemeenebest te voorkomen: doch de zes andere provinciën gingen tot het besluit over, onder tegenaanteekening voor Zeeland, en wederaanteekening voor de overigen (1).

Raadslag der afgevaardigden van H. H. M. tot de zaken der zee.

Den volgenden dag bragten de gedeputeerden tot de zaken van de zee, in besogne geweest zijnde met alle de aanwezige Gemagtigden der Admiraliteits kollegien, en na voorgaande mededeeling aan Zijne Hoogheid, met deszelfs toestemming, dezen raadslag uit: „dat, daar de Republiek eenen aanval van Engeland te wachten had, niet alleen in haren koophandel en zeevaart, maar ook in hare bezittingen, al, wat mogelijk was, behoorde in het werk te worden gesteld, ter verdediging van het lieve vaderland, hetwelk door eenen zoo onverwachten als onverdienden en onregtvaardigen aanval in het uiterste gevaar werd gebragt; — dat, het niet mogelijk zijnde, alles te gelijk over hoop te halen, eerst en vooral behoorde gezorgd te worden voor het behoud van het land zelve; — dat men zich vooreerst behoorde te bepalen tot de uitvoering van hetgeen reeds omtrent de mogelijke en meest krachtige middelen ter handhaving

(1) Res. Gen. 1780, 25 Dec.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

ving van het regt der Republiek, door de kollegien der Admiraliteit bevorens was voorgeslagen (1), en alzoo te besluiten tot de bezorging der noodige gelden, met achterstelling van alle min wegende financiële en bijzondere belangen; — dat de Staten der provinciën verzocht moesten worden, om met overleg van Zijne Hoogheid, onverwijld werk te maken, van het aanleggen van batterijen tot dekking der zeegaten en stranden, waarbij het noch aan deskundige officieren zoo te land als ter zee zou ontbreken, noch aan de bezetting derzelve met landmagt en voorraad van krijgstuig; — dat daarbij wachtschepen in de zeegaten zouden worden gevoegd; — dat verder de uitrusting van alle voorhanden zijnde schepen van oorlog als nu behoorde te geschieden, bedragende met de wachtschepen 61 schepen en fregatten; — dat er ook op bijzondere werven kon gebouwd worden voor den zeedienst; — dat een algemeen verbod van vaart den zeeman behoorde te noodzaken, om in 's Lands dienst te komen, zijnde de ligting van den derden man ontoereikend bevonden; — dat anderhalve millioen guldens moest worden gevorderd, voor de vermeerdering van allerlei oorlogstuig; — dat de magazijnen even noodzakelijk van scheepstuig moesten worden voor-

(1) Zie boven, bl. 508.

voorzien; — dat een algemeen embargo op alle ſchepen moest worden gelegd, uitgezonderd de paketbooten op Engeland, voor briefwisſeling geſchikt; — en eene aanſchrijving aan alle conſuls en agenten in andere landen gedaan, om tegen het vertrek der ſchepen van daar te zorgen, op verlies van alle regt van verzekering in geval van ſchade; — dat voorts alle zeeofficieren zouden worden gewaarſchuwd van den ſtaat der zaken, ten einde op hunne hoede te zijn en alle geweld met geweld te keeren; en dat, eindelijk, bij nadere bevestiging der tijdingen uit Engeland, alle mogelijke afbreuk van den vijand moest worden bevolen en ook kaapbrieven uitgegeven." Deze voordragt werd door de provinciën overgenomen: doch, dien onverminderd, werd er beſloten tot drie petitiën; eene van ƒ 5,763,135 voor drie vierden in de kosten eener buitengewone uitrusting, waarvan het overige vierde uit het fonds van het verhoogd last- en veilgeld zou worden gevonden; — eene andere van ƒ 7,349,536 tot aanbouw van ſchepen; — en de derde van de vermelde ƒ 1,500,000 voor krijgstuig; alsmede, dat op de eerſte nadere tijding, die uit Engeland verwacht werd, het embargo gelegd, de aanſchrijving aan de Conſuls gedaan en de kaapbrieven uitgegeven zouden worden; in welke laatſte punten echter de afgevaardigden van Zeeland zich niet inlieten (1).

Zij-

(1) Reſ. Gen. 1780. 26 Dec.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Voordragt van Zijne Hoogheid bij H.H.M.

Zijne Hoogheid, ten zelfden dage ter Vergadering van H. H. M. verschenen, droeg aldaar voor: „dat Hij reeds op den 10den van lentemaand des verleden jaars (1) gemeend hebbende aan de Staten der provinciën zijne gedachten te moeten mededeelen over den staat, waarin Hij van begrip was, dat de Republiek behoorde gesteld te worden, om met goed gevolg deszelfs wettige regten te kunnen beschermen, met veel genoegen had gezien, dat in zoo verre daaraan was voldaan, dat, wat de marine aanging, *dezelve in eenigzins* beteren toestand *was gebragt*, en dat Hij *zich* nu *vleidde*, dat de Heeren Staten van alle de provinciën in de gevaarlijke omstandigheden, waarin de Republiek zich thans bevond, en waarin men, na het voorgevallene sedert twee dagen, niet genoeg op *zijne* hoede *kon zijn*, *geene* zwarigheid zouden maken, om in den voorgeslagen aanbouw van schepen van linie en in de uitrustingen voor het aanstaande jaar, die niet konden worden nagelaten zonder de Republiek aan de grootste onheilen bloot te stellen, gave consenten te dragen, en door dadelijke inbrengst van penningen de Admiraliteiten in staat te stellen, haar aandeel in de uitrustingen te leveren; — maar dat Hij nu zou gedacht hebben na-

(1) Zie boven bl. 311.

nalatig te zijn in zijnen pligt, zoo Hij niet te gelijker tijd had verklaard, dat het ook even noodig was, den Staat in een deftig postuur te lande te ſtellen, doch dat Hij met leedwezen moest zeggen, dat zijne pogingen tot hiertoe aangewend, om tevens de landmagt vermeerderd te zien, van geene vrucht waren geweest; en Hij eeniglijk hoopte, dat in de tegenwoordige omſtandigheden daarop met ernst zou worden gedacht, alsmede om de frontieren in ſtaat van verdediging te ſtellen en de magazijnen der Generaliteit te voorzien, en dat de provinciën, die omtrent deze punten of in het geheel niet, of niet ten volle in de gedane petitiën conſent hadden gedragen, daartoe hoe eer, zoo beter, toeſtemming en bijdrage zouden geven; en dat tevens door alle de provinciën mogt worden toegeſtemd in eene vermeerdering ten minſte zoo groot, als reeds in 1778 was voorgeſlagen, waaromtrent alsdan een nader ontwerp kon worden opgemaakt. Geenszins kon Z. H. inſtaan voor de gevolgen, waaraan het nalaten van het noodige ter verdediging zoo te water als te land, den Staat onvermijdelijk zou blootſtellen; en, dit nu H. H. M. naar waarheid onder het oog gebragt hebbende, had Hij zich van zijnen pligt gekweten, vertrouwende, dat het nimmer aan Hem zou kunnen worden geweten, indien

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

dien de Republiek door zulk een verzuim eenig nadeel kwam te lijden, als hebbende meer dan eens gewaarschuwd; en moetende Z. H. nu slechts verzoeken, dat H. H. M. zijn *voorstel* bij de Staten der provinciën wilden ondersteunen, in de hope dat zij zelve in deze gevaarlijke omstandigheden meer invloeds zouden hebben. Het kon wel weinig baten te herhalen, wat bevorens had moeten geschieden, en er moest slechts gedacht worden op hetgeen nu te doen stond; maar had de Republiek zich gelieven te stellen in *een gewapenden* staat bij den aanvang *dezer* oneenigheden, ten einde *derzelver* aangenomen stelsel van onzijdigheid met kracht te handhaven, en had zijn voorstel van den 10den van lentemaand *1779* ingang gevonden, het ware te denken, dat de oorlogende Mogendheden de *Republiek* wel zouden hebben ontzien, en dat dezelve zich in den tegenwoordigen staat niet zou bevonden hebben."

H. H. M. bedankten Z. H. ten hoogste voor het gedaan voorstel, hetzelve aanziende als een nieuw blijk van zijne vaderlandlievende gevoelens, onophoudelijken ijver en voorzorg, om den Staat bij deszelfs vrijheid en onafhankelijkheid te bewaren. Ook voldeden zij gereedelijk aan deszelfs verzoek door eenen dringenden brief aan de Staten der provinciën. „Ten gevolge der berigten uit Engeland en het

het spoedig vertrek van deszelfs Gezant zag de Republiek zich eindelijk blootgesteld aan het gevaar van deel te moeten nemen in den oorlog. In de verbetering van het zeewezen was wel iets, maar op verre na nog niet genoeg gedaan, om sterk gewapende vijandelijke Mogendheden gerust onder de oogen te zien, of den handel in alle zijne takken te beschermen en de afgelegene bezittingen te dekken. Met het spoedig beraadslagen, besluiten en volvoeren der maatregelen daartoe strekkende, was echter het vaderland nog niet behouden. Het onweer, uit zee opkomende, kon ligtelijk, door eene onvoorziene keer van zaken, die thans zelfs niet onwaarschijnlijk moest voorkomen, op het vaste land ontstaan. Intusschen hadden, ter beveiliging der zeeplaatsen, de frontieren ontbloot moeten worden. Wilde men volkomen onafhankelijk blijven in onrustige tijden, het was volstrekt noodzaaklijk zich van alle kanten te wapenen. Evenwel konden noch wilden H. H. M. ontveinzen, dat al het voorgestelde de uiterste vermogens der provinciën zoude vereischen, en zonder nieuwe lasten voor de ingezetenen waarschijnlijk niet zou kunnen worden uitgevoerd, omdat het weinig zou baten, door overtuiging van het gevaar in alles te bewilligen, wanneer zulks niet door dadelijke bijdragen der gevraag-

Brief van H. H. M. aan de provinciën.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

vraagde penningen werd gevolgd, wijl zonder deze noch Z. H., noch de Raad van State, noch de Admiraliteiten, iets tot behoud van het vaderland konden uitrigten, en *het tijdstip* fcheen gekomen te zijn, waarin aan *de* Republiek de keuze van vrede of oorlog niet meer open ftond (1)."

Niets was waarachtiger dan het flot van dezen brief, want, alhoewel de gemagtigden uit de Admiraliteits Kollegiën op den 29ften nog eeniglijk fpraken van partikuliere brieven uit Engeland met het berigt, dat er *kaapbrieven* tegen de ingezetenen van *dezen Staat* waren verleend, en zij ten gevolge daarvan noodige voorzieningen voorftelden ter waarfchuwing van den handel, wijd en zijd over alle zeeën verfpreid; en H. H. M. zelve op den tweeden dag des volgenden jaars eerst *daarvan kennis kregen*; de oorlogsverklaring van Engeland was alreeds in den nacht van den 19den vastgefteld, en op den 20ften uitgevaardigd, waarna niet flechts Lord STORMONT alle onderhandeling met den Graaf VAN WELDEREN weigerde, ten zij dezelve voorftellen van voldoening en bevrediging mogt behelzen; maar dien Gezant tevens de gelegenheid werd benomen, om af-

De oorlog reeds in volle werking.

(1) Ref. Gen. 1780. 26 Dec.

affchriften dier verklaring aan H. H. M. te zenden. Hij had er één willen zenden met de pakketboot van Harwich, en een ander met een' vertrouwden perfoon over Margate. Deze was in den nacht tusfchen den 22ften en 23ften aldaar gekomen, maar had er geene pakketboot naar Holland kunnen bekomen, en was even min geflaagd te Ramsgate; te Duins had zich een lootsman aangeboden voor de fom van honderd guinies, welke hij zich had doen toetellen, doch waarna hij de zaak verklikte, zoodat de zendeling aangehouden en deszelfs papieren aan Lord STORMONT opgezonden werden, die ze den 24ften aan VAN WELDEREN liet wedergeven, met berigt, wat er met zijnen zendeling was voorgevallen. — De pakketboot van Harwich was tot voor onze kusten gekomen, maar door tegenwind genoodzaakt, zoo als het heetede, naar Harwich terug te keeren. Van daar kwam het, dat men te Ostende en in Frankrijk vroeger tijding had van de vredebreuk, dan hier te lande.

De visfchers pink, met het antwoord op de memorie van YORKE den 23ften in zee gezonden, was voor de Engelfche kust door een oorlogfchip aangehouden en tot voor een dorp digt bij Londen gebragt, alwaar men den postbode had vergund aan wal te gaan en

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

zich naar Londen te begeven. Met dit berigt kwam het pinkje op den 29sten terug.

Inmiddels was aan den Graaf VAN WELDEREN alle toegang tot Lord STORMONT geweigerd gebleven, zoodat hem ter uitvoering zijner bevelen, de overbrenging der besluiten van H. H. M. geene gelegenheid vergund werd.

De Afgezant VAN WELDEREN tot geene verklaring in Engeland toegelaten.

In den nacht tusschen den 27sten en 28sten het bevel ontvangen hebbende, om de verklaring wegens de gewapende onzijdigheid te overhandigen en daarna Londen te verlaten, zond hij die verklaring, nevens het besluit omtrent Amsterdam, met eenen brief aan Lord STORMONT: doch ontving dien ongeopend terug.

VAN WELDEREN schreef eenen tweeden brief, waarin hij, voor het aanbod van eene pakketboot ter bevordering van zijn vertrek dank betuigd en de noodige passen verzocht hebbende, zijne uiterste verwondering te kennen gaf over het terug ontvangen van zijnen vorigen en de daarbij gevoegde redenen van des Lords Secretaris. Dezelve moeten de Amsterdamsche zaak betroffen hebben, want, — merkte VAN WELDEREN verder op, — het was toch niet mogelijk te weten, of een voorstel aannemelijk was of niet, zoo lang men hetzelve niet had gezien. Zijnen uitdrukkelijken last niet kunnende vervullen, wanneer hem geen mondgesprek werd vergund en zijne brieven niet wer-

werden ontvangen, vleidde hij zich, dat om de billijkheid dezer aanmerking zijn Lordschap den terug gezonden brief nog wel zou willen aannemen, en hem een regel antwoords zenden, om hem van zijne oogmerken te dien opzigte te onderrigten.

Het antwoord daarop, na weinige oogenblikken ontvangen, was van dezen inhoud: „zoo lang het gedrag der Republiek de banden van vriendschap, die er tusschen de „beide natiën bestond, en die de Koning „bestendig gewenscht heeft te onderhouden, „niet had verbroken, ben ik altijd, gelijk „Gij weet mijn Heer, volvaardig geweest om „ten allen tijde over alles, wat uwen post „betrof, met U te spreken, en heb ik alles, „wat van U kwam, met de verschuldigde „oplettendheid ontvangen: maar sedert dat „alle verbindtenis tusschen de beide natiën „door den vijandelijken aanval van de uwe „verbroken is; sedert dat ik, in mijne hoedanigheid als Staatsdienaar, U het manifest „des Konings, en de, ingevolge daarvan gegevene, bevelen heb medegedeeld, kan ik U „niet meer als den Gezant eener bevriende „Mogendheid aanmerken. Gij moet derhalve, mijn Heer, het terug ontvangen van „het pakket, aan mij geworden doch ongeopend door mij terug gezonden, alleen

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

„toeschrijven aan de uitvoering van een' pligt, „die in de tegenwoordige omstandigheden on„vermijdelijk is. Na eene vredebreuk, moet „alle onderhandeling van staatswege nood„wendig ophouden: en alle bevelen, vóór „die gebeurtenis gegeven, kunnen niet meer „op den tegenwoordigen toestand van zaken „worden toegepast."

Het oorlogsmanifest van Engeland.

De oorlogsverklaring, welke het eerst over Ostende alhier ter kennisse kwam, luidde, uit 's Konings mond, aldus: „*gedurende* den „ganschen loop van *onze* Regering, is ons „gedrag *jegens* de Staten Generaal der Ver„eenigde Nederlanden geweest dat van een „opregt vriend en bondgenoot. Indien zij „aan de wijze grondbeginselen, door welke de „Republiek plagt bestuurd te *worden*, *getrouw* „waren gebleven, dan hadden zij zich even „begeerig moeten betoonen, om de vriendschap „te onderhouden, die zoo lang tusschen de „beide natiën heeft stand gehouden, en die „zoo wezenlijk is voor de belangen van beide: „maar door den invloed van eene factie, aan „Frankrijk toegedaan, en de voorschriften van „dat Hof volgende, heeft eene tegengestelde „staatkunde de overhand genomen. Dus is „onze vriendschap sedert eenigen tijd alleen „beantwoord geworden door eene openbare „verachting van de plegtigste verbindtenissen

„en

„ en herhaalde verbreking van de openbare „ trouw.

„ Bij den aanvang van den verwerenden oor- „ log, waarin wij ons door den aanval van „ Frankrijk gewikkeld vonden, hebben wij de „ teederste omzigtigheid betoond voor de belan- „ gen van de Staten-Generaal, en eene be- „ geerte om hunne onderdanen veilig te doen „ genieten alle de voordeelen van den koop- „ handel, die bestaanbaar waren met het groot „ en billijk grondbeginsel van onze eigene „ verdediging. Onze Gezant werd gelast, om „ eene vriendelijke onderhandeling aan te bie- „ den, ten einde alles uit den weg te ruimen, „ hetwelk eenige aanleiding tot onaangename ge- „ schillen kon geven; en op dit aanbod, den „ 2den van slagtmaand 1778 plegtig door hem aan „ de Staten gedaan, is geen acht geslagen (1).

„ Nadat door den aanval van Spanje, even „ ongetergd als die van Frankrijk, het getal „ onzer vijanden was vermeerderd, vonden „ wij het noodzaaklijk, om de Staten-Generaal „ aan te manen tot het volbrengen van hunne „ verbindtenissen. In het 5de artikel van de „ altoos durende definitive alliantie, den 3den „ van

(1) Zie boven bl. 161—172 en 181—194, alwaar men de behandeling dezer zaak, geheel strijdig met deze stelling, vindt.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

„ van lentemaand 1678 tusschen onze kroon „ en de Staten-Generaal te Westmunster ge„ sloten, werd, behalve de algemeene ver„ pligting, om elkander te hulp te komen, „ duidelijk bepaald, *dat die van de Bondge„ nooten, die niet aangevallen is, verpligt zal „ zijn, met den aanvaller te breken, twee „ maanden na de aangevallene partij het ge„ ëischt zal hebben.* Desniettegenstaande zijn „ twee jaren verloopen, zonder dat ons de „ minste hulp is gegeven, zonder zelfs een „ letter antwoord op onze gedane verzoe„ ken (1).

„ Zoo volstrekt achteloos zijn de Staten „ geweest op hunne verbonden met ons, dat „ zij aan onze vijanden gereedelijk beloofd „ hebben eene onzijdigheid te houden, regt „ strijdig met deze verbindtenissen (2); en „ terwijl zij ons onthielden de hulp, die zij „ verbonden waren te geven, werd onder de „ hand aan den vijand alle hulp verleend; en bin„ nenlandsche regten werden opgeheven met het

„ ee-

(1) Zie boven bl. 438 hoe de voorbarige besluiten van Engeland het finaal besluit van H. H. M. onnoodig maakten.

(2) Zie boven bl. 265—302, ten blijke van het tegenovergestelde van zulk eene gereedheid; — en op bl. 200, de aanleiding tot een besluit overeenkomstig die verbindtenissen.

„eenig oogmerk, om den aanvoer van scheeps-„toerusting aan Frankrijk te bevorderen.

„Tot regtstreeksche en openbare verbre-„king van het traktaat gedoogden zij, dat „een Amerikaansche zeeroover verscheidene „weken in eene van hunne havens vertoefde, „en lieten zij zelfs toe, dat een gedeelte van „zijn krijgsvolk de wacht hield in een fort „op Texel (1).

„In de Oostindiën hebben de onderdanen van „de Staten-Generaal, eenstemmig met Frank-„rijk, getracht vijanden tegen ons op te rok-„kenen.

„In de Westindiën, en in het bijzonder op „St. Eustatius, is alle bescherming en hulp „gegeven aan onze oproerige onderdanen. „Derzelver kapers worden openlijk ontvangen „in Hollandsche havens; hun wordt vergund, om „er te kalefateren, zich van wapenen en oorlogs-„behoeften te voorzien, scheepsvolk aan te ne-„men, hunne prijzen in te brengen en te verkoo-„pen; en dit alles in regtstreeksche verbreking „van zoo klare en plegtige bedingen, als met „mogelijkheid gemaakt kunnen worden (2).

„Dit

(1) Zie boven bl. 386—389.

(2) Zie boven bl. 94—97 vergel. met bl. 371—373, de beschuldiging en vrijspraak van den Kommandant van St. Eustatius betreffende.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

„Dit gedrag, zoo onbestaanbaar met alle „goede trouw, zoo strijdig met het gevoelen „van het wijsste gedeelte der Hollandsche na- „tie, moet alleen worden toegeschreven aan „den invloed van de bestuurende Leden der „Regering van Amsterdam, wier geheime „verstandhouding met onze wederspannige on- „derdanen lang verdacht is geweest, voor dat „het aan den dag is gekomen, door de ge- „lukkige ontdekking van een verbond, waar- „van het eerste artikel aldus luidt: *daar zal* „*eene vaste, onverbrekelijke en algemeene* „*vrede en opregte vriendschap plaats hebben* „*tusschen H. H. M. de Staten van de zeven* „*Vereenigde Provinciën van Holland en de* „*Vereenigde Staten van Noord-Amerika, en* „*de onderdanen en het volk van de voorz.* „*partijen, en tusschen de eilanden, steden en* „*vlekken, gelegen onder het regtsgebied van* „*de voorz. Vereenigde Staten van Amerika* „*en het volk en de inwoners zonder onder-* „*scheid van personen of plaatsen.*

„Dit traktaat is in herfstmaand 1778 geteе- „kend op uitdrukkelijk bevel van den Pen- „sionaris van Amsterdam en andere voorname „Regeringsleden van die stad. Zij erkennen „nu niet alleen die geheele onderhandeling, „maar beroemen er zich op, en zeggen dui- „delijk zelfs aan de Staten-Generaal, dat,

„wat

wat zij gedaan hadden, was *hetgeen hun onvermijdelijke pligt van hen vorderde* (1).

„Ondertusſchen weigerden de Staten eenig „antwoord te geven op de memorie door onzen Gezant ingeleverd, en deze weigering „werd verzwaard door hun overgaan tot andere zaken, ja zelfs tot de overweging van „deze zaak, voor zoo ver het binnenlandſche „betrof; en ſchoon zij het onmogelijk vonden, om het gedrag van hunne onderdanen „goed te keuren, ontweken zij echter voorbedachtelijk, aan ons de voldoening te geven, die ons zoo onwederſprekelijk verſchuldigd is (2).

„Wij hadden alle regt om te verwachten, „dat eene zoodanige ontdekking hen zou opgewekt hebben tot eene welgepaste verontwaardiging over het ongelijk, ons en hun „zelven aangedaan, en dat zij bereidwillig „geweest zouden zijn, om ons volkomene en „volledige voldoening voor de beleediging te „geven, en de ſtrengſte ſtraf over de beleedigers te oefenen. Het gewigt der zaak vereischte een oogenbliklijk antwoord voor de „eer en veiligheid van dit land. De vorde-„ring

(1) Zie boven bl. 128—132. vergel. met bl. 509.

(2) Zie, boven bl. 521, het antwoord waartoe den 27 Nov. beſloten is.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

„ring werd derhalve door onzen Gezant, in „herhaalde gefprekken met de Staatsdienaars „en in eene tweede memorie aangedrongen. „Dit werd gevorderd met al den ernst, die „de oude vriendfchap en de gevoeligheid over „verfche beleedigingen daaraan geven konden; „en het antwoord nu gegeven op eene memo„rie, over zulk eene zaak voor meer dan vijf we„ken ingeleverd, is: *dat de Staten het hebben* „*overgenomen* (1). — Een zoodanig ant„woord, bij zulk eene gelegenheid, kon „alleen gegeven worden bij het vast ont„werp van voorbedachte en reeds beflotene „vijandfchap door de Staten, daartoe overge„haald door de beleedigende raadgevingen van „Amfterdam, om dus den vijandelijken aanval „te begunftigen, welken de Regering van die „ftad, in naam van de Republiek, gedaan had.

„Daar is een einde aan de trouw van alle „de traktaten met Hen, indien Amfterdam zich „de fouvereine magt kan aanmatigen, om deze „traktaten ongeftraft te verbreken, door den „Staat in verbindtenisfen te brengen, volftrekt „ftrijdig met dezelven, en door de Republiek „te doen zamenfpannen met de wederfpannige „onderdanen van een' Souverein, aan wien zij „zel-

(1) Zie boven bl. 530 de weigering van het voorloopige antwoord door den Engelfchen Gezant.

„ zelve door de naauwfte banden verbonden is. „ Eene inbreuk op de wet der volken door een „ der geringfte leden van eenig land begaan, „ geeft den beleedigden Staat het regt, om „ voldoening en ftraf te eifchen: hoe veel meer „ derhalve, wanneer de beleediging, waarover „ geklaagd wordt, eene openbare inbreuk op „ de openbare trouw is, begaan door voor„ zittende en grooten invloed hebbende Leden „ in den Staat? Nademaal dan de voldoening, „ die wij gevraagd hebben, niet gegeven is, „ moeten wij, fchoon met grooten tegenzin, „ aan ons zelven dat regt bezorgen, hetwelk „ wij niet anders kunnen bekomen. Wij moeten „ de Staten-Generaal aanzien als partijen in de „ beleediging, welke zij niet willen vergoe„ den, als deelnemers in den aanval, dien zij „ weigeren te ftraffen, en onze maatregelen „ daarna inrigten. Wij hebben derhalve onzen „ gezant bevolen, den Haag te verlaten, en „ zullen zonder tijdverzuim zoodanige ftrenge „ middelen bij de hand nemen, als de gele„ genheid ten volle regtvaardigt, en onze waar„ digheid en de wezenlijke belangen van ons „ volk eifchen.

„ Zoo lang aan Amfterdam toegeftaan wordt de „ overhand te hebben in de algemeene raadflagen „ en hetzelve onderfteund wordt door de magt „ van den Staat, is het onmogelijk den aanval te„ gen

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

„ gen te gaan van zoo een aanzienlijk gedeelte „ van het geheel, zonder dat geheel zelf in „ den strijd te trekken. Doch wij *zijn te* wel „ overtuigd van de gemeene belangen der *beide* „ Landen, om ons in het midden van dezen „ twist niet te herinneren, dat het eenigste „ punt, dat wij beoogen, is, in de Raads-„ vergaderingen van de Republiek eene ge-„ neigdheid op te wekken, om tot de oude „ vriendschap terug te keeren, door aan ons die „ voldoening voor het verledene, en die *ver-„ zekerdheid* voor het toekomende te geven, „ welke wij niet *minder* bereid zullen zijn te „ ontvangen, *als* zijlieden kunnen zijn, om ons „ dezelve aan te bieden, en tot welker beko-„ ming wij alle onze verrigtingen zullen aan-„ leggen. Ons voornemen is alleen, om voor „ onze veiligheid te zorgen, *door het verijde-„ len* van de gevaarlijke aanslagen, die tegen „ ons gesmeed zijn. Wij zullen altoos gene-„ gen bevonden worden, om de vriendschap „ met de Staten-Generaal te vernieuwen, wan-„ neer zij opregtelijk zullen wederkeeren tot „ dat systema, dat door de wijsheid van hunne „ voorvaderen gesticht is, en dat nu is om „ verre gestooten door eene veel vermogende „ factie, die met Frankrijk zamengespannen is „ tegen de ware belangen van de Republiek

„ niet

„niet minder, dan tegen die van Groot-Brit- „tannie (1)."

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

Ten zelfden dage werd in 's Konings naam eene algemeene ſchaverhaling tegen de ſchepen, goederen en onderdanen van de Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, en eene algemeene uitgift van kaapbrieven afgekondigd. — Eene tweede afkondiging ſloot evenwel van deze ſchaverhaling uit de ſchepen en goederen derzelve, thans liggende in de havens van Groot-Brittannie en Ierland, en in andere havens van 's Konings gebied, aldaar aangeland bevorens deze bevelen waren uitgevaardigd; alle welke ſchepen met derzelver ladingen, uitgezonderd gezoute levensmiddelen en ſcheeps- of krijgsbehoeften, met vrijpasſen tegen het nemen voorzien, zouden kunnen terug keeren naar de havens der Vereenigde Provinciën; doch niet voor dat het blijken zou, dat op dezelfde wijze alhier ten aanzien der Engelſchen zou worden gehandeld (1).

Uitgift van kaapbrieven in Engeland.

Zoo was dan de oorlog niet ſlechts verklaard tegen dezen Staat, maar tevens deszelfs roofzuchtig geweld tegen den handel en ſcheepvaart, met derzelver onberekenbare ſchatten, van

Hatelijkheid des aanvals.

(1) Jaarb. 1781. bl. 39.

(1) Jaarb. 1781. bl. 44. — *Zaken van Staat en oorlog*, D. I. bl. 108 en 109.

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

van deszelfs ingezetenen losgelaten, eer dat de Souverein zelf daarvan officieele kennis had bekomen. Het behoort tot de beschrijving van dien oorlog, de schaden te vermelden, door eene zoo onedele, bij de Barbarijsche Staten zelfs verworpene, handelwijze (1) van een' ouden vriend en bondgenoot, nog altijd van genegenheid en trouw gewagende, den koophandel in het algemeen, en inzonderheid der koopmansbeurze van Amsterdam toegebragt. Het is van H. H. M. zelve, dat de beantwoording der verklaring van dien *oorlog* voor zal komen, en dat hare *onregtvaardigheid* zal worden ten toon gesteld. Het opschrift van dit hoofdstuk heeft ons bij de vermelding der aanleiding tot dezen oorlog bepaald; en vordert slechts, dat wij die aanleiding, na een algemeen overzigt van den ganschen inhoud des hoofdstuks, naauwkeurig onderscheiden.

Beredenerend slot van dit Hoofdstuk.

De rijke voordeelen van handel en scheepvaart dezer natie, bij hare onzijdigheid tusschen Engeland en Frankrijk, gedurende den worstelstrijd der Noord-Amerikaansche vrijheid, schenen zoo vele verliezen aan de Engelsche natie toegebragt, aan wie de zucht tot alleenhandel al evenzeer, als die tot alleenheersching aan de Franschen in Europa, werd toe-

(1) Zie D. I. bl. 175.

toegekend. De traktaten dwongen de Engelsche wangunst, om dit met leede oogen aan te zien: maar ook nu, gelijk bevorens, vond men aldaar goed, die traktaten te onderschikken aan den eisch der omstandigheden, terwijl het alhier aan vermogen en nog meer aan den vereenigden wil ontbrak, om ze daartegen krachtdadig te handhaven. Eindelijk dreigde het verbond der gewapende onzijdigheid, de Engelsche willekeur ter zee te bedwingen. Eene opschorting der traktaten bedoelde hetzelve eerst onaannemelijk, openbare oorlogsverklaring daarna geheel nutteloos voor dezen Staat te maken.

Hiervan werd voorzeker niet gesproken in de gedane oorlogsverklaring; het kwam daarin op den toevoer van krijgs- en scheepsbehoefte aan rebellen en vijanden, op de bescherming aan eenen zeeroover, op den teruggehouden onderstand, en bovenal op de geweigerde voldoening wegens heimelijken handel met het Amerikaansch kongres aan: maar de bloote overwijzingen, waarmede die verklaring hier boven door ons begeleid is, zijn genoegzaam, om dit alles als louter opgezocht en voorgewend te doen in het oog vallen.

Het was de partijschap in den Staat zelven, bij moeijelijken drang tusschen Engeland en Frankrijk zoo natuurlijk, en bij onderscheidene staatkundige inzigten en bedoelin-

I. BOEK. IV. HOOFDST. 1780.

lingen zoo hoogstverderfelijk, die aan Engeland's voorgeven óf volstrekt geen, óf wezenlijk alle gewigt deed hechten. Het is de Geschiedenis, die, op echte oorkonden onpartijdig lettende (1), zelve hierin uitspraak heeft gedaan en het oordeel der genen volkomen bekrachtigd, die de toetreding van de Republiek tot de gewapende onzijdigheid voor de ware reden van den Engelschen oorlog hebben gehouden, en de Amsterdamsche onderhandeling voor een louter voorwendsel, ten einde evenzeer de kennisgeving dier toetreding te voorkomen, als het gevolg daarvan volkomen te verijdelen (2).

(1) Zie boven bl. 478 en 499.

(2) RENDORP *Mem.* D. I. bl. 92 en 93. KLUIT *Iets over den Eng. oorl.* bl. 128.

EINDE VAN HET DERDE DEEL.